

A sunt: Quis uges excauit: Et alibi: Qui malum carmen incantasset. Item author est in agro Marucino Vedij Marcellus equius Romani, Neronis Caesaris procuratoris, uniuersum oliuetum uiam publicam esse transgressum: atque ipsa prædixit ex loco in contrarias sedes profecta. Et idem ipse Apuleius in apologia: Mæxia in quantum ego audio, res est legibus delegata, sed inde antiquitus duodecim tabulis propter incredulitas frugum illecebres interdicta. d. Postremo ipse Apuleius. f. Romanis legibus multi sunt de magia postulari, uelut Apollonium Tyaneus apud Domitianum Cæsarem, & Apuleius apud Claudium Maximum Aphricæ præfatum non Christianum. e. Copiosissima & diversissima. Extant apologiæ duæ Apuleij de magia, in quibus exiit nimiam illam sermonis lasciuiam, & antiquaria & iudaica in nouata uerba: ac cõmodantque se forensi dicendi generi: sed ita tamen, ut, nescio quo pacto Apuleium in grotescas temporaria persona contesum. f. At omnia miracula magorum. Unde nanque inquit Eusebius, homines scire possunt, quibus dæmones coguntur, nisi ab ipsis dæmonibus. Quod Porphyrius fatetur in oraculis, afferens Hecates responsa, quibus ipsa docet homines, qua ratione aduocari & teneri possint.

An credendum sit, quod dij boni libentius dæmonibus quam hominibus miscantur. Cap. XX.

A Tenimürgens causa & arctissima cogit de mones medios inter deos & homines agere, ut ab hominibus auferant desiderata, & deos uelent impetrata. Quæ nam tandem cautela est ista, & quanta necessitas: quia nullus, inquit, deus miscetur homini: Præclara igitur sanctitas a dei, quæ non miscetur homini penitenti, supplicanti, & miscetur dæmoni arroganti: Non miscetur homini cõfugiendi ad diuinitatē, & miscetur dæmoni ingeniti diuinitatem. Non miscetur homini petenti indulgentiam, & miscetur dæmoni suadenti nequitiam. Non miscetur homini per philosophicos libros poetas de bene instituta ciuitate pellenti, & miscetur dæmoni a principibus & pontificibus ciuitatis per sceni ludos poetarum ludibria requirenti. Non miscetur homini deorum crimina fingere prohibenti & miscetur dæmoni se falsis deorum criminibus oblectanti. Nō miscetur homini magorum scelera iustis legibus punienti, & miscetur dæmoni magicas artes docenti & implenti. Non miscetur homini imitationem dæmonum fugienti, & miscetur dæmoni deceptionem hominis aucupanti.

Preclara igitur sanctitas. In exemplari Brugenis sic legitur. Preclara igitur sanctitas dei, qui non miscetur homini supplicanti, & miscetur dæmoni arroganti. Non miscetur homini penitenti, & miscetur dæmoni decipienti. Non miscetur homini cõfugiendi ad diuinitatē, &c. An dæmonibus nuncijs & interpretibus dij utantur, fallique se ab eis aut ignorent, aut uelint. Caput XXI.

Ed nimirum tante huius absurditatis & indignitatis est magna necessitas, quod scilicet deos aetherios humana curantes, quod terrestres homines agerent utiq; lateret, nisi dæmones aerei nunciarent: quoniam aether longe a terra est, atq; suspensus: aetheri terræq; contiguus. O mirabilem sapientiam. Quid aliud de dijs isti sentiant, quos omnes optatos uolunt, nisi eos & humana curare, nec cultu indigentur indigenti: & propter elementorum diuinitatem humana nescire, ut credatur dæmones nuncijs, & ob hoc etiam ipsi putentur colendi, per

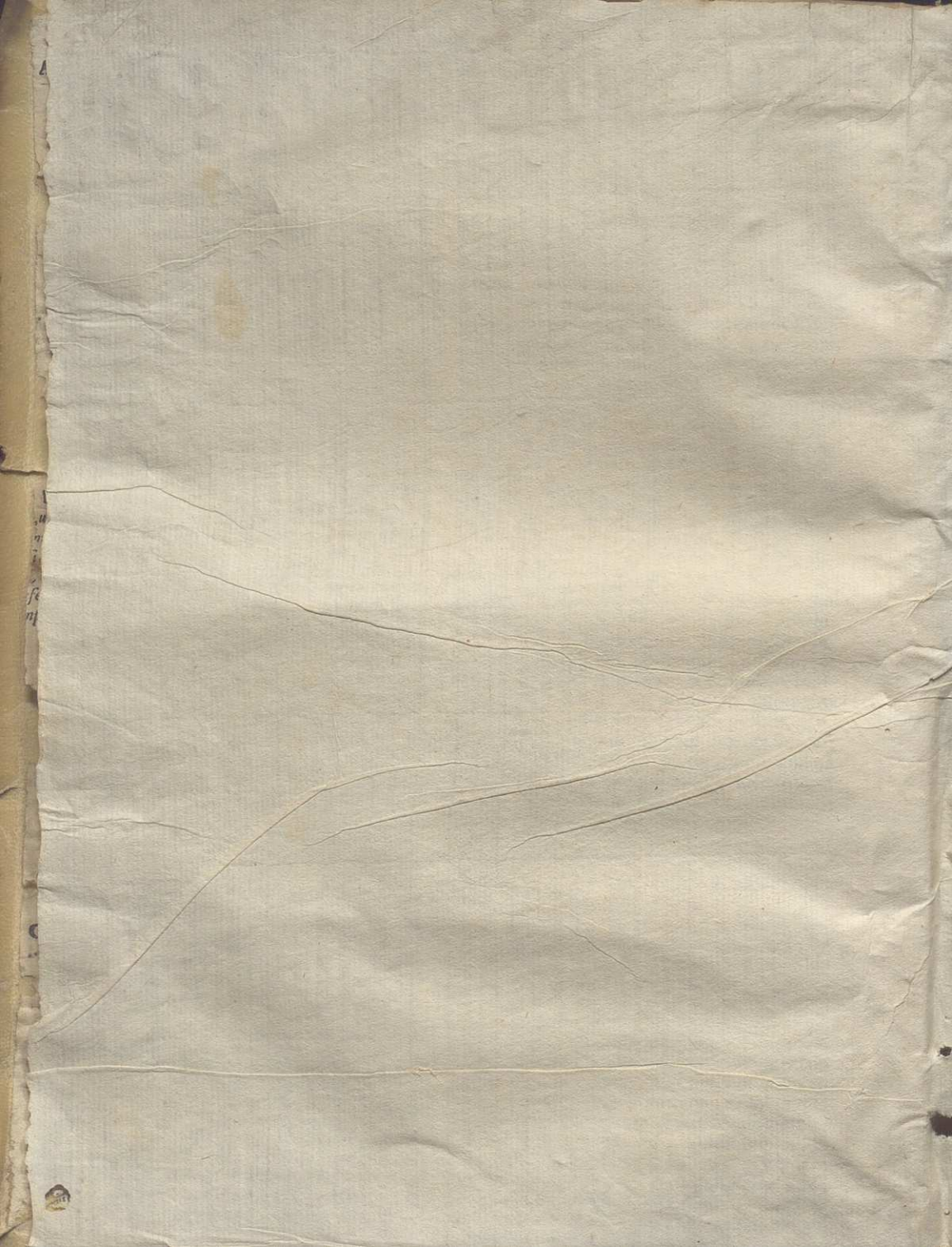
animo ab obstaculo corporis libero animum nostrum diu uidere possunt, non ad hoc dæmonibus indigent nuncijs. Si autem animorum dæmonibus ralis qualis fuerit uentus, locutio, motus per corpus suum ætherei dij sentiant, & inde colligunt, quid etiã dæmones nunciant, possunt & mendacibus dæmonibus decipi. Porrò di deorum diuinitas a dæmonibus falli non potest, ab eadem diuinitate quod agimus non potest ignorari. Vellem autem mihi isti diceret, utrũ di dæmones nunciarent de criminibus deorum poetica Platoni displicere signimenta, & sibi ea placere ceauerint. An utrunq; occultauerint, deosq; esse maluerint totius rei huius ignoras. An utrunq; indicauerint, & religiosam erga deos Platonis prudentiam & in deos iniuriosam libidinem suam. An sententiam quidem Platonis, qua noluit deos per impiam licentiam poetarum falsis criminibus infamari, ignotam dijs esse uoluerint, suam uero nequitiam qua ludos scenicos amant, quibus illa deorum dedecora celabratur, proderet non erubuerint uel timuerint. Horum quatuor quæ interrogando proposui, quodlibet eligant, & in quolibet eorum quantum mali de dijs bonis opinentur, attendant. Si enim primum elegerint, confessuri sunt non licuisse dijs bonis habitare cum bono Platone, quando eorum iniurias prohibebat, & habitasse cum dæmonibus malis quando eorum iniurijs exultabant, cum dij boni hominẽ bonum longe a se positum non nisi per malos dæmones nosset, quos sibi uicinos nosse non possent. Si autem secundum elegerint, & utrũq; occultatum a dæmonibus dixerint, ut dij omnino nescirent, & Platonis religiosissimam legem, & dæmonum sacrilegam delectationem, quod in rebus humanis per internuncios dæmones dij nosse uoluerint possunt, quando illa nesciunt, quæ in honorem deorum bonorũ per religionem bonorum hominum contra libidinem malorum dæmonum decernatur? Si uero tertium elegerint, & non solum sententiam Platonis deorum iniurias prohibentem, sed etiam dæmonum nequitiam deorum iniurijs exultantem, per eosdem dæmones nuncios dijs innotuisse responderint, hoc nũciare est, an insultare? Et dij utrunq; sic audiunt, sic utrunq; cognoscunt, ut non solum malignos dæmones deorum diuinitati & Platonis religioni contraria cupientes atq; facientes, a suo accessu non arcẽt, sed etiam per illos malos propinquos Platoni bono longinquo dona transmittant. Sic enim eos elementorum quasi catenata series colligauit a, ut illis a quibus criminantur, cõiungi possint: huic a quo descendunt, non possint, utrunque tenentis, sed aeris & terræ b ponderata transmutare non ualentes. Iam quod reliquum est, si quartum elegerint, prius est cæteris. Quis enim ferat, si poetarum de dijs immortalibus criminosa signimenta, & theatrorum indigna, ludibria, suamq; in his omnibus ardentissimam cupiditatem, & suauissimam uoluptatem dijs dæmones nunciauerunt: & quod Plato philosophica grauitate de optima Republica hæc omnia censuit remouenda, tacuerunt: ut iam dij boni per tales nuncios nosse cogantur male nescimurque. Sed

1000759323

50M

3006

FRXVII/35

DE MVNERE
PROVISORIS
PRACTICVM
COMPENDIVM.

*Authore D. SIMONE DE OLIVEIRA
à Costa, Supremi Supplicationis Senatus gra-
uaminum Expeditore.*

A LVDOVICO DE OLIVEIRA A COSTA
ejus filio, vtique Portuensis Senatus grauaminum
Expeditore in lucem editum.

*Deipara MARIÆ VIRGINI peccatorum
Aduocata, orphanorumque protectrici dicatum.*

VLYSSIPONE.

Typis, & sumptibus IOANNIS A COSTA Senioris.

M. DC. LXX.

Cum facultate Superiorum.

J. J. J. J. J.

DEPARTMENT OF THE INTERIOR
BUREAU OF LANDS

PRACTICE

COMPENSATION

AND DAMAGES

IN CONNECTION WITH THE

RECONSTRUCTION OF THE

RAILROADS

IN THE STATE OF

WESTERN

IND. EX.

COMMISSIONER OF LANDS

DEDICATORIA.

NON proceres Regni, non potestates Mundi (ut mos est) tutelares imploro. Sub tuum praesidium Sancta Dei Genitrix, quod omnes protegit, humilis confugio; manibus tuis, per quas omnia Coelestia munera dispensantur, munusculum hoc de Munere Prouisoris sumptum indignus offero, & tibi, cui semper meas actiones direxi, hanc ut eam omnibus gratam, utilemque facias, dirigo; animi magnitudinem, & praestantiam, non operis recipe, meque tibi quoad vixero placentem redde. Ave gratia plena.

Humilissimus seruus.

PROLOGVS.

DV M, amice Lector, Prouinciæ Præses in Algarbijs essem, Prouisoremque in defectum ipsius gererem, patrem meū, vt me de munere institueret rogauī, qui pro tunc aliquas in quadam Epistola magis generales deducendo normas, meum adimplere desiderium, & omne tollere scrupulum promisit; & in effectum hunc paruulum tractatum, quem ego tibi magna ex voluntate legendum, & corrigendum præbeo, composuit. At filio cui omnia parentum arrident, non typis elaboratum, neq; rimatum accipe, & erroribus parce, non enim tibi sed mihi, si quid commisit, peccauit; & si opus displicuerit, placeat animus quo ego parēte in scio, & inuito, in lucem edo, vt sicut mihi prodest, omnibus prodesse possit. Vale, amice Lector, qui candidus eris, si candidatum inson-tem non objurgaueris.

Ludouicus de Oliveira à Costa.

PRÆFATIO.

CVM de omni publico munere jura, & DD. satis dicant, parumque de munere Prouisoris, & lex Regia lib. 1. tit. 50. & 62. non tam exacte ut res exposcebat prouideat ad dissoluenda aliqua dubia, quæ mihi dum Lamecensis Prouisor essem occurrerunt, præcipue super salario Residui, & audientijs multarum, in hisque fluctus scrupulosa conscientia compescendos, & in concordiam reducendas varias consuetudines, rem breuiter pro mea curiositate, & filij, nostræ scientiæ Professoris desiderio pertractare duxi.

L I C E N Ç A S .

Tractatum de munere Prouisoris perlegi, nihilque in eo á Catholica Fide deum, seu re-
ctis moribus inueni, & ita potest facultas tribui, vt
prælo mandetur. Vlyssipone in Conuentu S. Domi-
nici die sexta Decembris 1666.

Fr. Bartholomæus Ferreira.

Vidi hunc tractatum de munere Prouisoris,
authore D. Ludouico de Oliueira da Costa, &
nihil in eo inueni, Fidei, vel bonis moribus dissonum
Vlyssipone in Collegio societatis Iesu 27. Decemb.
1666.

Doctor Ioannes Gomeç.

Vistas as informaçoens, podese imprimir o li-
uro de que se faz menção, & depois de im-
presso tornarà ao Conselho para se conferir com o
original, & se dar licença para para correr, & sem ella não
correrà Lisboa 7. de Janeiro de 1667.

*Pacheco. Souza. Rocha. Magalhaens de Menezes.
D. Verissimo de Lancastro.*

Que se possa imprimir, vistas as licenças do S. Officio, & Ordinario, & impresso tornarà a esta meza para se taxar, & conferir com o original, & sem isso não correrà. Lisboa 17. de Junho de 1667.

Monteiro. Miranda. Carneiro.

Visto estar conforme com o original, pode correr este liuro. Lisboa 16. Mayo 1670.

*Fr. Pedro de Magalhaens. Magalhaens de Menezes.
D. Verissimo de Lancastro. Sylva. Barreto.*

TAixaõ este liuro em tres testoes em papel. Lisboa 14. de Mayo de 1670.

*Marquez Presidente. Monteiro. Lemos. Miranda.
Carneiro.*

Faint, illegible text at the top of the page, possibly a header or title.

Martin M. ...

V ...

... ..

... ..

... ..

TRACTATUS DE MUNERE PROVISORIS:

CAPVT PRIMVM.

SVM̄MARIVM.

- 1 De munere Prouisoris, & quomodo Prator fidei-commissarius dicebatur.
- 2 Munus Prouisoris in hac vrbe diuisum inter residua, & Capellas.
- 3 An Prouisor possit formare capellam in testamento, Ecclesiastico mense pertinente.
- 4 Cognitio Prouisoris capellarum post impletam per aliu Prouisorem voluntatem subintrat.
- 6 Monumenti confectio dicto Prouisori pertinet, & de maioratibus illud facere non valet.
- 5 Refectio, capella jam formata, si destruitur, Prouisori capellarum pertinet.
- 7 Monachi capellarum administratores rationes onerum piorum tenentur reddere Prouisori capellarum.

Tractatus

- 2
8 Annexatio tertiae partis tertiae maioratui, successoribus appositae, cui pertineat.
- 9 Inventarij confectio regulariter Iudici partitionum pertinet.
- 11 Et solum casu quo anima haeres instituitur, pertinet Prouisorii resituorum, vel Prouinciali.
- 10 Et an forum, & domicilium defuncti, an heredis attendatur in dicta confectioe.
- 12 Preparatoria, & praebula sunt de connexis ipsius preparati.
- 13 Catalogū defunctorum debet Prouisor penes se habere, & Parochi tenentur illud ipsi dare.
- 14 De salario Procuratoris, seu sollicitatoris residuorum, & de quodam eo super diplomate. & 16. & 17.
- 15 Princeps saecularis de potestate ordinaria, an possit vltimas euertere, aut alterare voluntates.
- Ibid. An inalienabilia alienare, & ius quaesitum tollere.
- Ibid. Nihil contra ius velle praesumitur in odium tertij.
- & 22.
- Ibid. Imo quod contra illud concedit per importunationem concessum praesumi, subreptitiaeque.
- Ibid. Et quando ob publicum bonum ius tertij offendit, reneri valorem damni resarcire.
- 16 Ius publicum magis versatur in obseruandis, & non destruendis vltimis voluntatibus, quam in eis citius adimplendis.
- 18 De Bulla Clementis VIII. super non impletis pijs operibus Hospitali applicandis.

19 Quod non intelligitur in relictis non solum certis personis, sed certo loco, qua super Senatus sententia lata crebrius sunt.

20 Culpa suos tantum auctores sequitur, & vnus non debet alteri nocere.

21 Voluntas restatoris quoad fieri possit est seruanda.

Ibid. Sed aliquando per summum Pontificem in aliam iustam causam mutari valet, & quomodo.

22 Bulla hac arctari debet.

Ibid. Gratia quia & rescripta restricte, & absque tertij prejudicio sunt intelligenda.

23 Ratio eadem vbi datur eadem juris dispositio militare debet.

24 Responderetur objectioni pro Bulla opposita.

25 Certum est quod ad certitudinem reduci potest, & non est incertitudo in vniuerso, & quod per relationem ad aliud certificari potest.

26 Incerta persona legari non valet.

27 Incerta vero de certis sic.

Ibid. Per incertitudinem relictum fauore paupertatis non vitiatur.

28 Legatum pluribus relictum, omnes in eo partem habent.

29 Et quomodo suum effectum habere debet, & quod per electionem persona incerta de certis, certa relictum censeatur.

30 Quid in sindicatu faciendum sit.

31 Pecunia fructus gignit, qui usura dicuntur.

Ibid. Et quomodo Promisor capellarum, & administra-

- tor ex retributionibus illius partem petere possunt.
- 32 Iurisdictio Prouisoris residuorum, & capellarum integra apud Prouisores Prouinciales.
- 33 Iurisdictio eius versatur non solum circa res in suo regimine deductas, sed circa incidētes exceptis maioratibus.
- 34 Et circa bona ex Regis privilegio caprinis applicata.
- 35 Est priuata, & limitata ad certas res, & personas.
- Ibid. Suspensa extat, dum transit tempus à lege, vel testatore præfinitum.
- Ibid. Forum hujus iudicij, nullus privilegiatus, neque etiā Clericus enadit. & 34
- 36 Legata pia, & alimentorum intra annum peti possunt, intellige vt n. 3. quando mora damnū est alatura, vt n. 38. & 39.
- 37 Negligentia data executoris, & quasi finito termino ad implendum constituto, poterit cognoscere.
- 38 De omni legato adita hereditate per actionem ex testamento potest cognoscere.
- 39 De causa legati mere spirituali, non cognoscit Iudex laicus.
- 40 Debita defuncti si sunt in confesso, & ab ipso solui jubeantur, potest Ecclesiasticus in suo mense heredes ad soluendum cogere.
- 41 Preuentio sublata per Concordatam.
- 42 Rerum suarum vnusquisque moderator, &c
- Ibid. Heres per aditionem dominus efficitur, & h. relictas patrimonium heredis.
- Ibid. Iurisdictio executoris testamenti Episcopis, seu eorum

rum uisitoribus mixtim cum Prouisoribus data.

Constitutio synodalis.

Ibid. Sententiæ, & resolutiones ad componendas discordias inter Ecclesiasticos, & seculares ius faciunt non solum quod ad eos cum quibus res acta fuit sed quoad alios.

44 Abintestatorum cognitio ad rationes sumendas uisitoribus, & Prouisoribus denegatur.

Ibid. Iurisdictiones in hoc Regno distinctæ.

45 Abusus sumendi rationes abintestatorum unde ortus.

46 Executio honorũ qua separantur ad animã, cui cõpetat.

Ibid. Expensa funeris à communi aceruo deducenda.

47 Concesso vno omne ad id consequendum concessum videtur.

48 Æquitas, & ratio naturalis, ut lex scripta allegari potest, & magis seruanda est, quam rigor.

Ibid. Quod lex statuenda erat, ut bonorum abintestati certapars ad bonum animæ separaretur.

49 Salarium abintestati pro residuo, vel rationibus non debetur.

Ibid. Aduocato qui in causa male se gessit, salarium non debetur.

Ibid. Iudex etiam qui malitiose aut iniuste se habet, in expensis condemnatur.

50 Controuersia inter Prouisores, & Praefectos captiuorũ.

51 Praefectis captiuorum non competit cognitio ultimarum voluntatum ad eas exequendas, nec rationes testamentorum expungendas.

- Ibid. *Ordinatio nostra, nostrum jus commune.*
- 52 *Prouisoribus specialiter, & priuatiuè commissa cognitio vltimarum voluntatum.*
- Ibid. *Iurisdictionis alicui priuatiue data alteris denegata censetur.*
- Ibid. *Lex posterior anteriorem derogat, etiamsi de ea mentio non fiat, & per alienam contrariam tollitur.*
- 53 *Corroboratur opinio, quæ denegat cognitionem Præfæctis Captiuorum, & de ijs quæ ipsis pertinent, vel non, nec Hospitali Regio.*
- 54 *An Procurator, vel Promotor residuorum, & alij similes debeant in expensis iustis condemnari.*
- Ibid. *Procurator Cæsaris non condemnatur in expensis, quod de iure procedit, & non de consuetudine, vt voluit Barb. de Iudic.*
- Ibid. *Princeps iure communi viuitur in contractibus, nisi priuilegiatus inueniatur.*
- Ibid. *Priuilegij natura est, vt aliquid contra jus operetur.*
- 55 *Promotores iustitiæ in expensis non condemnantur, & assignatur ratio.*
- 56 *Testamentum validum requiritur ad hoc vt Prouisorum cognitio procedat.*
- 57 *Differentia inter testamentum ad pias, & alia testamenta.*
- Ibid. *Testamentum inter liberos, absque solemnitate valet.*
- 58 *Testamentum ad pias causas duobus testibus valet.*
- Ibid. *Et absque eis, si manu testatoris scriptum sit, & signatum.*

59 Prouisor non potest cognoscere de testamento controuerso,
& impugnato ad illud exequendum.

Ibid. De testamento à partibus approbato cognoscere va-
let: voluntas imperfecta voluntas non est. 61. & 60

61 Sed ad declarationem voluntatis, qua ex actu inualido
deprehenditur, voluntas est.

60 Imperfecta dicuntur illa per quam voluntas fuit expli-
cita, sed absque requisitis solemnitatibus.

61 Solemnitates inuenta ad euitandas falsitates in testa-
mentis.

62 Testamenta duo quando apparent, primū magis sole-
mne, & secundum minus, quod adimplendum sit.

Ibid. Testamentum primum magis solempne, praeualet se-
cundo minus solempni.

63 Contraria opinio pro secundo verior declaratur in pijs.

Ibid. Voluntas posterior priorem derogat.

64 Legata quando tertiam defuncti excedunt, quid faciendum.

Ibid. Pro rata soluenda fore legata, tam pia, quam pro-
fana resoluitur, quadam tamen distinctione testa-
toris si fuerit ascendens, vel non.

65 Limitatur supra dicta resolutio in legatis relictis pro ex-
oneranda conscientia, & in legato filiae pro dote reli-
cto, non vero extranea.

66 Pretura, in iure magna reputatur dignitas, & Proui-
sores, Praetores, Fidei-commissarii.

Ibid. Prouisor praeminentiam habere debet, quam habet
Prouincia Praeses.

67 Et quem locum habere debeat in Camera, & in proces-
sionibus Regijs, aut alijs.

68 Et an precedat Conservatori Vniuersitatis Conimbricensis.

Ibid. Dignitas potius ex representatione concedentis jurisdictionem, quam ex ipsa jurisdictione prouenit.

Ibid. Dignitas maior maiorem jurisdictionem arguit.

Ibid. Confirmans de nouo dare videtur, & actus à confirmante denominatur.

69 Confirmans nihil denuo dat, sed datum confirmat.

Præcedentiæ discrimen componitur cum Gratiano forensi.
&c.

DE MVNERE PROVISORIS, eiusque jurisdictione.

§. 1.

i

I Magistratus apud Romanos Fideicommissarij dicebantur, ex eo quia ipsorum fidei vltimarum voluntatum executio commitebatur; de litibusque super illarum implemento cognoscebant, teste Iureconsulto in L. si cui 91. ff. de condit. & demonstr. L. si libertus 41. de bon. libert. Mend. in Prax. lib. 1. cap. 2. num. 12. & sic de omnibus, quæ circa dictas vltimas voluntates per quoddam simile pertinent ad Legem Iulian. de residuis, vt in L. 1. & L. 4. §. Lege ff. ad L. Iuliam peculat.

DE DIVISIONE MUNERIS
vtriusque Prouisoris residuorum, & ca-
pellarum.

§. 2.

Hoc munus Prouisoris ob populi, & causa-
rum multitudinem in hac vrbe in duos ma-
gistratus diuisum fuit; ipsorum vni residuorum,
& pupillorum cognitio datur, alteri capellarum,
& vnusquisque distincte, & separatim suam exer-
cet jurisdictionem, quamuis de vtroque officio in
simul sub eadem rubrica agat. *Ord. lib. 1. tit. 50.*
quæ simultanea dispositio olim ansam dedit illi iur-
gio de quo *Themud. 3. p. dec. vlt.* an scilicet Prouisor
capellarum possit formare capellam relictam in te-
stamento, Ecclesiastico mensi pertinente, in quo
decisum fuit, quod dum pendebat in iudicio Pro-
uisoris residuorum cognitio testamenti, & de
eius implemento agebatur, nulla super formanda
capella cognitio Prouisori capellarum pertinebat;
quin contrarium eum erant præstantissimæ alle-
gationes Doctoris Michaelis Pinheiro de Brito,
tunc meritissimi Capellarum Prouisoris, nunc gra-
uaminum antiquioris expeditoris, magnis literis, &
quam plurimis virtutibus ornatissimi, quem si sen-
tentia Senatus cognitione prætensa priuauit, laude
acerime defendendæ jurisdictionis, quæ pupilla

est oculorum Iudicis, priuare non potuit; nec mirum fuit quod cognitionis termini turbarentur, quando turbato ordine Legislator *in rubrica dicti tituli 50.* Prouisorii capellarum ab eo incipiendo præcedentiam dedit, in primaque litera textus Prouisorii residuorum, cui de jure debebatur, nam sicut iste primus est in cognitione voluntatis, & ejus implemento, & post impletam subintrat cognitio alterius Prouisorii, quæ tantum versatur circa annuas obligationes adimplendas, vt tradit *Themud. sup. n. 29. Mendez d. lib. 1. cap. 2. n. 12. ad fin.* Ita primus debebat esse in inscriptione tituli, & in eius contextura, & alius secundus in vtroque.

Sed quamuis in formanda capella Prouisorii residuorum præualeat jurisdictio, si post eam formatam, ipsa ruina, incendio, vel alio cursu destruat, tunc Prouisorii capellarum competet reædificatio, vel reparatio. Si quidem Prouisorius residuorum functus est officio suo, & expirauit eius jurisdictio, dictaque reædificatio, cum semel impleta fuit testatoris voluntas, nunquam dicto Prouisorio competere potest, imo per alterum fieri debet tam ex omnibus capellæ prouentibus, pijs operibus applicatis, quam ex salario, aut emolumento administratoris proportionabiliter, animæ namque, & memoriæ defuncti, & administratoris honori, lucroque conuenit ipsa reædificatio.

Ex eademque ratione jus conficiendi capellarum
monu-

monumenta vulgo tombos, ipsarum Prouisori, & non residuorum competit; hoc enim post illas formatas sicut aliorum onerum satisfactio ipsi pertinere videtur, nam in ipsis conficiendis non versatur implementum aliquod voluntatis neque testamenti, sed quoddam extrinsecum, & subsequens opus, quod de forma capellæ non est, sed ad melius esse, & capellæ securiorem conseruationem, ob quam semper in iudicio capellarum extare debet monumenti originale, & non transcriptum, cuius extractum nullam fidem habere potest, si ad aliquam causam necessarium sit; quod non erat modicum inconueniens; si in iudicio residuorum remaneret dictum originale, vt mansurum erat quando in ipso fieret monumentum.

Et quia tam iudices, quam officiales semper suam desiderant iurisdictionem ampliare, & multo magis quando ampliatio lucrum aliquod secum affert, actuarijque capellarum illarum monumentis non contenti volunt maioratum etiam bona metiri, & metare; aduertendum est quod de dictis bonis nullo modo per Prouisorem capellarum potest monumentum fieri, vt sæpius in Senatu, & aliquoties in iudice fuit iudicatum, non solum formæ Ordinationis adhærendo in *lib. 1. tit. 50. §. 2.* iuncta alia *d. lib. tit. 62. §. 52. & 53.* quæ tantum de capellis illud fieri iubet, & in maioratum bonis Prouisoribus se intromittere vetat, nisi tantummodo circa

piorum onerum implementum, sed ex eo quia cum capellarum administratores quid, tantum, certum pro administrationis labore habeant, omne que aliud amplius dictis pijs oneribus cedat, poterant bonis stabilibus suæ quottæ sufficienter reseruatis, reliqua alienando, aut distrahi permitendo, pia onera fraudare; quod in maioratibus é conuerso procedit, vt distinguit, & declarat *Legislator ind. 2. 53.* Ideo lex illis, & non istis monumento prouidere voluit, vltra alias rationes quas breuitatis ergo consulto omitto.

7

A contrario verò desiderantes Monachi jurisdictionem capellarum limitare, & ab ea se eximere, si alicujus capellæ administratores ab institutoribus nominantur, nolunt coram ipsarum Prouisore ad reddendas onerum piorum rationes comparare exemptionis priuilegium, allegando, vt deinceps in dubium non veniat hæc controuersia, pro certo dicendum est, ipsos dictas rationes reddere teneri coram dicto Prouisore, sicut eas, tam ipsi quam Clerici, quando exequutores sunt alicujus testamenti, coram Prouisore residuorum reddere tenentur, vt tradit *Mendez. in prax. p. 1. lib. 1. cap. 2. 2. 3. n. 12.* & docet *Escouar de ratiocin. cap. 3. n. 19.* de Episcopo administratore loquente *tex. in L. nulli C. de Episcop. & Clericis, & legem. 5. tit. 10. partit. 6.* citando in comprobationem, & licet dicat quod *Greg. Lopes* intelligit hæc jura vt Episcopus ratio-

nes reddere debeat coram Metropolitano, & non coram iudice ordinario sicut ipsa jura dictant; hic Gregorij intellectus sustineri poterit apud Castellanos, & non apud nos, ubi per Concordatam præuentio sublata est, & quilibet iudex tam Ecclesiasticus, quam secularis ordinarius remanet in suo mense, & forsan in eo sensu quando per præuentionem Ecclesiastico iudici pertineat, intelligat dictus Gregorius, de metropolitano; quamuis lecto *Auth. de Eccl. siast. tit. cap. 8. & 5.* Si autem qui hoc facere iussi sunt *collect. 9.* parum, aut nihil aliud ad eius intellectus intentum conducit, ut legenti patebit, quod si attente legeret Escobar supra, credo ego, quod talem non approbaret intellectum, præsertim quando in dicto *cap. 3. num. 31.* neminem a redditione rationum, nec etiam summum Pontificem excusat, & dicit quod eas reddere tenentur omnes illi, cuja interest, quod in nostro Prouisore capellarum verificatur, cui solum interest tam ob animarum bonum sibi commissum, quam ob publicum, & muneris sui obligationem, propriumque lucrum onerum piorum satisfactio, & complementum; & ita secundum hanc nostram resolutionem iudicatum fuit in senatu, & extant sententiæ penes capellarum actuarios.

Alia nunc nobis se offert dubitatio circa illam frequentissimam clausulam in institutionibus appositam, raro verò executatam, annexandi maiora

tui tertiam tertiæ partem, qui in administratione successerint, cui nempe competat hujus oneris implementum, an Prouisori residuorum, an capellarum, an judici ordinario; & Prouisori residuorû, in vno tantum casu competere videtur, quando scilicet administrator qui in majoratu successit moriens in suo testamento declarauit quod tertia eius tertiæ majoratui annexaretur, nam tunc Prouisor agens de implemento dicti testamenti, tenetur cogere testamentarium, vel hæredem, vt illam partem majoratui annexet. Sin verò ita dispositum non fuit in testamento alicujus administratoris de cujus implemento agatur, & Prouisor capellarum postquam ipsi pertinet cognitio piorum onerum majoratus secundum nostram legem supra tit. 62. §. 52. Si dum rationes dictorum onerum expungit, inuenerit quod præteriti administratores, non vincularuerunt tertiæ tertias, vel quamlibet aliam partem annexari iussam, præsentem administratorem cogere debet vt intra certum tempus contra hæredes dictorum administratorum lites moueat. & & finaliset in iudicio competenti, si quidem quo ad ipsos non habet jurisdictionem, vt iudicatum fuit in causa Hyeronimi de Almada cum Geruasio do Sal, Scriba capellarum Antonio Borges, per sententiam senatus. Extra verò hos casus quilibet administrator poterit pro dicta obligatione quoscumque administratorum hæredes, qui oneri im-

posito

posito non satisfecerunt coram ordinatis, seu alios competentes iudices conuenire.

AN PROVISORES INVENTARIUM facere possint.

§. 3.

Inuentarij confectio regulariter illi iudici pertinet cui partitiones bonorum pertinent, vt iudici orphanorum illæ in quibus maiores interueniunt, iudicibus ordinarijs, illæ in quibus minores, si judicialiter, & non amicabiliter inter se, volunt diuisionem facere; & vbi aliquis hæres priuilegiatus inuenitur, ipsius priuilegij iudici, si inuentarium, & partitiones, vt in eius iudicio fiant, auocare voluerit, sicut colligitur ex *Ord. lib. 1. tit. § 4. v. 45. in fin.* 9
quin in vllō horū casuum attendatur domicilium, aut forum defuncti, sed hæredum, quia licet domicilij, & fori ius transeat in hæredem, ex *tex. in L. hæres absens de iudic. vbi Barboza a n. 1.* 10
hoc intelligitur quando contenditur super actione, defuncto, vel contra defunctum competente, & non quando agitur de hæreditate adita, ad quã diuidendam vnusquisque hæres contra aliũ actionem habet; quod tantum limitatur in hæreditate jacente, in qua forum, & domicilium defuncti jurisdictionem iudicis per representationem tam viuam conseruat, vt etiam ad ætatem ejus extendatur datur

SUPER SALARIO PROCURATORIS, seu Solicitatoris Residui.

§. 4.

14 **N**unc verò cum in excessibus officialium sumus, non erit abs re agere de illo notabili præjudicio quod voluntatibus, & animabus defunctorum inferitur per vnum Regium diploma, quod residuorum Procurator, injustis, & falsis precibus; per informationemque factam forsan ab eodem Prouisorè qui officialibus communiter placere vult, à Rege consequutum fuit ad hoc, vt pro salario habere potuisset octauam partem pecuniæ quam mittere fecisset in deposito, prouētæ ex bonis defunctorum relictis ad emendas res stabiles liberarum in constitutionem majoratum, vel capellarum; quod sane diploma inhumanum videtur, & contra omne juris, & rationis dictamen, & executione, effectuque indignum in tam Christiana Republica; si consideretur quod Princeps sæcularis de potestate ordinaria non potest vltimas subditorum voluntates euertere, nec alterare, vt vulgari-
ter habetur, & tenet *Reinoso. obs. 7. num. 29.* neque bona inalienabilia sine iusta causa, aut ad aliquod bonum publicum alienare, nec jus quæ situm tollere, *Larrea alleg. 115. per totam*, nec quidquam contra jus velle præsumitur, si que aliquid contra ipsū

concedat, per importunationem concessisse videtur *cap. fin. de rescript. in 6. Gail. observat. 14. num. 7.* rescriptumque contra jus tertij concessum subreptitium præsumi *L. 2. de merito, & de ne quis à Principe ff. Si quid in loco pub. Afflict. in cap. 1. de simpliciter n. 6.* quandoque denique ob bonum publicum jus alterius offendit, justum damni valorem solvere debet ut per *d. Afflict. decis. 361. Gail observat. 56. Ricc. collect. 2428. limit. 1. p. 6.*

Quo sic considerato cum magis jus publicum 16
versetur in obseruandis, & non destruendis defunctorum voluntatibus, quam in eis citius adimplendis, nam quod differtur non aufertur, & in graue præjudicium sit animarum ipsarum, & salarij administratorum, octauam partem pro salario Procuratori adjudicari, & deduci ex majoratui vel Capelæ applicatis bonis, cum qua tam onus pium, quã salarium administratorũ ex nunc vsque in futurũ securiora fiebant ex dicta octaua parte, quæ valde considerabilis est, deficiente deficient illius reditus ad ea perfecte soluenda, & implenda, frustrata maneat voluntas institutoris, & Procurator habeat ex substantia illius quod ipse ei non reliquit, nec Princeps, si verè informatus fuisset, dare iustus non esset: necessario dicendum est, dictum diploma nullomodo obseruari debere sicut concessum contra bonum animarum, testatorum voluntates, jus publicum, & tertij jus.

17 Et si replicetur quod ad constituendam capellam præcisa necessaria erat Procuratoris diligentia, & quod sine ea fero, aut nunquam constitueretur, & magis interesse defuncto dictam constitutionem, quam damnum quod in octaua parte recipiebat. Respondebitur quod Prouisor ex officio tenetur defunctorum voluntates adimplere, & ad id omnem præstare diligentiam pro illo tantû salario signato per *Ord. d. tit. 62. r. 23* & contra negligentes officiales procedere, eosque cogere ad satisfactionem muneris vniuscuiusque, & quod Procuratori satis prouisum fuit per aliam *Ord. lib. 1. tit. 64. r. 1.* vbi ipsi salarium officio, & labori valde correspondens designatur, cum quo contenti sunt Prouinciales Procuratores; cum eorum labor, & sumptus, qui per totam Prouinciam Prouisores comitantur, longe maiores sint, quam huius Procuratoris, qui Ciuitate nunquam egreditur, & alia negotia gerere potest; & vt supra dictum est, cum implementum testamenti Prouisori incumbat, & consequenter emptio bonorum stabilium ad constituendam capellam, & de eo rationem debeat reddere in sindicatu, vltra illud lucrum quod in implemento habet, quod sequenti Prouisori relinquere nolet, testamentarium, aut hæredem, & ipsam Procuratorem, vt diligenter satisfaciant, & agant ex officio cogat, & contra eos procedere poterit si negligentes fuerint; sicque mora
 quæuis

quæuis, quæ in hoc considerari queat, nunquam tantum damnum defuncto, & administratori afferre valebit, quantum dicta octaua pars iniuste capellæ ablata: quando si aliquid emolumenti dicto Procuratori deberetur, id habere debebat non per bona infontis defuncti, sed hæredis testamentarij, aut administratoris qui in negligentia inuenti fuissent circa voluntatis implementum, vt Ordinationes, & jura dicant, secundum quæ ego semper contra hoc deliberaui dipploma, & collegis meis placuit, sententiæque ita in senatu latæ fuerunt; & aduerte quod licet hæc octauæ partis pœna in bona executoris, vel administratoris dirigatur, quod ipsi eam nunquam ex suo soluunt, nec in tanta quantitate plectendi erant, & satis esset, vt sicut Prouisor tantum vnum pro centum, & deinceps mediũ haberet Procurator, ad *Ord. lib. I. tit. 62. §. 23.* ne ipse melioris conditionis esset quam dictus Prouisor, & ita debebat per justissimum Principem dipploma formari.

DE EXPEDITIONE BULLÆ

Clementis VIII. S. Pontificis circa applicationem onerum piorum Hospitali Regio.

§. 5.

AD instantiam fratrum domus sanctæ misericordiae hujus Ciuitatis adepta fuit Bulla an-

no Domini 1598. vt opera pia, quæ per executores testamenti, & legatarios intra tempus à lege præfixum impleta non fuissent Regio Hospitali applicarentur; circa quam Bullæ applicationem variæ continuo mouentur causæ, quæ per appellationem ad senatum veniunt, in eisque aliquando contrariæ proferuntur sententiæ; quamuis, quæ magis nunc obiinuerunt, sunt illæ quæ decidunt pia opera certis non solum personis, quæ dicta exceptuat Bulla, sed certo loco relicta Hospitali applicari non deberi, neque etiam captiuis, vt colligitur ex *Ord. in 1. tit. 62. a 2. vsque ad 16.* sic multoties intellecta; hocque ex eo quia nec iuri, nec rationi consentaneum visum fuit, quod ex negligentia hæredum legatariorum, executorum testamenti, vel administratorum, Monachi, & Clerici, eorūque Ecclesiæ, ac Monasteria, aliæque infantes personæ injuriam, & damnum sentiant, & pariter ad satisfaciendum priuentur eleemosinis, & alis piis operibus, culposique, & negligentes pecunias retineant alienas, cum ipsis lucrando forsitan, & proprias subleuando necessitates, & quod debent certis personis, vel locis post longa tempora simpliciter Hospitali tradant, quando culpa suos tantum

19

20

21

authores sequi debet *L. Sancimus C. de pæn. Barboza jur. Eccl. 2. p. num. 53. Valaf. conf. 137. num. 5. & quando culpa vnus non debet alteri nocere L. si quis in suo 2. fin. C. in off. test. Surd. de alim. tit. 2. quæst. 3. n. 28.*

& denique quando voluntas testatoris quoad fieri possit est seruanda *L. 1. C. sacros. Ecclcs. L. hereditas ff. pet. hered. Cald. in L. si curatorem in principio n. 4. C. de integr. rest.* quamuis aliquando per summū Pontificem in aliam justam causam mutari valeat, vt tradit *Grar. For. cap. 458. n. 29. & 39.* vbi hoc de plenitudine potestatis ex certa scientia, & cum clausula non obstante; quibus deficientibus jus quaesitum per ipsum partibus ablatum nunquam videri, quam opinionem cum multis iuribus, & Doctoribus tenuit *Lara de aniuers. lib. 1. cap. 14. num. 4.* asserens minus grauamen, & damnum esse, summū Pontificem in totum voluntates defunctorum destruere circa anniuersarij præstationem; quam alijs visibus eas applicare, rationem hujus opinionis, & doctrinæ ibi assignando.

Sic dicta Clementis VIII. beatissimi Patris Bulla quantum fieri possit arctanda videtur, tam ex supra dictis, quam ex eo quia gratiæ, & rescripta semper stricte, & absque præjudicio tertij intelligenda sunt secundum *Tuse. lit. G. conclus. 63. Gratian. cap. 938. n. 14. & 980. n. 1. & cum illo non esse adimplenda tenet Azen. lib. 1. n. 35. lib. 4. nouæ recop. præsumi namque debet, Principem noluisse vnquam tertij jus auferre Masc. conclus. 103. n. 22. Cab. 2. p. decij. 93. n. 2. & semper saluo tertij jure intelligenda fore vt per Brun. a sol. in verb. communib. verb. rescriptum n. 1. cumque in hac bulla graue inferat ut*

præjudicium omnibus illis per quos pia opera distribuenda erant; ipsam semper modificandam fore videtur, & nimis attendendum ad legis nostræ dispositionem supra á dicto §. 13. usque ad 16. quæ justa, & sancta est.

23 Dixi supra in principio 2. 1. quod certo loco relicta in defectum adimplemēti non esse Hospitali applicanda, quia licet Bulla a dicta applicatione excipiat tantum certis relicta personis, & non certis locis, cum in utroque eadem detur ratio, eadem juris dispositio militare debet secundum *Glos. de vno in cap. translato de constit. Sord. decis. 52. num. 1. Thom. de Thomaſet, regul. 299.* idem tam in vno casu quam in altero dicendum videtur; sicut enim personas certas excipit Sum. Pontifex propter jus quæsitum quod habet ad dicata opera pia consequenda, eodem modo debent excipi loca quibus aliquid relinquitur, quia si illa sunt Monasteria, vel Ecclesiæ, & sic de cæteris, dictum jus quæsitum habent tam ipsa, quam personæ certæ quæ ea regunt, & fabricant, ipsisque illud aufertur, & damnium infertur, nam in defectum piorum operum Hospitali applicantur, aut peribunt, & destruentur loca, aut illi qui eorum curam habent si ea sustinere voluerint non valebunt, & deinde in alia Bulla de qua *Perer. dec. 57.* de certis etiam locis mentio fit.

Et si replicetur quod Missæ non celebratæ in di-

certis locis, quæ Hospitali applicantur, in nihilo eis ad conseruationem profunt; respondebitur quod loca ista duobus modis considerantur, aut dum sunt ædificia lapide, & cale, alijsque materialibus formata, aut dum corpus quoddam compositum ex illis clericis, aut monachis, & tam illud quod ad fabricam ipsorum relinquitur, quam ad elemosinam monachorum, aut clericotum, non solum certo loco, sed certis personis relictum censentur, & ab eis auferri non debet; nam certum est, quod multa Monasteria, & Ecclesiæ magis ex annuarijs missis, & similibus suffragijs aluntur quam ex bonis, & prouentibus communitatum. Sicque dictam Bullam effectum suum tantum habere debere in illis pijs operibus quæ testatoribus vage, & indeterminate, & absque vlla certi loci, aut personarum designatione relinquuntur, quod ex ea manifeste colligitur, dum de administratoribus, qui ad similia opera communiter exequenda tenentur, nec verbum quidem loquatur, & tantum ad testamentarios, & legatarios dirigitur, cum quibus loquitur, & non eum dictis administratoribus.

Quin obstat Pereira, nam ultra supra dicta, sententia Ecclesiastica in qua fundatur, nec iuri, nec testantis dispositioni, nec etiam Bullæ conformis est, certus namque locus erat capella illa tam ornata, & tabulis pictis præstandis, quam missis ibi dicendis, & certi Monachi illius monasterij qui ipsas dicere debe-

debebant, de alijs namque sacerdotibus non potuit institutor cogitare quam de Monachis, quia si cogitaret, expressisset, cum juris censura missæ semper in dubio celebrandæ sint vbi corpus sepultum est, & à ratione alienum, & inhumanum quod illas celebrent exteri Sacerdotes vbi domestici sunt, quibus vt eleemosinæ applicantur, & insuper aude-rem dicere, quod si S. Pontifici præsens esset quod dicta suffragia in Hospitali expenduntur in sumptuosis domibus ædificandis, non pauperibus, sed Ministris, & officialibus, & in maritandis illorum, aliquando famulabus, vel consanguineorum, aut amicorû, & in similibus; concessioné arctaret magis, & voluntates defunctorû non euerteret, nec illud dominiû majus suffragiû in aliud cõmutaret.

25. Sed quia super certitudine personarum, aut locorum potest aliqua dari dubitatio, sciendum est certum illud dici quod non solum ex se naturaliter certâ sui ipsius inspectionem, & cognitionem præstat, sed omne quod ad certitudinem reduci potest, & non adest incertitudo in vniuerso, secundum *Surd. conf. 128. num. 19. Grat. cap. 765. a n. 8.* & illud quod per relationem ad aliud certificari valet *L. certum ff. de reb. dub. Barb. axiom. jur. lit. C. concl. 69.* Quo sic posito, si eleemosina, vel aliquod aliud opus pium puellis orphanis, vel similibus personis in genere, & simpliciter pro alimonia, vel dotere-
 26 linquatur, sicut incertis, ipsis non posse erogari vi-

debatür, incertæ namque personæ legari non ualere notissimè juris est ad *L. Paulus 5 ff. de reb. dub. Couar. 2. cap. 11. n. 8. vers. sexta concl. Surdus cons. 264. num. 1. Grat. cap. 280. n. 11.*

Sed sic est in proposito quod legando orphanis, vel pauperibus in comuni non datur certitudo personæ, ergo uidebatur legatum, & opus pium sustineri non posse, & Hospitali Regio in forma Bullæ fore applicandum. Hoc uero non obstante contrarium uerius esse puto, quia cum incertæ personæ de certis legare ualeat. *Iustinianus in 2. incertis uero 27 vers. sub certa. Inst. de legat. gloss. fin. in L. si qua C. Episcop. & Cleric. Cancer. 3. part. var. resol. cap. 20. n. 93. ubi alios refert, deinde cum fauore paupertatis relictum non uitiatur per incertitudinem L. id quod pauperibus C. de Episcop. & Cleric. Gom. sup. 2. var. cap. 11. dicto n. 8. vers. octaua conclus. & orphani pauperes, & miserabiles personæ reputentur per *Ord. in 3. tit. 5. 2. 3. & multo magis quando per uiam elemosinæ, vel doris, aliquid eis relinquitur, dictum legatum, seu pium opus incertæ personæ, vel personis de certis relictum, ipsis deberi, & Hospitali applicari non posse, dicendum est.**

Verum adhuc replicari ualere uidetur, nempe inutile remanere legatū pauperibus in genere relictū, cum innumeri sint unius Regni pauperes, & orphani, & quamuis legatum opulentissimum proponatur, omnesque in eo partem habeant ex *text.*

in L. vnum ex familia 2. rogo fundum ff. de legat. 2.
 impossibile est quod diuisionem aliquam recipere
 possit, vbi enim numerus incertorum datur non
 solum innumerabilis, sed valde magnus, cessare vi-
 detur nostra conclusio, incertis, scilicet, de certis
 posse legari, juxta illud *Cancerij sup. dicto num. 93.*
in fin.

29 Sed huic objectioni facile satisfieri poterit ex se-
 quentibus, nam si legatum, vel quid pium orpha-
 nis, aut similibus personis simpliciter relinquatur;
 Ciuitatis, aut oppidi vbi comorabatur defunctus
 personis relictum censi debet, & in primo loco
 consanguineis pauperibus, aut orphanis, si aliqui
 existant, duplex namque in illis consideratur ratio
 sanguinis, nempe, & pietatis, in secundo, illis qui
 in sua degunt Parochia si magna est Ciuitas, aut
 oppidum, & multas habeat Parochias; in tercio,
 dictæ Parochiæ nobilioribus vt pluris indigen-
 tibus; & si fuerint fœminæ, pulchrioribus, ob ma-
 jus honestatis periculum, incertarumque ex certis
 electio ista in forma supra posita, quæ fieri debet
 secundum boni, viri arbitrium, si per hæredem,
 vel testamentarium intra legis tempus facta non
 fuerit, tunc per Episcopum, aut ejus Vicarium, Vel
 per Prouisorem juxta concordatam fiet, & ipsa fa-
 cta, cum certæ per electionem maneat personæ, vt
 docet *Grat. d. cap. 280. num. vlt.* applicationi Bullæ
 locus non erit.

Hæc

Hæc omnia, & quæ in suo titulo, & Proui- 30
foris Prouincialis continentur, debent Prouisores
diligenter obseruare, sicut conuenit tam graui, &
periculoso conscientiæ muneri, & si ipsi defecerint,
tenentur Senatores quibus residentiæ committun-
tur in syndicatu de omnibus inquirere, & videre
an impletæ sint perfecte defunctorum voluntates,
& onera pia, tam testamentorum, quam institu-
tionum, thecam nûmariam residuorum inuisere,
& rationes de pecunia in eam missa sumere, & etiã
de redditibus illius, inutilem namque, & mortuam
non debet Prouisor illam in dicta techa habere, sed
licito fœnori sub idoneis, & abonatis fidei-jusso-
ribus, & expromissoribus dare, qui proventus non
solum ad satisfactionem piorum onerum applicari
debent, sed & salario administratoris capellæ, re-
siduumque majoratus ipsius administratori, cui à
morte institutoris omnes proventus oneribus satis-
factis cedere incipiunt, & eodem modo redditus
pecuniæ stabilibus emendis ad vinculû deputatæ.

Vnde capellarum Prouisor, quamuis ei non
competat cognitio, nisi post constitutam capel-
lam, vt supra, quotiescumque tamen postquam
ipsa bona destinata sunt, aut ex ipsis pecunia pro-
uenta, quæ fructus gignat, qui vsuræ dicuntur, vt
deducitur ex *Ord. in 4. tit. 67. 2. 3. L. curabitur. act.
empt. Cab. 1. part. decis. 166. num. 4.* potest dictus
Prouisor, residuorum Prouisore deprecatò ex re-

ditibus pecuniæ sub fœnore datæ illam auocare quæ ad onerum satisfactionem tantum sufficiat; & quilibet administrator illud tantum etiam quod solutis oneribus ex redditibus remanserit, habere; aliter namque si emptio stabilium spectetur, precipue in hac vrbe, & ejus territorio, vbi paucissima sunt bona libera, sero, aut nunquam animæ defunctorum suffragia sua habebunt, neque administratores vllum administrationum suarum commodum.

DE PROVISORE PROVINCIALI, & Calculatore.

§. 6.

32 **H**oc ita per legem Regiam dispositum fuit, quoad hanc Ciuitatem, & Curiam; & quoad Prouincias, illa jurisdictio, quæ de jure Prætoribus fidei commissarijs data erat integra, penes Prouisores remansit, ipsisque conuenit tam dispositum in *lib. 1. tit. 50.* in eo quod muneri suo adaptari potest, quam dispositum in *tit. 62.* quod etiam commune est eodem modo vtrique Prouisori; & amplius aliud munus Calculatoris Regij patrimonij, eis inunctum fuit, quod olim per nobiles, & præclaros viros, litteris tamen non decoratos exercebatur; dictaque eorum jurisdictio versatur non tantum circa res in dictis titulis contentas, sed circa dubia

dubia etiam super illis incidentia, vt de incidentibus super legato, & fidei-commisso testatur *Mendez sup. dicto cap. 16. num. 14. ad fin. part. 1.* licet de illis quæ incidunt circa majoratus cognoscere nequeat, vt per dict. *Mendez citat. loco. Valasc. conf. 27.* de ipsorum verò oneribus pijs recte cognoscere possunt ex *d. Ord. tit. 62. l. 52.* versatur etiam ³⁴ dicta iurisdictionio circa bona quæ ex Regis priuilegio & alicujus concessione ad captiuorum redemptionem sunt applicata, idem *Mendez part. 2. lib. 1. cap. 2. num. 98. Bobadil. in sua polit. lib. 2. cap. 16. num. 133. Lara de anniuers. part. 1. cap. 22. Auend. de exequend. mand. p. 1. cap. 7. n. 7. & alij a d. Mend. laudati.*

IVRISDICTIONIO HÆC ORDINARIA

Et priuatiua post annum, Et menssem, est
prorogabilis.

§. 7.

HÆc iurisdictionio est ordinaria, sed priuatiua, & limitata ad certas causas, & personas, actiueque prorogabilis, quando alieni subditi in Provisoris iudicio consentiunt, secundum *Pereira decis. 29. per tot. & melius num. 7.* suspensa verò consideratur quoad vniuscuiusque testamenti implemētum dum non transit annus, & mensis a lege executoribus concessus in *d. Ord. lib. 1. tit. 62. l. 2. & 127. id. Pereira de man. Reg. cap. 16. n. 7.* intra illud

enim

enim tempus non possunt regulariter rationes à dictis executoribus petere, neque ad alias reddendas eos cogere, neque etiam intra tempus à testatoribus præfinitum ex *d. Ord.* & hujus judicij forum nullus priuilegiatus, neque etiam Clericus fugere potest ex *d. Mendez* qui iudicatum refert *d. lib. 1. cap. 2. num. 12. ad fin.* & conducunt quæ *Faber* in *Cod. tit. ad exhib. diffin. 3.* & de *jurisdic. omn. jud. diffin. 7.*

ANTE TEMPVS PRÆFINITVM quando possit exerceri.

2. 8.

36 **S**ed supra posita resolutio limitatur in legatis pijs, & alimentorum, vt tenent *Mendez d. part. 2. lib. cap. 2. num. 87. Barb. ad Ord. nostram. tit. 62. 2. 2.* citantes *Tiraq. & Surd. de alimen.* quamuis non in loco vbi rem agit quia pia causa per impedimentum non retardatur *Mol. de just. tom. 1. tract. 2. disp. 251. num. 5.* quæ cum intra annum peti possint, & testamentarius, vel hæres judicialiter monitus ea non præstando priuari debeat hæreditario commodo ex supra dicto *Mendez* cum multis, etiam per consequens ipsos testamentarios intra dictum annum ad illa implenda, cogere poterit Prouisor, nam cui competit actio ad agendû, necessario ei assistere debet iudex, qui super petitis iudicet, & iudicatum executioni mandet.

Di-

Diximus supra quod iurisdictione Prouisorum
suspensa consideratur quoad cognitionem vnius-
cujusque testamenti dum non transit annus, &
mensis, & quod intra illud terminum dari possit,
tantum in pijs, & alimentis.

Nunc autem videtur casus in quo Prouisor ante 37.
te elapsum dictum terminum, cognoscere pote-
rit de testamento; & pone quod executor negli-
git voluntatem defuncti implere, & de ejus mali-
tia notorie constat, aut si tanta termini pars ela-
psa est, vt executor jam adimplere non valeat;
tunc poterit, tam Prouisor, quam Iudex Ecclēsia-
sticus, in suo mense cognoscere de testamento in-
tra terminum, & illud exequi, vt per *Thom. de*
execut. ult. vol. tract. 4. tit. 14. cap. 1. num. 24. &
28. qui alios citat, & aliqua agit de materia sequen-
tibus numeris: extende etiam quod prorogatur di-
cta iurisdictione, quando executor testamentarius
ante terminum à lege præfinitum reddere vultra-
tiones de quo latius infra dicemus sub *cap. 2.*

QVOD INTRA TERMINVM
possit actione ordinaria legatum peti.

§. 9.

Quod de omni legato per actionem ex te- 38.
stamento ordinariam intra annum data adi-
tione hereditatis, vel acceptatione officij testa-
men-

E

men-

mentarij possit cognoscere iudex, vltra *Pereira d. cap. 15. num. 9.* & ab eo citatos tenent *Gutier. pract. lib. 1. quest. 44. num. 5. Mol. de just. tom. 1. tract. 2. disp. 134. num. 5. Joseph Vella* qui multos refert *differt. 14. num. 46.* & intra dictum annum poterit etiam Prouisor de legatis pijs, & alimentorum cognoscere, ad hoc vt executores, & hæredes cogat ad ipsorum implementum, & in causa procedere secundum dispositionem Ordinationis; quia cum implementum testamenti transacto anno, ipsi tantum competat, & dicta legata ante illum transactum pati possunt, vt per supra citatos; sublata temporis, & termini præfixione, vt in legatis auferatur, & monito judicialiter executore quin adimpleat statim, aperitur via Prouisoris cognitioni, ac si terminus transactus esset, ad hoc vt eum cogere possit ad rationes reddendas, & ad testatoris voluntatem in forma legis adimplendam.

COGNITIO PROVISORIS, ET

Iudicis ordinarij diuersa.

§. 10.

Contra vero dictam resolutionem non obicit dicere, quod si intra annum & mensem omnia legata actione ordinaria ex testamento coram iudice ordinario peti possunt, & intra ipsam ad pia præstanda, & adimplenda jurisdictionem habet

habet Prouisor, necessario executores varijs iudicijs; conuenti eadem super re, quod jus non patitur; vexabuntur.

Respondetur enim quod nullum in hoc datur inconueniens, quia diuersa est cognitio Prouisoris, à cognitione iudicis; nam iudex intra annum cognoscere potest de omni legato, quando à legatario hæredi, vel executori petitur, dummodo causæ dictorum legatorum non sint mere spirituales, quia de his non potest iudex laicus cognoscere secundum *Diana part. 8. tract. 5. resolut. 55. Carp. de execut. testam. lib. 1. cap. 21. num. 3. per text. in cap. de cernimus de iudic.* Prouisor uero tantum post annum & mensem ex officio, vel ad partis instantiam contra executorem, vel hæredem ad rationes reddendas, & ad implendam voluntatem defuncti in omni legato, & in pijs post elapsum terminum mortificationis, vel requisitionis executoris, aut hæredis; si in eo non satisfaciatur, qui termini lapsus per negligentiam ipsorum anno & mense integro æquiparatur. Attamen hæc resolutio, & doctrina circa legata pia intra annum adimplenda eo moderamine de quo *Surd. sup. de alim. tit. 8. privileg. 11.* cum alijs intelligenda videtur, nempe tunc tantum peti posse dicta legata pia, & alimentorum, quando mora damnum est allatura, & aliter secus; annum ut euitetur procedere poterit dicta resolutio.

39

QUOMODO QUOAD DEBITA
 procedatur, & de concordata inter Ecclesia-
 sticum, & secularem iudicem.

§. II.

40

A Duertendum tamen est, quod si in suis te-
 stamenti iusserint testatores aliqua solui de-
 bita, & nulla detur ad solutionem hæredum, vel
 creditorum controuersia, debitaque ab omnibus
 in confesso sint, quod recte Vicarij, aut visitato-
 res in suo mense, vt ea soluant executores, vel hæ-
 redes cogere poterunt; nam quamuis hoc vere le-
 gatum non sit, in eo voluntas testatoris versatur,
 vt statim soluatur, & naturam legati habeat; sin-
 vero controuersum sit super realitate, vel veritate
 debiti, aut aliquo quouis simili modo, quod pro-
 batione, vel judiciali discussione egeat, tunc co-
 gnitio ad Prouisores pertinebit, vt per *d. Pereira*
sup. num. 10. vers. secus tamen. & num. 14. per tot. &
etiam illis pertinebit, si res euidenter, & summarie
poterit decidi, nam si altiorem indaginem requirat
coram iudice alias competente discutietur ex ratio-
ne de qua idem Pereira d. cap. 16. num. 14. ad fin.
 quando alia de iure præstantior non sit.

41

Hæc eadem iurisdicctio quæ Prætoribus fidei-co-
 missarijs tantum pertinebat, Episcopis, ejusque
 Vicarijs in simul, & mixtim cum Prouisoribus cõ-
 cessa

cessa fuit per jura à Gab. Pereira allegata in d. cap. 16. num. 2. & dabatur inter vtramque potestatem ecclesiasticam, & sæcularem præuentioni locus, quod postea per concordiam quam transcripsit Themud. 3. part. decis. 350. a princip. citat. Pereira de manu Reg. tom. 1. resol. 80. sublatum fuit & per anni menses distributa cognitio vtrique potestati ad sedandas dissentiones, vitandas partium vexationes, & non retardanda animarum suffragia, quæ concordata, & æqualis distributio L. Regia dict. lib. 1. tit. 62. 2. 4. non obstante, vt lex obseruatur.

*DE ABINTESTATORVM
hæreditatibus.*

2. 12.

Veruntamen quamuis inter Ecclesiasticos, & Seculares Ministros sedatæ sint testantium super vltimis voluntatibus dissentiones, super abintestatorum hæreditatibus quotidie nouæ mouentur; enixe enim Episcopi, & Ministri contendunt super illis jurisdictionem habere, ad hoc vt cogere possint hæredes ad separanda bona quæ pro animabus defunctorum expendantur, & eis postea à dictis hæredibus rationes exigant; & quamuis hoc opus pijsimum defunctos erga videbatur, hæredum respectu injustitiam magnam continet; 422
nam cum vnusquisque rerum suarum moderator,

& dominus sit secundum definitionem dominij, de qua *Barz. in L. si quis num. 1. 2. differentia ff. de acquir. poff. num. 4. Gam. L. 45. Taur. num. 5. Couar. 3. var. cap. 6. num. 6. Pinel. in l. 1. part. 2. num. 1. Mol. de just. quaest. 1. art. 1. fol. 99. heresque per additionem dominus efficiatur, & hereditas defuncti patrimonium heredis dicatur L. nam quod 2. ult. ff. ad Trebel. princip. Inst. de hered. qualitat. Peregr. de fidei commiss. art. 49. num. 2. Grat. tom. 4. cap. 685. num. 1. & Barb. in rub. de solut. matr. p. 4. a num. 19. Valaf. de part. cap. 2. num. 14. à rationis, & justitiæ dictamine alienum videtur posse, tam visitatores, quam Prouisores, de bonis hæredum, nulla lege permittente ad libitum disponere, quando iurisdicção, quæ ipsis mixtim data fuit, vt constat ex L. hereditas 53 ff de per. heredit. & ex auth. de Ecclesiast. tit. 2. si quis, circa executionem vltimarum voluntatû veretur, & ultra eas extendi nequit, non permittente jure ciuili, neque Regio, vt patet ex supra d. Ord. tit. 62. 2. 4. quæ jus ciuile sequutum fuit.*

Q V O D N E Q V E L A I C V S,
neque Ecclesiasticus Index de abintestatis
cognoscere valent.

2. 13.

His tamen suppositis, & vere de jure resolutis, tam Prouisores, quam Visitatores ad
ratio

rationes ab intestatorum reddendas injuste hæredes cogunt; & in aliquibus Prouincijs obtinent Prouisores, in aliquibus veró, vt in Algarabiorum Regno Visitatores, præuentione in testamentis iam sublata, vtendo perperam, & quod magis est coercendo, saltem Visitatores, pœnis, & censuris hæredes, vt separent tertias, aut aliquam illarú partem, vel hæreditatum pro suffragijs defunctorum expendendas, nullo jure dictam separationem permittente, nisi aliquibus sinodalibus constitutionibus quæ ipsos de his cognoscere iubent, cum dictæ constitutiones laicos non comprehendant, secundum *Pereira d. cap. 16. num. 16.* & non solum in hoc Regno admixtæ in hac parte non sint, imo adeo impugnatae, & impeditæ per sæcularem potestatem, vt eas nunquam typis mandare permiserit sacri Palatij Tribunal, & contra earum dispositionem in iudicio Regiæ coronæ innumeræ sententiæ auditis Ecclesiasticis ministris prolatae existant, vt in grauamine quod interposuit Doctor Antonius Barboza Baçallar tunc Eborensis Prouisor, nunc Domus Supplicationis dignissimus senator conquestus de Vicario oppidi de Montemor, & in altero quod interposuit Hyacinthus Lopes Machado Pacis Iuliæ Prouisor, à Licentiate Antonio Ferreira Vicario, & Visitatore oppidi de Moura, vltraque alia antiquiora, in altero Affonsa Cunha Estibeiro scribæ auditoriæ do Campo de Ourique:

Ourique interposito à Vicario Oppidi de Santia-
go de Cassem, actuario Ioanne Rodriguez Carrei-
ra, quod deinde in dicto sacri Palatij Tribunali
per resolutionem vulgo, *asento*, ita fuit decretum
vt cessarent hæ discordiæ, & dissentiones inter mi-
nistros, & subditorum vexationes, quæ resolutio,
& sententiæ, non solum quoad eos Ecclesiasti-
cos cum quibus res acta fuit, sed contra alios jus
facere debent ex his quæ *Gama decis. 332. num. 2.*
Phæb. decis. 212. num. 1. Glossator ad Ord. in 3. tit. 64
in principio num. 6.

DE RATIONE OB QVAM DE
abintestatibus non cognoscitur.

R. 14.

ET quamuis ex tenore dictarum sententiarū
videatur abintestatorum cognitio Prouiso-
ribus pertinere, hoc sustineri nequit, si quidem
ex supra dictis in R. 12. eadem est ratio per quam
talis cognitio denegatur visitatoribus cum illa per
quam Prouisoribus concedi videtur, nam tam ipsis,
quam alijs tantum vltimarum voluntatum cog-
nitio data fuit, & vbi non datur aliqua vltima vo-
luntas, vtique dari non potest aliqua cognitio, at-
qui in defuncto qui testamentum non condidit,
non potest considerari voluntas, cum testamentū
sit testatio mentis, quæ voluntatem regit, & de-
clarat

clarat; ergo nulla dari debet cognitio, vbi nulla inuenitur adimplenda voluntas, nec deinde vllus Iudex in hoc Regno vbi iurisdictiones sunt distinctæ ex *Cab. 1. part. arest. 37. Mendez 1. etiam part. lib. 2. cap. 1. num. 13. Barb. ad Ord. lib. 3. in princip. tit. 11. num. 12.* potest in officium & iurisdictionem sibi non competens se intromittere, cumque Prouisor sit Iudex certarum causarum tantum, vt sunt implementa vltimarum voluntatum, illas extra de alijs cognoscere nequit.

DE SEPARATIONE BONORVM ad pia, quam Iudices faciunt.

§. 15.

Hic forsitan abusui occasionē præbuit quædam bonorum separatio, quam Iudices qui conficiunt abintestatorum inuentaria, & partitiones; ad funeris expensas, & corporis præsentis suffragia, facere solent, quibus de bonis hæredibus rationes exposcunt Prouisores, & Visitatores, vt de bonis pie animabus applicatis, ac si eorum cognitio versaretur circa animas defunctorū, aut dispositiones, & voluntates hæredum, vel iudicum, cum tantum circa voluntates defunctorū quæ in opus externum exierunt, & ab ipsis testando declaratæ fuerunt, versatur. Quare talis abusus, vt nullo juris fomento fulcitur, à praxi, &

45

judicijs exulare debebat, nam de illius rigore, nec judex dictam potest facere separationem, nisi de voluntate & pia hæredum liberalitate, nec Prouisores, & Visitatores tales exposcere rationes, vt supra cum *Pereira*, & allegatis juribus ostensum fuit.

CVI COMPETAT EXECVTIO
separatorum honorum.

§. 16.

S Ed supposito quod de facto dictæ separationes solent fieri; & quod vt res tam pia, & rationi consentanea, seruito tamen supra insinuato moderamine, impediri non debent, cum expensa funeris semper deducenda sit secundum *Mol. de just. disp. 235. à vers. in hoc Regno. & Valaf. de partit. cap. 23. num. 13. & cap. 19. num. 39.* & aliæ expensæ, dum per hæredes non impugnantur, de eorū placito censeantur separatæ; dubium est cui competere debeat dictarum expensarum executio, & videretur quod sæcularibus magistratibus, qui inuentaria confecerunt, sunt enim extra causam vltimarum voluntatum, de bonis profanis, & hæredes laici qui exequendi sunt, vt per *Gab. Pereira sup. dict. num. 16.* ipsique ex officio, aut ab Ecclesiasticis Ministris, vel Parochis requisiti debent hæredes diligenter ad eas soluendas cogere; sin vero id facere neglexerint, tunc Ecclesiastici Mini-

nistri

ministri jurisdictionis suæ gladio vti poterunt intra limites synodalis constitutionis expensas exigendo, quæ separatae fuerunt à secularibus iudiciis, & nihil amplius, qui eas semper separare debent secundum qualitatem personarum, & earum facultates, quod ipsorum arbitrio relinquendum est, secundum *d. Pereira d. num.* ad peragenda officia, & suffragia corporis præsentis tantum, quæ vnicuique defuncto, dummodo non sit seruus, aut filius familias, fieri iubet dicta constitutio, si quidem in hoc Regno in hac parte admissa est, & generaliter usitata, vt jusque parochiale constitutum, & cum sit tam pia, & animarum bono conferens non debet sine effectû, & executione manere, quando cū 47. alicui iurisdictionis, aut alia res permittitur, vel conceditur, omnia quæ ad ipsam consequendam, vel perficiendam necessaria sunt, concessa videantur, per *text. in L. 2 ff. de iurisdic. omnium iud. cap. præterea de offi. delegati Bald. in L. 1. si Rector col. penult. num. 92. Pinel. 2. part. L. 1. num. 53. C. bon. mat.*

QVOD LEX STATVEND A
erat per quam intestatorum animabus pro-
videri deberet.

2. 17.

SVpra dicta de jure procedere videntur, sed æquitas, & ratio naturalis, quæ vt lex scilicet ipsa

allegari potest ex *Phœb. 1. part. decis. 10. num. 7. ad fin.* & quæ seruanda est, & non rigor maxime si damnum detur irreparabile vt per *Giurb. obs. 88. num. fin. cuique vbiqumque suadet sabueniendum est per text. in L. Diuus de rest. integr.* aliud exposcere videbatur, & pia affectio, Christianaque non solum deuotio, sed religio (si jus alterari licet) per legē statuendum fore inculcabat, quod in placito, & voluntate hæredum hæ non relinquerentur expensæ, imo quod de vna quaque intestati hæreditate, tertia pars tertiæ, aut tertiæ dimidia, vel duæ illius partes secundum qualitatem personarum hæreditatis substantiam, & hæredum constitutionem separarentur, vt pro anima defuncti expenderentur; ea tamen consideratione, vt descendentibus, vel ascendentibus hæredibus tertia tertiæ demeretur tantum, transuersalibus verò duæ partes, vel dimidia, & quod de dictis partibus separatis vnaquæque potestas ecclesiastica, & secularis in suo mense, sicut testamentorum, ita intestatorum rationes exigeret, & hæredes ad satisfactionem cogeret; iniquum enim, & inhumanum videtur, quod si defunctus mortis oblitus, aut vita deceptus, vel pressata infirmitatis, disponere de rebus suis non valuit, hæres integram, & sibi præcipuam habeat hæreditatem, & animæ defuncti remedium ab eius voluntate pendeat; & vt frequenter accidit jejuna maneat, quando si per epicheam, quæ

quæ in vltimis datur voluntatibus interrogatus
esset, forsan, si suos non habuisset hæredes, ani-
mam hæredem institueret, & eos relinquendo,
totam tertiam, aut maiorem illius partem pro ea
expendi iussisset; quod si primis legum condito-
ribus præsens non fuit, esset quia gentiles erant,
& potius de viuis, quam de defunctis cogitabant.

*QVOD SALARIVM DE
abintestatis non debetur.*

§. 18.

ET si hoc ita statueretur tunc Prouisores, & 49
Vicarij, aut Visitatores rationes ab hæredi-
bus exigere valerent, eosque ad satisfactionem co-
gere, & salarium residui quod nunc injuste extor-
quent, iuste recipere; ipsis namque cum abinte-
statorum cognitio non competat, neque expun-
ctio rationum, vtique neque salarium aliquod de-
betur, neque etiam quando in inuentarijs pupillo-
rum eas expungunt, quamuis enim in eis expun-
gendis laborent, & mercenarius, ad illud euange-
lij, dignus sit mercede sua, hoc fallit in illis qui in
alienam segetem falcem immittunt, si enim salariū
etiam conuentum non debetur. Aduocato qui ma-
le se gessit in causa, secundum *Grat. cum alijs For-
rens. cap. 55. num. 20.* minus debetur magi-
stratibus qui inuuliter, & inutiliter, contraque

juris dispositiones se gerunt partibus inuitis, & forsan reuuentibus, caueat ergo timoratus ab hoc lucro Prouisor, quando Iudex qui iniuste se gerit malitiose salarium amittit, & in expensis condemnatur, vt per *Barb. in L. cum qui temere ff. de iudic. num. 203.*

*DE CONTROVERSA INTER
Prouisores, & Præfectos Captiuorum (vulgo
Mamosteiros) circa cognitionem testa-
mentorum.*

2. 19

SEdata, vt supra per concordiam, præuentio-
nis tempestate inter Visitatores, & Prouisores,
exorta ab Africano mari alia insurgere videtur pro-
cella, Præfecti namque captiuorum se cumulati-
uam cum Prouisoribus jurisdictionem in testamē-
torum rationibus expungendis, & exequendis ha-
bere prætendunt per decimum sui Regiminis ca-
pitulum, in quo Dominus Rex Sebastianus ean-
demmet Prouisorum, & Iudicum residuorum ju-
risdictionem cum præuentione dictis Præfectis, re-
demptionis zelo concessit, eo tamen moderamine,
vt dum Prouisores, & Iudices essent in locis vbi
rationes reddendæ erant, ea non vterentur; verū
tamen quamuis hoc ita dispositum in dicto regi-
mine

gimine inueniatur, & Præfecti à tergo Prouisorum, & vt furtim dictam jurisdictionem lacerando, & miseros executores, atque hæredes vexando eam ad praxim reducere voluissent, nunquam vsque nunc obtinere valuerunt.

*QVOD PRÆFECTI CAPTIVORVM
non cognoscant de testamentis.*

2. 20.

VT ergo dictorum Præfectorum fundamentum sicut erroneum refellatur, & eisdem met ipsis cognitum, & in confesso sit, quod tale Regimen in hac parte vigore caret, & in sua non est obseruantia, sciendum dico, quod nostra Ordinatio, & lex Regia nostrum jus commune est, teste *Gam. decis. 50. num. 16. & decis. 348. d. num. Cabed. 1. part. decis. 211. num. 1. Cou. pract. cap. 29. num. 4. ad fin. Mol. de primog. lib. 5. cap. 12. num. 11. & quod per eam lib. 1. tit. 50. & tit. 62. datum est Prouisoribus suum regimen, & quod vt clausum in corpore juris præualidius, & fortius remanet cæteris regiminibus extrauagantibus. Quo supposito cum per dictas Ordinationes Prouisoribus vltimarum voluntatum cognitio specialiter, & priuatiue commissa sit, vt patet ex *d. tit. 62. 2. 8. & testatur Pereir. decis. 29. in princip. priuatiueque data alicui jurisdictio, vt ista Prouisorum, & Visitato-**

51

52

rum.

rum alijs derogata censeatur ex his quæ *Cab. p. 23 a num. 8.* cumque constet dictum Præfectorum Regimen ipsis datum fuisse anno Domini 1560. vt ex eo cernitur in *cap. 46.* & regiarum legum compilationem factam fuisse anno 1595. quinque & triginta post Regimen redemptionis captiuorum, vt docet prologus Ordinationis juncto dicto Regimine, lexque posterior anteriorem deroget, etiam si de ea mentio non fiat *cap. 1. de constitut. lib. 6. Cardoz. verb. lex n. 1.* per aliamque contrariã tollatur *L. de quibus ubi glos. vlt. & Sason. num. 33. C. de legib. cum alijs iuribus, de quibus Card. sup. n. 15. cui consonat Mol. de just. tom. 6. disp. 46. num. 28.* in dictoque prologo insuper declaretur quod per illam Ord. derogentur, & annullentur omnes Ordinationes, & leges vsque tunc conditæ, exceptis quæ extant in libro Domus Supplicationis, articulis gabellarum, & Regij parrimonij ordinamentis, dictum redemptionis captiuorum Regimen in hac parte, qua per Ord. dictis titulis cognitio testamētorum cum præuentione data fuit Prouisoribus, & Visitoribus priuatiue derogatum, & nullum remansisse absque vlla hæsitacione dicendum est.

CORROBORATIO SUPRA
posita resolutionis.

§. 21.

Corroborantur hæ resolutiones ex sequenti- 33
bus. Primò, quia in *d. Ord. tit. 50. l. 5. 12.*
& *13. & d. tit. 62. l. 26.* vbi de dictis Præfectis lo-
quitur, & in alijs locis nulla ipsis datur jurisdictio
circa cognitionem testamentorum, quam si lex vo-
luisset, expressisset, sed tantum eis permittitur, quod
præsentes sint confectioni inventarij facultatum
captiuorum, ejusque Promotori quod testamenta
petere possit, & deinde quod residua, & salaria
executorum, qui vltimas defunctorum volunta-
tes non implevere eis tradantur, vt in *d. l. 62. & l.*
12. ad fin. quibus in actibus, rebusque, nulla juris-
dictio, neque cognitio considerari potest, sed nu-
dum tantum receptatoris redemptionis ministeriũ,
quod ipsi jure, & realiter solum exercent. Secundò,
quia etiam si Rex cumulatiuam cum Prouisoribus
dictis præfectis jurisdictionem concedere voluisset,
vt de facto in ipso Regimine concessit, re forsan
minus perpensa; jurisdictionẽ inter vnos, & alios
diuisam Prouisoribus minuens, & per consequens
illam, quæ insimul cum ipsis, Visitatoribus con-
cessa erat à jure, nunquam credibile videbatur Re-
giam intentionem fuisse, ecclesiasticam minuire,

G

&

& fraudare jurisdictionem, quæ tum temporis fraudata manifeste manebat respectu duplicis præuentionis, cum qua Prouisores, & Præfecti cum Visitatoribus, aut Vicarijs concurrere debebant, ex quo dicum Regimen sustineri nequibat, & ideo per Ordinationem merito derogatum fuit. Tertiò, quia si dicti Præfecti, neque per Ordinationem, neque per suum Regimen ullam habebant jurisdictionem, magnum dabatur inconueniens, ad dicti officij exercitium, & executionem vltimarum voluntatum, si quidem de dubijs, & controuersijs in legatis, & fidei commissis incidentibus cognoscere non valebant, & eis non sublatis, non poterant testamentum executioni mandari. Quare ex his, & supra dictis, nunquam tale regimen practicum fuit, neque practicari potest, imo declarari debet pro derogato, & nullo, vt dicta inconuenientia, vexationesque subditorum, & indebiti sumptus vitentur.

Aduertendum tamen est, quod per quoddam Regium diploma cuius transumptum ad calcem hujus tractatus inuenies, Procuratoribus captiuorum conceditur quod possint coram eorum Præfectis intra annum & mensem petere legata captiuis relicta, & cæteras res quæ ipsis per testamenta pertinent; & licet de hac jurisdictione dubitari possit propter, supra proxime dicta, adhuc quando in hoc sustineri valeat, dictum diploma locum
 solum

Solum habere dicerem in elemosinis, & legatis, quæ captiuus in testamentis relinquuntur in hac tantum Ciuitate, vt ex dicto dipplomate apparet, & in operis meritorijs in genere commissis arbitrio, & voluntati executoris testamenti, si tanta anni pars transacta sit absque implemento, vt naturaliter iam impleri nequeant, vt ego ad conspectum nostræ Ord. tit. 62. l. 16. deliberaui, & obtinui in causa Mathæi do Rio Procuratoris residuorum, & Saluatoris Martins Preto, Scriba Petro Nogueira Cardozo die 15. Iulij 664. aduertendumque etiam, quod ex eodem dipplomate euincitur, rationes testamétorum, semper Prouisoribus pertinere.

AN PROCURATOR RESIDVORVM

Et alij similes condemnari debeant in expensis quando in causis victi sunt.

l. 22.

ET quia quotidie isti Procuratores, & alij similes, 54lucris magis ambitione, quam officij zelo, injustas solent lites mouere, & si postea cadunt à causis, non contenti pœnam calumniæ, & temere litigantium euadere, de quibus in toto tit. Iust. de pœna temere litigan. l. eum qui temere: ubi Barb. ff. de Iudic. l. seueriter, & ibi Bald. & Faber C. de excusat. tutor; estugere volunt etiam expensas quas iuste victoribus soluunt, secundum Ord. in

3. iii. 67. à principio vbi Glossator cum multis, quando adhuc Iudices, & Aduocati qui se male gerunt in eis condemnantur, vt supra 2. 18. post medium; & nimis audaciter, aut inepte se frui priuilegio Procuratoris Cæsaris dicunt, de quo in d. Ord. 2. 3. vbi etiam Glossator cum d. Barb. Surd. Grat. & alijs non considerando quod Cæsaris ejus nomine lites mouet, nec quod expensarum condemnatio quædam species pœnæ videretur, quam suprema Majeſtas, nec ejus vmbra, qualis est Procurator, nunquam incurrere potest, & licet d. Barb. sup. à num. 195 hoc de jure non procedere teneat, sed de consuetudine generali, adducens in confirmationem glossam receptam in L. 1. C. de petit. heredit. ego ex præcedenti fundamento, & ex alijs, quæ de jure deducere possem, contrarium dicerem salua pace Barb. & Guilhelmi Benedicti; glossa namque allegata quâuis Vassalum æquiparet Principi, id tantum in vltimis voluntatibus, & contractibus locum habere debet, vt ex ea colligitur, vbi Princeps jure communi vtitur nisi specialiter priuilegiatus inueniatur juxta text. in L. de contractu. C. rescom. vendit. Phœb. 2. part. arest. 46. vers. quia Princeps; secus vero in priuilegijs, & minus in pœnis, vbi diuersissima ratio datur, quapropter, & quia in jure tale priuilegium in istis Procuratoribus concessum non reperitur ex sua natura cap. Si Papa 10. de priuileg. Nauar. in cap. placuit de pœnitentijs dist. 6. num. 59. qui

in eo se fundat illud probare tenetur, ex *Masc. conclus. 1201. num. 3. tom. 3. Valas. quest. 39. vers. differunt*, ipsos in expensis victos condemnandos fore iterum atque iterum dicerem, ut multoties in Senatu me etiam iudice decisum fuit.

Neque etiam obstabit dicere quod iustitiæ tam ecclesiasticæ, quam sæcularis Promotores in dictis expensis non condemnantur ex ijs quæ *Mendez 1. part. lib. 2. cap. 12. a num. 12.* & quod ipsi etiam promotorum officium gerunt; quia respondebitur quod in dictis Promotoribus versatur etiam supra posita ratio quæ personarum excelsum & respectum considerat, & adhuc quando Promotores odio, vel calumnia aliquem accusare student, & cum effectu contra illum promouent, in expensis condemnantur, ut per dict. *Mendez sup. num. 13.* hocque ex eo procedere videtur, quia dum odio, malitiæ, aut ambitioni suæ indulgent, non officium Promotorum gerunt, nec Principem iustitiæ fontem, aut Summum Pontificem, Episcopumve representant, sed patrium interesse prætendentium, & accusatorum vices faciunt; & cum nostri Procuratores potius ad proprium lucrum, & extorquenda non solum magna salaria, sed aliquando partem substantiæ defunctorum, ut *Residuum* qui octavam prætendit habere in bonis maioratibus aut capellis applicatis, de quo *sup. in c. 4.* attendant, quam ad zelum animarum, &

boni communis in voluntatum implemento considerati, sibi que condemnationes, & emolumenta, partesque interessatæ fiant, in expensis si male, aut injuste lites promouerunt, & victi exierunt, condemnandos fore nemo dubitabit.

Neque replicari poterit cum dicto *Barb. sup. in d. lege cum qui temere num. 200.* dum Promotores à calumnia excusare intendit ea scilicet ratione, quia ex officij necessitate causas promouent, & accusationes formant. Respondebitur namque Promotores præcise non cogi futiles accusationes intentare, & prosequi, malamque fouere causam ex officij necessitate, imo teneri eas injustas, & inutiles declarare, & nihil inuenire que super promouere possit, & si Iudex post talem declarationem procedere iusserit, tunc excusabitur, aliter vero secus, de qua quæstione est videndus late *erudit. Pegas forens. cap. 16. per tot. & num. 4. 37. 95. & 96.*

TESTAMENTVM VALIDVM

requiritur ad hoc, ut cognitio Prouisoris procedat.

§. 23.

56 **S**Vpra dicta circa Prouisorum jurisdictionem ut procedant, & cognitio sua locum habere possit, testamentum validum, & secundum Regiam

Ordinationem factum requiritur, vt in *d. lib. 1. tit. 62. 2. 24.* disponitur expresse; hocque ex eo, quia cum dicta cognitio versetur in adimplendis testamentis, & vltimis voluntatibus in eis contentis, & testamentum nullum, testamentum non dicatur, voluntasque imperfecta voluntas in illo non sit *L. hac consultiissima §. ex imperfecto C. de testament. Castilb. lib. 5. part. 2. cap. 108. num. 1. Mantie. de conject. vlt. lib. 3. tit. 3; num. 12.* cessante legitima dispositione etiam cognitio cessare debebit. Quo supposito, quaeritur, an Prouisor cui praesentatum fuit testamentum, quod sibi per ipsius inspectionem ex aliquo defectu nullum appareat, illud admittere debeat ad hoc vt de eius implemento agat, & attenda dicta Ordinatione principijs & juris regulis, de eo cognoscere non posse videbatur.

*D I F F E R E N T I A I N T E R
testamentum ad pias, & aliud
testamentum.*

§. 20.

Sed hoc non ita absolute & indistincte accipiendum est; differentia namque fieri debet inter testamentum ad pias causas, & aliud testamentum, & inter testamentum in quo pia legata relinquuntur, & illud in quo alia legata, interque testamentum

stamentum ab hærede, vel partibus toleratum; vel
 ab ipsis impugnatum. Nam licet testamentum nul-
 lum, aut imperfectum ex defectu solemnitatis su-
 stineri nequeat, nisi inter liberos, per *text. in L. hac*
consultissima 2. ex imperfecto *Cod. de testam. Clar. 2.*
testamenta quest. 11. Gam. L. 3. Taur. num. 53. & in
eorum fauorem Auth. hoc inter liberos Cod. de testa-
mentis Boer. conf. 48. num. 4. Ngri. lib. 3. cap. 4. num.
23. Testamentum ad pias causas duobus tantum te-
stibus per quos de voluntate defuncti constet abs-
que omni solemnitate valebit Gam. decis. 378. n. 6.
58 *& decis. 380. num. 3. Coua. in cap. relatum in princip.*
de testamentis, Clar. sup. quest. 6. num. 2. & quest. 57.
num. 1. Egid. in L. 1. Cod. sacros. 2. part. initio num. 1. &
illa autem, & eodem modo, si manu testatoris ali-
jsque testibus signatum sit. Coua. sup. num. 12. in fin.
Grat. tom. 4. cap. 625. num. 20. Tiraq. de privilegijs
pia caus. privileg. 4. Phæb. 2. part. decis. 137. à num.
37. & 1. part. decis. 56. num. 10. Valasc. conf. 67. Cab.
1. part. decis. 129. num. 12. Nigr. lib. 3. cap. 14. num. 23.
 & cum testamentum validum sit quoad pias, recte
 de eo cognoscere poterit Prouisor, & non solum
 de ipso, sed de quolibet, in quo pia legata relinqua-
 tur, quamuis solemnitatum defectum haberet *Grat.*
cap. 763. à num. 18. secus vero si de alijs legatis agatur
L. Papinianus 8. §. si ex causa ff. de inofficios testam. L.
Titia 13. eodem tit. Gam. decis. 189. & 81. num. 4.

DE TESTAMENTO IMPUGNATO*Et controuerso cognoscere nequit, alias secus.*

2. 21

DEinde licet de testamento impugnato, & 59
 controuerso ratione defectus solemnitatis
 cognoscere non valet ex supra dictis de eo quod
 à partibus præsentatur, quin contra illud dicti def-
 ectus opponantur, recte cognoscere posse mihi
 videtur; Prouisor namque non fiscalis est, & im-
 pugnator vltimarum voluntatum, sed illarum con-
 seruator, & adimpletor, easque litigiosas reddere
 non debet, quando absque iurgio ad eum perue-
 niunt, & ipsarum validitas, aut nullitas sibi non
 competit, sed ordinarijs iudicibus; & quando
 insuper hæredes, & partes dictis nullis, aut imper-
 fectis testamentis stare volunt in confirmationem
 vltimarum voluntatum, quæ quoad fieri possit,
 sunt seruandæ, *L. 1. Cod. sacros. L. hereditas ff. petit.
 hered. Cald. in lib. si curatorẽ in princip. n. 4. de integr. rest.*

QVARE DE TESTAMENTO*à partibus approbato cognoscere valet.*

2. 22.

NEc replicari poterit quod imperfecta volũtas 60
 volũtas non est *Lex eo inst. quib. mod. test. infirm.*

H Mantic.

Mantic. de coniect. lib. 3. tit. 3. num. 12. & tit. 20. num. 1. Peregr. de iure fisci. lib. 4. tit. 1. num. 2. & quod voluntas imperfecta dicitur illa per quam dispositio fuit explicata, sed non habuit solemnitates à jure requisitas, Mantica sup. d. tit. 20. n. 2. Nigr. lib. 1. cap. 4. num. 25. ad §. ex imperfecto C. de testament. & ubi non datur voluntas, utique Prouisori cognitio dari non potest; nec ex imperfecta ratione solemnitatis deberi legata, secundum Grat. cap. 398. num. 9. quia respondetur, quod licet ad validitatem actus voluntas imperfecta, voluntas non sit, ad declarationem voluntatis, quæ etiam ex actu inualido deprehenditur voluntas est, L. qui à patre ff. de confirm. tutor. L. fin. ff. de rebus eor. Castilb. controuers. lib. 5. part. 2. cap. 108. num. 3. & hæredes ipsam voluntatem approbantes solemnitatû defectus suppleant, quæ tantum inuentæ, & introductæ fuerunt, ne falsitates in testamentis committerentur, ut per Gom. lib. 2. cap. 2. num. 5. vers. 5. & donare videntur quod de eorum consensu hæreditarium fauore voluntatis defuncti expenditur.

QUANTUM EST DE TESTAMENTO

QUANTUM EST DE TESTAMENTO

.

QUANTUM EST DE TESTAMENTO

QUANTUM EST DE TESTAMENTO

QUANTUM EST DE TESTAMENTO

QUANDO DVO AD PIA
testamenta apparent, cui standum, si duote-
stamenta ad pias apparent quod adim-
plendum.

2. 23.

ALia ex hinc se offert dubitatio; nempe quan- 62
do duo ad pias causas apparent testamenta,
primum magis solemne, & secundum minus, aut
absque vlla solemnitate, vtrum primum, aut secū-
dum adimplendum sit. Et pro primo adimplendo
stat opinio *Mantic. de coniect. lib. 6. tit. 3. num. 4.*
in fin. Fachin. lib. 4. controuers. cap. 6. col. fin. Imola.
in cap. cum omnes quæst. 18. de testam.

Contrariam tamen, imo per secundum minus 63
solemne reuocari primum magis solemne, tenent
Couas in 2. de testam. part. 2. num. 1. ad med. Gratian.
tom. 4. cap. 605. num. 12. Taf. in L. si ita 14. num. 29.
ff. de leg. 1. Syluest. in summa verb. testamentum, n. 1.
quæst. 6. vers. 4. Giurba de statut. cap. 6. glos. 2. à n.
19. quæ mihi verior videtur ex eo, quia cum in te-
stamento ad pia, solemnitates non requirantur, &
sufficiat nuda, & mera voluntas defuncti, de qua
constet ex testamento testatoris manu signato, aut
ex dicto duorum, seu trium testium, vt supra, vel
vnus tantum, vt vult Calla de modo art. & proban.

H ij

glos.

glos. vnica. d. 2. num. 89. & posterior voluntas priori præualeat §. posteriore inst. quibus modis test. infirm. Iason. in L. pacta nouissima, vbi Dec. & Alciat. C. de pactis. Nig. sup. cap. 10. num. 1. Dicendum est est secundum testamentum, quamuis minus solemne, in quo posterior voluntas continetur, & quæ sola attenditur, seruandum fore, & de ejus implemento per Prouisorem agendum, si quidem in hoc casu solemnitatibus rejectis potentior, & verior est voluntas quæ posteriùs declaratur.

QVANDO LEGATA TERTIAM
excedunt, quomodo se debeat habere.

§. 24.

64 **A**ltera quotidie solet occurrere dubitatio, videlicet, si legata tertiam, vel patrimonium defuncti excedant; quomodo se debeat habere Prouisor in implemento testamenti circa legatorum satisfactionem, & diminuenda fore legata, tam quantitatis, quam speciei, & tam pia, quam profana, & legatarijs soluenda pro rata, tenent Escob. de ration. comput. 10. à num. 9. Olea de cess. jur. & act. tit. 4. quest. 5. à num. 3. ea tamen distinctione, quod si testator sit ascendens, infra tertiam tantum fiat diminutio, legitima illæsa remanente; si verò sit extraneus, totum, & integrum patrimonium satisfactioni subjectum sit, & respectu illius legata pro rata

rata diminuētur, vt per supra dictum à n. 14. & si aliqua onera ipsis legatis imposita sint, diminuto legato, onus etiā pro rata diminuētur, vt n. 29. tenet idem per *L. maritum 21. 2. 1. ad legem Falcid. cum alijs iuribus.*

Limitantur tamen supra dicta in legato pro exoneranda conscientia, vt in restitutione male ablatorum, vel similibus, & in legato dotis, si filia & non extraneæ relinquatur; quia hæc legata cum alijs ad diminutionem non concurrent, imo integra dum patrimonium aut tertiam non excedant, soluenda sunt, vt ipse sentit cum *Surd. de alimentis. Castil. & alijs à nmm 20.* & si aliquid amplius de materia desideres, videbis per *d. Olea. hac resolut. & per Escobar d. comput.*

65

DE DIGNITATE ET præminencia muneris.

2. 15.

SVpposito quod vt supra hoc cap. num. 1. diximus Prouisores fidei-comissarios dictos fuisse; sciendum est præturam magnam in se continuisse dignitatem, & ad eam promoueri non potuisse, nisi clarissimos viros vt habetur in *L. 1. C. de Prætoribus,* & honor. hacque dignitate, & præminencia debere nunc Prouisores potiri, & eadē qua potiuntur Præsides Prouinciæ, vt vult *Carualho in c. Rainaldus de testamētis p. 1. n. 4267.* vbi eas dictis Præsilibus æqui-

66.

parat, & vt ipsi per actionem nouam cognoscunt in locis Prouinciæ vbi adsunt, ita nostri Prouisores ad eos quæ à Iudicibus pupillorum supplicatur, & ab electionibus receptatorum gabellarum, iuxta nostram *L. ut. 62. §. 78.* Attamen quando cum Præsilibus super dignitate, aut præeminentia contendunt, vt in Regijs processionibus, aut in Camera sedilibus, semper illis cedunt; vt per varias sacri Palatij resolutiones determinatum extat, ex co quia principalis prætura in dictis Præsilibus, consideratur, & ad instar eorum est illa quæ Prætoribus fidei commissarijs postea data fuit, vt colligitur ex *text. in L. 2. §. 2. capta ff. de origin. jur. iunct. d. lib. 2. §. 2. deinde Cornelius*, quem locum verò in Camera habere debeant, quando aliquod negotium regium ibi Prouisores peracturi sunt, aliquando inter eos, & Iudices foraneos controuersum fuit, & semper obtinuit, quod sicut Præsides, primum locum obtinerent. In processionibus autem regijs differentia facienda mihi videtur; nam si processiones sunt ex illis, quas hujus Regni Camerae facere solent, vt die D. Sebastiani, Resurrectionis Domini Nostri Iesus Christi; & similibus, in istis quauis Regiæ sint, nullum de rigore locum habere debent Prouisores, nec etiam Præsides, licet de urbanitate eis primus concedi possit, & soleat; ratio est, quia in illis eorum assistentia non est necessaria, & corpus Camerae sufficit, sin vero regia
pro-

processio fiat Regis iussu in gratiarum actiones, vel in quid simile, & assistentia in dicto actu regijs ministris commendetur; tunc dictus primus locus supra dictis dari debet.

An autem dicti Prouisores ab Vniuersitatis Co- 68
nimbricensis conseruatoribus præcedi debeant, ma-
jus dubium continet, ex eo, quia hi vocantur *do*
Desembargo del Reynosso Senhor, & votum habent in
Senatu, per *Ord. lib. 1. tit. 6. in principio cum 22.*
sequentibus. Verumtamen cum sint magistratus do-
natarij, & ab eodem donatario præsentati, quam-
uis à Rege electi, & nominati, videtur quod Re-
gis magistratus præcedere non debent, in quibus
major dignitas, & splendor consideratur, ex eo
quia Principem immediate repræsentant, & con-
seruatores mediante donatario, ex qua repræsentatione dignitas potius, quam ex ipsa iurisdictione
prouenit, secundum *Grat. forens. tom. 1. cap. 111. à n.*
69. & ex eo quia maiorem habet iurisdictionem,
& maior iurisdictione maiorem arguit dignitatem,
& præminentiam *Afflictis in cap. 1. sub. num. 8.* quis
dicatur Dux, Comes, &c. *Rota in nou. decis. 4. ad me-*
diu de elect. & alij quos citat *d. Grat. sup. num. 76.*
Et si replicetur quod ab ipso Rege dati sint, quia
confirmans de nouo dare videtur, & actus confir-
mationis ab ipso confirmante denominantur, ex
Reinos. obs. 8. num. 48. Larrea disp. 41. num. 1. Res-
pondebitur cum eodem *Larrea allegat. 73.* qui dicit
quod

quod confirmans nihil de nouo dat, sed datum confirmat, & cum *Carualho supra d. part. I. n. 431.* dum asserit quod nobilitas non adeo splendescit in illis, prout in electis principaliter per Principem, & deinde quod non attenditur tantum ad electionem, & nominationem muneris, quantum ad jurisdictionem cui inest authoritas, & dignitas, & ad exercitium illius; & cum *Conseruatoris* jurisdictione, quamuis Regia censeatur, vt emanans à Principe, sicut à fonte, *Masc. decis. 1054. num. 2.* & penes quem omnes jurisdictiones resident ex *Ord. lib. 2. tit. 45. Cab. decis. 15. num. 2.* cum multis, tamen cum donatario concessa sit, & inter suos subditos exerceatur, Regiaque tantummodo quoad vtilem vsum, illas præminentias, quæ Regiæ directe insunt, habere non debet; si hoc discrimen, & iurgium ex dictis à *Graciano sup. num. 85* communi potest in hac forma, nempe, quod in actibus Vniuersitati pertinentibus præcedat Conseruator, in omnibus alijs Prouisor, si quidem etiam inter Præsidem, & Conseruatorem resolutum fuit, & ita obseruatur.

CAPVT SECVNDVM.

De Executore testamenti.

SVMMARIVM.

- 1 *Executoris testamenti officium voluntarium est, & ideo ad illud suscipiendum nemo cogitur.*
- 2 *Officium acceptatum dicitur quando quis actum aliquem ipsi concernentem facit.*
- 3 *Tutellam ad suscipiendam quamuis consanguineus cogatur, ad testamentariam vero non.*
- Ibid. *Limitantur in conjuncto, & amico presente, & tacente, & quoad piam causam.*
- 4 *Executorum quot sint species.*
- 5 *Executor vniuersalis tunc haeres dicitur, quando ad pias causas nullo haerede nominato instituitur.*
- 6 *Officium executoris ad heredes non transmittitur*
Ibid. *Limitatur, & ampliatur.*
- 7 *Executorum alia species, & eorum potestas, & differentia.*
- 8 *Executor testamenti potest omnis nominari.*
Ibid. *Limitatur hac regula in varijs personis.*
- 9 *An nominatis fratribus testatoris, nominata censeatur etiam soror ejus.*
- 10 *Si plures executores nominentur, quomodo se habere debeant.*

- 11 Et quomodo si vnusquisque in solidum.
- 12 Et an legatum pluribus relictum, si rationes reddiderint, vno non reddente, accrescat ejus portio alijs.
- 13 Voluntas testatoris à qua pendet executoris potestas, omnino seruari debet.
- Ibid. Executio testamenti non procedit nisi post aditam hereditatem.
- Ibid. Executoris arbitrio commissum, boni viri arbitrio commissum intelligitur.
- 14 Limitatur executoris potestas in aliquibus casibus.
- 15 Actio quæ detur mero, vel mixto executori contra heredes, & debitores hereditatis.
- 16 Coram quo Iudice, quo loco, & an coram Ecclesiastico, vel seculari, sit agendum.
- 17 Rationes quas Prouisor vno loco incepit, in alio finire potest, si executoris dolo protelantur.
- 18 De voluntate quando constat, à verbis recedendum non est.
- Ibid. Sine verbis deduci non potest, & verba naturaliter, non ciuilitè intelligenda sunt.
- 16 Verbis quantumuis improprijs standum est, si de voluntate constat.
- 20 Executor celeriter adimplere debet voluntatem, quod intelligitur post aditam hereditatem.
- Ibid. Limitatur, & ampliatur in aliquibus casibus.
- 21 Legatum generice relictum, de minori re intelligi debet, nisi ad pias causas.
- 22 Legatum certa die relictum, in ipsa præstari debet.

23 Relictum tali anno, in fine illius debetur, sed stipendium in principio.

24 Orphano relictum, de eo qui patre caret intelligendū.

25 Pro virginibus orphanis maritandis, non solum intelligitur de illis, quæ patre carent, sed de ijs, quæ eos inutiles habent.

26 Puellis maritandis, non solum ijs quæ dotem non habent, sed illis quæ non sufficientem.

77 Et etiam jam nuptis pauperibus potest dari.

28 Et etiam viduis.

29 Quis dicatur pauper, relinquitur boni viri arbitrio.

30 An relictum maritandis, possit dari Monasterium ingredientibus.

31 Et si relinquuntur ducenta si nupserit, & centum si Monialis sit, quod debentur ducenta.

32 Pauperiores nisi sint consanguinei, non tenetur Executor eligere.

33 Executor pauper, potest sibi partem elemosinæ applicare.

Ibid. Etiam pauperibus relictum potest pauperi Ecclesiæ, vel Hospitali applicari, quod limitatur, & de materia, aliqua remissive.

34 Legatum pium si caducat, in aliam piam causam conuertitur, & idem, si personæ secretæ, hæredi, vel Executori nominatæ, non recorderetur heres.

35 Restitutio male ablatorum potest ab Executore secundum suam conscientiam fieri, secus si res jam in iudicio deducta sit.

36. Legata diminuuntur si hereditas non sufficit, & quando plura relinquuntur, quæ preferenda, & quomodo computatio facienda.
- 37 Relictum creditori cum debito compensatur.
Ibid. Famulo in dubio cum seruitijs.
- 38 Relicta in testamento nullo ob præteritionem filij, vel exhæredationem debentur.
- 39 Relictum à marito, & vxore post mortem vtriusque, mortuo vno tantum, non debetur pars legati.
Ibid. Relictum à clerico concubinae, an, & quando valeat remissive.
- 40 In legato omnium mobilium quæ contineantur.
- 41 Legata domû, vt quod minoris ducenta valeat suppleat hæres, si plus valeat domus, debetur, & non ducenta.
- 42 Legatum vxori relictum dum caste vixerit pro primo anno purum est, pro alijs conditionale &c.
- 43 Legatum via ordinaria peti debet, si hæres dubiam præstationem fecerit.
- 44 Legatum rei alienæ scienter valet, secus si ignoranter.
- 45 Legata domû, si testator, eam in vita sua voluntarie vendat adempta censetur.
- 46 Si testator iubeat Confessario, vel alicui probæ personæ aliquid dari quod ipsa dixerit, valebit legatum.
- 47 Et si legauit Petro quid ad distribuendum, an ad ejus hæredes transeat legatum.
- 48 Legatum pium quod eo modo quo testator voluit non potest impleri, expenditur in aliud pium.
- 49 Legatum pauperibus, aut orphanis relictum certo tem-

pore erogandum, potest praeueniri, si tempus in fauorem hæredis, aut pro forma adjectum non sit.

50 Inuentarium non tenetur conficere Executor, nisi pro ratione danda.

Ibid. Ampliatur, & limitatur.

Ibid. An clericus inuentarium conficere debeat coram Iudice seculari.

Ibid. Quid de testamento clerici remissive.

Ibid. Inuentarium conficiens Executor, non tenetur ultra vires.

51 An satisdare teneatur Executor.

52 Annus ad implementum testamenti designatus non procedit à jure communi.

Ibid. Piorum implemento nullum tempus datur, sed arbitrio relinquitur.

Ibid. Si res aliqua, vel species ad pios vsus relinquitur, sex dantur menses.

Ibid. Annus hic intelligitur regulariter ab adita hereditate.

53 Legis nostræ dispositio non tollit quod legatum via ordinaria petatur.

54 An annus hic currat ignorantibus executoribus.

55 An dictus annus incipere debeat ab adita hereditate an ab acceptatione officij.

Ibid. Executores ante aditam hereditatem nullam potestatem habent.

56 An in relictis sub conditione, vel ad diem, impleta conditione statim debeat Executor testamentum adim-

plere, an incipiat annus à dicto implemento conditionis, vel die.

57 An impedito currat dictum tempus.

Ibid. Impedito regulariter non currit tempus.

Ibid. Limitatur in eo, qui ad superiorē recurrere potuit.

58 Ordinatio nostra hoc tit. 62. §. 2. conciliatur cum alia in Regimine Senatorum sacri Palatiū fol. 296. §. 171.

59 Executor qui intra tempus non implet testamentum, amittit officium, & emolumentum.

Ibid. An negligens dicatur qui nondum bona in sua potestate habet.

60 Quid dicendum, quando Executor intra terminum vult reddere rationes.

Ibid. Fauori suo potest vnusquisque renuntiare.

Ibid. Ius suum renuntianti, amplius non datur regressus.

61 Renuntiatio proprij juris in dubio non praesumitur.

Ibid. Facta in alicujus commodū, non debent contrarium effectum operari.

62 Lex pœnalis est stricta, & nec à majoritate rationis extendi potest.

Ibid. Renuntiatio qualibet in fauorem renuntiantis, declarari debet.

Ibid. Nunquam praesumitur, si alia conjectura sumi potest, & vt minus renuntianti laedat, intelligenda est.

63 An Executor cui nullum emolumentum relictum fuit, salarium habere possit, & sequentib.

Ibid. Et quale debeat esse salarium remissive.

64 Salarium quod Prouisores ex rationibus testamentorū

habere debeant, ubi datur residuū valde controuersū

Ibid. Et quid si de formalitate legis aliquid deficiat.

65 Pro affirmatiua adducitur Epistola Doctoris Thomae Pinheiro remissive.

66 Et placitum Doctoris Ioannis Pinheiro, cum ejus fundamentis.

67 Gerundij verba conditionem important, & conditio in forma specifica adimpleri debet.

Ibid. Verbum omne implementum, omnimodum implementum requirit.

Ibid. Implementum non dicitur, quando aliquid implendum deest, & plenum est illud tantum, cui nihil addi potest, & sine aliqua diminutione existit.

68 Actum non dicitur quando aliquid superest agendum.

Ibid. Individua dicitur executio voluntatis natura sua.

Ibid. Individuaque est ex voluntate disponentis.

69 Diploma Regis Ioannis III. circa salaria trāscribitur

70 Voluntatum vltimarum implementum Reipublica interest.

Ibid. Testator si voluisset expressisset.

71 Pœna non impletæ voluntatis captiuus tantū applicata.

Ibid. Leges secundū rubricam suam sunt intelligendæ.

72 Salarium Prouisoribus datum in implemento testatorum, non fuit in pœnam, sed pro laboris mercede.

Ibid. Lex vna per aliam declaratur, & suppletur.

Ibid. Lex nostra ab ipsamet, & non ab Imperatorijs legibus interpretationem recipit.

74 Impleta voluntate in totum, si aliquid de forma parum

considerabile deficiat non attenditur.

Ibid. Merces non datur vbi nullus labor interuenit.

74 Lex fraudibus viam aperire non debet.

Ibid. Legis mens magis, quam verba ipsius attendi debet.

Ibid. Legis ratione cessante, lex ipsa cessare debet.

75 Responsio ad epistolam Doctoris Thomæ Pinheiro, & sequentibus.

Ibid. Responsio ad placitum Doctoris Ioannis Pinheiro, & sequentibus.

Ibid. Voluntas testatoris indiuidua est, nullamque diuisionem recipit.

Ibid. Defunctus non potest pro parte representari, & pro parte non.

Ibid. Dispositiones tot esse intelliguntur, quot sunt res vel summae.

76 Respondetur primo fundamento quod salarium datum pro mercede, impleto testamento non debetur, & etiam respondetur secundo remissive.

77 Et quod nihil importat copulatiua &c.

78 Respondetur tercio quod verbum, omne, non refertur implemento testamenti, sed bonis nondum, vel male expensis.

79 Res si diuiduae sunt, facta etiam diuisionem patiuntur cum quo quarto etiam fundamento respondetur.

80 Respondetur quinto, sumpto ex diplomate Regis Ioannis III quod dictum diploma de testamentis non loquitur &c.

Ibid. Lex correctoria juris cōmunis, ad alios casus extendi nequit.

81 Aliud fundamentum suppositum adducitur quod refutatur.

82 Et aliud etiam suppositum quod eodem modo refellitur.

Ibid. Liquidum est illud quod à mixto, & inuoluto separatur.

83 Vera resolutio est, quod de non impleto tantum Prouisori salarium debetur.

Ibid. Et hac confirmatur regimime Syndicantium.

84 Salarium quod habere debeat Prouisor quando testamentum est perfecte adimpletum.

85 Refertur casus nouus in Senatu decisus, an possit Procurator residuorum hujus Ciuitatis appellationem interpositam ab alio Procuratore Prouinciali, absque ejus mandato ex officio suo prosequi, & de jure contraria à decisione Senatus resolutio verior videtur.

Ibid. Iurisdictiones in hoc Regno ita diuersae, & distinctae sunt, ut nemo valide in alterius iurisdictione, seu officio intromittere se valeat.

EXECUTORIS OFFICIUM

voluntarium est.

2. I.

EXecutoris testamenti officium voluntarium, & non necessarium esse cum multis tenet Glosator Barb. ad principium nostrae Ordinationis in 1. tit. 62.

K &

- I & ad instar mandati se habet, ideo nemo ad illud suscipiendum cogi potest, nisi prius expresse, vel tacite ipsum acceptet *Glos. verbo mandatum in cap. mandatum de testam. vbi Abbas num. 3. Molin. de just. & jur. tom. 1. tract. 2. disp. 248 num. 3. Reinoz. obs. 55. num. 21. Themud. tom. 1. decis. 62. num. 6. Diana resolut. moral. 4. part. tract. 4. resolut. 162. Giurb. de statut. cap. 2. glos. 10. num. 28. qui hanc resolutionē declarat num. 29. & à num. 31. Balthazar Thomaz de execut. vltimar. volunt. tract. 1. tit. 7. cap. 1. à num. 1. qui pro vtraque parte opiniones allegat, & per limitationes, & sublimitationes materiam explanat.*
- 2 Quapropter practici Prouisores si eis non constat quod acceptatum sit officium ab Executore, antequam de expungēdis rationibus agant, terminum per ipsum signatum facere iubent, in quo declaret quod testamentariam illam acceptat; & aduertendum, quod tunc tacite dictum officium acceptasse diceretur, quando aliquem actum testamentariæ concernentem fecit, ex quo mandati acceptatio præsumatur, vt per *Mol. sup. d. disput. 248. num. 3. Dian. tract. 5. resol. 27. in fin. princip. p. 8. Carp. de execut. test. lib. 1. c. 17.*

QVOMODO EFFICIATUR
necessarium.

2. 2.

ET in tantum procedit supra dicta resolutio, ut neque consanguineus qui ad tutelam suscipiendam cogi potest, ex Ord. in 4. tit. 102. 2. 1. ad testamentariam cogi debet. Sarmient. select. lib. 8. super L. 1. ff. de legat. 2. num. 12. Sanch. in opusc. tom. 2. lib. 4. dub. 42. num. 5. Verumtamen si dictus consanguineus testatoris, quando nominatus fuit, præsens fuit, & tacuit, ex taciturnitate juncta consanguinitati, testamentariam acceptasse tenent scribentes, per text. in L. si filius 18. ff. ad Maced. Cou. in cap. tua num. 4. de testam. Dian. sup. d. resolut. 27. 2. verum licet, P. Mol. d. disp. 248. num. 3. in fin. idem ampliantes ad amicum; & ad illum qui præsens, & tacens nominatus fuit ad aliquam piam causam exequendam; nam taciturnitas cum pia causa idem operatur, quod cum consanguinitate Carp. d. cap. 17. à num. 27. Diana d. resolut. 9. limitatur. Sanchez sup. num. 8.

DE EXECUTORVM SPECIEBV5

2. 3.

4 **E**Xecutor testamentarius legitimus, aut datiuus est; testamentarius dicitur ille, qui à testatore nominatus fuit *Thom. tract. 1. tit. 6. cap. 1.* lex enim est voluntas testatoris *auth. de nuptijs 2. disponat col. 4. Valasc. conf. 108. num. 2. Surd. lib. 1. decis. 62. n. 6. & 149. n. 22.* Legitimus, qui à jure constitutus; vt Episcopus, & Iudex laicus *Thom. de execut. vltim. tract. 2. per totum*, vbi de materia, & quæ jura isti executori comperant; datiuus ille qui ad perficiendam testatoris voluntatem nominatur à Iudice, secundum aliorum Doctorum opinionem *Thomas tract. 3. tit. 1. cap. 1. cum titulis, & capitibus sequentibus*. vbi de materia. Iterum, aut Executor est vniuersalis, aut particularis; vniuersalis est ille, cui dispositio bonorum defuncti, nullo dato hærede, vel ab intestato vocato cõmissa fuit, vel qui anima hærede instituta nominatus. Particularis, qui instituto hærede, vel ab intestato decedente defuncto, ad aliquem actum, rem, vel actionem designatus, vt explicat cum multis *Carpus de execut. testam. lib. 1. cap. 1. per totum Dian. sup. part. 8. tract. 5. resol. 1. Balib. Thomas. de execut. vlt. tract. 1. tit. 6. cap. 1. à num. 4.*

DE EXECVTORE VNIVERSALI.

2. 21

HVnc autem Executorem vniuersalem hæredis loco habendum, si nullus in testamento institutus inueniatur hæres, licet vulgariter dicatur, de jure tamen verum non est; executor namque solum tunc hæredis vicem gerit, quando à testatore piæ causæ cõmittuntur, vel anima defuncti hæres inest tuitur, ita *Barb. in L. centurio num. 21. ff. de vulg. & pupil. & ibi Alex. qui dicit cõmune Reinos. obs. 55. num. 10. qui plures allegat Mendez lib. 1. c. 3. à num. 21. Valasc. conf. 165. Merlin. controu. cent. c. 25. num. 6. & idem Valasc. conf. 68.*

OFFICIUM EXECVTORVM,
an transmittatur?

§. 5.

Officium hoc Executoris ad hæredes transmitti non potest, secundum *Glos. in L. tutel. glos. in cap. fin. §. sanc. verb. mortuo, de testam. lib. 6. Reinos. d. obs. 55. num. 16. Themud. 1. p. decis. 62. n. 8.* neque delegari, aut cõmitti, neque adimpleri testatoris voluntas; quia in eo censetur industria personæ electæ; potest tamen Executor quidquid certum, & determinatum, aut certo loco faciendum, vel

per se ipsum inchoatum suis hæredibus, & alijs committere, Ita *Merlin. controuers. cent. 1. cap. 84. Sanchez in opusc. tom. 2. lib. 4. cap. 1. num. 41. Carp. de execut. test. lib. 1. cap. 18. per totum*, vbi aliquos casus pōnit, & distinguit in quibus executor potest, & non potest manus suam alteri committere, quos *Dian. sup. part. 8. tract. 5. resol. 26. 2. sed circa summam enumerat, & Balth. Thom. de executoribus vlt. volunt. tract. 4. tit. 13. cap. 1. per totum*, vbi aliquas limitationes inuenies, nempe, si de testatoris mente constet fauore transmissionis officij; si executor mixtus sit, si datus sub nomine dignitatis, puta Prior talis Conuentus, si re non integra decesserit, vt supra, si vt legatarius datus sit, si tale officium executori competat sub aliqua obligatione tale onus continente; & vnā tantā ampliatiōnem, scilicet nec ad successorem Prælati posse trāsire, præsertim si conjuncta persona esset, secus si nomine dignitatis, vt supra.

DE ALIA SPECIE EXECUTORVM.

2. 6.

7 **E**Xecutor insuper, aut est merus, aut mixtus, merus est qui ex dispositione defuncti nullum cōmodum reportat, vel illud pro labore executionis percipit *Pretis vlt. vol. lib. 5. dubit. 2. num. 41. pag. 18. Rota decis. 425. part. 1. recentis & alijs de quibus*

quibus *d. Thom. tract. 1. tit. 6. cap. 1. num. 6.* Mixtus est ille qui aliquid ex dispositione defuncti recipit; nempe si vnum ex hæredibus executorem fecerit, vel vltra facti ministerium, si illi electionem personarum committat, quibus distribuenda sint legata, & similia, vt per *d. Thom. sup. à num. 7.* de quo vide *Rota sup. d. decij. 425.* & quæ dentur differentia inter merum, & mixtum, vide per *d. Thom. d. tit. 6. cap. 2.*

**QVI EXECUTOR NOMINARI
possit, vel non.**

§. 7.

EXecutores testamenti nominari possunt omnes, qui expresse prohibiti non inueniantur argumento *legis mutus de procurat. L. 1. de testib. Thom. cum pluribus tract. 1. tit. 4. cap. 1. num. 1.* sed hæc regula limitatur; primò in muto, & furdo, qui Executores esse nequeunt *Siluest. verb. testamentum 2. quæst. 1. distinct. 5. Sanchez in opuscul. tom. 2. lib. 4. cap. 1. dub. 40. num. 12.* nisi aliqualiter audiète, aut nutu, vel literis intelligente; hunc namque ad negotia posse nominari, licet in iudicio non admitatur, tenet *d. Thom. sup. n. 48. cum Carp. de execut. memb. 2. à num. 42.*

Secundò limitatur in seruo à non domino nominato, qui tantum ad ea quæ in facto consistunt,

& extra iudicium explicari possunt, executores constitui possunt. *Carp. de execut. ult. lib. 1. cap. 13. n. 29. Thom. sup. à num. 30.*

Tertiò in minore, nisi ad extra judicialia, in quorum executione non cadat cognitio, idem *sup. à num. 40.*

Quartò in damnatis, & banitis, nisi ad actum nudi ministerij, vt ad declarationem, vel executionem aliquam faciendam, idem *à num. 33.*

Quintò in excommunicato majori excommunicatione, qui tantum in extra judicialibus admititur, idem *à num. 36.*

Sextò, limita in militibus armatæ militiæ si eis opponatur, idem *à num. 44.*

Septimò, in furioso, & mente capto, nisi lucida habeat interualla, idem *à num. 46.*

Octauò, in debitore testatoris, qui executor datus non potest dari, idem *à num. 54.*

Nonò, limita in Religiosis claustralibus, nisi ad pias causas, idem *à num. 22.*

Decimò, in fratribus minoribus, nec de licentia sui Prælati, nisi ad electionem pauperum, idem *à num. 28.*

9 Alias limitationes, & ampliationes per ipsum, & *Carp. sup.* videre potest, & quomodo mulier potest esse executrix, & an nominatis testatoris fratribus executoribus comprehendatur in nominatione soror. In qua quæstione negatiuam partem tenet

tenet *d. Thom. sup. Couarr. num. 8.* affirmatiuam, & mihi veriore[m] sequitur *Carp. de execut. testam. lib. 1. cap. 7. num. 35. & Dian. part. 8. tract. 5. resol. 5. à 9. 1.* nam cum mulier prohibita non inueniatur, non video cur soror prohiberi possit, vltra alia fundamenta per supra dictos adducta.

DE PLVRIBVS EXECVTORIBVS.

2. 8.

SI plures Executores nominati fuerint, simul omnes executionem facere debent, & vnus sine alio nihil exequi potest, & si vnus solus procedat, vel citetur, nullus erit processus; si verò aliquis eorum moriatur, vel deficiat, per absentiam longissimam, aut aliud simile impedimentum, tunc superstites, vel cæteri exequi valebunt *Grat. forens. cap. 812. à princip. & cap. 832. à num. 25.* qui plures citat. At si æquales numero discordes sint, tunc aut vt tertium eligant, eos compellet Episcopus, vel Prouisor, termino ad id constituto; quo elapso, si non concordent, ipse exequetur; aut illorum distributio valida erit, quam Episcopus, vel Prouisor confirmauerit; quod si inæquales numero sint, maior pars præualebit, dummodo minor magis rationabilis, & defuncti voluntati conueniens non sit, & idem erit si duo tantum fuerint nominati, & insuper vide *Giurb. de statut. c. 2. glos. 10. n. 6.*

10

DE VNOQVOQUE EXECVTORE in solidum.

2. 9.

II **S** In veró in solidum vnusquisque nominatus sit, quilibet voluntatem defuncti exequi poterit, quæ omnia tenet *d. Thom. d. tract. 1. tit. 11. cap. 1. per totum*, vbi reliqua de materia videri potest, & per *Carp. de execut. testam. lib. 3. cap. 2. per totum. Dian. part. 8. tract. 1. resolut. 29. per totam*, & vno, vel pluribus deficientibus, legati, vel emolumenti pro labore dati, deficientium portiones cæteris acrescere docet idem *Thom. sup. num. 44. Bertachin. in repert. general. verbo execut. testam. vers. executoribus si legetur, & Valasc. conf. 46. si insimul & conjunctim relinquatur, per text. in L. vnica 2. vbi autem legatarijs de caducitat. tollend. si veró disjunctim, re, vel verbis, ad expositionem Bartol. in L. re conjunct. num. 12. de legat. 3. & Pichard. instit. de legat. §. si eadem à num. 89. recurrendum est*

An si legatum pluribus executoribus relinquatur, si rationes reddiderint resoluit cum *Bald. Valasc. dict. conf. 46. tantum reddentibus rationes, & non alijs, qui non reddiderint, deberi; quamuis contrarium suadet decisio L. Julian. 8. ff. de condit. & dem. & regula quod portio conditionalis ob defectum conditionis deficiens non acrescit conjunctis*

Etis L. ult. 2. Sejo ff. legat. 2. quia saluari potest superior resolutio, cum Gomez var. tit. de legat. num. 20. Cardos. verbo legatum n. 12. & 21. & Pichard. in 2. si eadem Instit. de legat. si collectiue conjunctim legatum est, nempe, executoribus lego centum, si rationes reddiderint, vel si executoribus disjunctis verbis vnicuique res legatur, vel relinquitur, per jus non decrescendi.

DE POTESTATE EXECUTORIS.

2. 6.

Potestas Executoris à voluntate, & dispositione testatoris pendet, quæ omnino seruari debet. L. 1. §. si plures ff. exercit. action. Thom. cum multis sup. tit. 12. cap. 1. & ita ab Executore relictum, à testatore relictum videtur, idem sup. num. 23. cum Gom. Card. de legat. num. 54. vers. 5. ex quo inferitur, Surd. conf. 274. num. 28. sed hæc potestas executionem habere non potest, nisi post aditam hæreditatem, d. Thom. sup. num. 28. & d. Surd. num. 17. & si aliquid ei commissum fuerit ad distribuendum, vel faciendum, quo modo ipsis videbitur, & placebit, & dicta potestate abuti non poterunt, sed boni viri arbitrio uti ea debebunt, & idem si ejus conscientiæ, aut discretioni facta sit cõmissio, d. Thom. sup. num. 20. & num. 29. cum Mantie. de ult. vol. lib. 8. tit. 5. num. 8. & Paris. lib. 3. conf. 45.

13

à num. 16. secus vero si commissum sit per verba, quomodo voluerit, & libuerit; hæc enim liberam denotat voluntatem, & potestatem distribuendi, *d. Thom. num. 21. Paris. lib. 4. conf. 26. à num. 26.* Limitatur etiam dicta potestas, primò, vt non extendatur ad legata, cuius executio à lege facta fuit, *Thom. sup. num. 33.* Limita secundò, in illicitis, ac tertio præjudicialibus *num. 27.* Limita tertio, in soluendo pro damnis datis primo venientibus, quia id asque cautione facere nequibit, *num. 35.* & denique alias limitationes, & ampliaciones, & reliqua de materia videre potest, per *d. tit. 12. cap. 1. cum sequentibus.*

QVÆ ACTIO DE TVR Executori, & contra eum.

§. 11.

15. **Q**uam actionem habeant Executores ad executionem vltimæ voluntatis faciendam, nunc succedit, & mixtum Executorum actionem ex testamento contra hæredem, & hæreditarios debitores; merum verò officium Iudicis implorare debere contra dictum hæredem, & bonorum possessorem in legatis non pijs; in pijs autem, & alimentorum actionem habere, tenet *d. Thom. d. tract. 1. tit. 12. cap. 4. per tot.* vbi contrarias, & communes opiniones, & varias ampliaciones inuenies, & videre

dere poteris, etiam per *Cou. in cap. Ioann. num. 5. de testam. V alasc. conf. 68. n. 6. Cras. de execut. vlt. vol. quest. 8. Surd. de alim pralud. 32. Grat. discept. cap. 812. n. 23.*

Deinde coram quo Iudice agere, & conueniri 19
debeant, & quo loco, & coram Episcopo, vel Vi-
cario, & Iudice seculari, aliàs Prouisore, seruato con-
cordiæ tempore, docet idem *Thom. sup. cap. 7.* sed
aduertendum, quod Executor in aliquo degens lo-
co, illic rationes reddere non tenetur, quando ibi-
dem mortuus non fuit testator, vel alibi domiciliũ
habebat, vt iudicatum refert *Pereir. de man. Reg part. 1. cap. 16. num. 39.* & é conuerso, si testator domiciliũ
habuit Conimbricæ, & se sepeliri iussit Vlyssipone,
à Prouisore Vlyssiponensi citari non potest, vt ibi
rationes reddat, vt etiã iudicatum dicit *d. Pereir. sup. n. 40*

Si verò Executor alibi commoretur, poterit ci-
tari ad rationes reddendas, vbi officium suscepit,
quia administrationis ergo ibi forũ sortitur, ad hoc
vt ibi citari queat, *Ord. 3. tit. 11. 2. 13. Barb. in L. heres ab-
sens §. 1. à n. 1. ff. de Iudic. & Pereir. sup. d. n. 4. vers. alter est* 17
casus; quando autem Prouisor in vno loco rationes
incepit, & dolo, ac subterfugijs Executoris protelan-
tur, ne ex sua malitia commodum reportet, ad alium
loũ trahi poterit ad hoc vt ibi absoluantur argumẽ-
ta, *Ord. lib. 1. tit. 58. 2. 24.* & secundum *Pereir. d. n. 4.* &
de actione legitimis Executoribus competente, vide
per *d. Thom. sup. tract. 2. tit. 4. cap. 1.* & de ejus potestate
in extra judicialibus *tit. seq.*

DE VOLUNTATE TESTATORIS.

§. 12.

18 **C**VM omnia hujus officij Executoris procedant ex voluntate testatoris, scire debemus quod voluntas deducitur, vel ex verbis, vel ex conjecturis, & quando de expressa defuncti voluntate constat, tunc à verbis recedendum non est, *L. non aliter ff. legat. 3. Castilh. tom. 4. cap. 10. à num. 5. Mantic. de conject. lib. 3. tit. 5. num. 6. Peregr. de fidei-com. art. 11. à princip. sed voluntas hæc sine verbis deduci non potest. Donel. in L. 3. ff. de reb. dub. nec si verba non conueniunt, cum voluntas sine verbis non operetur, L. Gallus 2. quidem recte, ibi quæ ex verbis consequi possit, ff. de liber. & posth. & verba ad deducendam voluntatem naturaliter, & non ciuilitè intelligi debent. Mantic. sup. tit. 4. num. 15. Barb. in L. 1. part. 3. num. 21 ff. de solut. matr. Alfan. qui multos citat collect. 987.*

19 à proprietateque verborum recedere non licet, nisi de contraria testatoris voluntate constiterit, qua cognita, si verba insimul quantumuis impropria reperiantur, prædictæ voluntati standum est, juxta *L. quoniam indignum C. de testam.* si verò de ea non constiterit, proprietati verborum adhæreri debet, juxta *d. L. non aliter de legat. 3. Mantic. sup. tit. 2 à num. 3. Peregr. d. art. 11. à num. 2. & à num. 33. at*

verò

veró, quando in verbis non est ambiguitas, voluntatis quæstio locum non habet. *L. ille, aut ille* 25. *l. 1. ff. de legat. 3. Spino de testam. Glos. 1. num. 25. Mantie. sup. tit. 4. num. 8.*

LEGATA QVOMODO EXEQVI debeant.

l. 13.

Legata, & reliqua in dispositione contenta 20
tenentur Executor, absque vlla contentione
exequi, & adimplere, *Thom. de execut. vlt. tract. 1.*
tit. 12. cap. 3. num. 45. cum pluribus; quod intelligi
debet post aditam hæreditatem; nam ante adi-
tionem, nullam Executor potestatem habet, *Pret.*
de vlt. vol. lib. 5. dub. 3. num. 18. pag. 28. vbi subdit
quod si Executor sit hæres, & repudiauerit hære-
ditatem, non dicatur amplius Executor, & idem
tradit, *Surd. conf. 274. num. 10. Con. cap. 3. à num. 1.*
Thom. qui alios refert sup. tit. 10. cap. 8. & potest
hæredem ad aditionem compellere, etiamsi hære-
ditas abintestato deberet adiri, idem sup. num. 5.
d. Surd. num. 28. Pretis sup. num. 20.

Limita primó non procedere dictam resolutio-
nem, quando illud quod distribuendum est, non
requirit hæreditatis aditionem, vel eam præcedere
debet, vt sunt exequiæ. *Bald. conf. 456. num. 2. lib.*
4. idem Thom. sup. à n. 52. Limita secundó, quando
peri-

periculum est in mora, vt ablatorum, & vsuratorum restitutio, idem *num.* 54. *Pretis sup. num.* 18. Limita tertió, in relictis ad pias causas, *L. si quis sepulchrum, ff. de relig. & sumpt. fun. Tiraq in tract. le mort saisit. le vis part. 7. declarat. 5. num.* 7. *Pretis sup. num.* 21. cum alijs quos laudat *d. Thom. num.* 59. quam limitationem ampliabis, & si consanguinei testatoris testamentum nullum dicant; nam pendente super nullitate iudicio, pro dictis pijs Executoribus prouideri debet, vt iudicatum refert *Rebus. de sentent. promiss. num.* 70. Legatarij veró de restituendo cauebunt, vt per *d. Rebus. num.* 71. *Ricciũ. collect. decij. 269. num.* 7. *idem Thom. sup. tit. 12. cap. 3. num.* 46. & nota quod negligente, vel differente Executore, pias exequi causas, posse legatarios agere, per *text. in L. si pluribus de legat. 1. Ruin. conf. 435. n. 26. & d. Thom. sup. num.* 35. Aduerte etiam, quod quando pro dilatione, adest mēs testatoris, vel tempus est datum executioni, vel ipsa placito Executoris commissa, posse Executorem eam differre, vt tenet *idem Thom. sup. à num.* 54. & à *num.* 60. per quem alias ampliationes, & limitationes potest prosequi numeris sequentibus, & in *tit. 14. cap. 1. per tot.* & aduerte deinde, quod legatarij ad confectionem inuentarij citari debēt, ex *Valase. conf. 51. num.* 21.

COMMVNIA DE LEGATIS.

2. 14.

VT legatorum frequentius occurrentium aliam quam notitiam succinctam Prouisori præstamus. Nota primó, quod quando legatum relinquitur generice, semper de minori re debet intelligi, nisi pro causa pia efficiatur, quia tunc secus, per text. in L. Tuius §. fin. ubi DD. ff. de auro, & arg. legat. dummodo testatoris paupertas non obstat, ut obseruat. Mantica. de conject. ult. vol. lib. 6. tit. 4. n. 17. Vide Riccium par. 2. decis. 84. Genuens. in practica. Eccles. 8. quæst. 133. num. 5.

21

Nota secundó, quod legatum relictum certa die præstandum, ante illam præstari non debere; quapropter elemosinæ certis relictæ diebus, in ipsis erogandæ sunt, ut tenet Ioan. Bap. de Thoro in singulari piarum caus. priuileg. 2. ubi de optima distinctione testatur Dian. part. 3. tract. 6. resol. 29. 2. 1. legatum.

22

Nota tertió, quod licet legatum tali anno relictum, in fine anni debeat, per text. in L. in singulos 8. vers. illud ff. de annuis legat. & in L. nec semel in princip. ff. quando dies, legat quos citat Valasc. de part. cap. 36. num. 16. quod de annuis legatis, & non de legato tali anno relictò intelligendum est, secundum ex dictis iuribus deducitur, & ex Glos.

23

in d. L. qui hoc anno dicto verbo. Attamen si sit causæ piæ relictum in principio anni debebitur, per *text. in L. si ita fuerit libertas ff. de manu miss. testam. Gom. in L. 36. Taur. num. 2. vers. 11. de Thoro in d. summ. sup. Dian. d. resolut. vers. 2. licet Tiraq. de pia caus. priuil. 22. fructusque dicti legati debebuntur legatario à die mortis testatoris, secundum Giurb. decis. 97. à num. 13. vbi aliqua de materia.*

24 Quartó, quod legatum orphano relictum debet intelligi de eo qui patre caret, quamuis matrem habeat, *Sanch. in opusc. tom. 2. lib. 4. cap. 2. dub. 63. num. 4. Grat. for. lib. 4. cap. 666. Petr. Gregor. sintag. jur. part. 2. lib. 2. cap. 11. num. 5.*

25 Quintó, legatum pro orphanis, puellis maritandis, non solum ijs, quæ patre carent tribui posse, sed illis quæ parentes pauperes, & inutiles habent, tenet *Lara de anniuers. lib. 1. cap. 21. quem sequitur Dian. part. 2. tract. 16. resol. 52. 2. sed circa vers. 3. legatum; & ita practicari dicit, quamuis contrarium teneat Sanch. sup. dub. 13. num. 2. quod temperandum est, quando non concurrunt cum illis, quæ sunt parentibus veré orbatae, quia istæ preferri debent, vt per *d. Dian. sup.**

26 Sextó, quod legatum puellis maritandis debetur etiam eis, quæ aliquam dotem habent, sed non sufficientem, secundum ipsarum statum, *Novarius in quæst. forens. quæst. 125. num. 6. Dian. sup.*

Septimó, quod legatum pro puellis maritandis potest

potest dari puellæ jam nuptæ, tenet *d. Nouar. sup. Dian. part. 3. tract. 6. resol. 29. 2. 7. legatum*: sed Sanchez dicit, quod hoc procedit quando pro dotandis, & non maritandis relinquitur *de matrim. lib. 7. disp. 91. num. 63.* cætera de materia hujus limitationis, & præcedentis, vide per supra relatos, & nota quod hæc legata commutari nequeunt, vt per *d. Dian. d. resol. 52.*

Octauó, quod legatum pro foeminis maritandis 28 debetur etiam viduis secus si pro virginibus, & si nullæ sint puellæ nobiles, tunc dictis viduis competat, Sanchez *sup. disp. 91. num. 56.* præcipue si matrimonium non consumarunt.

Nonó, quod vt quis dicatur pauper, relinquitur 29 boni viri arbitrio, *Glos. in auth. præterea C. vnde vir. Couarr. pract. cap. 6. num. 3. Grat. tom. 1. cap. 120. n. 9.* & pauper dicitur qui commode viuere non potest secundum illius qualitatem, *Bald. in L. si quis ad declarandam col. 2. vers. circa tertium C. Episcop. & Cleric. Dian. part. 2. tract. 15. resol. 8. 2. ex his apparet, cum alijs.*

Decimó, quod si legatum relinquatur, aut ali- 30 quæ foeminæ maritentur, quod tale legatum con- sequi possit puella, quæ Monasterium ingredi velit, & hoc tam dictum legatum personæ particulari sit relictum, quam generaliter pro foeminis maritandis, ita tenet, *Basilii Pontius de matr. lib. 3. cap. 7. num. 11.* qui communem inter Theologos Sal-

manticenses dicit Ochaguaia de sacrament. tract. 1. de matr. quest. 15. num. 17. qui eam etiam in foro contentioso laudat, Dian. sup. resol. 35. 2. 1. part. 5. tract. 14. adducens text. quem dicit expressivum in auth. de santiss. Episcop. 2. sed ex hac presenti collat. 9. contrariam tenet Glos. ad Ord. lib. 1. tit. 62. §. 16. num. 1. qui multos refert Mendez lib. 1. cap. 2. à num. 88. part. 2. Giurb. de statut. cap. 3. Glos. 4. num. 48. differentiam constituendo inter legatum speciale, & generale, ad hoc, ut in speciali sequatur prima opinio, at verò in legato generali hæc secunda, sed in utroque prima, ut perfectiori statui favorabilior videbatur amplectenda, & præferenda Ecclesie utilitas Reipublice utilitati.

31 Undecimó, quod si relinquuntur alicui ducenta si nupserit, & centum si Monasterium ingrediatur, quod poterit ducenta consequi Monasterium ingrediendo, tenet Rebello de obligat. just. lib. 2. cap. 18. quest. 16. num. 3. Marta de jurisd. part. 4. casu 8. Fr. Eman. in sum. tom. 3. cap. 240. num. 1. Les. de just. lib. 2. cap. 18. dub. 15. num. 14. in fin. Dian. p. 2. tract. 16. resol. 52. §. ult. Aug. Barb. de potest. Episcop. part. 3. alleg. 83. num. 28. & multi alij; contraria in pluri-bus citatis, sequitur Sanchez de matr. lib. 1. disp. 34. Villalob. in sum. tom. 2. tract. 30. diffic. 29. num. 7. & alij, sed prima ex supra dicta ratione magis placere videtur.

32 Duodecimó, quod executor pauperiores eligere non

non tenetur, ita *Bart. in L. unum ex familia 2. si in fine ff. de legatis 2. Mantica de coniect. lib. 8. tit. 5. n. 6. Diana parte 2. tract. 15. resol. 8. quod non procedere in consanguineo, quia pauperior eligi debet, tenet idem Diana p. 3. tract. 6. resol. 29. §. legatum, Bapr. de Thro in sum. priuileg. piar. caus. priuileg. 169.*

Decimotertio, quod Executor si pauper sit, poterit partem elemosinæ sibi applicare, tenet *Barb. ad 2 16. num. 4 cum multis Sanchez in select. disp. 14. num. 18. Diana p. 3. tract. 8. resol. 38. & p. 8. tract. 5. resol. 47. & eodem modo potest Executor Religiosus, si mendicans fuerit, sibi ipsi applicare, idem Diana p. 2. tract. 15. resol. 8. §. 1. & socijs, fratribusque sui Monasterij, Sanchez in summa d. cap. 11. num. 61 d. Dian. p. 8. tract. 5. resol. 46. reliqua de materia videbis per supra citatos, & aduerte quod si elemosina distribuenda inter pauperes relinquatur, potest Ecclesiæ, vel Hospitali pauperi applicari, per text. in L. omnes qui C. de Episcopis, & Clericis, ubi *Bald. num. 7. Mariens. lib. 1. Recopilat. titulo 4. capitulo 1. dub. 19. num. 5. Diana sup. resol. 58. 2. sed satis, quod limitatur, si testator certum genus pauperum, vel certum locum nominauerit, quia tunc, nec Executor, nec Episcopus potest dispositionem variare, ut per *Bald. & Dian. sup.***

33

Decimoquarto, nota quod si legatum efficiatur caducum, ita ut remaneat penes grauatū, si fiat intuitu

34

animæ, & persona moritur antequam illud consequi possit, tale legatum debet in aliam piam causam conuertri, vt voluntas defuncti adimpleatur, ita docet *Syluester in sum. verb. legatum 1. quest. 12. Paul. cons. 181. & 307. col. penult. verj. item prædicta lib. 1. & si testator in suo testamēto declarauit quod dentur centum, vel alia res personæ à se hæredi, vel executori secrete nominatæ, & hæres, vel executor dicat quod non recordatur, quæ esset dicta persona, vel quod mortua est absque hæredibus, cum hoc animæ intuitu ad illam exonerandam videatur, vel ad aliquod aliud pium opus, similiter dicendum est, dictum legatum in aliam piam causam conuertri debere, aliter namque non exonerabitur defunctus, nec ejus voluntas adimpleta manebit.*

- 35 Decimoquintò, quod si defunctus aliquid reliquit, puta centum in pios vsus, aut pro exoneratione suæ conscientiæ, vel pro male ablatis, poterit executor restitutionem facere secundum suam conscientiam, quin de modo, & forma, qua talia centum expendit, rationem reddere debeat Prouisorio, vel cuilibet alio Ministro, ne defunctus infametur, ita tenet *Cou. in cap. nos quidem de testam. n. 8. Dian. part. 8. tract. 5. resol. 45. Mol. de just. tom. 1. tract. 2. disp. 247. num. 5. Vading. de contr. disp. 4. dub. 13. §. 6. ac verò si male ablata in contentioso iudicio jam deducta sint, dubitatur, an dicta restitutio*

tutio fieri debeat consulto Episcopo, & quamuis d. *Kuading.* teneat interuentionem ipsius, vel Prouisoris, quando vnicuique secundum concordatam pertinet testamentum, necessarium non esse; contrarium tamen tenent *Palat. in rub. §. 65. num. 69. Dian. d. resol. 45. 2. notandum. Molin. d. num. 5. & Cou. d. cap. 3. de testam.*

Decimosexto, nota, quod si hæreditas non sufficiat, legata, tam quantitatis, quam speciei minuètur, *Olea de cess. in tit. 4. quæst. 5. à num. 7. vbi alia de materia; & quando plura relinquuntur, quæ præferenda. Phæb. 2. part. decis. 116 à num. 3. & arest. 82. vers. quando, & quando, & quomodo computatio faciendâ sit, Cancer. var. part. 2. cap. 20. num. 500.*

Decimoséptimo, quod relictum creditori cum debito compensatur, *Barb. in L. si cum dotem 2. si pater num. 7. ff. solut. matr. Mantic. de conject. lib. 10. tit. 2. num. 2. & hoc ex ratione Ordinationis in 4. tit. 31. 2. 11. & Vide Pereir. decis. 94. & idem in famulo relictum dicendum est, nam in dubio cum seruitijs computatur; ex d. *Ord. 2. 11. & ijs quæ Carru. 2. cap. Rain. part. 1. num. 595.**

Decimo octauo, nota, quod relicta legata in testamento nullo ob præteritionem, vel ex hæredationem si iij debentur; ex *Ord. in 4. tit. 82. 2. 1. Vaz. alleg. 61. à num. 13.*

Deimonono, quod relictum alicui à marito,

& vxore, post mortem vtriusque, mortuo vno tantum, non debetur pars legati, *Gam. decis. 248. num. 1.* & relictum à Clerico suæ concubinæ, an & quando valeat, Vide per *Afflict. decis. 102.*

40 Vigésimó quod legatum omnium mobilium, quæ domi sunt, non comprehendit merces, & venalia, etiam si conjunctæ personæ factum sit, vt per *Merlin. contr. centur. 2. cap. obs. per tot.* & Vide *Pinel. 1. part. rubricæ C. de bon. mat. num. 38.* & 2. p. *L. 1. C. eodem*, vbi an contineat pecuniam *num. 5.*

41 Vigésimoprímó, quod legata domû, hoc addito, quod si minoris ducenta valeat, suppleat hæres, si plus valeat, non ideo hæres soluet ducenta, & domum habebit, sed legatarius eam habebit, quia legata est domus, & non ducenta, *Giurba decis. 28. à num. 7.*

42 Vigésimosecundó, quod legatum vxori relictum caste vixerit pro primo anno purum est; pro reliquis conditionale *Merlin. controu. cent. 2. cap. 7. num. 11. Cancer. var. p. 3. cap. 20 à num. 358.* & *num. 361.* & aduertendum est, quod si ei relinquatur quædiu vixerit in vita viduali; si ad secundas conuolauerit nuptias, legatum resoluitur, & eodem modo si moritur, quia sub duplici conditione videtur relictum, dum de vita mentio facta fuit, nempe dum vidua extiterit, & dum vixerit, itaque ipsa vxorata, aut mortua, ad hæres viri pertinebit; secus verò si relinquatur dum se à secundis nuptijs absti-

abstinuerit, quia si non nupserit, perpetuum manebit legatum, & ad ejus hæredes transibit, non secus ac si Religiosa facta esset, tenet *Grat. cap. 563. à num. 9. & à num. 16.* vbi si aliqua cautio necessaria sit, in tali legato videre poteris.

Vigesimaltertio, quod legatum super via ordinaria, & non executiua peti debet, vbi hæres dubiam præstationem facit litem inducendo, *Merlin contr. cent. 2. cap. 2.* 43

Vigesimoquarto, quod legatum rei alienæ scienter relictum valet, secus si ignoranter, *Cancer. part. 3. cap. 20. à num. 289.* vbi sequentibus numeris intelligit, & declarat, vt videre poteris.

Vigesimoquinto, quod legatâ certa domû, si testator eam in vita voluntarie vendat, ademptum censebitur legatum, etiamsi sit conjunctæ personæ relictum; secus si piæ causæ, *d. Cancer. 3. part. c. 20. à. num. 257.* 44

Vigesimo sexto, quod si testator jubeat, quod confessario suo, vel alteræ probæ personæ soluatur quod ipse dixerit, tale legatum validum est, nec captatoria potest dici voluntas, quia nihil amplius committit voluntati confessarij, quam declarationem voluntatis ipsiusmet testatoris, tenet *Cancer. var. tit. 20. num. 89. vers. quamuis in casu confessarij.* 45

Vigesimo septimo, quod si testator centum Petro reliquerit, & adjecerit, quod volebar, vt ipse ea 46

distribueret prout ei dixerat, dictum legatum valebit; & si Petrus decesserit accepto legato, quin potuisset distribuendo voluntatem defuncti adimplere, remanebit legatum penes hæredes Petri in que n verba dispositiua ipsius, directa fuerunt, vt per *d. Cancer sup. num. 104.* quod cum ipso *n. 106.* limitabis in eo casu in quo constaret testatorem tantum voluisse nudo dicti Petri ministerio vti; & aduerte in hac captatorix materiæ, quod fauore piæ causæ, dispositio captatoria admittitur, vt per eundem, qui *Castilho quotidianar. cum alijs citat n. 103.*

48 Vigesimo octauo, quod legatum piû relictum à testatore si non potest impleri eo modo, quo ipse iussit, expendi debet in aliam piam causam per hæredem, secundum *Phæb. cum pluribus, decis. 11. num. 12. part. 1.*

49 Vigesimo nono & vltimo, nota, quod legatum pauperibus, aut orphanis puellis certo tempore relictum potest præueniri, & ante illud præstari, dummodo in hæredis fauorem adjectum non sit tempus, aut pro forma assignatum ob testatoris deuotionem, videlicet die Natiuitatis Domini, aut Sanctissimæ Virginis Mariæ, vel alicuius Sancti, vt tenet *Cou. var. in cap. tua nos num. in fin. de testam. Grat. qui alios citat. cap. 73. à num. 10.* Hæc prælibare sufficiat, reliqua de materia, quæ latissima est, vt demonstrant tres *ff. tituli*, vltra alios videre poteris nouissime per *Barb. de legat. Gom. var. part. 1. eodẽ*

iii. Tusc. liter. L. à conclus. 35. vsque ad 155. Cancer. p. 3. cap. 20. per quos non solum materiam, sed plures eam tractantes inuenies, præcipue, vt per Grat. forens. verbo legatum in iudice.

DE INVENTARIO CONFICIENDO per Executorem.

2. 15.

Inuentarium conficere debere Executores de rebus quas distribuere tenentur voluit L. nulli C. de Episcop. & Cler. 2. eum autem vbi Glos. & relati per Bald. Thomaz. tract. 1. tit. 10. cap. 3. à princip. n. 12.

Contrarium tamen dicit idem Thom. sup. num. 50 13. cum multis, & tantum illud conficere debere testamentarium pro rationum redditione, non vero solemne, juxta L. fin. C. de jur. deliber. primam opinionem ampliando, cum Alex. Speculat. & Farinac. in fragm. part. 2. num. 1080. tam in legitimo, quam in testamentario executore num. 14. eam verò limitans numeris sequentibus; in executore captiuorum, & in executore qui hæredem non repræsentat.

Et an Clericus coram iudice conficere debeat dictum inuentarium valde controuertitur; affirmatiuam partem, cum pluribus tenet Carual. de cog. per viam viol. p. 2. quæst. 78. num. 3. Curia Philip. p. 1. 2. 5. num. 31. Girond. de gabell. part. 4. 2. 1. num. 18.

Nij Con-

Contrariam *Carp. de execut. testam. lib. 3. cap. 10. n. 33.* cum alijs ab eo citatis, sed affirmatiua amplectenda videtur, nam iudicatum refert *Mendez lib. 1. cap. 1. num. 12. part. 1.* forsan ex eo, quia in edictali ad executores comparandum non datur vera citatio, sed quæ iam monitio, & quia data concordia non potuisset æqualitas seruari, si executores mensis sæcularis (si Clerici proponerentur) rationem reddere deberent coram Ecclesiastico de testamēto sæculari contingēti, quid autem dicendū sit in Executore testamēti Episcopi, vel Clerici, Vide per *Pereir. de manu Regia p. 1. cap. 16. à num. 19. Cab. decis. 81. & 84 part. 1. Themud. decis. 18. & 90. part. 1.* quos transcribere non licet, cum per eos materiam melius prosequi possit, & nostrum institutum latas digressiones non ferat.

Notabis tamen ad supra dicta cum *d Thom. &* ab eo citatis *num 15.* quod quamuis executor inventarium non conficiat, nunquam ultra vires hæreditatis teneri, sed tantum ab agendo posse repelli.

DE SATISDAZIONE

Executorum.

2. 16.

SI **E**Xecutor indemnem conseruare hæredem, eique non solum de indemnitate cauere, sed
facis.

satisficere teneri affirmant relati à Thom. *sup. tit. 10. cap. 4. à num. 24. per text. in L. si tibi legatum de legatis 3. L. si à pluribus de legat. 1. quæ cautio intelligi debet respectu partium deficientium quæ hæredibus accrescunt, & modi implendi, vt num. 28. quod tamen limitatur in mero executore, vt num. 36. & per tot. cap. alias limitationes, & sublimit. potes videre ubi num. 29. illa præcipua est quando scilicet ex conditione personæ; aliud testatorem voluisse colligitur, puta, Religiosi, qui se obligare nequit; sed quamuis executor cauere debeat regulariter, ad satisficendum regulariter non tenetur, per text. in L. non omnium de tuto qui non satisfic. L. fin. de curat. furios. Iacob à canib. de executor. *vlt. vol. part. 2. in fin. & 2. receptis num. 4. & 7. & alios quos refert d. Thom. sup. cap. 12. num. 77. quod limitata cum eo, & Bart. in L. solent, num. 3. ff. de aliment. & cibar. in datiuo executore, in inope, suspecto, & non soluendo effecto, vt num. 78. in mixto qui commodum à testatore percipit num. 80.**

D E T E R M I N O I N Q U O

*Executor implere debet voluntatem
testatoris.*

2. 17.

A Nnum & mensem assignat Ord. d. lib. 1. tit. 52. §. 2. ad voluntatem defuncti adimplendam

N i i j d a m

dam per executores, quando aliud non prefixit, & in hoc à jure communi deuiat, quo attento, ad aliquod opus constituendum annus conceditur. per *Aub. de ecclesiast. titul. col. 9. 2. si quis adificationem*; & ad opus pium, vt captiuorum redemptio, vel pauperum eleemosinæ, nullus terminus à jure præfixus inuenitur, & taxari debet arbitrio Episcopi, vel Prouisoris, *argum. L. interdum, & L. continuus 138. §. cum vera ff. verb. obligat. si verò aliqua res, vel species ad pios vsus relinquatur sex menses à jure constituuntur ab insinuatione testamenti, d. Aub. de electione tutel. §. si quis autem. Mariens. lib. 5. tit. 4. L. 14. Glos. 10. num. 63. Pereir. de manu Reg. part. 1. cap. 16. num. 6.*

53 Sed aduertendum est, quod hujus legis dispositio non tollit quod ab adita hæreditate, vel officio executoris accepto, possit hæres, seu executor obligari ad legatum soluendum via ordinaria, vel officio iudicis, §. *hæres inst. de obligat. que ex quasi contract. Mantens sup. num. 36. Pereir. sup. d. num. 6. & 35.* & si testator præstare iusserit legatum intra mensem, vel annum à die mortis suæ, intelligi debet à die quo adita fuit hæreditas à quo legatum cedit, *Barth. in L. si in diem. ff. de cond. & dem. vbi Paul. sique aliquam relinquat testator quantitatem cum onere aliquid faciendi intra certum tempus si non potuit ab hærede consequi prædicta quantitas, non curret tempus, Paul de Cast. in L. fidei. commissum ad fin. ff. legatis 1.*

AN CURRAT TEMPVS
ignoranti, vel impedito?

§. 18.

Glossator noster *Barb. ad d. Ord. tit. 62. 2. 2.* cum multis citatis, & relati à *Tiraq. de retractu tit. 1. §. 35. Glos. 4. num. 4.* tenent quod annus & mensis executoribus concessus, ipsis ignorantibus, non currit.

Contrarium verò, imo quod ignorantibus currat, tenet *Abb. in cap. quippe diuersitatem col. 1. de concess. præb. & plures citati à Tiraq. d. loco num. 5.* argumentando ita; tempus in alterius fauorem concessum cedit ignorantibus: atqui hoc tempus est concessum, & adiectum in fauorem publicum, & defuncti; ergo ignorantibus cedere debet; & in hunc modum ratiocinat *Costalius in L. genero mortuo 8. ff. de his qui notat infam. & varijs vtens dictionibus Bertachin. de Episcop. lib. 4. part. 6. num. 37. quæst. 35. pag. 135. col. 2.*

Sed Glossatoris prima opinio vt verior, & juri conformior tenenda est; meo namque videri fundamentum contrariæ inefficax apparet; si quidem cum à jure magis arctetur tempus implemento voluntatis defuncti, vt ex 2. antecedenti cernitur, & breuitas implementi sit in vtilitatem defuncti, & publicam; annus, & mensis potuit in fauorem

executoris, quam dicti defuncti concessus videtur; & ita diruto fundamento argumentum corruere dicendum est.

Deinde si ad hoc ut quis executor testamenti reputeretur, necessarium est, quod de ejus acceptatione tacita, vel expressa constet, ut habes supra hoc *cap. §. 1.* nunquam ignorantia tempus cedere potest, cum in ipso actu acceptationis scientia sit.

Dubium tamen quod hic excitari poterat videbatur an incepere debeat annus ab acceptatione officij, an ab adita hæreditate, & si attendamus ad legis dispositionem *d. tit. 62. §. 2.* & ad officij naturam, dicendum videtur quod cum officium voluntarium sit, & in potestate executoris illud acceptare, vel non, eo ipso quod accepit, sciens annum, & mensem executoribus à lege præfixum à morte testatoris, intra illud tempus teneri exequi voluntatem; quamvis major temporis pars transacta sit; nam cum per acceptationem necessarium officium efficiatur, omnia ejus onera, & obligationes acceptare visus fuit, & pænas negligentæ incurrere, sibi que imputare debet ea quæ prævidere non curavit; & hoc jure Regr. praxis utitur, ut teste *Molin. insinuat Glossator in d. §. 2. lib. 1. tit. 62.*

55 Quamquam ab adita hæreditate tantum currere debere videatur, nam ante eam nullam executores potestatem habent, secundum *Barr. in L. alio n. 7.*

ff. de alim. & cibarij legat. Surd. conf. 274. Cou. in cap. 3. à num. 1. de testam. & plures quos refert Thom. tract. 1. tit. 10. cap. de execut. vlt. & tract. 4. tit. 141. cap. 1. num. 51. sed ab Ordinatione, & praxi recedendum non est.

Aliud dubium est in relictis sub conditione, 56
vel in diem, an adimpleta conditione, vel adueniente die statim debeat executor adimplere voluntatem testatoris, an currat annus & mensis ab ipso conditionis implemento, vel die, & ab ipso incipere dictum terminum videtur, per text. in L. quidam testamento 99. 2. si scriptus de legat. 1. Preis vlt. volunt. lib. 5. dub. 2. num. 64. pag. 20. & num. 80. p. 21. vbi dicit idem procedere in rebus illiquidis, & per alios quos citat Bal. Thom. de execut. vlt. tract. 4. tit. 14. cap. 1. num. 63. vbi per totum caput potes videre reliqua de materia.

An autem impedito currat dictum tempus, maiores 57
continet difficultates; nam jura, & Doctores citati per Thom. tract. 4. tit. 14. cap. 1. num. 30 cum Rebus de sentent. prouisor. in prafatione n. 88. Guilh. Bened. in cap. Rainuntius de testam. vers. si absque liberis n. 2. in tract. de legat. num. 194. & qua Merl. controu. cent. 1. cap. 16. à num. 10. ad hoc vt pœna priuationis officij, & emolumentum incuratur requirunt præcedentem monitionem; nostra verò Ord. d. tit. 62. 2. 2. juncto 2. 12. nullam requirit monitionem, sed lapsum tantum anni, & mensis, data ta-

men, vt supra, aditione hæreditatis, & acceptatione executoris, & voluntate defuncti non impleta quod de praxi, & stylo obseruatur, & merito, quia si lex aliud voluisset, expressisset, vltra quod dies à dicta lege præfixus interpellat, & monet.

Deinde licet regulariter impedito non currat tempus, L. 1. §. vlt. C. annul. except. L. jure ciuili 24. ff. de cond. & demonst. nostra lex dicto 2. hanc regulam arctauit disponens, quod solum quando executores impediuntur ad implendas voluntates ex eo quia bona per quæ adimpleri debent sunt litigiosa, aut ab alio possessa, tempus impeditis non currat, nisi à die quo remotum fuerit impedimentum, sed oportet vt in eo remouendo executor non sit morosus, aliter enim ei curret tempus, & à poena non excusabitur, si quidem potuit ad superiores recurrere, *Pereira decis. 1. part. cap. 16. num. 35. vers. unde, Surd. cons. 8. num. 24.* & eo remoto debet constare quod implementum voluntatis secutum fuit, aliter enim affectatum censebitur, vt per d. *Pereiram.*

58

Et cum lex huiuscemodi tantum admittat impedimenta, ea stante nos alia admittere non debemus; sique obuenant, ad Principem recurrendum est, vt eadem disponit lex, & licet correctæ videatur per aliam in regimine Senatorum Palatij fol. 296. 2. 17. dum dictis Senatoribus facultatem prorogandi implementa testamentorum denegat,

vtra.

utraque sustineri potest; nam aliud est recurrere ad impedimenta Principis potestate remouenda, aliud ad implementa spatianda. Reliqua de materia quamuis multa legis nostræ aliena poteris videre per *d. Thom.* & ab eo citatos tract. 4. tit. 14. cap. 1. per tot.

DE POENA NON IMPLENTIS voluntatem, & salario executoris.

§. 19.

Voluntate testatoris intra annum & mensem non impleta incurrit Executor pœnam priuationis officij, & emolumentum quod ei à testatore relictum fuit, quod captiuorum redemptioni applicatur, *juxta §. 12. d. tit. 62.* hocque ob negligentiam quam lex considerat. An autem negligens dicatur executor qui nondum bona defuncti in sua potestate habet. Negatiue resoluit *Roman. singul. 489. vers. in questione*, asserens in simili Romæ statutum esse, quem sequitur *Ruin. conf. 90. num. 2. & conf. 290. à num. 7.* sed quamuis ille hanc opinionem teneat, etiam quando negligens est in non petendo bona ab hærede; ego semper crederem *ex dictis in d. precedenti vers. deinde*, necessarium esse in executore ad euitandam pœnam, talem, aut qualem diligentiam, si quidem ipse tenetur omnia impedimenta remouere, & hoc ut impedimentum reputatur, O ij Supra

60 Supra dicta procedunt transacto termino, sed pone quod intra terminum voluit executor reddererationes, & ipsis à Prouisor expunctis, quod non legitime impleta inuenitur voluntas, an possit pœnam executor euadere, si dixerit se velle eam adimplere in reliquo temporis termino sibi à lege concesso, an debeat Prouisor procedere contra ipsum ac si terminus transactus esset. Et retenta opinione quam *sup. in d. 2. precedenti, vers. Glossatoris* secutus fuit, nempe hunc terminum magis fauorem ipsius executoris, quam defuncti, & publicam utilitatem respicere, dicendum videtur, quod cum vnusquisque possit fauori suo renuntiare *L. si Index 42. ff. de minorib. L. pen. Cod. de pact. cum similibus Barb. in L. alia 2. eleganter à num. 10. Valasc. cons. 143. num. 16. Phœb. 1. part. decis. 10. n. 12. Gail. obs. 1. n. 29. lib. 1. Tuschus lit. R. concl. 170. cum sequent. executorem ante termini finem se offerendo ad rationes reddendas, & Prouisoris potestati se submit-tendo, termino in ejus fauorem concesso renuntiasse, & ad eum continuandum regredi non posse, siquidem renuntianti jus suum, amplius non datur regressus *L. fin. ff. de remiss. pig. L. queritur 2. si venditor ff. ad lit. edict. Nogueroi alleg. 6. n. 2.* Prouisorêque posse eum ab officio remouere, & emolumentum captiuorum redemptioni applicare, & salarium suum extorquere.*

61 Sed hoc non ita absolute accipiendum est, nam

vt pœna incuratur necessarium videtur quod procedere debeat terminus ab executore signatus, in quo termino à lege dato renuntiet, & pœnæ ab ea impositæ se subiciat, si quidem renuntiatio proprij juris in dubio non præsumitur, *L. cum d. indubito ff. de probat. Masc. conclus. 1272. num. 2. Grat. cap. 745. num. 54. & cap. 515. num. 56. Surd. cons. 431. num. 16. Larrea alleg. 67. num. 25.* neque si aliquis juri suo renuntiet in vna parte, vel articulo, non ideo in alijs renuntiare visus est, vt cum *Bart. Abbat. & alijs tenet Cardozo verb. renuntiatio num. 15.* renuntiansque executor tacite, vel simpliciter temporis sibi concessio, non credendum est implementi termino renuntiasse, sed termino tantum reddendarum rationum, cum nemo præsumatur gratuito se pœnæ subicere voluisse neque suum jactare, imo commodum suum prætere, vt erat à rationum obligatione se exonerare, factaque ad aliqujus commodum, non debent contrarium operari, *Grat. cap. 922. num. 26.* præcipue quando, vt communiter accidit, non peccant executores qui rationes reddere volunt in substantia implementi voluntatis, sed in aliqua leuissima formalitate, ob quam Prouisores, vt magna extorqueant salaria, non impleta judicant testamenta; de quo queritur, & summa ratione *Themudo decis. 16. n. 15.*

Et si nimis pia, & equitate plena visa fuerit hæc opinio, sciat Prouisor quod hæc lex pœnalis est, &

stricta, & non potest extendi, nec à majoritate rationis, *Grat. cap. 972. num. 13. & cap. 814. d. num. 13.* nec à casu majori ad majorem, *Pereira de manu Reg. 2. part. cap. 74. num. 36. in fin.* sciat etiam quod quælibet renuntiatio semper in fauorem renuntiantis declarari debet, secundum *Grat. cap. 578. n. 17. & 247. num. 42.* & quod renuntiatio nunquã præsumitur, si alia conjectura sumi potest, vt tenet idem *Grat. cap. 948. num. 4. & 799. num. 22.* cumque stricti juris sit, semper intelligenda est, vt minus renuntianti lædat, vt per *d. Grat. cap. 292. n. 6.* quibus accedit, quod cum pœna priuationis officij, & emolumentum negligentibus executoribus imposita sit, dum annus & mensis non est transactus, nunquam executor negligens dici potest, neque contra eum vt negligentem procedi, & minus in nostris terminis, quibus diligentissimus videtur, qui putans voluntatem impletam habere, & satisfactum obligationi suæ, se exonerare vult, & rationes reddere; quare talem executores, nec officio, nec emolumento priuarem, nec salarium non impleti testamenti peterem, si intra legis terminum, etiam post rationes redditas impletam, ostenderet voluntatem, & in hoc dubio plus solito demoratus fuit; quia de facto in iudicio residuorum nunc obuenit, & anxius de salario Prouisor substitutus Emanuelà Fonseca Tinoco, Indiæ, & Minæ Iudex eum pro deposito accepit, donec resolveretur quæstio, quæ adhuc resoluta non fuit.

An autem salarium possit habere executor quādo ei nullum emolumentum relictum fuit, controvertitur; & negatiua pars deduci videtur, ex *text. in L. si quis ad declinandum* & *si quidem C. de Episc. & Clevic.* & iudicatum pro ea refert *Franchis decis. 122. num. 6.* ex ea ratione, quia cum ministerium hoc sit pietatis actus, absque præmio exercere debet, alias peccabitur, & ad repetendum dabitur conditio, ex his quæ *Themud. 3. part. decis. 259. n. 3.*

Contraria verò pars, nempe salariū habere posse executorē, verior est, & tenenda, secundum *Spin. de testam. Glos. 28. num. 78. vers. sed his non obst.* *Auend. de exequend. mand. cap. 2. num. 8. lib. 3.* *Garc. de expens. cap. 20. num. 14.* *Baega decim. tit. cap. 19. num. 20.* *Themud. d. decis. 259. num. 4.* *Escob. de ratioc. cap. 27. num. 47.* & quale dictum salarium debeat esse, declarant *Baega, & Themud.* dictis locis, executoribus assignari debere, ad instar salarij tutorum, in forma, *Ord lib. 1. tit. 87. 2. 53.* Attamē per supra dictos *Spin. & Escob.* citatis locis certius videtur quod dictum salarium arbitrio Iudicis relinquendum est, & quod eum habere non poterunt, si in initio testamentariæ, & officij acceptatione, non protestauerint de illo vincendo; quia cū hoc ministerium reputetur, vt mandatum, & mandatum gratuitum sit, & de eo salarium peti non potest, nisi promissum sit, ex *L. 1. ff. mandat. Fulgos. in L. salarium ff. eod. Alex. cons. 109. lib. 6.* fit consequens

quens, quod si non protestetur, gratuitum præsumetur, & peti non poterit, vt resoluit idem *The mud. d. num. 4. qui num. 8. & 9.* dicit quod in terminis alternatiuæ, quando Ecclesiasticus Iudex rationes assumit, prædictum salarium, etiam inter laicos executori assignari valebit.

*DE SALARIO P ROVISORIS
ex residuo.*

2. 20.

64 **S**Vper salario autem Prouisoris tota difficultas est, & adeo ardua disceptatio, vt vsque nunc, nec placitis magnorum virorum, nec sententijs Senatûs pro vtraque parte prolatis, acquiescant literarum Professores, & timorati semper Prouisores scrupulosi torqueantur; in eoque vertitur difficultas, an quando executor partem voluntatis impleuit, & partem non, etiam si pars non impleta minima sit, debeat Prouisor integrum salarium respectu omnium bonorum de quibus rationes redduntur, habere, ac si nihil impletum foret; & an id ipsum sit, si impleta sit voluntas, & de formalitate quam requirit lex, aliquid deficiat, vt quietatio legati facta per tabelionem, vel quid simile, & denique an hoc salarium soluendum sit respectu totius hæreditatis, si defunctus absque descendens decessit; an si cum illis decessit respectu totius tertiar, vel

Vel respectu legatorum tantum, si legata tertiam non consumpserint.

Et pro affirmatiua sententia, nempe totum sa- 65
 larium deberi si de testamento minima pars im-
 pleta non inueniatur, vel de formalitate aliquid
 deficiat, stat Epistola quædam Doctoris Thomæ
 Pinheiro insignis olim Regiæ Coronæ Procura-
 toris, sacrique Palatij Senatoris, quam transcribit
Themud. 1. part. decis. 16. num. 19. vbi alijs funda-
 mentis dicit, quod ad hoc, vtaliquid imple-
 tum dicatur, necessario requiritur quod omnia im-
 pleta, & satisfacta sint; quia bonum non nisi ex
 integra causa; & quod dum aliquid deficit, etiam
 si sit ex defectu quietationis à tabellione factæ,
 impletum dici non potest testamentum, nec Or-
 dinationis formæ satisfactum, & secundùm eam
 potest Prouiser tam de impleto, quam de non im-
 plecto salarium suum habere, si totum adimpleri
 fecit, & executioni mandauit, aliás secus.

Sed etiam placitum Doctoris Ioannis Pinheiro 66
 vtique Palatij Senatoris, literis eminentissimi, cui
 accidit Doctor Ludouicus à Goes de Aragaõ, gra-
 uaminum Expeditoris scientissimi, cum quo sen-
 tentia lata fuit, cujus fundamenta refert *d. Themud.*
sup. à num. 4. quæ in summa sunt sequentia.

Primò, quod verba *Ordinat. lib. 1. tit. 62. §. 2. 67*
juncto §. 12. ibi. sendo porem feitas & c. vt verba ge-
 rundij conditionem in forma specifica adimplen-

dam important, ex *Glos. communiter recepta verbo adeundo in L. si tu ex parte ff. acquir. hered. Surd. conf. 38. à num. 22. Valasc. conf. 149. num. 2. Phœb. decis. 9. num. 3. & quod ad evitandas pœnas impositas, debet Executor ostendere tempore quo ad rationes reddendas vocatus fuit, omnia rite, & recte impleta exstasse. Secundó, quod non oportet ostendere quod intra terminum impleta fuit voluntas, sed copulatiue, quod rite, recte, & coram Tabelione aut actuario à defuncto nominato expendisse, quod dictus defunctus iussit. Tertió, quia *Ord. ind. §. 12. ibi tude, cum sequenti & 2. 23. ibi Nam comprindo bem, & como deuia* ex vi dictorum verborum non quale, quale impedimentum, sed ex omni parte perfectum quoad substantiam, modum, circumstantias, & qualitates designat. Ita *Mol. de just. tract. 2. disp. 251. num. 5. integrum implementum exigit, cui subscribit Gloss. Barb. in d. 2. 2. in fin. ibi si integre*; idque jure optimo, quia non potest dici impletum quando aliquid deest implendum. *Surd. conf. 400. num. 8. Castilh. quotidian. lib. 3. cap. 3. num. 12. videndus à num. 6. circa locatorem qui integram pensionem præstare tenetur; & plenum est tantú illud cui nihil addi potest, Giurb. decis. 24. n. 19. in fin. & decis. 98. à num. 16. adeo ut ne diminutionem admittat, Surd. conf. 511. num. 7. plenum namque dicitur quod est sine vlla diminutione, Menoch. conf. 19. num. 12. Grat. forens. cap. 46. Nec etiã dici-**

dicitur actum quando aliquid superest agendum, 68
Gab. Pereira decif. 2. num. 14. imo dicitur actus im-
perfectus, *Pereira decif. 2. num. 14. vers. responderetur.*
Reinos. obs. 48. à num. 18. nec dicitur implementum
quod modo requisito non est impletum, *Surd. conf.*
369 à n. 36. Quartó, & vltimó, quod executio deman-
data executori indiuidua est, & in his, & talibus indi-
uiduis non dicitur actū cum superest aliquid agendū,
ex proxime citato *Surd.* & dicta executio natura
sua indiuidua iudicatur ratione operæ exhibendæ,
iuxta *text. in L. stipulationes non diuiduntur in vers.*
Idem Paulo ibi vel operas ff. obligat Pich. tract. de in-
diuid. & diuid. cap. 12. à num. 180. Tusch. lit. I. concl.
101. & 102. itemque ex voluntate disponentis indi-
uidua consideratur, cum suæ voluntatis executio-
nem executori cōmendauerit, ex ijs quæ *Grat. fo-*
renf. cap. 162. num. 27. ac proinde qui integre non
adimplet, pœnas impositas incurrit, & consequen-
ter verificantur verba Ordinationis *d. 2. 23. ibi se a-*
char que foi negligente, & nam comprio bem, & como
denia.

Adest denique pro dicta affirmatiua quoddam
Domini Regis Ioannis III. diploma per quod su-
blatum videtur omne dubium, & declaratur *Ord.*
nostrad. lib. 1. tit. 62. §. 12. 20. & 23. & tit. 50. §. 7.
cujus hæ sunt verba.

ALVARA DEL REY D. IOAMO III.

*que anda nos autos do comprimento do testamento de
Catherina Rodriguez contra Antonio de Matos seu
testamenteiro no juizo dos Residuos fol. 208. vers.
Escriuão Antonio Cota.*

- 69 **E**V el Rey faço a saber a quantos este meu Aluara virem, que eu tenho feito Regimento da maneira que os Prouedores, & Contadores das obras, Terças, & Residuos, Hospitaes, & Capellas, Confrarias, & Gafarias de meu Reyno hão de ter em seruirem seus officios, no qual Regimento lhe tenho limitado de que contas hão de levar premio, segundo no dito Regimento he contheudo, o qual Regimento auendo eu respeito a elles terem cuidado de fazerem arrecadar tudo o que fosse deuido, assi aos Concelhos, como Hospitais, & outras cousas, de que as dittas contas hão de tomar; declarei que o dito premio ouuessem do que assi fosse mal despezo, & elles fizessem executar, & arrecadar, & hora me disseram os ditos Cõtadores que hauia duuida nisso, por alguns quererem entender, que o dito premio se não hauia de levar, senão daquilo, que assi fosse mal despezo somente, & do que fosse bem despezo se não leuasse nada, & se não deuesse nada, que não leuarião premio nenhum; & porque essa não foi minha
ten-

tenção, por este quero declarar, & mando que quando quer que os ditos Contadores nas contas que per bem do dito Regimento haõ de tomar acharem algũas contas mal gastadas, & como não deuem, que elles não leuem premio, nem salario algum até o não fazerem arrecadar, & tornar a cujo for, & o pôr em boa arrecadação, & depois de assi arrecadatem, & porem em boa arrecadação, então leuaraõ a conta inteira de toda a somma de que assi se tomou conta, não passando porem dos annos contheudos, & declarados no dito Regimento; & em quanto ahí ouuer por arrecadar algũa couza do dito mal gastado, o dito Prouedor não leuara nenhũ salario, até tudo não fazer arrecadar como ditto he, & quando acontecer tudo estar despezo, & como deue, & não ouuer couza algũa por arrecadar, & fazer tomar, então aueraõ os dittos Contadores seus premios à custa dos Conselhos, & Hospitaes, ou couzas a que assi tomarem as ditas contas, & com esta declaração, mando se entenda o ditto Regimento, & mando aos ditos Prouedores, & Contadores que ajuntem esta ao ditto Regimento, & a cumpram, segundo por elle o declaro, & mando, porque assi foi minha tenção, & ouue assi por bem, feito em Euora a 3. de Agosto Francisco Beliago o fes 1535. R E Y. Passouse para o Prouedor de Beja.

Sed quamuis à tantorum virorum sententijs, 70

tot juribus, & fundamentis fulcitis recedere temerarium videatur, contraria opinio, non solum ex æquitate, sed ex rigore juris, vt rigorem nostræ legis moderans rationi magis consentanea, & conscientiæ tutior ex sequentibus amplectenda suadetur.

Et primò sciendum est, quod executio testamentaria essentialiter, & substantialiter consistit in adimplenda voluntate defuncti ad dispositionem reducta, & cum dictum implementum Reipublicæ intersit, vt docet *Pichard. in 2. sed paulatim num. 4. inst. de testam. Mencha. de success. creat. 2. 2. num. 5. Vigl. in princip. instit. quibus non est permiss. fac. test.* Lex nostra aliquas formalitates circa implementum obseruari iussit, vt celerius, & absque fraude, voluntas adimpleretur, de quibus *d. lib. 1. tit. 62. 2. 2. 12. & 21.* in defectum ipsarum pœnam amissionis officij, & emolumentum executoribus imposuit, ac si ex tali defectu non impleta foret voluntas, quo tantum casu dicta datur amissio, quæ voluntas cum impleta sit vere, & realiter, nullomodo fieri potest, quod non impleta dicatur; & dictæ formalitates constituto de realitate, & veritate implementi, vt rigurosissimæ, & citra voluntatē, & dispositionem defuncti, qui si eas voluisset, expressisset, *juxta reg. text. in L. unic. §. sin autem C. caducis toll. Mol. de primog. lib. 3. cap. 5. num. 57. Menoch. conf. 555. lib. 6. & presump. 148. n. 16. lib. 4.*

magis

magis ad terrorem, quam ad obseruantiam illarū, & pænarum executionem censendæ sunt, quod praxis ita interpretatum habet, dum dictas formalitates non obseruat, vt infra dicitur.

Aduertendum secundó, quod dicta amissionis 71
pœna executoribus ob non impletas voluntates in
forma supra dictæ legis imposita fuit, & in l. 20.
applicatum emolumentum redemptioni captiuo-
rum, quin alia pœna, in Ordinat. contra eos inue-
niatur, quæ salarium Prouisorum respiciat, & si di-
catur quod applicatio emolumenti facta Prouiso-
ribus pro salario, pœna fuit, vt in l. 23. Responde-
bitur, quod cum jam tunc post non impletam vo-
luntatem applicatum maneat totum executorum
emolumentum captiuus, vt in §. 20. ab ipsis detra-
hitur, & non ab executoribus, sicque eos jam non
lædit, nec damnat, neque pœna ipsorum potest
dici, vltra quod *Lex in d. l. 23.* vt à principio cer-
nitur in illis verbis ibi, *¶ para os Prouedores com
melhor vontade nisso entenderem, ¶ darem tudo à execu-
ção, &c.* non agit de aliqua formalitate, aut pœna
imposita in defectum illius, vel implementi, sed
tantum de modo, & via satisfaciendi Prouisoribus
mercedem laboris sui, & quamuis in vers. o qual
salario, de amissione emolumenti ob negligentia
loquatur, id demonstrationis, & designationis cau-
sa actum fuit ad effectum declarandi, ex cuius bo-
nis solui debeat dicta merces, & non constituendæ
pœnæ

pœnæ ad quod non venit d. 2. 23. sed. 2. 12. & 20
 sub quibus de ea agendum erat, casu quo impo-
 nenda foret, & non in 2. quia ad aliū finem ordi-
 natus fuit, & secundum ejus materiam, intelligen-
 dus; & interpretandus est, sicut leges secundum
 materiam rubricæ sub qua inueniuntur *L. Imperator ff. de in diem. adject. Barth. in L. fin. in princip. ff. de conduct. indeb. Cab. part. 1. decis. 33. num. 2.*

- 72 Quo supposito, cum dictum salarium datum
 non sit in pœnam, sed pro præmio, & mercede,
 & mercenarius dignus sit mercede sua, mercesque
 labori correspondere debeat, vt dicitur ex *Ord. in
 4. tit. 29. in principio* cui condicunt quæ *Noguerol
 alleg. 89. num. 20.* Iniquum videtur, quod Prouisor
 de eo in quo nihil laboris sentit, mercedem habeat,
 & quod salarium accipiat tam de impleto, in quo
 adimplendo insudauit executor, quam de eo quod
 ipse adimplere fecit, hæcque opinio vt magis æqui-
 tatem amplectens, quam animæ defunctorum,
 de quarum voluntatibus agitur plus amare cre-
 ditur, semper sequi deberet, etiam quando alio
 fundamento ex ipsamet Ordinatione desumpto in
 2. 72. non corroboraretur, vbi de materia, & salario
 lex agendo, jubet circa rationes bonorum concilij,
 quod Prouisor de eo quod male expensum sit, &
 ipse concilio restituere fecerit, tantum salarium re-
 portet ad instar capellarum, & residuorum, in quo
 ad laborem tantum, & non ad pœnam attendit;

per quam legem si lex nostra antecedens dubia, vel obscura videtur, necessario declarari debet, si quidem lex vna per alteram declaratur, & distinguitur, vnaque alteram supplet, vt per *Barb. lit. L. à num. 33.* vbi multa iura, & Doctores citat, & cum Regni lex sit, ab ipsamet lege Regia, & non ab Imperatorijs, interpretationem recipere debet vt cum *Amarr. & Dec tenet Cab. 1. part. decis. 211. num. 2.* quare cum legem similem habeamus, in qua eadem ratio datur, secundum eam nostræ legis casus decidendus est, & pro tutiori, & vero dicendum, quod tantum ex eo quod Prouisor implere fecit, & in quo laborauit, salarium habere debet, sicut tantum de eo quod concilio restituere fecit, illud consequitur; & ita per timoratos viros practicatur à multisque grauaminum Expeditioribus aliquoties in Senatu iudicatum fuisse accepti, hocque quantum ad voluntatem impletam pro parte, & pro parte non.

In impleta verò in totum, deficiente tamen aliqua de forma legis circumstantia, nullum dubium considerari potest, ex supra dictis, & ex his quæ *Themudo 1. part. decis. 16. à num 11.* nam si salarium Prouisoris non in pœnam, sed pro mercede constitutum fuit, vbi nullus datur, nec interuenit labor, nulla merces dari debet, ex his quæ supra *vers. quo supposito*, vltra quod Lex nostra *d. 2. 12. & 20.* nunquam in formalitatibus obseruata fuit, nec est in

73

vsu; nam cum ipsa quietationibus credat tantum
 factis per Tabellionem, aut Scribam nominatum
 à defuncto, & nullis alijs fidat, videmus quod pra-
 xis Prouisorum quascumque etiam factas per per-
 sonas in *d. L.* expresse prohibitas admittit, dum-
 modo recognitæ per Tabellionem, aut justificatæ
 afferantur. Imo quod detestandum erat, quando
 eas non recognitas, nec justificatas offerunt execu-
 tores, non impletum iudicant Prouisores testamē-
 tum, & statim in ipso actu ad instar fictionis bre-
 uis, manus eas recognoscunt eorum acuarij, & im-
 pletum declarant idem testamentum, quod vere,
 & realiter à parte antea impletum erat, & solum
 ad extorquenda salaria pro non impleto iudicauē-
 rant; hocque modo irrident, & fraudant miseros
 executores, rusticos plerumque, & legum rigoris
 ignaros, & lex quæ fraudibus ipsorum occurrere
 voluit, eisdemmet fraudandi viam aperit contra
 regulam *text. in L. in fundo ff. de rei-vind. L. 2. in*
 74 *princip. ff. de solut. matr. Giurb. decij. 6. num. 5. con-*
tra ejusque mentem læduntur, & damnantur di-
cti executores; nam cum legis mens esset in ob-
seruandis formalitatibus, ne fraudarentur vltimæ
voluntates eas non implendo, & male expenden-
do ab executoribus, si constat quod impletæ sint
dictæ voluntates, & recte expensa bona, cessare de-
bet lex, quando ejus mens magis attenditur, quam
verba, L. jure leges ff. de legibus cum similibus. Giurb.

in consuet. Senat. Messan. in pioamio à num. 4. *Surd. decis. 35. num. 14.* & cessante ratione legis, cessat eadem lex, & ipsius dispositio, quando ratio ejus condendæ fuit causa finalis, vt fuerunt fraudes erga formalitates, *Merlin controu. cent. 2. cap. 70. n. 33. L. quod dictum ff. de pact cum similibus d. Surd. conf. 375. num. 24. Tiraq. cessante causa part. 1. num. 11. Pichard. in princip. inst. de lege falcid. num. 28. & ad princip. de milit. testam. num. 4.* & majori cum ratione in nostro casu, vbi Prouisor non impletam iudicat voluntatem, quæ impleta est, & absque alia diligentia, neque cognitione, pulsquam illa recognitionis seu actuarij, impletam declarat, cadens in illud absurdum condemnandi executores in vim legis, quam ipse Prouisor non obseruat, nec est in vlu, contra regul. text. in *L. antepen. de administ. tut. cap. pro illorum de prebend. & dignit.*

Quibus resolutionibus non obstat in contrariū adducta, per D. Thomã Pinheiro da Veiga in ejus epistola, si quidem non solida videntur fundamēta, quibus cum ipse fatetur in eodem semper cum metu (conscientiæ scilicet) salariū exegisse impleti, sed quando hæc ratio non sufficiat, inferius ne eadem repetamus, placito D. Ioannis Pinheiro respondendo, dictæ epistolæ satisfaciam.

Non obstat primum dicti Ioannis fundamentum, quia nostro casui adaptari nequit, impletã namque in nostris terminis dicimus, vt supra, &

Qij ipsa

ipla impleta conditioni satisfactum. Ad quod præmittendum est quod licet vnica, & indiuidua, sit vltima defuncti voluntas, & diuisionem non recipiat, ex *Grat. forens. cap. 248. num. 22. per text. in L. cum qui §. pro parte ff. de his quibus vt indig & per jura, & Doctores ibi citatos*, hoc procedit in voluntate absolute, & in abstracto sumpta, & dum per eam repræsentatur defunctus, qui non potest pro parte repræsentari, & pro parte non, vt cum *Gomez. Isf. & Imola tenet idem Grat. sup. num. 8 per text. in L. i. & fin. ff. de prætorijs stipul.* at vero quando voluntas sumitur in concreto, dum est dispositio particularium rerum inter se diuisarum, tunc quælibet dispositio vna per se voluntas est diuisa ab alia voluntate, & potest dictarum rerum legatarius vnâ acceptare, & aliam repudiare, quod fieri non potest, si de vna, & eadem re partem acceptasset, & partem repudiasset, quia tunc diuideret in illa parte perfectam, & indiuiduam voluntatem, quæ diuidi non potest, vt deducitur ex dictis per eundem *Grat. sup. à num. 18 cum sequentib.* Quo præmissis cum vnumquodque facum, vnaquæque res, & vnumquodque legatum à defuncto relictum, vna dispositio, & vna voluntas sit, nam tot esse dispositiones intelliguntur, quod sunt summæ, vel res specialiter designatæ, secundum *n. d. Grat. sup. n. 42.* quoties vnicuique rei, & vnicuique legato per executorem satisfactum est, pro dicta re, impleta di-

aitur voluntas, & cum impleta sit, impleta dicitur conditio, & de tali impleto non debetur salarium, cum pro mercede laboris non in pœnam debeat, vt supra, & in sensu tantum sustineri potest tanti viri fundamentum, quando scilicet in vno quoque legato de per se aliquid deest implendum, quia tunc de toto legato in quo aliquid defecerit, reportandum erit salarium, & non aliter.

Non obstat secundum, quia respondetur ex dictis supra à *vers. sed quamuis* cum sequentibus. ex quibus quod salarium habendum de impleto, & non impleto, nihil importat copulatiua, si quidem respectu pœnæ incurrendæ ob non impletam voluntatem, rite, & recte, imposita fuit à lege, & non respectu salarij designationis quod pro labore constitutum fuit, nec potest cadere super eo quod impletum est; nam quoties de vero implemento cuius legati constat quoad illud recte, & rite impletâ esse voluntatē dicendum est, si quidem consequutus fuit effectus qui à defuncto desiderabatur.

Non obstat tertium, quia vltra supra dicta, & 78
quæ statim ad quartum fundamentum dicemus. Respondetur, quod verbum (*tudo*) in 2. 12. non implemento testamenti, nec vltimæ voluntati refertur, sed bonis male, vel nondum expensis ab executore, quæ omnia lex iubet residuorum receptori tradi, vt patet ex verbis ibi, *Fara entregar ao Recebedor dos Residuos todos os bens que o testamenteiro*

tiuer por despende, & *tudo o que mal despendeo*, sicque dictum verbum non ad omnimodum testamenti implementum attinet, imo si aliud verbum *Tudo* in 2. sequenti positum, & pro eodem fundamento adductum ponderetur, clarius inuenietur, quod non solum ad executionem per Prouisorem faciendam ob defectum executoris refertur, verum etiam quod nihil cum impleto habet, sed tantum cum illo quod non impletum est, & quod illud quod impletum est pro recte, & perfecte impleto habendum, & merito, quia impleto vno quoque legato, nihil in ipso implendum remanet, acta qualibet re, nihil in ipsa agendum restat, & in illa parte impleta dicitur voluntas testatoris.

- 79 Non obstat quartum & vltimum, quia licet executio vt obligatio faciendi natura sua regulariter indiuidua sit, & indiuiduum dici possit quid respectu voluntatis disponentium, fallit, quando ex rebus propter quas facta exercentur, dicta facta æstimantur, non enim semper iubentur, aut promittuntur facta simpliciter, sed adjunctis rebus quibus illa attribuuntur, & tunc si res diuiduæ sunt, facta etiam diuisionem patiuntur, & rerum conditionem sequuntur; vt docet *Pichard.* cuius sunt præcedentia verba, *Donel. & plura jura citans lib. 4. tit. 17. de offic. judic. § si finium regundorum 6. cap. 12. à num. 184.* atqui nostra executio ad diuersas, & diuisas

res dirigitur, & voluntas disponentis eam indiuiduam nec facere voluit, nec potuit, cum ex sui natura res indiuiduæ sint; sequitur ergo, quod voluit vna quæque res perfecte impleri, & respectu vnus cuiusque executio diuidua considerari, ad hoc vt tantum de non impleto debeat salarium, & de impleto fecus.

Non obstat denique fundamentum quod ex 80
diplomate Domini Regis Ioannis III. contra nostram resolutionem sumi potest, cui, quamuis illud citet, non acquieuit dictus D. Thomas Pinheiro ex eo, quia de testamentis non loquitur dictum diploma, & merito ab eo spernitur tale fundamentum, & á nobis refellitur, si quidem, cum lex quæ in diplomate continetur non declaratoria, sed correctoria sit alterius legis, nempe dispositionis 2. 72. & ita correctoria nostri juris cõmunis ad alios casus etiam ex majoritate rationis extendi nequit, vt tradit Pinel. in L. 1. num. 78. C. de bonis mat. Iason in auct. quas actiones à num. 21. C. sacros. Eccles. Barb. in L. si constante num. 39. ff. solut. matr. Felin. in cap. fin. num. 1. de præscript. Phæb. 1. part. decis. 1. n. 1.

Nec obstabit insuper aliud fundamentum quod 81
per dictum Ioannem Pinheiro non adducitur, & potest desumi ex d. Ord. tit. 62. 2. 23. in verbis ibi, *Tanto que a fazenda de que se toma conta chegar &c.* quæ verba ad totam defuncti facultatem expendi iussam dirigi videntur, quia respondetur, quod di-

ta verba diriguntur tantum ad facultatem quæ nondum est expensa, si quidem in non impleto implendo versatur solum cognitio Prouisoris, quæ enim est expensa, jam facultas non est defuncti, nec illius testamenti, sed ejus qui eam habet, & si fuit bene expensa, quamuis ad rationes veniat, jam extra rationes est, quia ea super nulla vertitur cognitio Prouisoris, neque in ea aliquis ejus labor considerari potest, ad mercedem, & salarium ex ea consequendum.

- 82 Neque etiam obstabit aliud fundamentum quod potest deduci ex *2. 7. d. tit. 50 in verbis ibi do liquido* quod verbum omnem facultatem super qua ratiocinium formatur comprehendere videtur, quia respondetur quod liquidum est illud tantum quod ab aliquibus rebus quæ mixtæ sunt, separatim remanet, cumque de liquido solum jubeat lex salarium depromi, de illo solum quod separatum est haberi debet, quia hoc tantum liquidum dicitur, & non cæteræ res quæ in ratiocinium venerunt ad liquidandum, à sufficienti partium enumeratione quod impletum non erat, super quo tantum versatur Prouisoris cognitio, & hoc importat illud quod vulgo dici solet *Residuo do Prouedor*, quod idem est, ac si diceretur *o salario que ao Prouedor se deve do residuo que não estava cumprido, que elle faz cumprir.*

- 83 Quibus ita resolutis pro vero, & tutiori tenendum

dum est, quod de impleto nullum debetur salariū Prouisorī, sed tantum de illo quod ipse implere fecit, & quod de formalitatibus neglectis, sicut non obseruatis, nec in praxi admissis, nihil curandum est, neque ad habendum testamentum ex defectu ipsarum pro non impleto, ad extorquendum salarium integrum, neque ad priuandum executores officio, & emolumento, quæ tantum amittere debet, quando aliquod legatum, vel res in testamento contenta impleta non inueniatur.

Cætera de materia executorum poteris videre, per *Balth. Thom. de executor. ult. volunt. per Carpiū, Iacobum à canib. Capra,* & alios qui integros tractatus de executionibus vltimarum voluntatum ediderunt, & ad maiorem nostræ opinionis comprobationem aduerte, quod in regimine sindicantium, quod pro lege reputatur, ita vt resoluiamus, dispositum extat, vt infra.

Quod salarium habere debeat Prouisor quando perfecte impletum est testamentum; videtur quod tantum illud ei debetur, quod de quolibet alio ratiocinio habet Iudex pupillorum, vel Prouisor, nempe sexaginta nūmos, signaturam, & sigillum, si testamentarij quietationem voluerint; inuitis enim vt actuarij solent, non confertur tale beneficium.

Et aduertendum quod supra dictum salarium pro residuo, & non impleto extortum, cum solum

debeatur Prouisoribus postquam implere fecerint defunctorum voluntates intra tempus ab executoribus non impletas, nec in foro conscientiarum, nec alio foro ante eas ab ipsis impletas illis debetur, & quod in syndicatu, non solum ipsis peti potest, sed in culpam dari.

Liceat nunc circa residuum quamuis extra proprium locum casum nouum hic inserere, qui ita se habet. Disiunctis rationibus testamenti Illustrissimæ D. Mariæ de Noronha per Prouisorem Scalabicensem, ab eis appellauit Illustrissima Comitissa de Soure, & citato Promotore residuorum ad prosecutionem appellationis, cum in iudicio non appareret, iussum fuit per grauaminum eruditissimos Expeditores, quod actorum copia hujus Ciuitatis Promotori residuorum daretur, & impediente dicta Comitissa, rejectis impedimentis, ipsi copia data fuit. Et quia decisio illa tam residuo, quam hæredibus, & testamentarijs damnum potest asserere, aduertendum etiam mihi videtur, quod in hoc Regno iurisdictiones ita distinctæ, & diuersæ sunt, ut nullus Iudex valide in alterius iurisdictionem se intromittere queat, ut testatur *Cab. 1. p. arest. 22. & decis. 22. num. 2. Phæb. 1. part. arest. 37. Mendez 1. part. lib. 2. cap. 1. num. 13. Barb. ad Ord. 3. tit. 11. in princip. num. 2.* & in consequentiam eorum Officiales, nihil officij sui nisi intra territorium, & in causis suo Prouisori competentibus exercere valent.

Quo supposito, quomodo poterit Promotor hujus Ciuitatis alterius Prouinciæ causas prosequi, nec quo jure Senatus ipsis jurisdictionem dare, quod tantum Principi competit; nec Promotori negligenti alium substituere, nouumque contendorem parti præstare, quando in contumaciam jam eo carebat, jusque illi quæsitum contra dictum rebellem Promotorem auferre in appellantium notabile præjudicium, & molestiã, & in ipsius residui damnum, cum dictus Promotor hujus Ciuitatis, absque alterius informatione non possit recte causam prosequi, & etiam quando non solú jurisdictiones sunt diuersæ, sed eadem ipsa residua diuersis rebus, & effectibus applicata, vt hujus Ciuitatis Regio Hospitali.

CAPVT TERTIVM.

SVMMARIVM.

- 1 **P**rouisorum jurisdictio versatur primario super implemento vltimarum voluntatum, & secundo super pupillis.
- 2 Jurisdictio hac incipit à morte testatoris.
Ibid. Partitiones facere nequeunt Prouisores.
- 3 Quo tempore, & quomodo rationes expungi debent?
Ibid. Salarium vnicum ex vno ratiocinio extorqui debet, quamuis multi sint pupilli, & reprobatur inique lata sententia in contrarium.

- Ibid. Tutela cuiusvis pupilli finita, poterit ad eius tra-
ditionem unum separatim formari ratiocinium
per Iudicem.
- 4 Quomodo remisso inuentarij, & partitionum fieri de-
bet.
- Ibid. Materia tutelarum, & pupillorum remissive.
- 5 Tutores remouere, solum in actu remissionis, potest Pro-
uisor.
- Ibid. Syndicare Iudices orphanorum tenetur Prouisor in
suo triennio.
- 6 Tutoris munus necessarium, & inutilis tribuitur.
- Ibid. Non excusatur ab eo à muneribus publicis immunis.
- 7 Neque ille, qui tutelam agnouit.
- Ibid. Terminus excusationis ante susceptam tutelam est
quinquaginta dierum.
- 8 Casus in quibus ultra contentos in Ord. excusantur
Tutores.
- 9 Tutor testamentarius se excusare nequit.
- Ibid. Limitatur, si post testamentum inimicitia superue-
nissent, vel si precessissent in odium, & vexatio-
nem nominatus sit Tutor.
- 10 Legatum an amittat tutor qui se excusauit?
- Ibid. Et an legatum cum vigesima pro salario debita tu-
tori compensandum sit.
- 11 Tutor statim inuentarium facere debet, quia eo non
confecto non potest administrare, & ut suspectus
remouetur. & contra eum iuratur in litem.
- 12 Pro non scriptis proceditur contra eum ad penam subne-
gatorum, Tutor

Ibid. Tutor damno dato in iure pupilli, propter negligentiam tenetur.

13 Datus in testamento patris, matri volenti tutelam, non praefertur.

Ibid. A tutela excusatus, aliam petere non tenetur, & ei semper traditio bonorum facta praesumitur, pro reditioneque computi tutela etiam executiuam non experitur, secus pro summa confessata.

§. 1.

DE PUPILLIS.

Prouisorum iurisdictio, quæ primario versatur super implemento voluntatum defunctorum, versatur secundario super administratione personarum, & bonorum pupillorum; quamuis namque hæc iurisdictio primo, & principaliter Iudicibus orphanorum pertineat, cum lex attenda minoritate, mentis defectu, & imbecillitate pupillorum, & fraudibus quibus expositi sunt parentibus orbati, non contenta iudicum solummodo vigilantia, Prouisoribus etiam super comisit, vt cer-
nitur hoc nostro tit. 62. à l. 28. & melius l. 36.

Hæc iurisdictio Prouisoribus pertinere incipit, non solum post confectionem inuentarii, & partitionum, sed etiam à morte testatoris, nam quoties Prouisoris ad notitiam peruenerit, quod necessarium est aliquibus pupillis providere, si eis

desit tutor, potest Iudici præcipere quod eis tuto-
rem det, si inuentarium, aut partitiones intra ter-
minum à lege præfinitum, in *Ord. lib. 1. tit. 87. 2.*
4. factæ non sint, potest etiam ipsi Iudici jubere, vt
inuentarium faciat, & sic de cæteris, hoc namque
importat dispositio 2. 28. d. lib. tit. 62. non pote-
runt tamen Prouisores dicta inuentaria, & parti-
tionem facere, vt ex Phæb. 1. part. arest. 37. tradit
Glossator ad tit. 87. 2. 4. num. 3.

§. 2.

DE FORMA RATIOCINII, ET reuisione ipsius.

3 **F** Actis vero partitionibus, & datis tutoribus,
elapsis post eas duobus annis, vbi tutor fue-
rit datiuus, & quatuor vbi legitimus, aut testamé-
tarius, intra quod terminum Iudices, secundum
Ord. lib. 1. tit. 87. 9. 49. rationes exigere debent,
potest Prouisor, si Iudex eas non exegit, vt idem-
met Iudex ipsas exigere, sin veró ab ipso jam ex-
punctæ sint, eas reuidere debet, & salarium sexa-
ginta nûmorum recipere pro vnoquoque ratioeci-
nio, vel reuisione, dummodo ratiocinium intelli-
gatur vnum de omnibus pupillis, & non vnum
de vnoquoque pupillo, vt inciuiliter, & ambitiose
illud extorquent Iudices pupillorum Eborensis
Ciuitatis, & aliorum opidorum Transtaganorum

in vim cuiusdam sententiæ iniquæ obtentæ per quemdam Iudicem; contra quam sententiam innumeræ in hoc Senatu prolatae fuerunt, & in Portuensi, vbi à me Lamecensi Prouisore ad illum supplicauit Iudex orphanorum oppidi de Marialua, qui dicta sententia nifus de vnoquoque pupillo vnum formabat ratiocinium, cui prædationis modo ego poenarum cominationibus occurri, & improuisus à dicto Senatu exiuit, & summa cum ratione, quia *Ord. lib. 1. tit. 87. §. 49. ibi & de tomar conta a qualquer tutor não leua &c.* non iubet, quod vno cuique pupillo ratiocinium sumatur, sed cui-libet tutori, & ratio, quia tutor in defectum parentis defuncti omnem ejus substantiam pro indiuiso sicut pater administrat, & de ea in totum, & non per partes rationem reddere debet, cum eoque actus ille indiuidue geritur, & non cum pupillis, quamuis de vniuscujusque legitima separatim in ipsomet ratiocinio rationem reddat. Finita verò tutela alicujus pupilli, tunc ad ejus traditionem poterit super retribus suæ legitimæ, & ex mercedibus, vel alia acquisitis via, vnum separatim formari ratiocinium à Iudice, & quomodo sindicantes se habere debent, dum exercent Prouisoris officium, inuenies post Regimen Residentiarum, & vide late eruditiss. Pegas in com. ad *Ord. lib. 1. tit. 1. §. 43.*

QUOMODO REVISIO FIERI debet.

§. 3.

- 4 **D**ictus Prouisor reuisionem facere debet, non ad salarium tantum extorquendum absque aliqua pupillorum utilitate, neque inuentarij præuia cognitione, vna, eademquemet prouisione in omnibus vtendo, nempe *assoldademse os orphãos, arrendemse os bens a pregão, metasse o dinheiro no cofre &c.* sed ad prouidendum inuentarium à principio, ætates pupillorum inspiciendo, & an datus illis sit tutor, an idoneus, & sollicitus in administrandis bonis, & personis pupillorum ad bonum, & utile dirigendis, an mobilia, quæ ipsorum vsui necessaria non sunt, vendita fuere, & pecunia in theca nũmaria pupillorum tradita, res enim pupilli, perituras tenetur tutor distrahere, *Larrea decis. Gran. 92. num. 11.* & an ab ipso tutore per interpositam personam, vel ab ipsorum officialibus empta, an sub h. sta. conducti fructus, & redditus bonorum, & an iusto prætio? & si pecunia considerabilis sit, ad hoc vt possint bona immobilia emi, vel licite vsuræ dari minori, vt est in vsu, & tenet *Gurien. de tut. part. 2. cap. 9. à num. 16.* estque *Ord. nostra lib. 1. tit. 87. 2. 25.* jubere debet vt emantur, præcipue quando ætas minoris ab ætatis majoritate mul-

tum distat, minoribus namque adultis hoc magis præjudicium, quam commodum afferret, debet etiam in actu reuisionis inuentarij tutores male administrantes remouere, siue tutores sint testamentarij datiui, aut legitimi, juxta *L. 1 ff. de suspect. tutorib.* vbi in *l. 1.* & sequentibus habes multa de materia; & denique curabit Prouisor adimplere legem nostram Regiam *d. lib. 1. tit. 62. à l. 28. vsque ad §. 38. & lib. 1. tit. 87.* vbi Legislator tam circumspecte minorum personis, & eorū bonis prouidet, vt nihil dici possit, quod in dicta lege dictum non sit, & tu quæ alia volueris de materia, vide per *Guier. de tutel.* & per supra citatos de eadem materia agentes, & aduertendum quod etiam tenetur Prouisor errores rationum emmendare.

Dixi supra proxime in actu reuisionis, posse Prouisores tutores remouere, quia lex hoc tantum eis in dicto actu permittere videtur, vt colligitur ex principio *d. §. 28. juncto l. 29.* in verbis ibi, *que nos lugares de suas Comarcas em que forem &c.* & ibi, *& verão os inuentarios &c.* extra enim dictum actū iudicibus pertinet dicta remotio, & omnis super minoribus, & eorum tutoribus iurisdictio, & ab ipsis ad Prouisores supplicatur in casibus de quibus in *§. 34.* cum sequenti, & in similibus. Et nota, quod Prouisor singulos in suo triennio iudices orphanorum perpetuos syndicare debet, secundum

S legem

legem extrauagantem, quæ ad calcem Ordinationis nostræ scripta est, quæ intitulatur *Ley sobre de uassar dos Officiaes de justiga*; & quoties in aliquo fuerit oppido correctionis suæ gratiâ, debet se peracta, & etiam per testes, quando iudicis, aut officialium excessus id exposcat, informare, & contra ipsos procedere, si ex informatione culpa aliqua resultet, vt iubet *d. Ord. d. 2. 28.* & aduertendum quod Prouisor quando est in sindicatu iudicum orphanorum partitiones facere nequit, teste *Barb. qui Phæbum citat ad Ord. in 1. tit. 74. §. 4. num. 3. vt sup. 2.*

DE TUTORIBVS ET excusatione eorum.

2. 4.

Quia quotidie ad Prouisores veniunt tutorum de iudicibus querimoniarum, & grauamina in ipsos interponuntur, liceat aliqua frequentiora prælibare; pro hujus materiæ base sciendum est tutoris munus necessarium, & publicum esse, & vnumquemque inuitum illud acceptare teneri *L. 1. de administ. tutor. L. fin. C. eodem §. nunc dicendum 2. sciendum inest. de Attilian. tut. Cancer. tom. 1. var. cap. 7. n. 70. Galgauer. de tutel. lib. 1. tit. 8. n. sc ab ipso excusabitur ex eo quod quis dicat à muneribus publicis esse immunem, siquidem in tutela,*

&c.

& cura specialis requiritur exemptio, per *L. non tantum* 2. *eos cum sequent. ff. de excusat. tutor. cap. 1. num. 2.*

Neque postquam tutelam, vel curam agnouit, quia tunc excusari nequit, *L. canis de excusat. tut. Gutier. de tutel. part. 1. tit. 21. num. 35.* terminus autem quo quis ante susceptam tutelam, illam recusare potest quinquaginta dierum, à die sententiæ tutelæ dationis est, qui à jure præfinitur, ut in *§. qui autem Inst. de excusat. tutor. L. jure oportet* 2. 1. & 2. *ff. eodem. Gutier. sup. num. 33.* ubi si absens sit, datur tutor, quomodo numerandi sint dies.

Excusabuntur verò ultra illos, quos lex nostra *lib. 4. tit. 104.* recenset, omnes qui super tota hæreditate, vel majori parte bonorum litem pupillo moturi sunt, vel è conuerso, *§. item propter litem, Instit. de excusat. tutor. L. propter litem ff. eodem Grejer. sup. num. 7.* & ille qui tres tutelas habet, aut vnã tam diffusã, & magnã, ut secundæ non vacet, idem supra à *num. 8. vsque ad 11.* Ille qui scribere, & legere nescit, negotiorumque sit expers, quod fallit in versato, & sagaci, quamuis legere, & scribere nesciat, & tradit *d. Gutier. n. 17. d. cap. per tot. & Balth. Thom. sup. d. tit. 25. cap. 1. per tot. per quos eas videre poteris, & per ab ipsis citatos.*

- 9 **A**duertendum tamen est, primó; quod supra dicta non procedunt in testamentario tutore, qui se excusare nequit, secundùm *Couar. pract.* 18. num. 13. *Gutier. d. cap. 21. à num. 20. Thom. sup. num. 139.* nisi casu, quo post conductu n testamentum superuenissent capitales inimicitia, vel si praecessissent, nominatus esset tutor, vt vexaretur, quod moribundo Christiano non est credendum, vt per
- 10 supra citatos dictis locis, & in hoc poterat discuti super tutore se excusante, an amittat legatum in testamento relictum, & illud amittere resoluit, cum innumeris *DD. Thom. sup. num. 180.* & quod pupillo applicetur *num. 81.* & legato accepto excusari non posse *num. 182.* Et an dictum legatum cum decima apud Hispanos, & apud nos vigesima pro salario tutore debita cum ipsa vigesima compensandú sit, resoluit affirmatiue, sed varijs distinctionibus, & limitationibus, *Gutier. de tutel. part. 3. cap. 5. per tot.* per quem videre poteris, si casus occurrat.

Aduertendum secundó, quod tutor quamprimum potuerit, debet inuentarium facere de rebus, & juribus pupillo pertinentibus, *L. tut. 24. C. adm. tutel. Valasc. conf. 8. num. 14.* quia eo non confecto non potest dictas res administrare *L. tutor 8. C. eodem Gloss. verb. mox in d. L. tutores;* imo si aliter se tutelae

tutelæ imimscuerit, vt suspectus remouebitur *L. veris 2. fin. C. arbit. tutel. Alfa. collect. 450. Merlin. controu. cent. 2. cap. 73. num. 11. & contra eum iurabitur in litem.*

Aduertendum tertio, quod si in inventario non fuerint aliqua bona hæreditatis scripta, quod tutor pro pœna subnegatorum exspoliari potest, & non pupillus, primó, quia hæc subnegatio crimen, & furtum sapit, ideoque pœna illud committenti imponitur, per *Ord. lib. 1. tit. 87. 2. 9. pœnaque suos authores tenere debet, & non infantes, L. Sancimus C. de pœn. Surd. de aliment. tit. 1. quæst. 38. Phœb. 1. part. decis. 15. num. 2. nemo enim alterius facto prægrauari debet, L. si quis in suo § legis C. inoff. testam. regula non debet de reg. juris in 6. Surd. conf. 22. num. 29. Secundó, quia tutor de damno dato in re pupilli propter culpam, aut negligentiam suã tenetur, L. si tibi 6. C. de testam tutel. Phœb. 1. part. decis. 140. n. 18. Ord. lib. 1. tit. 88 2. 3. Et 50 quod confirmatur ex eo, quia si tutor nulliter rem pupilli alienat ipse de euictione tenetur, & pupillus contra illum actiones cedens liberatur, *Merlin. 13 contr. cent. 2. cap. 76. per totum.**

Aduertendum quarto, quod tutor datus in testamento patris, matri tutelam volenti non præfertur, *Giurb. obs. 23. per totam;* deinde quod tutor qui legitime a tutela excusatur non tenetur petere, neque nominare alium pupillo tutorem, *Amat. resol.*

46. à num. 19. & quod tutori semper bonorum pupilli facta præsumitur traditio, adeo ut ei incumbat onus probandi contrarium, *Surd. decis. 184. per text. ire L. cum de indebito 2. sin autem. ff. de probat.* Sed nota, quod contra eum pro redditione cõputi tutelæ non potest via executiua procedi, ut tenet *d. Amat. resol. 59 à num. 2. & 13*, secus pro summa confessata, & liquida in ratiocinio, ut *num. 29.*

Reliqua de materia, ne ab instituto nostro deuiemus, poteris videre per *Gut. sup. de tutelis Canc. 3. var. cap. 7. Escob. de ratioc. verbo tut. in indice, per Grat. in suo indice verbo tutela, & per indices Surd. d. verbo. & ex nostris Regnicolis per promptuariũ juris nouiter editum eodem verbo, & verbo tutor, & late eruditiss. Pegas forens. cap. 3. num. 700. & sequent. & tom. 1. ad Ord. lib. 1. tit. 1. §. 43. ubi multa.*

14

Aduertendum quintó, quod quamuis pupillus à testamentario tutore auocare nequeat, ipseque a tutela remoueri, educatio illius semper Iudicis arbitrio relinquenda est, dummodo arbitrium sit discretũ, & rationi consonum, quia futura, & post mortem accidentia, non potuit testator præuidere. *L. 1. & 2. C. ubi pup. educ. deb. Bald. lib. 5. cons. 487. Menoch. de arbitr. cas. 186. Vini. decis. 16. n. 5. Valenz. cons. 36. à num. 20. vtilius enim pupillo semper quærendum est, Mastr. dec. 230. à num. 15. Greg. Lopez. L. 1.*

CAPVT QVARTVM.

SVMMARIVM.

- 1 **C**ognitio bonorum absentium quoad traditiones Prouisoribus data.
- 2 Absentia qua requiratur ad traditionem.
- Ibid. Vita hominis, quamuis vsque ad centum annos extendi possit, non ideo quis vsque tunc viuere presumitur, reprobata Gloss. verbo liquerit in L. 2. §. si dubitatur.
- Ibid. Præsumptio quod quis uiuat per centum annos, tantum pro reo excipiente facere potest.
- 3 Cura bonorum absentis, tam masculis, quam fœminis, tam maioribus, quam minoribus competit.
- 4 An quando curatore relicto absit minor, danda sit cura bonorum proximiori transacto decennio.
- 5 Sententia à processu extrahi ad traditionem faciendam, non est necesse.
- 6 An cura bonorum deferatur iure hereditario, vel curatorio.
- Ibid. Affirmatiua partis fundamentum deductum ex nostro §. 83.
- 7 Pro mortuo habetur, qui à lege mortuus reputatur.
- Ibid. Præsumptio legis, dum contrarium non constat, pro veritate habetur.
- Ibid. Heres sub conditione potest constitui, & dum pendet

- pende t conditio, reuocabiliter dominus est.
- Ibid. Semel hæres non desinit esse hæres.
- 8 Negatiua, & uerioris fundamenta ex eadem Ordinatione, & alijs legibus deducta.
- Ibid. Hæres eo ipso quod hæres, dominus efficitur.
- 9 Confirmatur negatiua ex sequentib.
- Ibid. Verbalegis, ubi non conueniunt, non conuenit ejus dispositio.
- Ibid. Et secundum subjectam materiam, & naturam actus intelligenda, & secundum propriam satisfactionem.
- 10 Rubrica quando est perfecta, potest pro lege allegari.
- Ibid. Leges secundum rubricam sub qua sunt, intelligi debent.
- 11 Ratio assignatur ob quam affirmatiua substineri debet.
- Ibid. Hæreditas est successio in uniuersum jus quod defunctus habuit tempore moris.
- Ibid. Res mea ad alium sine facto meo transferri nequit.
- 12 Absentis bona iure curatorio, & non hæreditario deferuntur.
- Ibid. Procuratore relicto, à partitione administrationis rejiciuntur consanguinei uenturi ab intestato, dum de morte absentis non constat.
- Ibid. Mandatum morte mandantis expirat.
- 13 Respondetur fundamentis negatiue.
- Ibid. Verba generalia, & uniuersalia omnia includunt.
- 14 Possessor bona fidei suos facit fructus.
- Ibid. An curator non solum absenti redeunti, an ejus hæredi

*redi scripto, sed etiam nouo curatori proximio-
rem gradum ostendenti fructus cum bonis restituat.*

*Ibid. Lex nihil otiosum continet, & omne superfluum
uitat.*

*15 Fidei iussio, non per actuarium Prouisoris, sed per ta-
belionem fieri debet.*

*Ibid. Traditione facta cessat iurisdictio Prouisoris cir-
ca rationes.*

16 Inuentarij materia remissive.

DE ABSENTIBVS.

Sicut iudicibus pupillorum de personis, &
rebus eorum cognitio, per *L. nostram lib. 1.
tit. 87.* data est, ita de bonis absentium eisdem con-
cessa fuit, per *d. L. tit. 89.* & in consequentiam Pro-
uisoribus ex *ea d. lib. tit. 62. à 2. 38.* in ea tantum
parte, qua eis iurisdictio conceditur, nempe quoad
traditiones bonorum quæ non excedant centum
mille nummorum summam, extra quinque curiæ
leucas super absentium bonis, & causas super tra-
ditione notas, ex *d. 2. in fin.* & quoad grauamina
super dictis bonis de quibus, sicut interpositis su-
per rebus pupillorum cognoscere potest ex identi-
tate rationis quam insinuat. *d. Ord. 1. tit. 89.*

ABSENTIA QUÆ REQVIRATVR,
 Et quantum duret vita hominis.

§. I.

2 **A**bsentia decem annorum, ad hoc, vt administratio, seu cura peti possit, requirit nostra Ord. §. 38. cum qua consonat Partitarum jus in L. 14. tit. 14. partit. 3. quamvis Bald. conf. 90. num. 2. tom. 2. viginti annorum lapsum dicat necessarium ad hoc vt quis, de quo nescitur, mortuus præsumatur, cum secundum Glos. in L. 2. 2. si dubiretur, verbo liquerit ff. quemadmodum testam. aperiantur, per centum annos quis viuere præsumitur, sed neque ex Baldi opinione per viginti annos quis mortuus potest præsumi; nam si ita præsumeretur, ex legali præsumptione, quæ liquidissima probatio est, secundum L. si quis locupletes ff. de manum. testam. Surd. conf. 132. num. 7. Et conf. 1. num. 42. Masc. concl. 212. num. 2. non peteretur à venientibus abintestato cura honorum absentis, sed hæreditas, neque opinio glossæ sustineri valet, imo communiter reprobatur, vt per Suar. in pract. civil. tom. 1. part. 3. Gutier. lib. 2. pract. quest. 6. Et Menoch. d. præsumpt. lib. 6. præsumpt. 49. quia licet censurâ juris longior esse nequeat vita hominis quam centum annorum in L. fin. C. sacros Eccles. L. proponebatur 6. de iudic. non ideo quis viuere præsumitur vsque ad centum an-

annos, sed quod usque ad dictum tempus viuere potest; & hoc est quod dicit *L. fin.* & sicut debet intelligi *Valasc. & alij cons. 193. num. 7.* vnde dicit *Giurb. de stat. cap. 4. Gloss. 1. num. 7.* quod hæc presumptio tantum facere poterit pro reo excipiente aliquem viuere per centum annos, & non pro a-
ctore,

*QVIBVS PERTINEAT CURA
bonorum absentis?*

2. 1.

Hanc curam tam masculis, quam fæminis, tam majoribus, quam minoribus proximioris gradus consanguineis ab intestato absentis successoris pertinere docet. *Ord. sup.*

Dum omnes admittit consanguineos, qui hæredes absentis forent, si mortuus esset, sub qua generalitate omnes cuiusque sexus, & ætatis comprehenduntur, vt tradit *Escoob. de ratioein. cap. 6. à num. 47.* & melius *num. 52.* quæ tamen cura tantum locum habere potest quando absens procuratorem non relinquit, vt idem dicit *num. 50. Et tenet Vaz alleg. 79. qui à num. 6.* de hac nostra Ordinatione agit, cumque dicta cura ad instar hæreditatis ab intestato competat, in ea præferendi sunt consanguineis vtrinque conjuncti illis, qui ex vno tantum latere sunt, in eaque locum habere debet repræsen-

T ij ratio

ratio, ex eodem *Vaz. sup. à num. 10.* si multique filij vnum consanguineum repræsentent, non in capita, sed in stirpes, ipsis traditio fiet, ad quam faciendam in forma dictæ legis præcedere debet, quamuis multi sint consanguinei, vnica fidei iussio, & alia requisita ibi desiderata, licet ex stillo vnusquisque ex consanguineis suam pro ea parte, quæ ei competit, fidei-iussionem præstet, quod forsitan admissum fuit, ex eo quia non tam faciliter ad integram hæreditatem, seu bona tradenda inueniretur fidei-iussor, vt ad vnamquamque partem inuenitur.

4 His ita resolutis, dubitari potest, an quando absens in minoritate à patria, aut Regno absuit relicto curatore, debeat traditio bonorum proximiori fieri transacto decennio, & quamuis *Escob. de ratioc. cap. 6. num. 80.* videatur quod expectandus est vigesimus quintus annus, mihi magis placet, quod statim post decennium dicta traditio fieri potest, si quidem lex generaliter, & absque vlla distinctione locuta est, & vbi ea non distinguit, nec nos distinguere debemus, & tutoris officium principaliter personam pupilli respiciebat, deficiente dicta persona transit in bonorum curatoris officium, quod lex post decennium proximioribus concedit.

Hæ traditiones, tam per sacrum Palatium, quàm per Prouisores petentibus consanguineis communiter, absque aliorum quibus pertinere possunt citatione

ratione fieri solent, vnde euenit quod post ipsas factas, si apparet alius æquali gradu consanguineus, & suæ partis traditionem petit, & cum vigilantibus, & non dormientibus iura succurrant, videbatur dicendum, istorum petitionibus deferri non debere, verumtamen, cum hoc jus curatellæ per illud hæreditatem ab intestato metiatur, semper, & quolibet tempore eis via patere debet ad suam partem consequendam, dummodo legis formæ satisfaciant, quam habere non possent si citati non comparuissent; aut dictæ formæ non satisfecissent, nisi namque tunc fuissent juri suo renuntiasse, quod vnicuique liberum est.

Sed quia ad has traditiones fit semper præambulus processus do quo in *d. 2. 38.* & actuarij ex ipso latissimam sententiam in partium dispendium abstrahere solent; cum lex jubeat quod probatio cum inuentario, & obligationis scriptura jungatur, & traditio per terminum fiat; aduertendum videtur quod Prouisores dictas sententijs extrahere non permittant, quando lex eas non desiderat, & idem valent inuentarijs injectæ, quod ipse processus absque illis; & quando regulariter non dantur, nisi parti eas volenti, & petenti, quando eas pro titulo seruare vult, & non ad eas inuentario injungendas quando processus sufficit, quod etiam procedit in carthis partitionis extrahendis quæ non inuitis, sed petentibus dari debent.

AN ISTA BONA REGULENTVR
jure hæreditario, vel curatella?

2. 3.

- 6 **H**Is præhabitis, nunc disputanda, & resol-
uenda venit illa inter literarum Professores
satis controuersa disceptatio, an scilicet hæ absen-
tium bona proximioribus consanguineis jure hæ-
reditario deferantur, ad hoc vt filius patri in cura,
& administratione illorum succedat, an mortuo
dicto patre, vel auo, alio consanguineo in proxi-
miori gradu existente ad curam admitti debeat ex-
cluso remotiore, qui hæres fuit primi administra-
toris. Et pro affirmatiua parte nempe jure hære-
ditario debere deferri stat legis dispositio d. §. 38.
& verborum series, ex qua manifeste colligitur,
quod dicta lex hæredes absentis ad suorum bono-
rum curam inuitat, vt est videre ibi, *et a maneira*
perque o diuo requirente he parente, et herdeiro do ab-
sente; & si hæredem desiderat, necessario dicen-
dum est, quod cura hæreditario jure defertur, ad-
ministratoresque vt hæredes, se habere debent,
tam in dominio bonorum acquirendo, quam in
dicta cura ad hæredes ipsorum transmittenda, quin
obstet tradita esse bona eo pacto, & conditione,
vt absenti si apparuerit tradantur, quod pactum,
& conditio translationem dominij impedire vide-
tur

tur; si enim absens speratur, ut vsque ad centum annos potest viuere, ut supra ostendimus, res sua sine facto ejus ab eo auferri non potest, ut est vulgare; quia respondetur quod lex ipsum pro mortuo habet, dum pro tali reputatur, ut ex *d. 2. colligitur juncta L. 14. tit. 14. part. 3. & Bald. sup. conf. 90. num. 2. tom. 2. & præsumptio legis dum contrarium non constat vim probationis, & veritatis habet, ex Masc. concl. 171. num. 37. & concl. 176. n. 40.* Deinde quia hæres sub conditione potest constitui, & tamen dum pendet conditio, vere reuocabiliter dominus est *L. generaliter §. sub condit. ff. de rei vind. Gom. variar. cap. 2. num. 11.* quia qui semel fuit hæres regulariter, non desinit esse hæres; itaque dum absens non apparet, aut ejus testamentum in quo alius hæres institutus sit, debet hæres esse ille cui bona, sicut hæredi tradita fuere, & suis hæredibus ea transmittere potest; si quidem tantum supra dicti duo casus per Ordinationem excepti sunt in illis verbis *ibi, a tornar a fazenda, ou a parte que lhe cabe ao absente se aparecer, ou a quem nella uiuer direito &c.* quæ verba proxima de hærede instituto intelligi debent, ex his quæ *Salgad. labyr. cred. part. 1. cap. 8. num. 49.*

Pro negatiua nempe mortuo curatore, non ejus hæredibus sed proximioribus absentis consanguineis, qui gradu dictos curatoris hæredes præcedunt, dicta bona pertinere, facit, Primó totius tituli ma-

teria in nostra *Ord. lib. 1. tit. 62.* nam ad meram curam, & administrationem personarum, & bonorum pupillorum absentium, Capellarum, Hospitalium, tertiarum, & Conciliorum latus fuit, quin de aliqua successione in eo agatur. Secundó verba ipsius legis, si quidem verbum tradere, & traditio nullomodo successioneibus, aut hæreditatibus conuenit. Tertió, quia verbum curator, quod idem est ac tutor bonorum, de quo Legislator vtitur ab omni hæredis nomine, aut sensu alienum est, & tam tutori simile, vt eadem *Lex in d. 2. 38. in fin.* Prouisoribus iubeat quod ipsa per eosdem ita feruetur, tam circa traditionem facultatum, minorú, quam absentium, in quo cura, & tutela, & vtraque bona, & eorum administrationes æquiparata sunt, sicut etiam datio tutoris minorum, & cura absentium æquiparantur, dum lex in vna & altera proximioré consanguineum quærit, vt in nostro 2. & in *Ord. in 4. tit. 102, §. 5.* Quartó, facit etiam ordo scripturæ & titulorum, quia cum à 2. 28. *vsque ad 37. hoc tit. 62.* egisset de tutela minorum, & de eorum bonis, in §. sequenti agit de cura bonorum absentium, & eodem modo se habuit Legislator *tit. 87. & 88.* in quibus de rebus pupillorum agit, & *tit. sequenti 89.* de rebus absentium, quin in dictis titulis aliquid de hæreditatibus pupillorum, aut absentium agat.

Quintó, iuuat deinde quod nunquam dictus

Legillator dum de bonis absentis egit, ea hæreditatem vocauit, sed facultatem, vt cernitur *d. §. ibi, entregar a fazenda de algum absente, & ibi, & que a fazenda he a sua, & ibi que se quer obrigar a tornar a fazenda &c.* qua locutione non vltus fuisset si hæreditas reputaretur dicta facultas, & si dominium non penes absentem, sed curatorem esset; si enim curatores hæredes essent, vt volunt contrariæ opinionis sequaces, diceret Legillator, *a restituir a heranca, & não a tornar a fazenda;* & dominium ipsorum esset, ad *L. cum hæredes ff. acquir. poss. Gom. L. 45 Taur. n. 103. Valasc. cons. 76. n. 3. & 136. n. 5.*

Confirmantur supra dicta ex eo qui verba legis non conueniunt, non conuenit ipsa dispositio *L. 2. toties ff. de dam. infect. L. ita autem ff. adm. tut. Hypol. ad rubr. C. prob. num. 454. Gail. lib. de pace pub. cap. 13. num. 17. Tiraq. verb. liberté num. 2. Grat. cum multis cap. 629. num. 8. tom. 4. & secundùm subjectam materiam, & naturam actus sunt intelligenda *L. si vno, vbi Barth. ff. locat. L. insulam ff. præscrip. verb. Masc. de prob. concl. 1131. num. 20. Surd. decis. 2. num. 13. & decis. 43. num. 16. Menoch. de præsumpt. quæst. 104. num. 28. lib. 3. Card. verbo verbum num. 4. & secundum propriam significationem interpretanda d. Card. n. 6. d. Surd. decis. 188. num. 27. L. non aliter 69. de leg. 3. at qui subjecta materia hujus 2. 38. & præcedentium erat tutela, & cura pupillorum, suorumque bonorum, &**

absentium, & eorum hæreditas, proprietatesque verborum quæ supra prænotantur, contractui, & non vltimæ voluntati conueniebant, ergo &c.

IO Confirmatur etiam, quia titulus, & rubrica demonstrant legum materiam, idemque est rubrica quod legis materia, ideoque quanto est perfecta, potest pro lege allegari, *Gail. in tit. de pignoratitia obs. 4. num. 2.* & secundum rubricam sub qua sunt, & sic secundum materiam ipsarum debent leges intelligi *DD. in L. Imperatores ff. de in diem adject. Egid. in L. 1. Cod. sacros 1. part. §. 7. num. 1. circa fin. Barth. in L. fin. in princ. ff. conduct. indeb. Cab. 1. p. decis. 33. num. 2.* atqui materia nostræ legis, quæ idem valet, quod rubrica, tantum circa pupillorû, & absentium personas, & bona versatur, & circa similia, quin de hæreditatibus aliquid agat, ergo &c.

II Accedit quod si vera esset contraria opinio sequeretur, quod si absente aliquo, suo post decennium proximiori delata fuisset vt hæreditas cura bonorum, ipsaque mortuo suis proximioribus, & ab ipsis alijs &c. & transacto magno annorum cursu, intra illud tamen quo quis viuere potest, per veram notitiam, & justificationem ostenderetur, quod vixit absens vsque ad talem diem, vel annû in quo successores in cura, vel hæreditate (vt volunt aduersi) primi ad dictam hæreditatem admissi remotiores inueniebantur, tunc temporis alio con-

san-

sanguineo cui largior ætas potiora dedit jura, si quidem tempore mortis meliorem gradum habebat, quam possessores bonorum, sequeretur inquam, quod si hæredes forent reputandi, ex eo quia semel hæres non desinit esse hæres, magna inæquitas daretur, legumque, & regularum juris euidentis abrogatio, & repugnantia, nam si à die mortis defertur hæreditas, cum sit successio in vniuersum jus quod defunctus habuit tempore mortis, juxta *L. hæreditas 62. de regul. jur. L. nihil aliud 24. de verb. signif. Grat. cap. 650. num. 8. & cap. 685. num. 8.* à die datæ curæ deferri non potuit, cum tunc vixisset absens, & esset legem agere de hæreditate viuentis, quæ de ipsa agi vetat, secundum vulg. & transferri absentis rem sine facto, nec consensu suo, quod fieri nequit, ex his quæ *Gom. L. 40. Taur. num. 3. Pinel in auth. nisi num. 29. C. de bon. mat. Paleot. de nothis, & spur. cap. 25. n. 4.* proprioque dominio priuari, & verum, & legitimum hæredem delata sibi à jure hæreditate; quæ iniquitas, & tam damnosum inconueniens non patitur, quod jure hæreditario deferatur cura bonorum absentis, sed jure curationis, in quo nullum consideratur inconueniens, alterum etiam daretur; & ipsius legis nostræ repugnantia, nam si ipsa jubet quod cura bonorum absentis detur proximiori, si pro prima vice admitteretur tantum proximior, sequeretur, quod si talis proximior dictam curam transf-

mitteret, in alium, & iste cum hæreditas jam sua dicatur, & non transmittentis, neque absentis, ex *Salg. in labyrinth. cap. 25. part. 2. à num. 94.* eam extraneo relinquat, quod facere potest, de suo nãque quis ad libitum disponere valet, jam non seruetur ipsa lex quæ disponit quod dicta bona semper in manu, & potestate consanguineorum sint; sequereturque quod etiam ea vendere possint curatores, cum eadem lex jubeat ipsa identica bona absenti, si appareat, tradi debere, vt patet ex verbis ibi, *que se quer obrigar a tornar a fazenda, ou a parte que lhe foi entregue ao absente &c.*

- 12 His ita consideratis, absentium bona jure curatorio, & non hæreditario deferri debere dicendum est; hancque partem tenuerunt apud Hispanos, *Escobar de ratioc. cap. 6. à num. 47. Parlador quotid. quest. 2. r. 1. num. 2. Guier. de tutel. 3. part. cap. 17. num. 3. Greg. Lopez in L. 14. tit. 14. part. 3. verbo a-bonda que prueuen, & apud nos Phæb. 1. part. decis. 42. num. 5. Thom. Vaz. alleg. 79. n. 14. & d. jure communi text in L. cujus ff. curator. furios. quem Bartholus singularem, & peregrinum vocat, & potest etiam fulciri ratione, nempe quia si relicto per absentem procuratore, dum de morte ipsius non constat, non potest agi de cura bonorum, & á petitione administrationis rejiciuntur venientes ab intestato, ex eo quod potest viuere absens, vt cum *Caualcano* tenet dictus *Escobar sup. num. 10. Thom.**

Vaz, cum pluribus alijs d. alleg. 79. num. 6. manifeste conuincitur quod nec decennium, nec mortis opinio mortuum præsumit absentem, si quidē procuratorium mandatum morte mandantis expirat, *L. mandatum C. mandat. Tusc. lit. M. concl. 65. Mantie. de tacit. lib. 7. tit. 23. num. 17.* & mortuo absente per præsumptionem, per ipsam caduca, & inutilis censetur procuratio, quod inter nos non admittitur; quia si admitteretur, lex hæreditatem deferret, & non curam bonorum concederet proximioribus, & tandem si hæc tam de plano non procederent, sufficeret quod nullus ex Regnicolis qui legem nostram agnoscunt, contra hanc resolutionem quidquam dicere ausus fuerit, de quo vide multos quos refert *eruditiss. Pegas forens. cap. 3. num. §19. 820.*

Neque obstant in contrarium adducta, nempe verba legis, ibi *he parente, & herdeiro do absente* &c. quibus lex bona venientibus abintestato ut hæreditaria deferre videtur, quia respondetur quod dicta verba, non dispositionis, sed rationis, & causæ mouentis Legislatorem gratiâ posita fuere; nam de dictis bonis derelictis nullus alius potuisset agere, ut ille qui in eis succedere sperabat, ideo lex ipsum inuitauit ad administrationem, & non ad hæreditatem, ex supra dictis, ut etiam ad pupillos mercede conducendos proximiores consanguineos inuitat eadem lex *d. lib. 1. tit. 87. §. 13. ibi*

preferendo sempre os parentes mais chegados &c. & ita ad tutelam ipsorum, vt in Ord. lib. 4. tit. 112. §. 5.

Non obstat mortis præsumptio, & fictio, quia respondetur quod lex nostra absentem post decennium mortuum non præsumit, sed ad traditionem bonorum tantum requirit, quod pro mortuo à populo habeatur, forsan vt incertitudo personæ absentis, & loci vbi degat, ad ejus bona majori justificatione tradenda viam aperiat, & præsumptio populi non est præsumptio legis, ad hoc vt contrariæ doctrinæ procedere possint; si enim præsumptio legis esset, vt est præsumptio, quod homo potest viuere vsque ad centum annos, sicut ipsis transactis bona vt hæreditaria venientibus ab intestato deferrentur, ita post decennium deferuntur, & non ageret lex de cura illorum, neque fidei justificationem requireret.

Non obstat denique quod hæc hæreditas, seu facultas vt eam appellat lex, sub conditione defertur in casu in quo absens non appareat, aut ejus scriptus hæres, & quod in nullo alio possit à curatoribus auferri, quia respondetur, quod non ex conditione, sed natura rei, & actus procedit, namque cum curatores non domini, sed nudi possessores sint, non solum domino apparenti, aut ejus hæredi, sed etiam cuicumque consanguineo, qui in proximiori gradu sit, & eos præcedat, restitui debet; id enim importat generalitas verborum, *ou a quem*

quem nella tiuer direito, verba enim generalia, & vniuersalia omnia includunt, ad *L. Iulianus ff. de legat. 3. L. generaliter ff. de legat. præstand. Surd. decis. 122. num. 1. Valasc. conf. 113. num. 21.* deinde considerari debet quod nunquam præsumendum est legem voluisse, vt dominia rerum essent incerta contra dispositum in *L. vlt ff. comum. prædior.*

Neque replicari potest quod si nos supra dicimus dictam administrationem, tam foeminis, quàm minoribus pertinere, cum foeminæ, & minores curatores esse nequeant, necessario concedere debemus quod ipsis iure hæreditario, & non curationis deferuntur absentis bona, quia respondetur, quod quamuis ad instar hæreditatis administratio seu cura concedatur, non tamen vt hæreditas conceditur, neque in curatores iura aliqua quæ ipsos hæredes constituent transire possunt; si quidem neque dominum habent, neque jus transmittendi, nec similia, & quod sint foeminæ, aut minores, non inconuenit, quia cum in eis detur ratio legis quæ est melior conseruatio bonorum quæ in ipsis consideratur, foeminæque vt sua bona administrant, & conseruant, possint absentis administrare, & minores eodem modo per tutores suos, non datur inconueniens ob quod curatores esse nequeant.

Dubitari tamen potest, cum curatores bonæ fidei possessores sint, iustoque titulo possideant, & bonæ

bonæ fidei possessor suos faciat fructus & si quis à non domino inst. de rerum diuis. L. bonæ fidei ff. acquir. rer. dom. cum similibus Gom. variar. cap. 12. à num. 38. Phæb. 1. part. decis. 33. num. 33. licet cum titulo inualido possideat, ex d. Phæb. & Surd. conf. 115. num. 1. an non solum absenti redeunti, aut ejus hæredi scripto, vel ab intestato bona cum fructibus restituere debeat, sed etiam consanguineo proximiorum gradum ostendenti, & quamuis supra dicta jura pro curatore faciant; dicendum puto, cum curator, non vt hæres, sed vt administrator possideat, vt supra ostensum est, & lex nostra d. §. 38. in verbis ibi, a fazenda que he o que val, & rende &c. jubeat non solum bona in termino traditionis declarari qualia sint, sed eorum valor, & proventus, & leges nihil otiosum contineant, imo omne superfluum vitari commendent, ad L. tunc cogendum §. Sabinus ff. de procurat. Grat. cap. 639. num. 31. tom. 4. ipsum curatorem bona cum fructibus teneri restituere in quocumque euentu ex supra dictis, nam sicut & ejus hæredi tenetur, ita nouo curatori, cum nouus curator eandem obligationem restituendi in se accipiat, & quando curatori non restituat, æquiorum sequendo sententiam, semper fidei-jussiones manebunt in suo robore ad faciendam dictam restitutionem hæredi, cui sicut absenti semper fructus debentur.

etiam declarationem cum præuia cognitione, seu informaticne in termino traditionis ab actuario scribi facere debent, & quod instrumentum fidei-
jussionis fieri etiam debet, non per suum actua-
rium, sed per publicum tabellionem, vt insinuat *d.*
Ord. in verbis ibi, o qual fiador se obrigue por scri-
ptura publica, quia quamuis in aliquibus signum a-
ctuarij Prouisoris, ex Ordinatione, speciali Regis
gratia habeat, hoc non procedit in contractibus
minorum in quibus lex necessario tabellionem re-
quirit, aut ob publicam fidem quæ in eo magis
consideratur, & ob stipulationes, & acceptationes
quæ ab ipsis fiunt, aut ob custodiam notarum vbi
securiores manent contractus.

Deinde notandum, quod traditis sub dicta fi-
dei-jussione bonis absentis, cessat in inuentario lu-
dicis officium circa rationes exigendas, & Proui-
soris circa eas recidendas, & tantum casu quo ab-
sens appareat, aut in alium consanguineum pro-
ximiorum deferatur, hæreditas, vel cura bonorum
debent exigi ad bona cum fructibus, absenti hæ-
redi, aut nouo curatorum tradenda, vt supra.

Et de materia inuentarij, quæ magis orphano- 16
rum iudicijs pertinet, Prouisoribus aliquid scire
oportet, videant *Tusc. lit. 1. concl. 346. cum sequent.*
Valasc. de part. cons. 8. & cons. 69. & cons. 52. ubi a-
lios de materia citat num. 4. Gam. decis. 148. Giza-
rel. & ejus additonatores decis. 56. Cancer. var. 3. p.

cap. 2. Couar. tom. 1. cap. 1. à num. 18. Phanuc. de in-
 nuent. Grat. forens. in Indice. verbo inuentarium, &
 an pœna bonorum occultatorum transeat contra
 hæredes defuncti occultantis, & quomodo Reinoz.
 obs. 4. per totam.

CAPVT QVINTVM.

SVMMARIVM.

- 1 **D**ifferencia quam Ord. facit Capellas circa.
 Ib. Capella est vbi administratori datur certa
 quotta, & reliquum pijs relinquitur, majo-
 ratus vice versa.
- 2 An hæ Capellæ tantum, & an maioratus etiam in
 defectum successorum coronæ deuoluantur?
 Ibid. Affirmatiuè partis fundamenta, quæ sequenda est ex
 eo quia bona vacantia coronæ applicantur.
- 3 Negatiuè, quæ non sequitur, & ratio ob quam non
 sequitur.
- Ibid. Diuersa res, & quæ diuersos tractus habet, diuer-
 so iure censetur.
- 4 Institutor prohibere potest, ne Ordinarius se intromittat
 in prouisione Capellanorum, quando capella absque
 ecclesiastica autoritate est fundata.
- Ibid. Contrarium procedit quando secus.
- Ibid. Institutio ministrorum in sua diœcesi ad Episcopum
 pertinet.

5 *Menchace opinio contrarium sentientis refellitur, & declaratur quomodo supra dicta resolutio procedit.*

6 *An sicut Ordinarius compellit Monachos ad reddendas rationes Capellarum, possit etiam eos cogere Prouisor.*

7 *An in Capellis priuatis data prohibitione institutoris, possit Ordinarius circa cultum diuinum uisitare?*

8 *Capellæ fructibus diminutis potest Episcopus onera minuire.*

9 *Immemorialis ad jus omnia prouidendi præscribendū per Prælatos, possessio requiritur, & cum titulo quadraginalis.*

Ibid. Præscribere non possunt subditi contra Prælatos, Rex uero, vel tertius sic.

10 *Bona Capella, nec pro debitis institutoris alienari queūt*

11 *Constructione Capellæ hæredibus commendata, unusquisque qui adit hereditatem, in solidum obligatur.*

Ibid. An hæc constructio quando est instituta per laicum, pertineat Ordinario, an Prouisori, disputatur, & resoluitur quod unicuique pro suo mense.

12 *Hospitalia regulariter ecclesiastica non præsumuntur.*

Ibid. Limitatur in duobus casibus.

13 *Prouisio Rectoris in Hospitalibus in titulum beneficiorum fundatis pertinet Prælato,*

Ibid. In erectis à secularibus absque auctoritate Episcopi secus.

14 *Hospitalia Prælati auctoritate erecta, sunt loca religiosa, & immunitate gaudent.*

Ibid. Differentia inter hæc loca, & circa priuata Hospitalia.

15 In priuatis Hospitalibus potest Prælatus circa pia visitare.

16 In emphiteuticatione bonorum Capellarum, &c. præferri debet ille qui ea meliorauerit, & ejus hæres in licitatione.

Ibid. An liceat dato jam plus licitanti ramo pœnitere ante factam scripturam? disputatur & resoluitur?

17 An primus licitator liberetur, quando secundus plus obtulit.

18 An adita re possit secundus licitator plus offerens, & an majoris prætij oblatio, ad restitutiones sufficiat.

19 De salario rationum tantum actum fuit in Ord. lib. 1. tit. 50. 2. 7.

20 Salarium rationum Capellarum, & bonorum Concilij equiparantur.

21 De salario confraternitatum quæ proventus non habent, quid dicendum pro utraque parte, disputatur, & resoluitur.

Ibid. Verba generalia generaliter intelligenda.

Ibid. Principium ut potissima cujusque rei pars semper inspiciendum.

Ibid. Verba sequentia ex præcedentibus intelliguntur.

22 Residium ex prouentibus quod in eo anno non expenditur, non auget summam in anno sequenti ad majus salarium Prouisoris.

Ibid. Salarium solum debetur quando Prouisor male expensum exequitur.

DE CAPELLIS, HOSPITALIBVS

Etc.

§. I.

Capellam Ord. nostra hoc tit. 62. à §. 39. in duplici sensu, & significato sumit, Capellamque vocat Ecclesiam, vel heremitam, aut altare, in quo testator missam celebrari, aut alia pia fieri iussit, & capellam etiam vocat illa bona quæ ad dicta pia peragenda ex ipsorum fructibus destinavit, talique oneri subjecta, & vinculata relinquit, interque capellam istam, & majoratum, vt institutorum loquendi abusui currat, differentiam fecit, in 2. 53. cum necessaria non esset; nam nomen, & appellatio capellæ, capellam non facit, sed institutionis forma; omnesque in quibus certum est onus, & incertum quod administratori remanet majoratus sunt, vt lex nostra declarat, & in Hispania idem seruatur, vt testantur vltra Mol. Gom. Gut. & alios Lara de Capel. & anniu. lib. 2. cap. 2. Gonzales ad reg. 8. Cancell. gloss. 5. num. 34. & ex nostris Cab. part. 2. decis. 51. à num. 4. Casar de ecclesiastica Hierar. part. 3. disp. 14. num. 7. & capellæ in quibus certa fructuum quotta administratori datur, & reliquum pijs remanet operibus, & ex his capellis oriuntur capellanix, de quibus d. Lara integrum composuit tractatum, quæ datur Clericis ad dicta pia peragenda, & dicuntur Capellani.

2 Ex supra dictis dubitari potest, an supposita differentia quæ datur inter capellam, & majoratû, ex communi vsu loquendi, & consuetudine, quæ capellas tantùm, & non majoratus in quibus consanguinei deficiunt, ad regiam coronam deuoluit, sit hoc intelligendum solùm de illis quibus datur quotta administratori, an etiam de majoratibus, & pro parte affirmatiua, nempe omnes ad coronam deuolui, facit dicta consuetudo, de qua testantur *Gam. decis. 193. & decis. 288. Cabed. 2 part. decis. 51. Cesar sup. num 8* qui ita ab antiquo resolutum, & iudicatum affirmant, quæ consuetudo, cum bona capellarum, & majoratuum deficientibus consanguineis vacantia remaneant, fundantur in *Ord. lib. 2. tit. 26. 2. 17.* per quam omnia vacantia coronæ applicantur.

3 Pro negatiua facit dicta differentia, diuersæ namque res, & quæ diuersos tractus habent, diuersam habent substantiam, & diuerso jure censi debent, juxta *L. 2. 2. quantus C. de veter. jur. enuc. L. conuentionum in princip. ff. de pactis*, facit etiam quod illam antiquam consuetudinem, cum declarari voluerit *D. Rex Ioannes II.* per doctissimos illius sæculi Senatores in interrogatione, quam proposuit super capellis, in quibus quotta fructuum habebant administratores, dubitatio ejus consistebat, ut cernitur ex verbis illius, quas transcribit *d. Gam. d. decis. 288. ad calcem num. 2. ibi sumente se paguem*

*paguem das rendas dellas per antiguo custume alguma
couza à aquelles que as tem ; & cum super istis cade-
bat dicta consuetudo , & super ipsismet resolutio
facta fuisse ad majoratus, & capellas majoratibus
similes extendi debere non videbantur, præsertim
quando ipsa lex in §. 52. à majoratum cognitione
Prouisores arceat, ex eo quia diuersi sunt a capellis.
Sed quia contrarium iudicatur, & in ea possessione
extat corona, nullaque datur major ratio in vna,
quam in altera re, imo deficientibus consanguineis,
nullus vt Rex, qui defunctorum voluntates adim-
plere faciat, ad eas adimplendas personam idoneã
eligere potest , dictæ affirmatiuæ parti standum
est, dummodo quoad vnam tantam vitam dentur,
capellæ, & onera ipsorum adimpleantur.*

*NOTANTVR ALIQUA AD
materiam spectantia.*

2. 3.

Nunc notanda venient aliqua, quæ licet ex-
tra nostrum institutum, quod est tantum 4
Prouisorem de munere suo informare, & dirigere,
cum ipsis competat Regiam jurisdictionem defen-
dere; non erit abs re ea aduertere in quibus Regia
jurisdictio potest vsurpari, & Ecclesiastica offendi,
& alia de materia; quare notandum primò, quod
in capellis, seu capellanijs, absque Ecclesiastica au-
thoritate

thoritate fundatis potest institutor prohibere, ne Ordinarius in prouisione capellarum se intromittat. Ita *Cou. de spons. par. 2. cap. 3. §. 1. num. 20. Menchac. de success. creat. §. 7. num. 15. Garc. de benef. part. 1. cap. 2. num. 105.* vbi plures Rotæ decisiones affert, & iudicatum refert *Pereir. de man. reg. cap. 17. ad fin principij*; si vero capellanix erectæ fuerint auctoritate ecclesiastica, & sic collatiua an instar beneficiorum, tunc ad Ordinarium pertinet; si non prouisio, saltem institutio, seu collectio, ex *cap. de institution. & cap. quod in dubijs de renuntiat.* hocque procedere debet, quamuis institutor talem collationem Ordinario prohibeat; quia cum ministrorum, & beneficiorum institutio ad Episcopum in sua diocesi pertineat, ex *cap. omnes Basilica 26. quest. 7. & similibus, & in beneficijs juris patronatus, ex cap. prater ea 23. de iure patron. tenent Cou. in cap. tua 8. de testam. & de spons. part. 2. cap. 3. §. 1. no fim. Garc. de benef. part. 1. cap. 2. num. 87. Gonzal. ad reg. 8 Gloss 5. num. 42. Spino de testam Gloss. 4. à num. 93. Lara de capell. & annu. lib. 2. cap. 1. à num. 16. & plures alij hoc defendentes; etiam si institutor cum aliqua pœna collationem prohibeat, & prouisionem laicus concedat.*

5 Quin obstat *Menchac. success. creat. §. 7. num. 17.* contrarium tenens per text. in *L. uxorem 39 2. hæres ff. leg. 3.* vbi onus à lege improbatum valere dicit, si in defectum pœna apponatur, & per *Concil. Trid.*

*Jeſſ. 22. de reſor. cap. 9. vbi omnes adminiſtratores, tam Eccleſiaſticos, quam ſeculares, ad reddendas rationes Eccleſiæ, Hospitalis &c. cogit, niſi in inſtitutione aliquid caueatur, quia reſpondetur prin^o Authentic. procedere, dum juri publico non aduerſetur: ſecundó, quia ex *text. in L. vxorem. &c.* illud non probatur, imo oppoſitum, vt in ſummario ibi dicit *Bart. & Cotta lib. 1. ſelectar. cap. 13* Tertió, quia Concilium Tridentinum procedit tantum quoad rationes reddendas, & non quoad alia quæ ſunt de jure; vel ſi Episcopuſ conſenſit oneri, vel pœnæ, vt per *Gutier. in L. nemo poteſt num. 450. Rochas de jur. patr. quaſt. 12. num. 26. verbo pro eo quod.**

Sed aduertendum eſt, quod ſupra dicta reſolutio non procedit quando conſtat quod inſtitutor noluit facere beneficium, & capellaniam collatiuam, etiam ſi tunc authoritas interueniat eccleſiaſtica, vt eam limitat *Garc. de benef. part. 1. cap. 2. num. 97.*

Notandum ſecundó, quod ſicut Ordinarius poteſt compellere Monachos, & Moniales, quibus alicujus capellæ adminiſtratio conceſſa eſt, & onerum, & Miſſarum implementum, ad reddendas rationes, ex *text. in Clement. vnica de teſtam. Gloſſ verb. officium in cap. 2. de teſtib. lib. 6. Per. de manu reg. cap. 17. à num. 17. Fuſc. de viſit. lib. 2. c. 17. num. 8. verſ. & in alio*, ita etiam eos cogere poſſe Prouiſorem videbatur, tam ex his quæ d. *Gab. d. num. 18. quæ ex dictis à Mendez in praxi lib. 1. cap. 2. §. 3. num. 12.*

vbi Clericos, & quoslibet priuilegiatos ad forum Prouisorum trahendos, iudicatum refert; sed quia in contrarium pro Monialibus Sanctæ Claræ lata fuit sententia in iudicio coronæ, vt testatur idem *Pereira d. num. 17. tu cogita.*

7

Notandum tertio, quod Ordinarius in capellis priuatis, in quibus prohibitio apposita fuit per institutorem, ne visitatio cultus domini fiat, non potest se intromittere, nec visitationem fouere, quia licet *Vgolinus de potest. Episcopi cap. 24. §. 1. num. 3. Fusc. de visit. d. lib. 2. cap. 12. à num. 7. Matta de jurisdict. part. 4. cas. 80. num. 14. & Eduard. in exposit. Bullæ Cena d. lib. 2. Canon. 13. quæst. 8. num. 16.* contrariam vt communem sequantur; tamen nostra resolutio vt communior sequenda est, per *Concil. Trident. sess. 22. de reform. c. 8. & 9.* & per declarationem sacræ Congregationis, vt testatur *Garc. de benef. part. 1. cap. 2. num. 98* & Bullam esse *Pauli V. pro Comite de Oropeza contra Abulensem Episcopum Aprilis 7. editam anno 1606.* tradit *Diana part 1. tract. 2. resol. 83. & sed quidquid, & Azuned. tom. 2. lib. 4. tit. 1. L. 10 num. 29.* quod tamen limitat *d. Garc. d. num. 98.* in casu negligentiae administratoris, quia tunc cultum diuinum, & alia pia potest visitare, licet prohibita fuisset ab institutore visitatio.

8

Notandum quarto, quod Episcopus, si ex diminutione fructuum, vel ex alia iusta causa onus impleri

impleri nequeat, potest illud minuere. *Oliua de foro Ecclesie par. 2. quaest. 35. num. 34. Rochas de jure patr. d. verbo pro eo quaest. 15. num. 33. & eandem diminutionem, & voluntatis mutationem facere posse capitulum Sede vacante, per Trid. sess. 7. cap. 10. & sess. 24. de reform. cap. 16. & quod si decrescant fructus, & redditus Capellæ damno, & non fundatoris decrescere tenet *Gusman. de euict. quaest. 5. per tot. & quod diminutis bonis diminui debere onera tenet etiam Olea cum alijs de cess. jur. tit. 4. quaest. 5. num. 29 L. maritum 25. §. 1. ff. ad falcid; & quamuis alij administratores dicant quod nolunt tantum onus adimplere, sine deductione, semper seruabitur dispositio 2. 35. hoc tit. 62. secundum Oliua de foro Ecclesie par. 2. quaest. 35. num. 37.**

Notandum quintó, possessionem qua fundatur 2. 43. ad Prælatos jus omnia prouidendi, & visitandi præscribendum, immemoriam necessariam esse, vt in simili disponit *Ord. lib. 2. tit. 9. 2. 1. declarat Pereira de man. reg. cap. 17. num. 15. part. 1. Valasc. conf. 105. num. 64. Oliua de foro Eccles. que. 7. num. 8. si vero aliquem titulum, quamuis dubium habeant, quadrigenalem sufficere, tenet idem Oliua num. 10. Gutier. pract. lib. 1. quaest. 54. num. 3. Cou. in regul. possessor part. 2. §. 3. num. 4. vers. tertia legis, & nota etiam quod subditi contra Prælatos nunquam præscribere possunt, Rex vero, vel tertius sic, de quo vide *Pereir. d. cap. 17. à num. 14. sed de**

titulo dubio quæ sufficere dicit *Oliua supra*, ego
 10 dubitarem, tu cogita.

Notandum sextò, quod tantus est fauor Capellæ à defuncto creatæ, vt neque pro ejus debitis alienari possit, ita tenet *Bart. in L. Anfidius 13. num. 1. ff. de priuileg. Cred. Parlador quotid. 2. cap. fin. p. 5. num. 27. Valenzuel. conf. 18. num. 121.*

11 Notandum septimò, quod si testator constructionem Capellæ injungat, & commendet hæredibus, vnusquisque qui adit hæreditatem, in solidū manet obligatus *L. in executione 85. §. 2. de verb. signif.* An verò hæc constiitutio Capellæ pertineat ad Ordinarios, aut ejus Visitatores, quando est instituta per laicum simpliciter ad opera pia, absque Prælati autoritate in forma nostræ legis *l. 39. vers. Et nōs que se não mostrar &c.* an ad Prouisores in partibus, dubitari potest, nam supposita alternatiua, & illud quod iupra iudicatum retulimus circa Prouisorem residuorum, & Capellarum *cap. 1. l. 2. num. 3.* videbatur dicendum, quod cuilibet pro suo mente competere debeat dicta constructio, si quidem qui executionem testamenti habet, & defuncti voluntatem adimplere tenetur, cum in capellæ constructione consistat, etiam implementum voluntatis, ipse construi, & ædificare capellam facere debet, sed contra hanc resolutionem obstare videtur dispositio dicti nostri *l. quæ de jure cōmuni procedere colligitur ex Fabro l. nullus inst. de rerum diuis. vers.*

si quis Paris conf. 34. num. 13. lib. 3. Guid. Pap. decis. 188. in quo Legislator illis generalibus, & vniuersalibus verbis vsus fuit, nempe, O conhecimento em tudo pertence aos Iuizes leigos, quibus ab omni, & quacumque cognitione Ecclesiasticos arcere videtur. Obstat etiam quod Prouisores in partibus exercent vtrumque officium residuorum, & capellarum; & si quoad primum eis competit executio testamenti, competit etiam, vt in Vlissipone constructio Capellæ, & post confectam per secundum, ejus rationes &c. Attamen supra dictis non obstantibus, videtur Ordinario, aut Visitatori in suo mense competere dicta constructio, ex proxime dictis fauore Ordinarij, aliter namque esset inequalis concordia, & alternatiua, ecclesiæ potestati damnoſa, & Ordinarij iurisdicção defraudata maneret, quod permittendum non est, neque allegata Ordinatio contrarium euincit; quia vt ex dicto §. 39. colligitur, illa verba intelliguntur de visitatione, Prouisione, & exactione rationum capellarum, Hospitalium &c. jam constructorum, & formatorum, in quibus Prouisor in partibus iurisdictionem habet quam in Vlissipone capellarum Prouisores: cum quo secundæ objectioni etiam responderetur.

Notandum octauó, quod Hospitalia Prælati

14

authoritate non interueniente fundata, neque sunt, neque possunt dici beneficia, ita docet

Cæſar de Ecclesiastica Hierarchia part. 3. disp. 14. & adhuc

quando eadem authoritate fundatur regulariter beneficia ecclesiastica non considerantur, nisi tantum in duobus casibus de quibus in *Clementina continig*, & vt autem vers. nisi de relig. domib. scilicet quando in eorum fundatione ita constitutum sit, aut quando in eis de rectore per electionem prouidendum sit, tradit *Garcia de benef. part. 1. cap. 3. à num. 4. Suares de relig. tom. 1. lib. 4. de Simon. cap. 27. num. 11. Gom. in reg. de tricenal. quest. 7. Gongal. cum multis ad d. reg. 8. Gloss. 5. & 4. à num. 14. Et quod in dubio hospitalia non præsumantur Ecclesiastica, sed laicalia; tenet idem *Garc. d. cap. 3. à num. 5. Rebuff. de nominat. quest. 15. à num. 12.**

13

Notandum nonó, quod Prouisio Rectoris Hospitalibus in titulum beneficiorum fundatis pertinet ad Prælatum, vt tradunt supra dicti; in erectis verò à secularibus sine authoritate Episcopi, nullatenus eis competit; nec etiam quando electores sint negligentes, quia ad Regem pertinet, quia seculari iurisdictioni in totum subjacent, ita *Cab. decis. 57. p. 1. & de jure patr. reg. coron. cap. 42. à num. 3. Valasc. d. conf. 105. à num. 30. & 51. & 59. Marra. de iurisd. part. 2. cap. 18. à num. 1. Lara de anniuers. lib. 2. cap. 1. à num. 5.*

14

Notandum quartó, quod Hospitalia Prælati authoritate erecta sunt loca Religiosa, & Ecclesiastica immunitate gaudent, vt tenet *Valasc. supra num. 46. d. Casar. & 4. num. 3.* Tam erecta vero di-

cta

dicta authoritate, quam absque illa, semper pia loca dicuntur, ex eo quia in ipsis pia opera exercentur; veruntamen tantum erecta Ecclesiastica authoritate Ecclesiæ priuilegio fruuntur, juxta *L. omnia C. de Episcop. & Cleric. Tusch. lit. H. concl. 163. à num. 8. Tiraq. de pia caus. priuileg. 142. Cab. part. 1. decis. 51. à num. 8. Casar. sup. num. 8. Themud. tom. 1. decis. 17. num. 13. & restitutionem in integrum habent, alia autem quæ priuatiuè sunt, & absque dicta authoritate fundata, quamuis pia dicantur, proprie pia non censentur, Valasc. d. num. 5. Paris lib. 4. cons. 34. à num. 9. Gabr. commum. tit. de pia causa concl. 1. & 2. ac proinde Ecclesiæ priuilegijs, nec restitutione in integrum gaudent, vt tenet idem Gab. num. 2. Paris. num. 2. Cab. num. 9. & hoc de rigore juris, quamuis in praxi contrarium receptius sit, & de jure defendi potest, ex his quæ Sforcia de restit. in integr. quæst. 3. art. 4. num. 46. & à supra citatis, & Diana parte 3. tract. 1. resol. 37.*

In his tamen priuatis Hospitalibus, potest Præ-¹⁵latus circa pia visitare, inquirere, & negligentiam secularium cohibere, vt notatur in *cap. si heres de testam. in Clem. quia contigit de religios. domib.*, & in *Trid. sess. 22. de reform. cap. 8. & 9.* & deducitur ex hac nostra *Ord. §. 40. & 41.* Hæc satis sit tetigisse, reliqua potest videre per ipsam *Ord. à §. 39.* & per *Pereira d. cap. 17. Valasc. cons. 105. Themud. part. 1. decis. 17. Phæb. Lara & per alios supra citatos,* qui agunt

agunt de materia capellarum, Hospitalium, confraternitatum &c. quæ omnia eodem jure metienda, & censenda sunt, ex serie *d. Ord. à d. 2. 39. & ex §. ult. d. tit. 62.*

DE EMPHYTEUTICATIONE bonorum Capellarum, & Hospitalium.

§. 3.

16 **C**irca bona Capellarum, Hospitalium &c. emphyteuticanda, opere prærium erit aliqua contingentia etiam prænotari, & in primis aduertendum quod in licitatione horum bonorum, quam lex fieri jubet à 2. 45. præferri semper debet ille, quia ea meliorauerit, uel ejus descendens, aut hæres, ut in præsentia aduertit *Glossator Barb. & Mendez in praxi 2. part. lib. 1. cap. 2. num. 17.* Secundó, an in hac subhastatione dato jam plus licitati ramo, liceat ipsi, ante quam publica emphyteuticationis, vel conditionis scriptura fiat, pœnitere, disceptationem istam excitat, *Brito de locato in cap. potuit 2. ult. num. 3. & pro parte affirmatiua quod liceat pœnitere, Ord. lib. 4. tit. 19. in princip. & 2. 1. allegat.*

Pro negatiua veró parte, *Bart. doctrinam in L. licitatio in princip. num. 4. ff. de publican. & vectigal.* tandemque resoluit negatiuam partem esse sequendam, tantum quando iudicis interuenit autho-

ritas, & licitatio adacta fuit reducta, & subscripta à plus licitanti; quia tunc publicæ scripturæ locū obtinet, vt in quolibet alio casu generale est, per *Bald. in L. nec in arbitris num. 2. C. de arbit. & alia jura de quibus dictus Brito à d. num. 3.*

Tertió, an dicta subhastatione primus licitator liberetur, eo ipso quod secundus plus obtulerit; affirmatiuam partem tenet, cum *Bald. Phæb. 2. parr. decis. 136. num. 1. per text. in L. Valerianus ff. de praetor. stipul. L. cum plures 2. lege ff. locati.* Negatiuam tenet *Bart. in L. licitatio ff. de publican. & vectig.* vbi fundamentum suæ opinionis adducit, sed tantorū authorum iurgium componit *Rebuff. ad leges Gallia tit. de praconijs art. 7. Glos. vnic. num. 21.* dicens, quod si secundi oblatio fuerit acceptata, liberatur primus, aliter non, & quod hoc intelligitur, si secundus fuerit idoneus facultatibus, & facilis conuentionis; his namque deficientibus fraus subhastationi fieri potuisset, hacque distinctione iudicatum in Senatu, refert *Phæb. sup. num. 5. & conueniunt quæ Cald. de renouat. cap. 14. num. 12. Auend. de exequend. mand. cap. 12. num. 17. per d. Phæbum relati.*

Quartó, an adita re sub hasta publica admitti possit secundus licitator plus offerēs petita restitutione in integrum, attento quod loca pia potiuntur jure minoris, & Ecclesiæ, dictaque restitutione, & affirmatiue tenendum, vt etiam iudica-

tum tenet idem *Phœb. 2. part. decis. 135. num. 1. per Barch. in L. & si sine §. quæsitum de minoribus num. 7. Rebuff. in L. si tempora num. 2. Cod. de de fid. instrum. lib. 10.* Dubitari tamen potest, an sola majoris prætij oblatio ad restitutionem sufficiat, quin constet minus justo prætio venditionem factam fuisse, & solam dictam oblationem sufficere tenent, *lason. & Aretin. in L. 3. 2. Labeo de acquir. possess. num. 5.* Verumtamen non concedendam restitutionem ex sola majoris prætij oblatione, quando subhastatio alias justo prætio facta fuit, tenet *Phœb. sup. n. 9. & Brito in cap. potuit §. vlt. num. 5. de locato, & Valasc. tom. 2. concl. 109. per totam.*

DE SALARIO PROVISORIS.

2. 3.

19 **C**irca salarium Prouisoribus debitum pro exigendis rationibus Capellarum, Hospitalium &c. ab *Ord. hoc nostro tit. nihil prouisum est, quia de eo actum fuit, in tit. 50. 2. 7. hoc eodem lib. 1. qui 2. refertur ad 2. 23. hoc nostro tit. & secundum d. 2. 7. dispositionem iubentur etiam solui salaria rationū Concilij, vt in 2. 72. hoc eodem titulo.*

20 Cum autem de utroque salario, Capellarum scilicet, & rationum Concilij, idem disponant dictæ leges, videbatur dicendum, quod sicut in 2. 72. respectu tantum male expensi, quod calculatores
exigi

exigi, & Concilio restitui fecerint, salarium reportare debent, ita etiam in rationibus Capellarum, Hospitalium &c. idem dicendum erat, at vero cum *Lex in d. §. 7.* iubeat quod de liquido salariū reportetur, & verbum liquidum, importet omne super quo calculatio facta fuit, tam de recepto, quā de expenso, dictum salarium habere debent Prouisores, quod ita declaratum fuit per diploma, de quo in *cap. 2. 2. 10. num. 56.*

Super confraternitatum autem salario dubitari 21 solet, an ex illis quæ neque reditus, neque prouentus habent, sed eleemosinis sustentur, reportandum sit, & pro affirmatiua parte videntur facere verba dicti *§. 7. ibi, E de todas as contas que tomarem, & fizerem auerção do liquido &c.* quæ verba generalia sunt, & super omnibus rebus rationes cadere denotant; verba enim generalia generaliter debent intelligi, *L. in fraudem, vbi Bald. de test. milit. Afflict. decis. 319. num. 3. Cald. de pot. st. elig. cap. 16. num. 18. cum alijs* Pro negatiua quam veriore existimo, & cui pietas Christiana fauet, scandalumq; non continet, quod affirmatiua, stat dispositio *d. Ord. hoc lib tit. 50 in princip. in verbis ibi, & tomará conta das rendas & em cargos delles &c* quæ cum de prouentibus tantum rationem exigere iubeat, & verba *2. 7.* ad dicta verba referantur, si quidem principium semper inspiciendum, & spectandum est, *L. 1. de origine juris vbi Gloss. verbo principium,* sicut po-

tissima cuiusque rei pars docet *d. L. 1.* cumque eodem sermone, & themate retento prosequatur *d. Ord. in princip. vsque ad §. 7.* per dictum principium intelligi debet illius dispositio; verba namque sequentia ex præcedentibus intelliguntur, secundum ea quæ *Phæb. 1. part. decis. 1. num. 3.* quare de confraternitatibus quæ ex eleemosinis sustinentur, salarium non extorquendum dicerem.

- 22 Et aduertendum est quod quamuis ex prouentibus aliquod residuum quod non expendatur remaneat ex anno antecedenti, hoc in rationibus sequentis ad faciendam summam, ex qua deducendum est salarium, connumerandum non est; quia in vnaquaque ratione de rebus illius anni tantum agitur, quod limitandum est, quando debitor illud soluere noluerit, & Prouisor cum exequatur, quia tunc ex ipso debitore poterit salarium residui sui consequi.

Aduertendum deinde, quod dictum salarium solum merentur Prouisores, quando male expensum exequantur ad *Ord. hoc nostro tit. 2. 72.* quamuis ex stilo illud semper exportent de quo in *d. 2.* inferius etiam agemus sub *cap. 7.*

CAPVT SEXTVM.

SVMMARIVM.

1 **T**ertia bonorum Concilij, jure administrationis,
& non proprio Regi competit.

Ibid. Murorum resectio de jure communi ad populum
pertinet, de jure Regio Principi.

2 An etiam incolae teneantur, & de intellectu Ordina-
tionis nostra §. 71-

3 A contributione ad resectionem murorum nemo excu-
satur.

Ibid. In ola quando collectantur, etiam forenses immo-
bilia in territorio possidentes.

4 Hac tenore absque aliqua diminutione Principi sol-
uuntur.

Ibid. Et à Principe, neque donari, neque alienari pos-
sunt.

5 Casus, & sententia notabilis refertur in materia
tertiarum & num. seq.

Ibid. Forale legis casus dicitur, & ubi adest, nihil aliud
queritur.

Ibid. Dominium ex contractu à lege improbato non trans-
fertur.

6 Possessio immemorialis ad praescribendum loco tituli
habetur.

Ibid. De facto quae fiunt, de facto sunt reuocanda.

Ibid. Bona conciliorum nullo tempore præscribuntur.

7 De appellatione super tertijs cognoscit conseruator illarum.

8 Tertia, alia sunt, quæ ex aliquibus Ecclesijs Regi competunt.

Ibid. Et ista cum bonis coronæ sunt incorporata, & donari possunt, & alienari.

Ibid. Siquæ aliquæ lites super ipsis mouentur, iudicibus secularibus competunt.

DE TERTIIS ET CALCVLATORIS officio.

§. I.

1 **D**E tertijs bonorum Concilij agit Lex nostra hic d. tit. 62. 2. 67. in quibus Prouisor calculatoris officium exercet, & alia quæ etiam Regi debetur inferius agemus.

Hæc itaque tertia bonorum Concilij non jure proprio ad Principem pertinet, sed vt murorum, & arcium refectioni applicetur, & ipse Princeps dictorum bonorum vt administrator de eis disponit, dominiumque ipsorum bonorum remanet penes populos, vt colligitur ex Ord. lib. 2. tit. 28. 2. 2. ibi; por quanto não são do Rey &c. L. omnes C. operibus public. Cab. 2. part. decis. 26. à num. 5. & decis. 59. n. 1. ex relatis à Glossatore hoc in 2. à num. 1. hocque speciale est in hoc Regno, nam de jure communi ad popu-

populum pertinet dicta refectionio, vt insinuat Cab. supra d. decis. 26. num. 7. tenet Tusc. lit. M. concl. 430 per text. in d. L. omnes a 2. C. operib. public.

Sed contra hanc resolutionem videtur obstare dicta Ordinatio nostra l. 71. dum incolas ad arcium refectionem cogit, & quamquam aliqui eam in seruitio tantum personali intelligere velint, contrarium ex ipsa lege colligitur, ibi: *com pouca cista*, & ibi *de multa despezza*, quæ verba non seruitia personalia, sed pecuniarios sumptus important, quare cum populis, vt supra de iure ostensum est, dicta refectionio incumbat, Princepsque tantum ad reficiendos muros, & arces tertiam accipiat, quin obligetur ad refectionem vltra tertiam, si illa non sufficiat, videtur quod ipse populus secundum suam primæuam, & integram obligationem ad illud ad quod tertia non sufficiat, obligatus remanebit. Verumtamen lex ista non vtens rigore ad modicas solummodo expensas incolas obligat, & in magis recursum ad Principem requirit, qui vt vassalorum dominus, & pater, ex ipsis impossibilia, & perægre ferenda nolit.

Aduertendum tamen est cum supra d. Tusc. loco citato, quod ex hac contributione nullus priuilegiatus excusatur, per text. in L. ad portus C. de oper. publicis.

Aduertendum secundó, quod eo casu quo incolæ ad refectionem collectantur, collectari etiam debent

bent forenses qui in fortificationis territorio immobilia possident, quamuis alibi domicilium habeant, *Cab. 1. part. decis. 91. num. 3. Ottalor de nobilitat. 2. part. cap. 1. num. 6. Guid. Pap. decis. 372. & decis. 7.*

Aduertendum tertio, quod hæc tertiæ debent Principi solui, & ejus officialibus tradi absque aliqua diminutione, aut expensarum diminutione, *ex d. Cab. d. decis. 59. à num. 4.*

- 4 Aduertendum quarto, quod tertiæ à Principe donari, neque aliquo modo alienari possunt, ut est expressa *Ordinat. lib. 2. tit. 28. §. 2. Cab. decis. 2. n. 7. part. 2.* quæ prohibitio fundatur in eo quod ipse non Regis sint, sed populorum, & non solum respicit præsentia, & futura, ut lex solet, sed retro trahitur ad præterita, ut cernitur in §. 3. *& ult.*

DE CASU NOTABILI IN materia tertiæ.

2. 2.

- 5 **V**erumtamen tali dispositione stante, agitata fuit in judicio coronæ anno 1663. causa super tertijs oppidi das Alcaçouas inter dominum ipsius oppidi D. Henricum Henriques, & Procuratorem Regiæ coronæ, qui Henricus jus suum fundabat in forali quodam D. Regis Emmanuelis, per quod ostendebatur suis antecessoribus ab antiquo pertinere; Procurator verò Regius in *d. Ord.*

& in possessione sexaginta annorum in qua erat dicta corona quiescente patre, & auctore dicti Henrici, & contra coronam lata fuit sententia virtute ipsius foralis, me tamen reuente, & dicente, quod dictus Henricus ipsas tertias habebat ex donatione Regia, aut populorum, nam aliter non poterat in eo ullus titulus considerari, forale enim ubi adest, quamuis casus legis dicatur, & nihil aliud inuestigandum sit, vt tenet *Bald. in L. gallus 2. si ejus in 2. not. Sard. conf. 58. num. 3. Grat. 4. tom. cap. 647. num. 21.* pro iustoque titulo habeatur in *Ord. lib. 2. tit. 22.* vere tamen titulus non est, dum aut titulum requirit, aut præsupponit, vel quando contra jus expressum est, aut irrationabile; dictumque jus in ipso expresse derogatum non inuenitur; atqui concessio quod ex donatione Regia procedant dictæ decimæ, cum forale titulum supponat, & titulus non ostendatur, dictumque forale, si pro titulo habetur, derogatum sit, per *d. Ord. lib. 2. tit. 22. 2. 3.* ergo ex hoc fundamento non potest dictus Henricus obtinere, & à fortiori quando irrationabile est dictum forale, non habensque aliud simile in hoc Regno, & concessio quod procedant ex donatione populorum, debebat præsentari talis donatio, & dato quod extitisset, nunquam sustineri poterat, ex eo quod nulla erat; bona enim publica, vt sunt oppidorum, & Conciliorum, quâuis populorum sint, ad usum populi, & Ciuitatis

sunt destinata, & vt ex aliquibus ipsorum concilia redditus ad necessaria percipiant, de quo *Cab. 2. part. decis. 18. à princip. cum num. seq.* & non vt donari valeant, neque alienari, ad text in *L. inter publica, vbi Gloss. 3. ff. de verb. signif.* in nostro enim comercio non sunt *L. sed Celsus 6.* & ibi *Gloss. 1. ff. de contrab. empt.* in nulliusque dominio existunt *L. si in publico vbi Gloss. verbo nisi dominus ff. aqua pluuiarum arcend.* & qui domini non sunt, alium dominum facere non possunt, quia ex donatione nulla, vel ex contractu a lege improbato, non transfertur dominium *Grat. tom. 3. cap. 483. num. 2. Reinoz. obs. 10 num. 7. & obs. 16. num. 12.* & ex eadem ratione, Regi non potuerunt donari, sed per administrationem tantum ad refectionem murorum deputari, quæ donatio si permissa foret, vt illius Regi, quam vlllo particulari fieri posset.

- 6 Dicebam in super, quod ad hoc vt illud forale vicem tituli haberet, debebat in illo exprimi ratio ob quam Henrici antecessoribus pertinebât tertiæ, & aliqua super eo præuia cognitio præcedere, & non sufficiebat simplex assertio Ministri, cui foralis confectio cõmissa fuit, asserentis tantum ab antiquo dictas tertias dictorum antecessorum fuisse, quin obstet immemorialis possessio ad præscribendum, quæ loco tituli habetur, ex *Ord. lib. 2. tit. 27. 2. 1 L. hoc jure 2. ductus aquæ ff. de aqua quorid. L. 8. tit. 15. lib. 4. Recopilat. Paresa tit. 9. resol. 2. n. 4*
quando

quando bona Conciliorum nullo tempore præscribuntur, ex Ord. lib. 1. tit. 68. 2. 32. in fin. L. fin ff. vsu capion. L. 2. ff. via publ. optimus text. in L. præscriptio 5. C. operib. public. Imo dicebam etiam quod Rex per possessionem sexaginta annorum cum titulo quem ipsi lex præbet in nostro 2. 67. & lib. 2. tit. 22. §. 3. præscriptas habebat dictas tertias, contra quam præscriptionem nullum jus ex parte D. Henrici considerare poterat, ad hoc vt ita possessione priuaretur Rex, & tandem in impedimentorum decisione, quæ contra sententiam obtulit Regiæ coronæ Procurator, dicebam dictam sententiam fuisse nullam, ex eo quod causa cum dicto Procuratore agitari non debebat; quia tertix coronæ non pertinebant; quia bona regalia non factæ fuerunt, cum Regis non sint, vt docent supra dictæ Ordinationes, sed naturam bonorum Regij patrimonij, vulgo *de bens da fazenda* habebant; si quidem Rex eas vt proprias facultates administrabat, omnibus spretis, & rejectis impedimentis sententia executioni mandata fuit, Procurator veró Regij patrimonij ad Regem recurrens, causam denuo eo audito pluribus adjectis iudicibus sententiari petijt, & ita iustum fuisse ab ipso, mihi dictum fuit, sed postea superioris iussu Regiæ coronæ Iudex a dicto donatario sententiam ipsam vendicans ejus executionem impediuit; sicut enim de facto lata fuit, non mirum quod de facto erepta fuisset, ad

ca quæ *Barb. axiomat. jur. lit. F. num. 31.*

Notandum tandem quod de appellationibus super tertiarum causis cognoscit tantum illarum conseruator per regium diploma editum mense Februarij anno Dñi 1650. & quod majoris Prouisoris tertiarum officium non est in vsu, & in ejus locum recurrendum est in casu dicti 2. 71. *ao Vedor da fazenda*, cui tertiarum repartitio competit.

DE TERTIIS ECCLESIASTICIS quæ Regi pertinent.

2. 3.

ALix sunt tertiæ in hoc Regno, quæ Regibus pertinent, soluuntur ex decimis aliquarum Ecclesiarum, vt solui solent in Ecclesijs totius regionis de riba de Coa, quæ originem habuerunt à quadam concessione per summum Pontificem facta Regibus Hispaniæ, & postea Regibus nostris etiam concessa fuerunt teste *Cab. part. 2. decis. 63. à num. 1.* Hæ tertiæ cum bonis coronæ incorporatæ sint, bona, & jura regalia censentur, & ita eam iudicat apud Hispanos *L. 2. tit. 1. lib. 6. ordinament. & tit. 21. lib. 6. nouæ recopilationis. Couar. pract. cap. 35. num. 2. & var. cap. 17. num. 8. vers. 9. lib. 1. Auendaño de exequend. mand. part. 2. cap. 4. num. 21. & apud nos supra d. Cabed. num. 3. Barb. in L. Tertia à num. 41 ff. solut. matr.* Et consequen-

quenter illas possunt Reges ad libitum donare, vendere, & quocumque alio modo alienare, ita *Lassart. de decim. vendit. cap. 19. à num. 30. Gutier. quast. 14. num. 2. lib. 1. pract. d. Barb. d. loco, & Cabed. supra num. 5.* Sicque à Regibus nostris concessæ fuerunt arcium Præfectis illius Regionis, & alijs personis, vt videre est per aresta, quæ in fine *dictæ decif. 63.* adducit *d. Cabed.* Et deinde fit etiam consequens, quod si aliquæ lites super huiusmodi tertijs moueantur, siue de jure, siue de facto, cognitionem Iudicibus sæcularibus, & non Ecclesiasticis pertinere, vt resoluit *Gutier. proxime num. 4. Barb. eodem loco, & Cab. num. 4. & Gabriel Pereira de manu reg. part. 1. cap. 7. num. 38. vers. semper tamen, vbi ita iudicatum fuit, sed quia hæc materia non est nostræ inspectionis, reliqua de ea poteris videre per *Castilb. de tertijs*, qui integrum supra ipsis tractatû fecit, & de iurisdictione Regalis patrimonij circa exemptos, & tertijs à summo Pontifice Regibus concessis, vide *Larrea allegat. fiscal. 27. per tot.**

CAPVT SEPTIMVM.

DE EXPENSIS CONCILII,
rationibus eorum, & audientijs mulctarũ.

S V M M A R I V M.

- 1 **Q**uonodo, & quo tempore tertia deducenda est.
- 2 **Q**uonodo Practicari nequeunt Ord. lib. 1. tit. 62. §. 27. juncta Ord. lib. 2. tit. 70. 2. 3.
3. *Rationes quomodo sunt exigenda*
Ibid. *Expensæ necessariae, & vtilis, quæ.*
- 4 *Audientia mulctarum, quando, & in qua forma fieri debent, & variæ consuetudines in diuersis Prouincijs.*
- 5 *Proclama publicum ante audientiam præcedere debet, & audientia quomodo fieri debent.*
Ibid. *Declaratur, & intelligitur Ord. lib. 1. tit. 68. 2. 13.*
- Ibid. *Restitutio conceditur Reipublicæ, Ciuitati &c.*
- Ibid. *Damno potius, quam lucro respiciendum est.*
- 6 *In multis per reuisionem magis summarie, & absolute, quam per appellationem proceditur.*
Ibid. *Audientia reuisionum insimul cum appellatis fieri debent.*
- 7 *Mulctæ quomodo faciendæ sunt, à quibus personis, & quomodo probandæ.*
- 8 *Testis vnus sufficit in causis leuibus, & summarijs.*

Ibid. Probatio minor requiritur in causis difficilis probationis, ut in his quæ occultæ sunt, & in eremo.

9 Probatio omnis regulariter arbitraria est.

Ibid. Probatio, nihil aliud est, quam inductio animi Iudicis ad credendum rem ita esse.

Ibid. An possit calculator alterare pœnas mulctarum

10 Iudices, & Aediles, eas alterare nequeunt.

Ibid. Secus calculatores, & ratio ob quam.

11 Quomodo se habere debet calculator, quando testes in multis adhibiti examinati non inueniuntur.

Ibid. Reuisione mulctarum introducta fuit ad instar reuisionis gratiæ.

Ibid. In reuisione Reipublicæ per restitutionem succurritur.

Ibid. Qui vult consequens, & antecedens velle videtur.

12 Audientia quibus temporibus fieri debent, & quibus locis.

13 Circa salarium intelligenda est Ord. nostra l. 72. per Ord. tit. 50. l. 7.

14 Quod d. Ord. l. 72. practicari nequit circa salarium dum executionem residuorum requirit.

Ibid. Dispositio legis semper ad actum possibilem dirigitur.

15 Quomodo calculator ad salarium reportandum se habere debeat in dicta executione.

16 Salarium quod solui debeat ex audientijs mulctarum.

Ibid. Ratiocinia a prima Ianuarij die incipere debent.

QUOMODO SOLVANTUR

Tertia.

§. I.

1 **I** Vbet nostra lex supra §. 67. quod tertia reddituum, & prouentuū bonorum Concilij ad refectionem murorum, arcium &c. capiatur, & quod dicti prouentus respectu trium anni partium, triplici solutione exigantur, quarum secunda sit ad dictam refectionem, aliæ duæ ad sumptus, & expensas Concilij, ex quo lex præsupponere videtur semper conducenda fore Concilij bona, certosque semper esse debere illius prouentus; & si ita esset, de plano procedebat dicta lex; sed cum non semper conducantur bona, vt colligitur ex *Ord. hoc lib. 1. tit. 70.* nec prouentus certi esse possint, cum pendeant ex incertitudine conductionum, & multarum, ex quibus major illorum pars constat, neque in secunda parte anni, quantum tertia importer sciri possit, si omnia Concilij bona, & alij effectus conducti non sint, neque Concilij Procurator, aut Thesaurarius integram tertiam, si nondum exacta esset, soluere queant, neque de rigore juris soluere debeant.

2 Quare *d. Ord. §. 67. junctâ d. Ord. 2. tit. 70. & 3.* procedere, & practicari nequeunt, cum ad impossibilia nemo teneatur; tantumque locum habere possunt

possunt, quando omnia bona, & alij effectus con-
ducti proponuntur; sed cum necessitas aliud ex-
poscat, & lex ita scripta sit, semper dicta tertia præ-
finito tempore peti potest, & eam soluere debet
Thesaurarius facto computo, vulgo *orgamento*, im-
portare valentium redituum, & prouentuum, aut
respectu importantiæ anni præteriti, & ita eam
pro tunc soluent, quousque in fine anni rationes
expungantur, in quibus liquida tertia remaneat, in
hac enim solutione nullum damnum sentire po-
test Thesaurarius, cum primam, & secundam ter-
tiam receptam habeat in quibus ad vnam semper
supererit pecunia.

QVANDO ET QVOMODO
rationes sunt sumenda.

2. 2.

IN fine cuiusque anni, aut in principio sequen-
tis, quod magis commune, & conuenientius est
debet Prouisor rationes tertiarum Concilij expun-
gere, tertia namque refectionis murorum jam in
rationibus per Decuriones expunctis separata rema-
net, & factæ sunt mulctarum audientiæ ex quibus
etiam tertia deducta est; in dictisque rationibus
expensas solū bono publico vtilis, & necessarias ad-
mittat, aliasque rejiciat, & glosset, vt dici solet in om-
nibus: quæ nostræ legis formam seruet, aliter nam que

sibi ipsi præjudicabit. vt in *l. 74.* disponitur. Ex-
pensæ vero necessariæ sunt ea sine quibus res Con-
cilij esset peritura, vel deterior factura, factum, vt in
§. item si de dote inst. de action. Grat. cap. 957. num. 36.
& circa subiectam materiam, omnes sine quibus
negotia, & res Conclij fieri, & administrari ne-
queunt, vtilis autem sunt illæ quiquis non factis res
peritura non erat, sed eis factis melior futura erit,
vt in *d. 2.*

- 4 Antequam vero ad dictas rationes perueniat,
debet prius audientiam mulctarum, vulgo *das Coi-
mas*, facere; vt ex illo, quod condemnatum fuerit,
& accreuerit, tertia deducatur, & perfecte, & inte-
gre possint rationes sumi; quibus audientijs in fa-
ciendis varij sunt in aliquibus Prouincijs stylli, in
vnis namque appellatarum tres esse species, vna sci-
licet, quando pars ab integra, aut majori condem-
natione appellat, altera quando Procurator Con-
cilij, ab absolute, aut minori condemnatione
appellat; alia quando absoluens Iudex, aut *Ædilis*,
id ex officio faciat; & si non appellat, eo ipso ap-
pellata remanet mulcta; & in hac veniunt omnes
reuisiones mulctarum, de quibus, nec in nostro ti-
tulo, nec in tota Ordinatione quidquam agitur;
cum nihil Legislatoribus occultum, aut oblitum
præsumatur; quod forsan esset ex eo quia dictæ
reuisiones sub illa tertia appellationum specie ma-
nebant, & continebantur.

Tempus autem in quo rationes sunt sumenda, debet incipere à prima Ianuarij die, interest namque quod finitus sit annus ad hoc vt de illo ratiocinium formari queat, aut enim inutiliter fiet.

*QVOMODO AVDIENTIÆ SINT
facienda, & de prescriptione mulctarum.*

§. 3.

His præhabitis, aliqua ventilanda, & declaranda veniunt ad dictas audientias concernentia. Et primò quod ante ipsas debet præcedere publicum proclama, per quod omnibus de ipsis notum fiat, vt ad illas de jure suo docere si voluerint veniant, quod proclama cum citatio tam in instantia appellationis, quam reuisionis necessaria sit, necessitate, aut difficultate suadente; loco citationis introductum fuit dictum proclama; impossibile enim penes erat fieri tales citationes in alia forma.

Secundò, quod quamuis per spatium duorum mensium, si in primo mulctas incurrentes non conuenerint conductores, & in secundo eas non exequantur, dicte mulctæ prescribantur, & Concilio deuoluantur, vt Procurator intra alios duos menses eas exequatur, & exigat, & eis elapsis Concilio ex suo soluat; hoc tamen locum non videtur habere, nisi in terminis *Ord. in 1. tit. 68. 2. 13.* scilicet

Bb ij quando

quando dictæ mulctæ sunt conductæ ; & non quâdo deficiente publicano, vel conductore, per Concilij Officiales, & Procuratorem currunt Concilij vectigalia , quia tunc videbatur dicto Procuratori annum esse indulgendum ad earum executionem, vt in *d. Ord.* receptori Cancellariæ indulgetur; maior enim ratio ad hanc indulgentiam datur in Procuratore, cui quando non extant conductores, innumeræ actiones incumbunt, quam in Receptore Cancellariæ, qui tantum actiones quæ à procuratore non intentantur, intentare potest, præsertim etiam quando lex desidiâ conductoris punire volens, mulctas Concilio deuoluit, & ne Procurator desidiosus sit, eadem pœna cominatur, quod in secundo casu considerari nequit.

Neque replicari potest, quod jus præscribendarû mulctarû partibus quæsitum auferri non potest; quia respondetur quod cum annus Cancellariæ Receptori contedatur, ad eas conueniendas ; & annus dicti Receptoris incipiat post quatuor menses ab incurfu mulctæ, & annus Procuratoris ab ipso incurfu, tantum abest, quod dictæ partes lædantur, vt minus spatium ad præscribendum cum Procuratore, quam cum Receptore habeant; eisque nihil interest an dictæ mulctæ pertineant Concilio, an Cancellariæ; & hanc nostram opinionem fauet restitutio, quæ Reipublicæ, Ciuitati, & Vniuersitati conceditur in iure, vt per *L. Rempublicam. ff.*

ex quibus causis major. Bald. d. prescript. 3. part. quinta principalis quest. 2. à num. 5. Cald. verbo minorib. n. 61. Gam. decis. 268 num. 3. in fin. qua fruetur Concilium retenta dicta opinione, & si dicatur quod per eam læditur jus, quod Cancellaria habet per dictam Ordinationem responderi potest, quod per reuisionum introductionem cessauit dictum jus; quando non cessaret, quod potius damno, quam lucro prospiciendum est, ex text in L. qua quis ex culpa ff. de regul. jur. regula damnum de regul. jur. in 6. Surd. conf. 64. num. 1. non enim iustum est, quod Concilium, & tertiæ jus quod habent in mulctis amittant, vt Cancellariæ acquiratur; & aduertendum est, quod pœna quæ in d. 2. 13. imponitur Procuratori ob non restas mulctas, Ædilium Scribæ apponi debet, si transacto termino eas Procuratori non tradiderit, ad instar Ord. in hoc lib. 1. tit. 70. in princip. vers. & não o fazendo &c.

Supra dicta procedunt in appellatis mulctis, in reuisionibus verò magis adhuc summarie, & absolute solent procedere Calculatores, nam omnes mulctas quæ in libro ipsarum scriptæ inueniuntur, aut condemnant, aut absoluunt, aut temperant pœnas Senatus Consultorum, vulgo *dos acordos, ou posturas*, quæ reuisiones introductæ per Regia diplomata fuere, ad Officialium publicorum, & partium negligentias reparandas; & vt per eas bonū publicum vtilitas Concilij, & tertia refectionis non

defraudarentur; hæc audientiæ insimul fieri debet cum appellatorum audientijs, & sub eadem proclamationis generali citatione, & non possunt prætermitti, vt in aliquibus Prouincijs fit; nam in vnis solum appellatarū fiunt, in alijs reuisionum, & in plerisque tam appellatarum, quam reuisionum, quod in omnibus fieri debet; si quidem sub vtraque audientia veniunt, non solum illæ species mulctarum de quibus supra hoc *2. num. 4.* sed etiam eæ quæ tantum in libro á partibus, id est dominis fructiferorum in quibus damna fiunt, custode agrorum, vulgo *Iurado*, vel publicano, aut officiali cui sit concessum multas facere.

7 Forma autem faciendi, & adscribendi dictas multas, & eas probandi ita est. Si pars in suo agro, oliueto, vinca, vel septo hominem, vel animal damnificando inueniat, sufficit quod vno teste, & ejus juramento adhibito multam firmet, & scribat, ad hoc vt probata dicatur, & idem in publicano; si veró agrorum custos firmet, cum publica persona sit, & officij sui iuramentum habeat, videtur ejus fidem, & dictum sufficere; sed stylo, & consuetudini standum est; sin veró Officialis, vt decurio, vt in aliquibus Prouincijs vsitatur, vel quis alius Officialis, ejus dicto, & fidei credi debet; quin aliqua amplius probatio necessaria sit, quod ita introductum fuit, ex eo quia hæc causæ solent esse cõmuniter parui momenti; & in agris, & cremis
damna

damna, & Senatus-consultorum fractiones; & non obseruantia commissa à clam delinquentibus, & ob quorum odium,causarum tenuitatem, & probationis difficultatem minor probatio requiritur; si quidem in causis leuibus, & summarijs, vnus sufficit testis, ex *Hypol. sing.* 435. ad fin. *Marranta de Ord. Iud.* 3. part. distinct. 9. num. 75. *Card. verb. testis num.* 45. *Azened. L. 12. tit. 9. lib. 3. num. 1. Masc. quæst.* 11. num. 19. in causis difficilis probationis, leuior etiam probatio requiritur, ex *Valasc. conf.* 154. num. 18. *Marsil. 75. vers. quod in defectum. Amatis decis.* 1. num. 4. & in his quæ occulte fiunt *L. dolus C. de dolo. Cabed. decis.* 187. num. 4. part. 1. *Menoch. de arbit. lib. 2. cent. 16. à num. 11.* & in his quæ in cremo; idem deducitur, ex *Ord. in 1. tit. 135.*

§ 2.

*AN POSSIT CALCULATOR
condemnationem mulctarum, alterare: Et
de testibus non examinatis.*

§. 4.

Quamuis omnis probatio regulariter arbitria sit *Mascard. de probat. concl.* 740. num. 6. cum nihil aliud dicatur, quam inductio animi iudicis ad perfecte credendum rem ita esse *Barth. in L. quinquaginta 22. vbi Gloss. vlt. ff. de probat. Barb. 1. part. L. secunda. num. 87. in fin. ff. de solur. videbatur.*

batur posse non solū Calculatores, sed etiam Iudices mulctarum pœnas in placitis Senatus, vulgo *acordos*, ou *posturas* delinquentibus contra eos impostas alterare, illas minuendo in condemnatione, Verumtamen cum probatio mulctarum consistat in fide Officialium tantum, vel in juramento partis cum alio teste; vt supra 2. præcedenti dictum est, & in tali probatione non sit necessaria Iudicis, aut Calculatoris interpositio arbitrij, si quidem aut mulcta probata est, aut non probata, fit consequens quod aut absolueret in totum, aut in totum condemnare debent, & placita alterare non possunt, sed secundum probatum, vel non probatum iudicare.

- 10 Hoc in Iudicibus, Ædilibus &c. firmiter obseruandum esse crederem, in Calculatoribus vè in quibus major authoritas, major iurisdictio, & minor acceptatio personarum, cum foranei sint, inest, aliud dicerem, & posse eos attento tempore, oppidi statu, magnitudine pœnarum, quæ multoties ad terrorem imponuntur, & in eas incidentiū paupertate, dictas pœnas temperare, tam in his de quibus per appellationem agnoscit, quam per reuisionem, hæc enim temperantia, & pœnarum diminutio in augmentum prouentuum communiter fit; nam si secundum placiti rigorem condemnatus pauper, vendito pro solutione mulctæ animali, vel pecore, vltra quod Reipublicæ, &
- Principi

Principi damnum fit, cujus interest diuites habere incolas, non potest deinceps in aliam pœnam incidere. Deinde si testis in probationem adhibitus est minus idoneus, etiam potest habere locum alterationis, quam aliæ similes circumstantiæ permissam facere valent; quod eo moderamine fieri debet, vt nunquam maiorem minutionem pœnæ faciat, quàm dimidij mulctæ, vbi mulcta probata fuerit; inueni enim syndicum à me Prouisore, qui cum partibus paciscebatur pro tanta, aut quanta pecunia, ad eas in totum absoluendas; ideoque ipsis latum, & absolutum arbitrium nunquam concedendum putarem; solum namque Deus boni, & mali scientiam habet.

Nunc succedit resoluendum quomodo se habere debeat Calculator in reuisione, quando testes in mulctis adhibiti, interrogati non inueniuntur; nam secundum *Ord. in 1. tit. 68. l. 13.* scribi debent intra triduum, & condemnari intra mensem; qui mensis ad eas probandas tantum datur; & sic transacto dicto termino videbatur præscriptas esse, & locum non habere vllam probationem; sed contrarium dicendum est; nam hæc reuisio à Principe concessa non fuit in materia mulctarum ad instar reuisionis gratiæ, de qua *Valasc. conf. 71. per totum, & num. 5. & 10. num. 36. & Ord. lib. 3. tit. 59.* quæ conceditur ad reuidendas sententias per Iudices prolatas, à quibus appellari, nec supplicari po-

test, sed extraordinario modo specialiter introdu-
cta ad reuidendas multas, quibus super, nec tes-
tes examinati fuerunt, nec vlla sententia prolata;
hocque ad reparandum dictum damnum, & par-
tium, Officialiumque negligentiae succurrendum,
vtilitate publica exposcente, quæ versatur, tam in
defendendis fructibus, & pascuis ad culturam ne-
cessarijs, quam in augendo proventus Concilio-
rum ad eorum necessitates, & murorum refectionem,
cui tertiæ applicantur, & permittente restitu-
tione, quæ reipublicæ conceditur, per *L. Rempu-
blicam C. ex quibus causis major. Bald. de præscrip. 3.
part. quintæ principalis quæst. 2. à num. 5. Card. verb.
minorib. num. 61. Gam. decis. 68. num. 3.* cumque in
hac forma concessa, & introducta sit, potest Cal-
culator testes adhibitos, si adsint, verbaliter inter-
rogare, & si non adfuerint, nec per tempus lice-
rit interrogare Procuratores Conciliorum, quibus
ex *Ord. 2. 13.* commissæ erant dictæ multæ in pœ-
nis illarum, aut in totum, aut pro dimidia parte
condemnabit, quin obstat quod ex *d. 2.* ad execu-
tionem, & non persecutionem videantur obnoxij
in verbis ibi, *para as executar dentro de outro mez*;
quia hæc verba tam ad eas, quæ jam adjudicatæ
erant, quam ad illas quæ non dum referri debent;
si quidem qui vult consequens, & antecedens vel-
le videtur, *L. 2. de iurisd. omn. iud. L. legatis de adm.
legat. Grat. cap. 924. num. 17. Surd. decis. 70. num. 5.*

Escobar de ratiocin. cap. 25. num. 11. Fusar de subst. quæst. 480. num. 2. & lex quæ executionem Procuratoribus commendat, antecedentia ad executionē necessaria commendare censetur.

Aduertendum tamen est dictis Calculatoribus, ¹² quod supra dictæ audientiæ secundum consuetudinem Oppidorum possunt fieri, aut quatuor, aut duæ, aut vna in vnoquoque anno, dummodo salarium de quo infra per ipsas diuidatur, & quod eas facere debent in Oppidis Prouinciæ, & non in propria domo, & Ciuitate, aut Oppido, vbi cōmorantur, vt plures solent in damnum partium, & Conciliorum; & quia dictum negotium expleri non potuisset, si in vnoquoque Oppido fieret audientia; deficeret enim tempus, & multa incommoda ipsi, & populi parui paterentur, ob oppressionem Officialium, licebit eis in aliquo Oppido maioris colonix stationem facere, vulgo *assentada* & illuc vicinorum intra duas leucas, & tres ad summum mülctas adjudicare, & illis audientiam præbere; ita enim semper necessitate suggerente consuetum fuit.

Aduertendum deinde, quod tam absolutiones, quam condemnationes, & emendationes debent in libris propria manu scribere, & subsignare, vt fraudes quæ fieri possunt euitentur; & quod vbi consuetudo vnâ faciendi audientiam, pro quolibet anno viget, non possunt Calculatores audientias in

medio anni, vel in quarta illius parte facere ad fraudandos successores in munere; & si eas de facto fecerint, salarium extorquere nequibunt, imo cederebit illi, qui integri anni audientiam fecerit, ne turbetur præscriptus ordo salaria vincendi contra consuetudinem, quæ legis habent vigorem; sed Procuratores publicanorum tertiarum, per quoddam diploma ipsis concessum, in quouis anni tempore possunt audientias requirere, & ad eorum instantiam fieri.

*DE SALARIO RATIONVM
expensarum, & audientiarum.*

§. 5.

13 **C**irca rationum salarium pauca hodie dubitatio est, quia quamvis secundum nostram *Ord. 1. tit. 62. §. 72.* posset dubitari an tantum de illo quod Concilio exigere, & restituere fecerint, salarium habeant, an vero de omni quod importat redditus, & proventus illius anni, concordant omnes, & ita vsitatur; quod lex intelligi debet per aliam hoc eodem *lib. tit. 50. §. 7.* per quam de liquido jubetur salarium Prouisoribus impartiri, quod verbum, omne, quod super calculatio fit, comprehendit, vt etiam supra *cap. 5. 2. 4.* prænotauimus, cujus intelligentiæ virtute editum fuit diploma Regiū, de quo supra *cap. 2. sub 2. 19.* per quod de

declaratur quod sicut ex Capellis, ita ex rationibus Concilij, debent Calculatores de omni cumulo quod important duæ Conciliorum partes salarium habere; dummodo male expensum exigere, & restituere faciant, in quo dictum diploma legem secutum fuit, & ab ea discedi noluit, & merito, quia pro tali negotio, & labore exactionis dictum salarium concessum est magis, quam pro expungendis rationibus, in quibus leuissimus labor ad tam magnum emolumentum consideratur.

Vna tantum difficultas in hoc mihi se offert, nempe quod cum quilibet Calculator in sua Prouincia multa Concilia, & rationes habeat, & executiones tam ex se, ratione solemnitatum legis, quæ proclamata, & alia requirunt, quam ex partium industria magnas dilationes contineant, & Calculator in vnoquoque Oppido, si executionum finem expectet, alijs Oppidis, & publicis officij sui negotijs deficiet, videbatur talem dicti 2. 72. dispositionem nullomodo sustineri posse, quia impossibile legem voluisse non est credendum, quando dispositio ad actum possibilem semper dirigitur ex his quæ *Barb. axiomat. jur. lit. D. verb. dispositio num. 141.*

Quare in hac difficultate dicerem Calculatorẽ salarium suum finitis rationibus recipere posse, dato Concilij Procuratori executive iussu, vulgo *mãdado*, ad exigendas à debitoribus quantitates ab eo

glossatas, aut declaratas, debere ex quacumque parte Prouinciæ, vbi resideat, calorem executionibus dare, vsque ad earum complementum, & si eas cum effectu finalisare non fecerit, neque restitui Concilij pecunias debitas, tunc restituat Concilij salaria male ablata, & qui eum syndicauerit super hac materia inquirat, & de bonis Calculatoris syndicati, & perægre se habentis, dictis Concilij satisfactionem præstet.

16 Salarijs autem audientiarum super, major dubitatio est; nulla enim in hac re, res certa vnquam constituta fuit, neque per legem, neque etiam per consuetudinem determinata dicta salaria inueniuntur; & ita notitijs adhærendo antiquis, & ijs quæ ex aliquibus Regijs rescriptis, & prouisionibus colligere potui, quas si inuenero ad calcem hujus operis transcribam, salaria nunquam taxata fuisse credo, neque ipsa vnquam æqualiter taxari potuissent, cum mercedes sint, & secundum laborem assignari debeant, qui labor in tanta varietate, & multitudine populorum inæqualium circa facultates, prouentus, mulctasque ipsorum nunquam trutinari valebat.

Quare, vt à majoribus accepi, mulctarum audientiæ factæ fuerunt per Iudices à principio, postea per Calculatores, postea per Prouinciæ Præsides, & denique iterum per Calculatores, cui varietati occasionem præbuit publicanorū, vulgo *Contratadores*

tradores das Terças, auditas, & Ministrorum defidia, nam dicti publicani si diligentes, & exacti in mulctarum condemnatione se non præbebant Iudices, vt Calculatores audientias facerent à Principe impetrabant, & si Calculatores non placebāt, iterum vt eas facerent Præsides exposcebant; cumque Iudices vnoquoque mense facerent audientias, & in Ciuitatibus, magnisque Oppidis pro vnaquaque salarium quingentorum nummorum recepissent, & in alijs secundum eorum possibilitatem, & maiorem, aut minorem laborem quatuorcentorum, tercentorum, ducentorum minusque reportassent, hocque aut ex aliquo diplomate, aut ex aliqua inueterata, & immemorabili consuetudine; deueniendo res ad Calculatores, vel Præsides, qui eas in quolibet mense facere non valebant, ob negotiorum, & Prouinciarum magnitudinem; alteri duas in anno tantum audientias peragebant in aliquibus populis; alteri in alijs vnā tantum, & pro omnibus ad vnā, vel duas reductis integrum vna vice salarium recipiebant. Vnde prouenit quod adhuc in aliquibus Ciuitatibus, & magnis oppidis soluuntur pro dicta audientia vnico, vel duplici actu facta sex mille regalium respectu quingentorum pro vno quoque mense, vt supra, in aliquibus quatuor mille, in aliquibus tres mille, in aliquibus duo, & in aliquibus minus secundū supra dictam magnitudinē, aut paruitatem.

Postea

17 Postea vero nostris temporibus dicti publicani quoddam diploma consequuti fuere, per quod respectu condemnatarum mulctarum, audientiarum salarium taxatum fuit, nempe quod minister audiētiā faciens tantum salarium ex ipsa reportasset, quantum importasset pars quarta mulctarum, quas condemnasset; sed quia dictum diploma non parum præjudicij, & non leuia inconuenientia continebat, vsu receptum non fuit, neque practicatum, & merito, si quidem vltra alia quæ omitto, illud tantum sufficiebat, nempe esse in potestate Iudicum, ad instar Castellæ, jus sibi met, & ipsis dicere, & condemnare, ingentesque pecunias in opulentis Oppidis posse extorquere; & in pauperibus, & limitatis, vbi lucrum non sperassent, audientias infectas relinquere, aut sero, male, aut nunquam, vt vulgo dicitur, eas facere; qua de causa, & alijs omissis à tali diplomate caueri oportet.

18 Vt ergo in hac re aliquod medium assumi possit attenda etiam varietate Calculatorum in reportandis salarijs, alij enim majus, alij minus extorquent, tutius puto majora salaria ex illis, quæ in libris antecessoribus calculata inueniuntur, nunquā extorqueri debere, sed minora, aut saltem media, & tandem illa quæ melioris opinionis Calculatores recepere, & ne vnquam in arbitrio ipsorum, & post eos venientium illud, aut illud salarium sibi eligere sit, vtque scrupulus, & populorum que-

rimoniæ cessarent, poterat visis antiquis, & proximis libris rationum per ipsos Calculatores, Præsides Prouinciæ, & Iudices forancos in simul Decurionibus, & Procuratoribus in Camera cuiusque Prouinciæ domina, vt caput, super dictis conferre salarijs, & minus, aut medium quod magis consuetum, & adæquatum Oppidi sufficientiæ visum fuerit, solvendum decernere; factoque generali omnium cathalogo jubere, vt in dicta Camera registretur, & inferioribus remittatur, quod vnicuique determinatum, & taxatum fuit, qui cathalogus generalis in libris registrorum vniuscuiusque etiam Prouinciæ registrabitur, vt secundum ipsum certum pro vnaquaque dictorum Oppidorum audientia reportent salarium Calculatores, & non possint circa illud deinceps variare, neque timorati scrupulis torqueri.

Aduertendum tamen est, quod licet Calculator 19
duas, aut amplius in anno audientias faciat, quod nunquam quidquam amplius exigere poterit, quâ salarium pro vna debitum, vel pro duabus vbi duæ fieri solent, vel plures, quando ad instantiam publicanorum ex vi diplomatis, aut conditionis sui contractus fuerit; & si in vno anno omnes facere non valuerit, in sequenti eas licite facere poterit; quia & si certum tempus ad mulctarum persecutionem a lege Regia *lib. 1. tit. 68. §. 13.* præfinitum sit, & spatio duorum mensium præscribantur

ex ipsa lege, & sic cum extra dictum tempus persequi non possint, eis consequenter audientia fieri non valeat; attamen cum tertiæ Regij patrimonij priuilegium habeant, Princepsque restitutione gaudeat, magisque dignum trahat ad se minus dignum *L. iustissime ff. de adil. edict. §. si in alia. & §. litera. Inst. de rerum diuis.* præsertim in connexis, & non separatis, vt per *Tusc. conclus. 455. num. 44.* indiuiduæque sint tertiæ Conciliorum cum tertia refectioni murorum destinata, necessario vt patrimonium Regium detrimentum non patiat, quoquo tempore fieri debent audientiæ omnium multarum, ex quibus tertia murorum deducenda est, præsertim quando nullum datur inconueniens, si quidem per libros vniuscuiusque anni fiunt, quibus audientijs sine, rationes exigi nequeunt, de quo jam *sup. §. 3. egimus*, & quomodo syndicantes dum sint in Residentijs, & exercent Calculatoris munus se habere debent, inuenies infra ad calcem hujus tractatus post Regimen Residentiarum.

Et postremó, nota quod in expungendis Conciliorum ratiocinijs, non debet, nec potest Calculator alteras expensas admittere, nisi eas quas lex iubet, aut ab antiquo admitti consueuere ex vsu, & consuetudine communiter approbata, aut illas quæ per Principis diplomata fieri iussæ fuerunt, in hoc enim fere omnes peccant, & magnum præjudicium populis inferunt, qui postea ad necessitates

Conciliorum collectantur, & male expensum, non per Procuratores illorum tantum, sed etiam per Decuriones æqua lance solui facere debet, antequã ab Oppido recedat, aut saltem executionem illarũ incipere, ne funiculus semper per debiliorem partem frangatur.

CAPVT OCTAVVM.

DE COLLECTIS, SEV
Indictionibus, vulgo Fintas.

SVM MARIVM.

- 1 **C**ollectarum, seu indictionum materiam agit
Pereir. demanu Regia ad quẽ nos remittimus.
- 2 *Forenses qui in territorio Ecclesie bona habent, ad fabricam tenentur.*
- 3 *Laici non tenentur ad fabrica sumptus, simbolorum &c.*
- 4 *Equites Dini Ioannis quamuis Parochiani non tenentur.*
- 5 *Sæcularis potestas Clericos ad fabrica contributionem compellere nequit.*
- 7 *Executores Prouinciarum potest Calculator cogere vt partibus quod sibi deberur soluant.*
- 6 *Et vacantium Ecclesiarum certiozem facere Capellanum majorem, & de ipsis possessionem apprehendere.*

AD FABRICAM SOLVENDAM
qui teneatur, vel non.

§. I.

- 1 **H**ANC materiam calamo quo solet pertractat insignis *Gab. pereir. de man. Reg. part. 1 cap. 18. per totum*, ubi concordiam inter Ecclesiasticam, & sæcularem potestatem factam tempore Domini Sebastiani Regis transcribit, apud quem omnia, quæ occurrerint, poteris videre, materias namque ex professo tractatas, & resoluta dubia repetere, non solum importunum, sed damnabile mihi semper visum fuit.
- 2 Aduerte tamen, licet illos qui bona in teritorio Ecclesiæ habent, quamuis Parochiani non sint, ad fabricam dictæ Ecclesiæ collectari debere, sicut in simili forenses ad refectionem murorum collectantur, vt supra diximus sub *cap. 6. 2. 1. num. 3. tenent, & disputant Cabed. 1. part. decis. 94. & Phæb. 1. part. decis. 34. citati à Barb. in presenti num. 3. & d. Phæb. part. 2. arest. 67.*
- 3 Seundo, a luerti debet, quod laici non tenentur ad fabricæ sumptus, nec ad cimbalorum turrim Parrochialis Ecclesiæ reficiendam, vt iudicatum refert idem *Phæb. 2. part. arest. 68.*
- 4 Tertio, quod Equites Diui Ioannis, vulgo *os Canaleiros de Matlha*, non tenentur contribuere
ad

ad fabricam Ecclesiarum in quibus parrochiani sunt, vt iudicatum per conformes sententias, dicit *Themud. part. 1. decis. 42. à princip.*

Quartó, aduertendum quod quamuis Clerici ad refectionem Ecclesiæ teneantur, ex *Concil. Trid. & his quæ Themud. part. 1. decis. 42. num. 19.* potestas tamen sæcularis eos ad dictam refectionem, & cōtributionem compellere non potest, dicit *Themud. part. 2. decis. 178.* vbi iudicatum refert *Mart. de iurisdic. part. 2. cap. 48. à num. 15. Bobadilh. par. 1. lib. 2. cap. 18. num. 135.*

Et aduertendum quod Prouisori, & Calculatori competit, si aliquæ in sua Prouincia vacauerint Ecclesiæ juris patronatus Regij certiozem de dicta vacatione Capellanum maiorem facere, & illarum etiam nomine Regis possessionem apprehendere, si Prouinciæ Præses eam non apprehendat, casu quo possit eis super aliquod litigium oriri.

Eis etiam competit Executores Prouinciarum cogere, vt partibus quod sibi debetur ex ciuilibus partibus, vel ex Regijs censibus soluant, ad quam exactionem extat in dictis Prouincijs quoddam diploma id dicto Prouisori, aut Prouinciæ Præsidi indulgens.

CAPVT NONVM.

DE GABELLARVM

Receptoribus.

SUMMARIVM.

- 1 **R**eceptores gabellarum in Camera per Decuriones eliguntur.
- Ibid. Ad Calculatores supplicat hi Receptores.
2. Exactoris Gabellarum munus personale, & sordidum.
3. Procuratoris Concilij munus nobile.
4. Differentia inter Procuratorem simpliciter, & Procuratorem, insimulque Receptorem Concilij.
5. Quatuor ad munus hoc eliguntur.
- Ibid. Officiales Camera qui illos eligunt si in solutione Gabellarum deficiant, ad ipsas tenentur.
6. Excusat à Receptoris munere nobilitas propria, aut auita.
- Ibid. Nobilitas posteris data ex jure Civili, non transit ad descendentes ex feminis, de jure Regio maxime.
7. Liberorum appellatione veniunt nepotes.
8. Nepos Decurionis, & Iudicis Ordinarij, gaudet aui privilegio, intelligitur Cabed. part. 1. arest. 53.
- Ibid. Excusatur ab hoc munere pater qui filium nobilem habet.

- 9 *Ætas quinquaginta, & quinque annorum, excusat.*
 - 10 *Infirmetas, & imbecillitas.*
 - 11 *Numerus quinque filiorum inter quos numerantur bello mortui, & nepotes ex filio mortuo.*
 - 12 *Minoritas viginti & quinque annorum.*
 - 13 *Nuptia intra primum illorum annum.*
 - 14 *Paupertas etiam, reliqua de materia remissive.*
 - 15 *Decurionatus inter nobilia connumerantur.*
 - 16 *Ædilitium munus primus honoris gradus.*
 - 17 *De maioribus ad minora non descenditur.*
 - 18 *Duplicacione nemo grauandus.*
 - 19 *Triennij vacatio datur de munere ad munus.*
 - 20 *Præuilegium ob aliquam causam concessum, cessat cessante causa.*
 - 21 *Præuilegia sunt stricti juris, & nunquam debent latissime interpretari, nec extendi, & semper interpretantur, ut minus noceant.*
 - 22 *Gabellarum causæ inter partes pertinent Iudicibus forensibus, & Ordinarijs; si super ipsarum repartitione ad Regij patrimonij concilium, & qui agunt materiam remissive.*
 - 23 *Calculator non debet exercere officium Executoris.*
 - 24 *Nec etiam fidei iussiones executorum acceptare.*
- Ibid. Rex non potest tertio præjudicare..*

DE ELECTIONE RECEPTORVM
gabellarum, & grauamine ab ea.

§. I.

- 1 **H**I gabellarum Exactores, seu Receptores, in Camera à Decurionibus, & Procuratoribus illius eliguntur secundum formam in *Ord. lib. 1. tit. 66. §. 49.* datam, & à tali electione si grauati sentiantur per dictam legem, eis grauaminis interpositio ad Calculatores conceditur, qui dicta grauamina expedire debent in forma nostræ *Ord. in 2. 78. hoc lib. 1. tit. 62.* & quia variæ sunt excusationum causæ quas dicti Exactores allegant, & grauamina per deliberationes deciduntur, Calculatorque per Prouinciam vagando secum portare non potest libros ad deliberandum necessarios, nec eos inuenire saltem in pagis, exiguisque oppidis, aliquas excusationum causas hoc loci adnotare mihi necessarium visum fuit, & vt ad eas procedamus.
- 2 Prænotandum est hoc munus personale esse, & inter sordida de quibus *L. sordidorum C. de excusat. muner. lib. 10.* cum similibus connumeratum, ideoque ad illud exercendum tantum plebeos eligi posse dicendum est. Contra quam resolutionem obstare videtur, quod munus Procuratoris Concilij nobile reputatur, per *Ord. lib. 1. tit. 62. 2. 10.* & ta-
- 3

men in plerisque Oppidis huic muneri injunctum inuenitur Receptoris munus, quod alteri nobili non injungeretur, si vile, & sordidum esset, ex quo videbatur dicendum, dictum munus pro sordido reputandum non fore dum exactionem pecuniæ exercet; personæ si quidem quæ per leges nobiles sunt, vt Procuratores Concilij, ad plebea, & sordida munera non eliguntur.

Verumtamen ultra quod inter dictum Exactoris, & Procuratoris munus aliqua datur differentia, si quidem Procurator prouentus Concilij recipit, & debita exigit Procuratoris officium exercendo in judicijs, Exactorque ad instar a paritoris ostiatim pecunias exigit, & recipit; responderi potest quod aliud adhuc datur discrimen inter Procuratorem, & Exactorem, nam Procurator Concilij per se nobile reputatur; at verò injunctum Receptoris munus plebeum est, vnde in Ciuitatibus, notabilibusque, aut magnis Oppidis, non injungitur Procuratori Receptoris munus, imo ipsi Procuratori datur quidam Receptor, qui vulgo dicitur *Sacador* ad exigendos Concilij prouentus, & multas, isque nostro Exactori respondet, & plebeum, sordidumque officium est, sicque vbi talis Receptor Procuratori non datur, plebeum remanet Procuratoris munus.

Hoc supposito, ad dictum munus, seu onus subeundum, solent in Camera quatuor eligi aptæ

Ec per-

personæ in quibus gabellæ sint securæ in forma
Ord. in 1. tit. 66. 2. 49. quæ in illo anno vnaquaq;
 pro suo trimestri dictam gabellam exigant; & Ca-
 meræ officialibus quidictos Receptores eligunt in-
 cumbit illorum aptitudo, & securitas, ipsis namq;
 deficientibus, ad soluendas gabellas dicti officia-
 les tenentur, ex supra citato *Cab. 2. part. decis. 84.*
num. 2. cum alijs *Ord. supra d. 2. 49.* At verò cum
 hoc munus valde damnosum, & laboriosum sit,
 assidue ad illud electi excusationes pretendunt, &
 ab Officialibus Cameræ conqueruntur, & vt ex-
 cusationum causæ Calculatoribus notæ sint, illas,
 quæ frequentius allegantur hic referre visum fuit,
 & aliqua ad dicas excusationes conducentia.

- 6 Sitque illarū prima basis nobilitas, aut propria, aut
 auita quomodo autē illa adquiratur, videre poteris
 per *Cabed.* & ab ipso citatos *p. 2. decis. 73.* & quis
 sit nobilis, aut plebeus per *Giurb de statut. par. 1. c.*
10. Gloss. 7. à num. 44. Propriam nobilitatem fa-
 ciunt Principis concessio, priuilegia, seruitiaq; mul-
 torum annorum ipsi facta, munera nobilia, & ali-
 quando diuitiæ multæ, vt in hoc nostro tempore,
 quæ omnia adducunt supra citati. Auita est quæ
 primo loco descendit de patre ad filium. *L. à Diuo*
Pio ff. de quest. Ord. in 5. tit. 139. & tit. 92. 2. 6 &
7. Phæb. 1. part. decis. 55. num. fin. Cab. 2. part. decis.
36. num. 14. hæcque de iure communi de matre ad
 filios non descendebat, vt per *L. 1. ff. de jur. immunit.*

Gloss. in L. si ita §. verb. vocabulo ff. de legat. 2. de jure verò Regio materna etiam nobilitas consideratur, juxta Ord. in §. tit. 92. §. 4. Cab. d. decis. 73. à num. 1. Carualh. de testam. part. 1. num. 236.

Secundo loco descendit ab auo ad nepotes, appellatione enim filiorum veniunt nepotes *L. liberorum L. justa interpretatione ff. de verb. signif.* sicque Senatori filius non solum dicitur qui ex eo natus est, sed natus ex filio suo *L. libertus ff. de Senatoribus*, vnde prouenit quod nepos Decurionis, vel Iudicis gaudet priuilegio auito, alij verò descendentes non, *DD. in L. moris 8. 2. parentes. ff. de pœnis L. Diuo Marco 11. C. quest. Bart. in L. liberorum n. 4. ff. de verb. signif. Tiraq. de nobilit. cap. 15. num. 2. Cald. verb. sine curatore num. 88. Gam. decis. 312. n. 4. vers. in causa licet nobilitas per d. Cassan in Cathalogo gloriæ Mundi part. 18. cons. 24.* possit in posteros in infinitum descendere.

Sed aduersus hanc resolutionem nepotes scilicet gaudere nobilitate, & priuilegio aui stat *Cab. 1. part. arrest. 53.* fulcitur *Ord. in §. tit. 139. in princip.* per quod quam plurimi Professores nostri seducti, nepotibus Decurionum, & Iudicum, nobilitatem eorum denegat. Verumtamen nec dictum arrestum nec Ordinatio nostræ resolutioni obstare videtur, si quidem lex illa pœnalis licet non sit dum à pœna vili excusat decurionum, & Iudicum filios, cum ejus ratio à crimine, & delicto deducatur, ne deli-

ta facilitarentur ad fauorem excusationis à dicta pœna, extendi noluit, nisi vsque ad filios tantum Ducationum, & Iudicum, quæ ratio cum in nostro, & alijs casibus non militet, in illis praticari non debet, ratio enim legis ipsius anima est, & per eam limitatur, & extenditur, secundum *Reinoz obs. 49. à num. 26. Cab. decis. 24. num. 2. part. 1.* & lex quæ in vno casu specialis est, ad alios casus nunquam extenditur; vt per *d. Cab. decis. 100. num. 2.* cumque dicta Ordinatio, & Cabedi arrestum ex ea deductum specialia sint in excusatione pœnæ vilis, ad alios casus in quibus crimen, & delictum non versatur nullatenus applicare valent, neque de alijs excusationibus diuersis intelligi, quæ necessario remanere debent in dispositione juris Ciuilis per quam nobilitas in posteros, aut saltè in nepotes descendit, vt supra dictum est, ne illi qui nobilitatem aitam habent, priuilegio, & fauore ipsis competente priuentur, quando odia restringi, fauores conuenit ampliari, præsertim in nobilitatis materia quæ fauore digna est *Phœb. part. 1. decis. 16. num. 13. & à decis. 48. num. 10. in fin.*

Sic ergo prima excusationis ratio ab hoc fordido munere nobilitas aita sanguinis splendore deriuata, aut diuitiarum antiquo cumulo acquisita, aut ex honorificis ascendendum muneribus, aut denique ex alijs causis de quibus *Cab. d. decis. 84. & decis. 36. & 73.* dummodo quoad nobilitatem

ex muneribus parentum acquisitam, excusatio supra dicta locum habere valeat, tantum in illis quorum parentes munera in magnis Oppidis exercuerunt, vbi solum nobiles illa exercent, & non in Oppidis paruis vbi plebei ipsa exercere solent; & quoad aliam nobilitatem in genere, intelligenda sunt supra resoluta, dummodo dicta nobilitas continuata sit, & non interrupta aliquo mechanico officio, vel munere proprio, vel intermedio, juxta *text. in L. nobiliores C. de Comerc. & major vbi notat Bald. tradit Guid. Pap. decis. 86. & 169 Gut. conf. 31. num. 11. Carualb. de testam. cap. Rainald. de testam. part. 1. num. 438.*

Secundò a muneribus sordidis excusatur pater qui filium nobilem habet, nobilitas enim à filijs in parentes ascendit, vt multis juribus exornat *Phæb. 2. part. decis. 155. & arest. 76.*

Tertiò a muneribus personalibus excusat ætas 9
quinquaginta & quinque annorum, sed non ab honoribus *L. 2. §. quem ita L. penult. ff. vacat. muner. Cardoz. verb. ætas num. 7. Cab. d. decis. 84. num. 43.*

Quartò infirmitas, & imbecillitas *d. L. 2. L. po* 10
dagræ, & ibi Gloss. 1. & additio margin. C. qui morbo se excusar. lib. 10.

Quintò, quinque liberorum numerus *L. 1. &* 11
fin & ibi DD. C. munerib. & honorib. Cardoz. verb. filius num. 68. inter quos bello mortui connume-
rantur per Ord. lib. 4. tit. 104. à princip. quæ à jure

Ciuii deducta fuit *Cabed. supra num. 36.* & nepotes ex filio defuncto, qui in aui potestate sunt, aliter verò mortui non attenduntur, ex *Giurb. de stat. cap. 10. Gloss. 4. num. 11.*

¹² Sexto, minoritas viginti quinque annorum à publicis ex usat muneribus *L. ad Rempubicam ff. de munerib. Card. sup. d. num. 7.*

¹³ Septimò, excusantur nubentes intra primum nuptiarum annum *Barb. ad Ord. lib. 4. tit. 102. §. 1. num. 3.* allegans sacram paginam, & *Guilhel. Benedict. in cap. Rainutius de testam.*

¹⁴ Octauò, excusationem etiam à muneribus ciuilibus præstat paupertas, quæ ab oneribus publicis est immunis *Gloss. fin vbi additio margin in L. si quis 24. ff. qui & a quibus Cabed. d. decis. 84. num. 38.* & alias multas excusationum causas potes videre per *d. Cab. citatis decisionibus supra,* & per *Balth. Thomaz.* qui integrum & vastum de varijs excusationibus edidit tractatum in hoc meo multoties allegatum.

¹⁵ Notandum primò, quod Decurionatus munus inter nobilia, connumerantur. *Cab. 2. part. arest. 7. Fatinac. in prax. crimin. part. 1. quæst. 41. num. 57.*

¹⁶ Secundò, quod Ædilitium munus primus gradus honoris dicitur ex lege duodecim tabularum, & secum dignitatem portat *Gloss. adilitium in L. 1. ff. de adilit. edict.* & inter nobilia connumeratur. *Ord. lib. 1. tit. 67. 2. 14. Carualh. de testam. par. 1. num. 441.*

Tertiò, quod de maioribus ad minora in munerum materia non descenditur *L. maioribus C. quomodo Ciuil. muner. Cab. d. decis. 84. num. 29. & arest. 102. & decis. 31.*

Quartò, quod duplici onere, nemo grauari debet *L. penult. & ibi Gloss. fin. ff. de dote preleg. Petr. Vuald. de duob. fratrib. tit. de collectis cons. 2. num. 2. & 7.*

Quinto, quod de munere ad munus datur triennij vacatio, & ante transactum dictum triennium non potest quis altero munere prouideri, neque grauari *L. 1. & ibi Gloss. C. de muneribus.*

Sextò, quod priuilegium ob aliquam causam concessum per quod quis immunitate munerum, & onerum ciuilium gaudet, cessante causa debet cessare dictum priuilegium *L. iura §. deficientium ff. de munerib. Card. verbo priuilegium num. 50. & quod illud amittit qui illo abutitur idem Card. num. 57. Cald. for. cons. 20.*

Septimò, notandum quod priuilegia aliquibus Ecclesijs, communitatibus, operibusque pijs concessa, vt eis gaudent eleemosinarum Exactores, quoad illos præcite necessarios tantum seruanda sunt, quia cum priuilegia sint stricti juris, nunquam debent latissime interpretari *Ægid. in L. ex hoc iure 1. part. cap. 11. num. 79. Valasc. cons. 136. num. 9.* neque de vno ad alium casum extendi, & semper interpretanda sunt vt minus noceant *L. 2. de merito ff.*

ff. ne quid in loco publ. cap. super eo ubi Abb. num. 2. de offic deleg. Alex. cons. 3. num. 7. lib. 2. Phæb. part. 1. decis. 70. num. 5. Itaque privilegia Exactorum, vulgo *dos Mamposteires*, sanctissimæ Trinitatis, Divi Antonij, & sic similibus, illis tantum qui in magnis Oppidis, & Ecclesijs Parochialibus, aut magni, & frequentis gentium concursus Eremitis seruanda sunt, & munerum ciuiliū excusationem parare debent, cætera verò vt fraudulenta, & contra mentem Principis concedentis extensa semper spernanda.

22 Notandum octauò, quod gabellarum causæ, quæ hic non veniunt tractandæ, cognitio ad Iudices foraneos, & ordinarios pertinet, dum inter partes versantur, & appellatio datur ad vtrumque Senatum Supplicationis, & Portuensem, secundum vniuscuiusque territorium; si verò super gabellarum repartitione, vulgo *langamento das fixas*, vel simili lite vertatur appellatio, cognitio pertinet ad Regij patrimonij Concilium ex Regimine, & ratione *Ord. in 1. tit. 10. d. 6.* & hisce rebus super Calculatoribus nulla tangit cognitio, & si de materia gabellarum desideraueris, vide per *Lasart. decim. vendit. Larrea in eodem indice Souza decisio. Valasc. consult. & in indice cæterorum Regnicolarum* & de reliquo ad Prouisoris, & Calculatoris munus recte exercendum necessario, vide per Regimen Residentiarum Prouisorum quoad calcem huius tractatus inuenies, & per Regias Ord.

Notandum róno, quod si vacauerit officium Executoris Regij patrimonij in Prouincia, vel Executor aliquo ex euentu impeditus fuerit, quod Calculatori incumbit de Regijs prouentibus, & facultatibus agere, Cameræ Ciuitatis, aut Oppidi, quod est caput Prouinciæ, officiales cogendo, vt quemdã maiorem Receptorem eligant, qui à minoribus Receptoribus recipiat Regias pecunias, & ex ipsis tenutas, census, & reliqua, quæ ex Regio patrimonio partibus debentur, soluat, & qui postea de recepto, & expenso in calculationum Tribunali rationem reddat, & Executoris salarium, & emolumenta lucretur; hoc enim est quod tantũ Calculatoribus tangit post Regiarum pecuniarum exactiõnem factam, ad quam ipsi omnem expeditionem per iussa sua præstare tenentur, & non officium Executoris in omnibus, & per omnia exercere, vt aliqui Ministri Regij inciuliter voluerunt, & aliqui etiam imperiti, & ambitiosi Calculatores fecere, non aduertendo quod de maioribus ad minora non descenditur contra *text. in L. maioribus C. quam ciuil. muner.* & quod per dictam occupationem vacatur ab obligationibus muneris principalis Prouisoris, & Calculatoris, & nec vni, nec alteri potest perfecte satisfieri, & denique quod indecorum est, quod quidam Prætor fidei commissarius, & Calculator qui olim in Prouincijs officium antigrapharij, vulgo *Veador da fazenda*, gerebant, sicut

quilibet particularis homo ad pecunias recipiendas, & rationes reddendas cogatur; quo attento, & considerato cum Augustino Botelho a Costa consanguineo meo, dum Prouisor, & Calculator esset Prouinciæ Transmontanæ, vulgo *da torre de Men-carmo*, iussum fuisse quod officium Executoris exercuisset ob defectum illius, & ipse Receptorem majorem creati fecisset, & illum ad rationes reddendas cogere voluisset, Regij patrimonij Conciliū eo fortiter renuente, re melius examinata, & perpésa, decretū fuit quod ad dictas rationes reddēdas non erat obligatus, & ita molestiā, & injustā coactionē euasit.

- 24 Notandum decimó, quod acceptatio fidei iurisdictionum quas præstare debent supradicti Executores pertinebat ab antiquo officio Executoris majoris Regni, & cum hoc officium exercuisset Gaspar a Faria Seuerim, & ejus proprietarius esset, à secretisque gratiarum creatus fuisse, ab inuictissimo Rege nostro, consequutus fuit, vt ab hac obligatione, & onere acceptandi dictas fidei-iurisdictiones majorem Executorem quem gerebat releuasset; & Calculatoribus Prouinciarum imposita fuit supradicta obligatio, quæ ipsis non imponeretur, si Rex de hac re plenarie, & recte informatus fuisset; nam si ipsi præsens, & notum esset quod Calculatores a communiter accidentibus sunt pauperes, & absque stabilibus, & casu quo fidei-iurisdictiones ab eis acceptati facultatibus deficient, & idonei non sint, non

non potest damnum Regalis patrimonij per ipsos, quibus incumbit fidei-jussorum approbatio, resarciri, nullatenus dictus Rex in proprium odium juberet, quod ipsi fidei jussiones acceptassent, neque casu quo bona habuissent, si contra eas Regius Procurator voluisset ad dictum damnum resarciendum actionem mouere, deteriorem conditionem suam facere voluisse præsumendum est, quando illam potiore cum Executore majori habeat; si quidem Calculatores ex diuersis Regni plagis sunt incolæ, & Executor major semper hujus Ciuitatis, & longe durius est forensem, & alienigenam conuenire, & executare, quam qui hic domicilium, & bona habet.

Ultra quod si Rex certioratus esset de proprio, & tertij prejudicio, non credendum est quod onus, & obligationem Executoris majoris Calculatori-bus inuitis, & inauditis imponeret, contra juris, & Doctorum dictamina quæ habentur in *cap. licet 12. de officio Ord. cap. super eo 15. de offic. delegat. L. Imperator ff. administ. tut. Cab. 1. part. decis. 65. num. 6. & decis. 1. dicto. num. Valasc. cons. 12. Pinel. 1. part. Rub. cap. 2. C. rescind. Cardoz. verb. gratia num. 8.* & si forte hæc gratia dicto Galpari Faria concessa fuit ratione officij à secretis quod gerebat, ne tanto negotio grauaretur, cum causa cesset, nam penes aliã personam jam est officium Executoris, cessare debet dicta obligatio quoad Calculatores, & reuerti

ad Executorem majorem, facilis namque est reuersus ad pristinam naturam; quod jam credo emendatum, & dispositum ita esse per Regij patrimonij Consilium quoad Prouincias, quarum tantum fidei-jussiones acceptare debet Executor major, & non alius, quibus acceptandis alteri sunt deputati Ministri per dictum Tribunal.

CAPVT DECIMVM.

SOBRE A FORMA DOS Prouimentos dos liuros das tutorias, & nas Residencias que se tomão aos Prouedores, & luizes dos Orfaõs.

Postoque os Prouedores, & luizes letrados que tem obrigação de saber as Leys, não ajão mistar outras aduertencias, mais que o que está disposto nellas, porque as achem juntas, & os luizes dos Orfaõs que o não são, & os Ordinarios quando fazem o mesmo officio, saibão o que he necessario para o seruir, como deuem, & não tinhão desculpa fazendo o contrario, me pareceo escreuer este capitulo em Portu guez.

§. I.

O Prouedor tem obrigação de ver as contas de todos os Inuentarios aonde ouuer menores, pera

o que depois de prouer os da cabeça da Comarca chegado a cada hũa das Villas della mandarà recado pello Porteiro aos Escriuaens dos Orfaõs, que lhe tragaõ os liuros das tutorias, & trazidos, elle lhes pedirà roldos inuentarios que tem, capazes de prouimento, o qual os Escriuaens lhe daraõ jurando nelle que não tem outros mais, & conferirà com o liuro, aonde o ouuer, & aonde não, o mandarà fazer, & não aceitarà o que elles lhe derem sô, como muitos fazem, que costumão dar huns tantos de cada vez que vão em correição os Prouedores, & esses são os que elles querem, & de ordinario lhe leuão logo o dinheito delles, como se fora algũa propina certa.

2. 2.

Vera o Prouedor cada hum inuentario, & o que tiuer contra que reuer, o reuerá, & o que não, o tornarà ao Escriuão sem prouimento, saluo se vir que he necessario mandar se fazer algũa cousa nelle a bem dos orfaõs, porque então lhe pora o prouimento, que *ex officio* tem obrigação de fazer, & não leuará salario algum dos taes inuentarios que não tiuerem contas tomadas pellos luizes, & os que as tiuerem, os reuerà, vendo primeiro as idades dos menores, para saber o que deue prouer sobre cada hum; se nelle ha termo de tutor affinado, & se esse he idoneo, & não o tendo, lho fara dar; se o tutor trata dos orfaõs, & seus bens como

he obrigado; se se mandão os que são de qualida-
de ensinar a ler, & escrever, & latim, se se asol-
daõ os de menor condiçãõ, & os dão ao ensino,
ordenandolhe que os ponhaõ a aprender aquelle
officio para que tiuerem melhor genio, & incli-
naçãõ, & quando o não mostrem para algum, os
filhos de lauradores dem a lauradores, & os de of-
ficiaes, a officiaes, & as femeas a pessoas honradas
& de virtude, & bom procedimento, & a paten-
tes se as quizerem tomar antes que a outrem tan-
to pello tanto, & ainda por menos, prouendo em
tudo conforme a Ley, que não faltou em nada.

§. 3.

Verà se os moueis se vendêraõ em praça publi-
ca conforme as cualiaçoens, & preços justos, &
se ouue algũ conluyo, & a que pessoas se vendê-
raõ, para saber se foi a poderosas, ou apaniguadas
do Iuiz, & Officiaes, ou do tutor; & achando que
se vendêraõ alguns às taes pessoas por menos das
aualiaçoens, ou do que outros lançauão, farà pa-
gar pello Iuiz, & Officiaes aos Orfaõs tudo a quil-
lo em que estiuerem prejudicados, & no prouimen-
to que fizer, assi nos inuentarios, como nos liuros,
mandarà que dalli em diante se não arrematem às
taes pessoas, & que as que os comprarem assinem
no ter mo da arremetaçãõ, cada hũa a pessoa que
compra, & o preço que dá; para em todo o tem-
po se saber, & se pagar o dano que os Orfaõs re-
ceberem

ceberem, & porque em alguns inuentarios ha Orphaãs crecidas, que em breue poderão cazar, se lhe não venderão os moueis que lhe couberem, & não tiuerem perigo, & os tutores, ou suas mãys lhos terão em guarda, por assi ser mais em proueito seu, que vendelos.

§. 4.

Prouerá a fazenda de raiz, & vera a aualiação de cada propriedade, & se estão arrendadas conforme ao que valem, & se informarà se nos arrendamentos ha conluyos entre os tutores, & arrendadores, ou outras pessoas, & aonde achar que os ouue, & forão mal arrematadas, & menos do que a razão de juro de cinco por cento podiaõ render, fara até a dita quantia supplir o dano aos Orfaões por quem a culpa tiueffe na baxa, & as que cultiuarem os tutores por hauerem andado a pregaõ, & não lhe sair arrendador, as mandarà carregar sobre os tutores à mesma razão, ou conforme o que venderão, & constar por informação de pessoas que o saibaõ, & pello juramento do tutor, qual mais for em proueito dos Orfaões; & na mesma forma o faraõ os luizes nas contas que tomarem, aduertindo, que nellas não fação Curadores Letrados, a que se haja de contar salario, saluo nas que foraõ taõ grossas, & entricadas, que o nao escuzem, por quanto sem necessidade os costumauõ fazer por dar este proueito á seus amigos, & apaniguados.

Sabera

§. 5.

Sabera se o dinheiro procedido da venda dos moueis, & dos rendimentos da fazenda se meteo nõ cofre ; & porque o metido nelle he só de segurança para os Orfaõs, & não de proueito, hauendo nelle algũ considerauel, mandarà que se empregue em fazenda de raiz que não sejaõ vinhas, nem cazas ; & prouera no liuro das tutorias , que quando se fizerem as partilhas se lance aos Orfaõs em sorte a fazenda mais vtil, & de menos fabrica, & que podendoos acomodar com peças inteiras, lhas não de partidas, que sempre ficão valendo menos, & são occasião de discordias.

§. 6.

Prouera outro si que os partidores, aonde juntamente são aualiadores, não apartem as pessoas que aualiãraõ para as darem a cabeça do casal , ou aos Orfaõs por se euitar o soborno, & peita, & o aualialas baratas para depois na partilha as darem a que lhas pedio, & peitas, como eu vi fazer a alguns, & lhõ estoruei, & o luiz farà por si a repartição ouuindo a cabeça do casal, & tutor, & a razão dos partidores , ou deitando os bens á sortes.

§. 7.

Verà as contas, & ajustada a receita, & despesa, sabera se nas sommas ha algum erro contra os Orfaõs, ou tutor, & o fara emmendar, que essa he a sua obrigação, & o mais apontado atraz, & o porque

porque lhe dão o salario de sessenta reis, & não pera pôr nos inuentarios prouimentos geraes.

§. 8.

Não consentirà que os Iuizes fação conta a cada Orfão sobre si, senão hũa só conta a todos, que o contrario he contra direito, & consciencia, nem deixe practicar hum estillo mau que introduzio hum Iuiz dos Orfãos de Euora, pello qual ouue elle hũa sentençã injusta da Relação contra a qual se tem hauido muitas, & culpado muitos Iuizes.

§. 9.

Mandarà que se tenha grande consideração no contar das despezas que fazem as mãys nas criações dos filhos, porque com ellas lhe consumem tudo quanto tem, & se haja nos alimentos respeito não só à qualidade dos orfãos, mas do rendimento da fazenda; & assi mesmo que quando as fazem tutoras, as obriguem a dar fiança na forma da Ley, & lhe não accitem por fiança a lua mesma fazenda; porque gastão as legitimas dos filhos, & ao depois lh' pagão com o que ouuera de ser legitima das mãys, & ficaõ só com hũa, podendo ficar com ambas.

§. 10.

Informar-se ha dos inuentarios dos auzentes ainda que lhe não reueja as contas para saber se os a que foraõ entregues as fazendas saõ mortos, & se as fianças estão em seu vigor, & achando que os

bens dos auzentes não estão seguros, mandarã reformar as fianças, & prouera como melhor lhe parecer, sem por isso leuar salario, porque *ex officio* tem obrigação de o fazer.

§. II.

Ordenará aos luizes, que depois de acabadas as partilhas, querendo as partes ver as suas sortes, fação que os Escriuaes lhas mostrem na mão, & possaõ tirar seu rol os tutores, para saberem o que coube aos Orfaõs, & poderem tratar do que lhes conuem, porque os ditos Escriuaens costumão fazer segredo de justiça, donde o não ha, para ser forçado aos tutores tirarem sortes aos miseraueis Orfaõs, que tal vez são escusadas, & lhe gastão o seu dinheiro, & de ordinario lhas fazem leuar a força sem elles as quererem, nem pedirem, o que não podem fazer, nem tiralas, senão quando a cabeça do casal, ou os tutores lhos pedem, o que prohibirà com graues penas, & mandarã outro si aos Escriuaens que escreuaõ por sua mão os inuentarios, & partilhas, & não pella de seus Escreuentes, nem ajuntem roes dos aualiadores a elles, porque no corpo dos taes processos, como são judiciaes, não pode hauer letra senão dos mesmos Escriuaens.

§. 12.

Prouerà que em o deitar das diuidas no inuentario aceite a cabeça do casal todas as que deitar por seu juramento que a fazenda deue, porem que
 na o

não se mandem apartar bens para o pagamento, senão de aquellas que estiuerem liquidas, & justificadas, & em que nenhum dos coherdeiros tenha duuida, & os taes bens que se apartarem se venderão a pregação, para que o que crecerem do preço, se reparta pellos herdeiros, & que não confinão os Iuizes que as cabeças de casal fação per si os pagamentos, & tambem se escreuerão as que se deurem à fazenda, & se repartirão boa, & má pellos ditos herdeiros, deixandolhes direito reserua-do a huns contra outros, para entre todos se compor a perda das que se acharem fallidas.

§. 13.

Vera se os Iuizes acabão os inuentarios no termo dado pella Ley, & não o fazendo lho mandará acabar, & pora nelles prouimento que lhe sejaõ mostrados em residencia para lho dar em culpa, & se proceder contra elles, & lhes ordenará que tomem nas Cidades, & Villas as contas dos termos por não irem fazer gastos, & molestias ás partes; & quando commodamente o não possaõ fazer, fação assentada em hum lugar, & ahi mandem vir os circumuezinhos.

§. 14.

Ordenará que as repartiçoens das nouidades que ao tempo da partilha estão no agro, & pella incerteza se não meterem nella por se não poderem aualiar, se fação pella maneira seguinte; que

dandose juramento ao cabeça do casal, ou ao tutor sobre o que importou a novidade, & os gastos que se fizeraõ no recolhimento della, & informandose de mais o Iuiz com as pessoas que lhe parecer per si só com o Escriuão, & sem aualiadores, nem repartidores, no termo que mandar fazer do juramento, sem outro processo declarará o que húa, & outra cousa importou, & do liquido mandará dar a cada herdeiro o que lhe tocar, sem por isso levar mais salario que o que tem de húa conta que são sessenta reis, porque isto não he herança que venha de nouo, senão rendimentos da fazenda ja partida, & não necessita de noua partilha, senão de húa conta.

2. 15

Aduertira que os Iuizes de fora, quando seruirem de Iuizes dos Orsaõs em falta dos proprietarios, & os de fora de Orsaõs aonde os ouuer, não leuem salario dos caminhos dentro das duas legoas, porque huus, & outros não tem mais salario que o que he dado aos Iuizes dos Orsaõs sem qualidade de Letrados.

2. 16.

Mandarará que o Contador do processo do inventario, & partilhas leue somente da conta 36. reis, & não 72. como elles tem introduzido, pois a conta he húa só de inventario, & partilha, & o deuedor della que he o monte maior da fazenda hum

só, & não pode hauer nestes termos duas contas.

℞. 17.

Mandarà que o Escruião dos Orsaõs leue só a primeira busca dos inuentarios que for necessario buscarem se para as partilhas, & ainda que appense muitos, não leue mais que a busca de hum, na forma da *Ord. lib. 1. tit. 88. ℞. 13.* porque ainda que pareça que de cada hum se deuia hũa busca, se não deue mais que do principal, por quanto os Escruiuans tem obrigação de os ir appensando huns aos outros quando são dependentes, & somente quando algũas partes outras, & não os menores, & herdeiros os pedirem, a poderão leuar, mas sempre na forma da Ley.

℞. 18.

E que o Contador lhes não conte a raza, em que elles leuão muito dinheiro mal aos Orsaõs, se não tendo as letras, & regras que requiere a Ordenação, dando lhe na falta delles a quebra equiuallente; nem lhes conte mais termos assinados que o do auto do inuentario, termo do tutor, de curador, de louuados, ou partidores com juramento delles juntamente em hũ termo, & hauendo herdeiros cazados o termo per que entraõ a collação, ou se saem com os seus dotes, & o de encerramento da partilha, & mais não, porque de rigor o não são, ainda que elles *de facto* os fação assinar pellas partes; & assi contarão somente os mandados pre-

cizamente necessarios, & não tres, & quatro em cada termo como elles costumão quando debaxo de hũ so mandado se pode mandar tudo; & aonde não ouuer conclusãõ, & publicaçãõ, não contem 18. reis de diffinitiuã, porque o não deuem, nem podem contar.

§. 19.

Que aos Porteiros se paguem os caminhos na forma da Ordenaçãõ a vinte reis por legoa de ida, & vinda, & não aos dias, & que leuando mais diligencias, se repartão os salarios por todos, como se deue fazer tambẽ nos do luz, & Officiaes, quando vão fora das duas legoas.

§. 20.

E para se pagarem os ditos salarios, se não apartem bens do monte maior, mas os pague a cabeça do casal, ou tutor, se a não ouuer, & a elle se leuaraõ em conta na primeira que der, & à cabeça do casal os pagaraõ os herdeiros, feita a partilha pella parte que lhes tocar, porque em se fazer em outra maneira, he grande prejuizo dos menores, & herdeiros.

§. 21.

E porque os tutores por hauerem quitaçoens do que lhes deuem das tutorias, os fazem emancipar antes que tenham a idade perfeita com testemunhas falsas, no que ha grandes enganõs, & perda dos menores, & os Escriuaens lho consentem, ou pello

pello lucro das sentenças da emancipação, ou por outro; mandarà o Prouedor que a nenhũ Orfaõ se accite petição para emancipação, sem certidão do Parrocho jurada, & tirada do liuro do Baptifmo, justificada por Escriuão, & essa se conferira com a idade que na declaração que se fas no auto do inuentario se disse que tinha Orfaõ ao tempo da feitura delle.

§. 22.

Estas são as aduertencias geraes, & mais necessarias que se me offerecerão, & o Prouedor vendo os inuentarios, por elles podera fazer as mais que vir que conuem, assí para bem das pessoas dos Orfaõs, como para suas fazendas, que nenhũas bastão para se acodir ao desemparo destes miseraueis; & ainda que os nossos Legislatotes tudo anteuiraõ, & a tudo proueraõ como varoens tão insignes nas letras, & governo da Republica, como os tempos alteraõ as cousas, & mostraõ algũas que se não podem anteuir, não fora pequeno remedio às dos Orfaõs, se S. Magestade na Cidade de Lisboa mandara que cinco Dezembargadores extrauagantes foraõ Iuizes dos Orphaõs, & dois na Cidade do Porto, & hum fora Prouedor dos Residuos, & outro das Capellas, porque estes poderão obrigar a fazer os inuentarios dos poderosos que nunca se fazem, & cumprir os testamentos, & obrigaçoens das Capellas com mais pontualidade, & exacção,
do

do que o podem fazer Ministros inferiores, & li-
urarão aos pobres de suas vexações, & nem por
isso faltará à obrigação da Relação, pois nella
tem tão pouco que fazer, antes se poderão susten-
tar melhor, & fazer hum, & outro serviço; & por-
que neste arbitrio ficava prejudicado o Senado da
Camara por ella como donataria apprezentar os
ditos Juizes, a pudera S. Magestade compor como
fosse servido, & outro si se pudera mandar que
todos os Officios de Juizes dos Orfaões que nas
Villas do Reyno seruem os Juizes Ordinarios, se
anexassem aos de Juizes de fora mais vizinhos aõ-
de os ouuesse, & aonde não, aos Juizes dos Or-
faões tambem mais vezinhos, por quanto os ordi-
narios como são annaes, & imperitos, nem tem
conhecimento das cousas dos menores, nem sciencia
algua para os officios, nem tempo para irem
obrando o que lhes he necessario, & ficão com el-
les os Escriuaens, sendo absolutos senhores, & ar-
bitros, dos bens dos ditos menores; & ainda va-
gando alguns officios de Juizes de Orfaões aonde
ouuesse Juizes de fora, se lhe puderaõ ir annexando,
porque estes alem de dar residencia mais rigurosa,
& serem letrados, como são triennaes, tem tempo
para obrar, & por não perderem o lucro dos seus
salarios, não hão de deixar no seu triennio de fazer
as partilhas, & tomar as contas que nelle lhe cou-
berem.

§. 25.

Costumão de ordinario ir aos Prouedores, & Contadores varias leys, prouisoens, & mandados do Conselho da Fazenda, & outros Tribunaes em que sua Magestade ordena algũa cousa para boa administração da justiça, ou da fazenda, as quaes he necessario fazeremse presentes às Cidades, Villas, & Concelhos da Camara, & tal vez ficarem registradas nos liuros das Camaras, & succederem muitas vezes iêntas duas, & tres ordens destas, podendo os Escriuaens da Prouedoria, & Contadoria metelas em hũ mandado, & fazerem tres, ou quatro que chamão de correr, que leuem outros tantos caminheiros, por fazerem muitos mandados, & hauerem delles grandes lucros, & darem ganho a muitos homens de sua obrigação, passaõ para cada ordem, & para cada Villa, ou Concelho hum mandado, & os Prouedores, ou não reparão no dano que isto tem, ou pello proueito das assinaturas lho não impedem, & por que as rendas dos Concelhos estão mui attenuadas, & não sofrem tam largas despezas, deuem os ditos Prouedores não consentir que se fação mais, que as precizamente necessarias, ordenando aos Escriuaens que fação os menos mandados que for possiuel, & que as taes ordens vão em mandados de correr, & que sendo necessario registraremse algũas, os Escriuaens das Camaras o fação logo que chegarem os caminheiros, repartindo os ditos caminheiros con-

forme os dias que ouuerem de gastar em correr as Villas a que forem mandados, o que hão de levar de cada Conselho de seus caminhos, & que os precatorios não sejam contados pello Prouedor para levar 36. reis de conta por o Escriuão ter obrigação *ex officio* de pôr o que se paga do feitio delles.

§. 24.

Prouerã que as contas sejam abreuiadas o mais que ser possa, & que os Escriuaens não trasladem nellas as sortes dos Orfaõs, senão que digaõ somente tanto dos rendimentos de taes propriedades as quaes lhe couberão em sorte; & que não consintaõ que os os Escriuaens da Prouedoria no reuer das contas fação conclusão, nem publicação, & sem ella dem ao Prouedor os inuentarios, & assi mesmo os recebão, em razão de o reuer as contas não ser acto judicial, nem contencioso, que necessite dos taes termos, que os ditos Escriuaens introduzem para lhe contarem o salario que lhes não he devido, & aos Prouedores dezoito ou 36. reis da conta que tambem se lhe não deue.

§. 25.

E porque alguns Contadores sendo hũa so a audiencia que se faz de appelladas, & reuista, querem levar de cada hũa seu salario diuerso, sejaõ aduertidos que tal não fação, porque, ou na audiencia das appelladas se desembarguem as reuistas, ou nas reuistas as appelladas, deue ser o salario hum so; & assi

tambem não consintão que os Escriuaens mandem contar os precatórios, & contas que passarem, pois a Ley lhos tem contados, & o fazem afim de darem ao Prouedor o salario da conta que lhe não he devido.

2. 26.

E que os ditos Contadores não deuem leuar salario algum per numerar os liuros necessarios para fazenda, por o deuerem fazer *ex officio*, nem outro si tirar deuaſſas de conluyos, & tomadias dos bens do Conselho, mas que húa só de cada Cidade, ou Villa no seu triennio, saluo em algũ cazo particular & de muita importancia lhe for requirida pellos Contratadores, das quaes hauera o salario na forma da prouisão, ou Aluara que para isso se passou, ou na do Contrato; & não consentirão que pessoas particulares cobrem rendas, nem direitos alguns, nem contribuçoens, sem liuro para isso feito, carregadas nelle pello Escriuão, & assinadas as receitas pello Theſoureiro, ou Recebedor, porque se acha que ha muito descaminho nesta materia, & principalmente no real dagoa, & meias annatas, ou direitos nouos.

REGIMENTO DE COMO SE HAM
de tomar as residencias aos Prouedores das
Comarcas.

DOm Affonso VI. por graça de Deos Rey de Portugal &c. Faço saber a vos N. que por meu mandado haueis de ir tomar rezidencia a N. Prouedor de tal Comarca, & a seus Officiaes, hei por bem que a cerca da dita rezidencia tenhaes a maneira abaixo declarada, alem do que se contem na Ordenação que inteiramente comprireis.

I.

E tanto que chegardes à dita Cidade, ou Villa, suspendereis ao dito Prouedor, & Officiaes de seus officios, & lhe mandareis que saião do lugar onde lhe ouuerdes tomar rezidencia, por distancia de seis legoas, ou mais, parecendoos assi necessario, & lhe nomeareis lugar certo onde estem, ou mais tempo se assi parecer necessario.

2.

E como se forem fora do dito lugar, mandareis passar vossos Aluaras, & lançar pregoens na forma da Ordenação; & tereis particular cuidado que as testemunhas que ouuerem de testemunhar nas ditas rezidencias, & podem dizer verdade do que souberem, se não intimidem, nem escondão por respeito algũ; & tendo informação que algũas se escondem, ou

-pre-

procurão esconderse, fareis toda a diligencia com o rigor que conuem, para que em todo o caso appareção perante vos, & testemunhem com verdade, & liberdade o que souberem.

3.

E a mesma diligencia fareis com as pessoas poderosas, & quaesquer outras de que tiuerdes informação que peruertem as testemunhas por fauorecerem aos sindicados indiuidamente, & fazem auzentar as testemunhas que podem dizer a verdade, & buscão outros meos prejudiciaes á inteireza da justiça, & liberdade com que se ha de fazer, & procurar, ou que por odio, ou paixão sollicitão, & induzem testemunhas para injustamente culparem aos ditos Prouedores sindicados.

E achando que algúas pessoas fazem, ou procurão fazer algúas das ditas couzas, as fareis logo com pena ir fora dos lugares em que ouuerdes de tomar as ditas rezidencias a distancia que bem vos parecer, donde per si, nem por interposta pessoa possaõ peruerter as testemunhas, onde estarão pello tempo que bem vos parecer, & não comprindo vossos mandados, procedereis contra elles como for justiça, em tal forma que se entenda que ninguem pode ser cauza de se deixar de saber a verdade, & fazer a justiça que conuem, & por nenhú cazo aceitareis rol de testemunhas, que o Prouedor, & mais Officiaes a que ouuerdes de tomar rezidencia vos derem, ou por suas

partes vos for apresentado; & deuassareis sobre os capitulos abaixo declarados, perguntando quantas testemunhas forem necessarias, & vos parecer, por tal ordem, & distincão, que façais escrever tudo o que as testemunhas responderem a cada hum dos ditos capitulos, porque particularmente os haueis de perguntar.

4.

E mandareis vir logo perante vos os Escriuaens da Camara dos ditos lugares principaes com o liuro da receita, & despeza das rendas dos Concelhos delles, & assi os Escriuaens das Capellas, & Hospitaes que nelles ouuer com os liuros de sua receita, & despeza, & aos Escriuaens dos Orsaõs, & que tiaga cada hũ delles os liuros dos inuentarios, & tutorias que per bem de seus Regimentos são obrigados a ter, & quatro ou cinco inuentarios das mais grossas fazendas que ahi ouuer, para os verdes, & saberdes por elles como o dito Prouedor proueo sobre as ditas couzas, & a manciara que nisso teue.

5.

Mandareis ao Escriuão, ou Escriuaens da Prouedoria, & Officiaes que perante o dito Prouedor seruirem, que vos mostrem as cartas de seus officios, & vereis se as tem, & se são passadas por mim, & o regimento que tem da Chancellaria, & aos ditos Escriuaens que vos mostrem os liuros dos tombo das Capellas, & assi os das Terças que são obrigados a
ter

ter ; & vereis se estão feitos, & encadernados, & afinados conforme à minhas Ordenações, ou se tem nelles cometidos alguns erros, & que vos mostrem mais os cadernos dos testamentos dos defuntos, que por bem do Regimento são obrigados ter concertados com as notas dos Tabelioens ; & assi o liuro do caderno do dinheiro que aos Residuos pertence, & assi dos salarios dos testamenteiros que se perdem para os ditos Residuos, por não cumprirem no tempo que deuem o que os defuntos mandaraõ, como das couzas por elles deixadas para obras pias, sem especificarem as obras ; & que outro si vos mostrem quaesquer cadernos de contas que o dito Prouedor tiuer tomadas per bem de seu cargo, & tudo cobrarei em vossa mão ; & achando que o dito Prouedor não fez o dito tombo, & quadernos, lhe tomareis disso conta, & as razoens que der, fareis escrever nos autos de sua rezidencia.

6.

E alem disso vereis se tomou conta aos Administradores dos encargos conteudos nas instituiçoens das ditas Capellas, & aos Prouedores, & Mordomos dos Hospitaes, & Albergarias dos encargos declarados nas instituiçoens delles ; & se os fez cumprir assi, & da maneira que pellas Ordenações, & Regimentos dos ditos Hospitaes, & Capellas lhes he mandado, & nas instituiçoens dellas se contem, por quanto sou informado que alguns Prouedores se lan-
ção

ção a tomar conta da renda somente pello salario que disão hão, & deixão de tomar conta dos embarcos, como são obrigados.

7.

Outro si vereis se proueo o dito Prouedor todos os testamentos dos defuntos, em todos os lugares de sua prouedoria pellos cadernos dos testamentos acima declarados, que he obrigado a ter concertados com as notas; & se tomou conta aos testamenteiros delles, & se procedeo contra os negligentes, & se fez recadação dos dinheiros que aos Reziduos pertencem, & se os fez entregar aos Mamposteiros dos Catiuos, como o Regimento manda; & sabereis por os quadernos das ditas contas se os ouuer, & pellos Escriuaens, & Porteiros, & por outra qualquer maneira, que o mais certo possaes saber, se leuou o dito Prouedor salario das contas dos testamentos que achou compridos, & se leuou o tal salario à razão do que se montaua nos legados, & couzas que achou por cumprir, & se leuou o dito salario a custa da fazenda do defunto, ou a custa do salario que o testamenteiro hauia de hauer; por quanto sou informado que alguns Prouedores o seuão de toda a fazenda, & terçã dos defunctos, não o podendo fazer se não a razão da que achão por cumprir, & à custa do salario que os testamenteiros negligentes havião de hauer.

8.

E pellos liuros das rendas dos Concelhos vereis se tomou a conta dellas de todos os annos que seruiu o dito cargo, & se as tomou ao tempo que era obrigado conforme ao Regimento, ou se ficáraõ algũas por tomar, & de que lugares, & que Capellas, & de que annos, & pellas ditas contas vereis se achou algũas mal despezas ou diuidas por arrecadar, ou sobejos em poder de Recebedores, Thezoureiros, & Procuradores, & se os fez executar, & pagar, & entregar com effeito às dittas Capellas, Hospitaes, & Concelhos antes de leuar salario algum, ou se leuou primeiro o dito salario, deixando as ditas diuidas, & sobejos por executar, & quanto se monta no salario que disso leuou, & de que partes, & fareis fazer expressa menção, & declaração disso nos autos de sua residencia.

9.

E alem disso vereis se leuou o dito Prouedor mais salario do que se lhe montaua de hum por cento, & meio por cento das contas que tomou, ou se leuou salario do sobejo das ditas rendas que ficão de hum anno para outro, tendo ja leuado na conta dos annos atras, & quanto, & de quantos annos, & o que toma ao todo, & fareis disso declaração nos autos.

10.

E por que sou informado que alguns Prouedores quando temão conta das rendas dos Concelhos le-

li

uão

uão salario do que se monta na terça das ditas rendas que he applicada para as obras, & fortalezas, não a podendo leuar, senão das duas partes do Concelho, vos mando que vejais pellos liuros das rendas dos mesmos Concelhos se leuou o dito Prouedor salario do que se montaua nas ditas terças, & quanto, & de quantos lugares, & quantos annos, & quanto ao todo nisso monta, do que fareis outro si declaração nos ditos autos de residencia.

11.

E bem assi vos informareis, & sabereis quantos Concelhos ha na dita Prouedoria, & depois de o saberdes, vereis os liuros em que se carregarão as terças sobre cada hum dos Recebedores dellas da dita Comarca, & se estão nelles carregadas as terças de todos os ditos Concelhos, & por inteiro a cada hum delles, ou se faltão as de algũs lugares, & de quaes, & quanto se monta nas que estão por arrecadar, & carregar; & por que respeito se não arrecadaraõ, fazendo sobre isso ao dito Prouedor, & Recebedores das ditas terças as perguntas que vos parecerem necessarias, & de tudo fareis auto, & declaração nos ditos autos da residencia assinado por vos, & pello Escriuão, & pello dito Prouedor, & Recebedor.

12.

E por quanto me he dito que algũs Prouedores se entremetem a receber o dinheiro das ditas terças que a mim pertencem, auendoas de fazer carregar, & entre gar

regar em receita sobre os Recebedores dellas, & vir cada tres annos a minha Corte com o dito Recebedor dar dellas conta, vos mando que saibais se recebeo o dito Prouedor as ditas terças, ou algũa parte dellas, & se tinha para isso prouisão minha, & tendoa, vola mostrará, & alem disso vereis se está carregado sobre elle em liuro o dinheiro que assi recebeo, assinnados os assentos de sua receita, & quanto tempo ha que o tem em si, & porque razão o não fez trazer á Corte, & lhe tomareis logo conta de todo o que tiuer assi recebido, & lhe fareis logo pagar o que achardes que deue, & o prendereis até pagar, fazendo execução em seus bens, & fazenda, & o dinheiro fareis entregar ao Recebedor, não o achando culpado, & sendo para isso abonado, ou a algũa pessoa outra abonada, & o mandareis trazer á minha Corte para se hauer de entregar à pessoa que para isso tiuer ordenado; & alem dos autos da execução que sobre isso haueis de fazer, de fora fareis declaração nos autos da rezidencia do que nisso achardes.

13.

E outro si sou informado que algũs senhores de terras mandaõ arrecadar, & despender as terças das rendas dos Conselhos das ditas suas terras, dizendo que tem prouisão minha para o fazerem, ou que o podem fazer por suas doações; & porque eu quero saber o que acerca disso se faz, vos mando que saibaes se ha na dita Comarca algũas terras de senhores,

& vereis se no liuro estão carregadas as terças das rendas dos ditos Concelhos sobre o Recebedor, & o que acerca disso o dito Prouedor tem feito, & se vio as prouizoens que dizem tem, & se foi negligente em prouer sobre isso, & fareis d'isso declaração nos autos de sua rezidencia.

E achando vos que o dito Prouedor não proueo acerca disso como deuia, fareis perante vos trazer os liuros das rendas dos ditos Concelhos, os quaes traraõ os Escriuaens da Camara delles, & assi viraõ perante vos os Thezoueiros, & Procuradores dos ditos Concelhos, & lhes mandareis que vos mostrem por cuja mandado, & a quem as entregãõ, & porque prouisoens, & mostandouos mandados dos Senhores das terras, ou de seus Ouidores, os fareis traslladar, & concertar, & ficando os tresllados affinados por vos em poder dos ditos Thezoueiros, fareis autos com os proprios, & mandareis requerer os ditos Senhores das terras, ou seus Ouidores, que vos inuiem mostrar as doçoens, ou prouizoens per que as mandaraõ arrecadar, ou despender, affinandolhe para isso o termo que vos bem parecer, & mostrandouolas, que expressamente declarem, que lhe faço merce das ditas terças para as poderem mandar despender nas obras para que são applicadas, as mandareis traslladar nos ditos autos, & vereis se as tem despezas naquillo para que expressamente lhas concedi, & se lhe dura ainda o tempo das ditas prouizoens.

14.

○ E não vos mostrando os ditos Thezoureiros, ou Procuradores os ditos mandados, porque entregãrão, ou despendêrão as ditas terças, vos lhas mandareis pagar, & os executareis por ellas em suas fazendas, & os fareis entregar aos Recebedores dellas, & posto que vos mostrem os ditos mandados, se os Senhores das terças, ou seus Ouvidores vos não mostrarem no termo que lhes assignardes as minhas ditas prouizoens, ou doaçõens per que as podessem arrecadar, & despende, procedereis contra elles, & os fareis executar, & arrecadar por suas fazendas, & rendas, & de todo o conteudo neste capitulo, & no outro acima escrito fareis autos apartados da rezidencia, que me trareis quando vierdes.

15.

○ Por quanto o dito Prouedor he obrigado a prouer sobre as pessoas, & bens dos Orfaõs, vereis os liuros, & inuentarios que os ditos Escriptuaens delles vos hão de trazer, como acima he declarado, & nos lugares onde fordes presente, vereis todos os mais inuentarios que puderdes, & a ordem que teue em os prouer, & quanto leuou por isso de salario, & porque sou informado que algũs Prouedores por recearem o trabalho de prouer os ditos inuentarios, os mandão trazer a si sem os prouerem, nem tomarem conta aos tutores pello meudo das pessoas, & bens dos ditos Orfaõs poem despacho no fim dos ditos inuen-

li iij tarios

tarios per que mandão aos luizes que os prouejão sem elles particularmente prouerem, nem verem o que he necessario aos ditos Orsaõs, & disso leuão salario, vos mando que vejaes o que o dito Prouedor acerca disso tem feito, & de que maneira proueo os ditos inuentarios, & façaes disso expressa declaração nos autos da residencia.

16.

E vereis se tem o liuro assinado, & numerado, & nelle lançados todos os lugares da Prouedoria, & no titulo de cada lugar se estão nomeadas todas as Capellas que ha nos ditos lugares, & os seus encargos, & que são os Administradores, & se nelle estão lançadas as instituiçoens, & tombo das propriedades que tiuerem as ditas Capellas.

17.

E alem disto se estão declaradas as obrigaçoens dos morgados que ouuer em cada hum dos lugares, & os nomes dos Administradores, & se estão tralladas as instituiçoens, ou testamentos por onde se pozeraõ os encargos nos bens dos ditos morgados.

18.

E se tem outro liuro em que se registassem as leys, & prouizoens que pertencem à Prouedoria, & nella se mandão registrar.

19.

E vereis se tem outro liuro da receita, & despeza das condenaçoens que o Prouedor fizer para execução

ção das couzas de justiça, & se tem os titulos separados.

20.

E assi vereis os mais liuros que o Regimento manda, em que se escreuerão as condemnaçoens que aos catiuos pertencerem, & os Rendimentos das terças de todos os lugares da Prouedoria.

21.

E vereis o liuro das Coimas, & achadas, & se procedeo nellas na forma que manda o Aluara que se passou aos Contratadores das terças, & sabereis se por o Prouedor reuer o dito liuro leuou salario algũ.

22.

E vereis se o dito Prouedor tomou rezidencia aos Iuizes dos Orsaõs perpetuos, & a seus Officiaes cada tres annos, como a Ley manda.

23.

E informaruoiseis se nas terras dos Donatarios da Coroa, em que os Corregedores não entrão por correição, consentião que nellas andassem alguns Ciganos, ou Ciganas, & se procedeu contra elles na forma que a Ley manda.

24.

E assi vos informareis se nas ditas terras dos Donatarios da Coroa, consentio o dito Prouedor que alguns Escriuaens, ou quaesquer outros Officiaes de justiça seruissem algũs Officiaes de seruentia por prouizão dos Donatarios.

25.

Se nos ditos lugares deuaſſou o Prouedor do modo com que ſe fizerão as eleiçoens dos Almotageis, & ſe os Officiaes da Camara guardarão nellas a Ordenação acerca das qualidades das peſſoas que deue ſer eleitas.

26.

E alem das ditas diligencias, & exame que haueis de fazer pellos ditos liuros, quadernos, & papeis, tirareis inquirição, deuaſſa ſobre o dito Prouedor, & Officiaes diante delle, fazendo às teſtemunhas as perguntas adiante declaradas, na qual inquirição perguntareis os Eſcriuaens das Camaras, & dos Orſaõs, & Capellas, Hoſpitaes, & Mordomos delles, & Theſoueiros dos Concelhos dos lugares que haueis de mandar chamar, como atraz he declarado, & quaefquer peſſoas que ouuerdes per informação que do cazo ſabem.

*E OS CAPITVLOS QUE HAVEIS DE
perguntar as teſtemunhas ſão as ſeguintes .*

27.

PRimeiramente ſe leuou peitas, ou ſeruiços a algumas peſſoas, & quanto, & de quem, & como, & ſe algumas dellas traziaõ perante elle requerimento, ou demanda.

Se

28.

Se dormio com molheres que per ante elle requereffem, ou trouxeffem negocios que a feu officio tocassẽm, & se dormio com algũas Orfaõs de sua Prouedoria, ou se feruio dellas por soldada, ou sem ella, & quanto tempo, & que pessoas saõ, & a qualidade dellas.

29.

Se excuzou algũas pessoas de fazerem inuentarios ou partilhas de alguns bens de Orfaõs, sendo pessoas obrigadas ao fazer, & que pessoas saõ as que assi escusaõ, & qualidade, & valia das fazendas, & se passou sobre isso algũas cartas, ou mandados, os quaes mandados, & cartas os proprios fareis ajuntar á dita inquiriçaõ, & autos da dita rezidencia, porque sou informado que alguns Prouedores o fazem, não o podendo fazer.

30.

Se mandou a algũs Orfaõs entregar seus bens antes de chegarem á idade de vinte cinco annos, não sendo cazados per minha authoridade, ou licença do Iuiz dos Orfaõs, ou não tendo carta de suprimẽto de idade passado pellos Dczembargadores do Paço a que pertence.

31.

Se comprou, ou ouue per si, ou por interposta pessoa, ou por qualquer maneira à sua mão algũs bens, fazendas dos Orfaõs, ou Capellas, ou dos Hospitaes,

ou Albergarias, ou Confrarias, ou dos Reziduos, ou dos Conselhos sobre os quaes he obrigado a prouer; & se os tem ainda, & possue, & por que titulo; & achando-o nisto comprehendido, lhe mandareis que vos mostre os titulos que delles tiuer, & se ajuntaráõ aos ditos autos.

32.

Se proueo sobre as fortalezas, & muros, & obras, como per seu Regimento he obrigado a prouer, & se fez alguns outros erros em seu officio.

33

Se corrêráõ, & vizitârão cada anno todos os lugares de sua Prouedoria, posto que fossem da Rainha, Infantes, Mestres das Ordens, Duques, Marquezes, Condes, Prelados, ou de outros Donatarios em cujas terras os Corregedores não entrão per correição.

34.

Se nós lugares dos Donatarios prouia às seruençias dos officios que estauão vagos, ou se deixou seruir por prouisoens dos Donatarios as pessoas que elles prouêráõ nos ditos officios.

35.

Se vizitou os Hospitaes, Gasarias, Albergarias, & Confrarias dos ditos lugares, & seus termos, & os proueo conforme aos compromissos, & instituições, & se nos Hospitaes que não tinhão Regimento, lhe deixou, & ordenou o modo que hauiã de hauer no

curar

cūrar dos doentes , & agazalho dos peregrinos ; & se vio que tinham as camas , & agazalhos necessarios, que as instituicoens mandão.

36.

Se deixou na mão dos Recebedores, ou Thesoureiros dinheiro algum, ou outras couzas de huns annos para outros, & não fez real entrega de tudo aos novos Officiaes , hauendo-os por entregues ficticiamente do que ainda os Officiaes velhos tinhaõ em seu poder.

37.

Se deu espaço, ou quita aos testamenteiros, & outras pessoas para cumprirem os legados , & obrigaçoens postas pellos testadores ; & se deraõ à execução com diligencia todas as sentenças que pertencião aos reziduos.

38.

Se leuou em conta algũas obrigaçoens de officios, missas, legados, ou outras couzas que os testamenteiros erão obrigados fazer, sem certoens authenticas approuadas.

39.

Se obrigou aos testamenteiros , & administradores das Capellas, & officiaes das Confrarias , Gafarias, Hospitaes, & Albergarias a tomarem quitaçoens não as pedindo elles ; & se leuou mais de assinatura, & Chancellarias, & ordenado, do que seu Regimento lhe dá.

40.

Se vendendose algũs bens do fisco Real nos lugares de sua Prouedoria, per si, ou por interposta pessoa, lançou nelles, & lhe foraõ arrematados.

41.

Se reueo os liuros das Coimas, & Almotaçaria, & se leuou por isso algũ premio, ou ordenado das Comarcas, dos Conselhos.

42.

Se leuou ordenado sem ouuir cada mez as appellaçoens das Coimas nos lugares que lhe foi requerido pellos Contratadores das Terças, & sem fazer as audiencias cada mez, como he obrigado.

43.

Se sabendo que algumas pessoas morrerão ab intestado, mandou despender por suas almas certa quantidade da terça de seus bens, & se depois tomou conta destas despezas, & se leuou salario della.

44.

Se leuou em conta algũas despezas superfluas, & desnecessarias que se fizessem das rendas dos Conselhos, & se executou os Officiaes que as mandaraõ fazer sem lhe mostrarem prouizão minha para isso.

45.

Se proueo às seruentias dos officios, conforme a Ley lhe manda, ou as diuidio fazendo muitos prouimentos, dizendo a Ley que prouēja por hũ anno inteiro afim de leuar mais assinaturas, & Chancellarias das prouizoẽs.

Se

46.

Se mandou prender os rendeiros dos Conelhos por o que deuião em tempo que ainda corrião seus arrendamentos, sem primeiro fazer execução em seus bens, & de seus fiadores.

47.

Se deu mais tempo de espera aos rendeiros, que tres mezes, para arrecadarem as Coimas, que passado o mez da Ordenação, não executaraõ, ou se tendo lhe ja dado o mesmo espaço, lhe tornou a conceder mais sem minha prouizão.

48.

Se das diligencias, & informaçoes que lhe mando fazer, leuou dinheiro algũ às partes, ou perguntou nellas mais de tres testemunhas, & se perguntou as proprias que as partes lhe apresentaraõ.

49.

Se fez as audiencias às partes nos tempos que ordenadamente lhas deuia fazer, & se dezembargaua os feitos com breuidade.

50.

Se fez as repartiçoens das lizas de que era prezidente no tempo que era obrigado, que he até o mez de Feureiro; & se passado o dito tempo leuou salario por prezidir nellas, & se esteue presente às repartiçoens com os repartidores, ou se as cometeo a outré, ou se leuou mais de duzentos reis por dia.

51.

Se nos lugares em que os Corregedores não entraõ per correição, fez as diligencias que seu Regimento lhe manda.

52.

Se sen tolhe cometida algũa obra publica de ponte calçada, caminho, fortaleza, ou outra qualquer, a mandou primeiro pôr em prégão pellos lugares vizinhos, & comarcas em que havia officiaes das ditas obras, & se vendo, & ajuntandose elles ao tempo das arremataçoens, entendendose que fazião huns com os outros alguns concertos, & conluyos sobre os lanços, & arremataçoens das mesmas obras, não os atalhou, & proueo nisso, trabalhando por ser o mais baixo preço que fosse possiuel, ou se elle mesmo se concertou com os impreiteiros, & recebeu delles algũa couza, ou interesse por lhes fazer arrematar as ditas obras; & se depois de arrematadas teue cuidado de as fazer acaba, & proueo sobre ellas, & se tomou fianças leguras, & abonadores aos impreiteiros.

53.

Se tomou conta das fintas que se lançarão para as ditas obras, & se leuou salario das contas antes de as obras estarem acabadas, & a diligencia que fez para se acabarem.

54.

Se ouue ás suas mãos algum do dito dinheiro, ou
por

por via de emprestimo lho deu o Thezoureiro, ou impreiteiro, ou por qualquer outra via se aproueitou delle.

55.

Se tomou as contas ao Prouedor, Thezoureiro, & mais Officiaes nos annos que seruirão nas cazas da Mizericordia que ouuer nas Cidades, & Villas de sua prouedoria, tirando as do primeiro banco; & se leuou mais salario por isso, do que lhe he ordenado na prouizão que hora passei.

56.

Se vagando em sua Prouedoria alguma Igreja de meu padroado, auizou disso ao Capellão môr, ou a quem seruia em seu lugar, & das pessoas que della tomaraõ posse, & com que titulo, & se procedeo contra ellas na forma da Ley.

57.

Se aceitou de algũa pessoa secular, ou Ecclesiastica algũa Igreja, prazo gracioso, renda, ou tença para si, ou algum seu filho, ou outra pessoa que debaixo de seu poder, ou gouernança estiuesse.

58.

Se cumprio, & deo execuçaõ às couzas que os sindicantes, tomando rezidencia aos Prouedores passados, mandãrão que se cumprissem pellos que succede por lhes parecer bem de meu seruiço, & da justiça, & achãdolhes uos esta culpa, me inuiareis o tressadado do prouimento dos sindicantes junto com os autos da rezidencia.

59.

E por quanto hora tenho ordenado que as pessoas que costumão andar na governança das Cidades, Villas, & lugares de meus Reinos, nem outros Officiaes alguns de justiça, possaõ laurar, cultiuar, nem arrendar as propriedades do Conselho per si, nem por interpostas pessoas, nem outro si possaõ tomar as rendas das correntes pella maneira sobredita, pello grande prejuizo que disso rezulta as rendas dos Concelhos, vos mando que tomeis informação, se o Prouedor consentio que as ditas pessoas laurem, cultiue, ou arrendem as ditas propriedades, & correntes, ou per si, ou por interpostas pessoas as tragaõ de arrendamento, & vos informareis se se arrendão em pregação na forma que nisto tenho prouido; & na carta que me escreuerdes, me dareis particular informação do que nisso achardes.

60.

E quanto aos Escriuaes, diante os ditos Prouedores, & Solicitadores dos Reziduos, perguntareis na deuassa que delles tirardes na forma da *Ord. lib. 1. tit. 63.* & 64.

E não se lançarão aqui os mais capitulos do Regimento, que depois destes se seguem por não fazerem ao intento nem ser necessario tabelos o Prouedor para fazer bem seu officio, & fugir do que pode encontrar; & porque em alguns capitulos deste Regimento fiz reparos, me appareceo apontalos, & são os seguintes.

2 No capitulo 43. se manda perguntar se apartarão bens da terça dos abintestados para se lhe fazer bem per suas almas, sobre que largamente hauemos tratado no *cap. 1. à § 9. cum sequent.* & se do que se despendero tomirão os Prouedores conta, & se levirão della salario. Parece que este capitulo he riguroso, & não fauorauel aos defuntos, pois se os Prouedores não ouuerem de levar salario das contas, difficulzamente as tomarão, & receberão prejuizo os ditos defuntos, & em se lhes dar o que lhes toca, que são setenta reis de cada conta, as tomarão mais facilmente, & nisso como elle he tão limitado, não receberà dano a fazenda que não seja muito maior, que defuntos podem receber.

1 No capitulo 42. se manda perguntar se leuou o ordenado sem ouuir cada mez as appellagoens das Coimas nos lugares que lhe foi requerido pellos Contratadores. E este capitulo se não pode hoje praticar depois que os Prouedores fazem as audiencias, por quanto por não poder ser de outra sorte, se introduzio fazeremse, ou cada seis mezes, ou de anno a anno; o que não tira, que todas as vezes que os Contratadores as requererem, se fação, & se leue pro rata o salario até o tal tempo vencido, respeito do que importa todo o anno.

3 No capitulo 46. se manda perguntar se prende os rendeiros correndo ainda o tempo de seu arrendamento; o qual capitulo se pode praticar tendo elles

dado fianças seguras, porque não as tendo, & estando devedores à renda em mais do que o que está por cobrar pode importar; em tal cazo, bem os poderá mandar prender, até pagar, ou segurar de nouo a renda.

4. No capitulo 48 se manda perguntar se leuou dinheiro por fazer informaçoes, & ainda que o fazello seja hoje culpa, seria mais proueito das partes dar por ellas os duzentos reis que antiguamente se dauão, porque lhas farião mais depressa, & terião os Tribunaes, & Ministros menos oppressão com a multidão que se faz de petições, por se hauer de informar de graça; comtudo, como Sua Magestade assi ordenou, hemos de crer que assi he mais conueniente.

5. No capitulo 50. se manda perguntar se leuou mais que a duzentos reis por dia no fazer da repartição das fizas, & neste capitulo está o estylo em contrario, porque em hum cada cabeçaõ ha muitos annos que anda taxado o salario dos Prezidentes, em hum tanto certo, que foi o que a principio importauão os dias, & porque os Ministros fação os cabeçaõs mais depressa per acudirerem a outras obrigações de seus cargos, parece que se lhe não deue de attentar aos dias, senão ao trabalho.

Tambem porque estamos em materia de residencia, me pareceo aduertir aos sindicantes, que sem embargo de que fação officio de Prouedores em quanto ellas durão, que o deuam fazer si como elles o fazem, que he não tomarem contas de testamentos, né dos

dos Concelhos, nem fazer audiencias de Coimas, se não na Cidade, ou Villa aonde tomarem a residencia, & ahi poderaõ fazer aquella semente das Villas, & lugares circumuezinhos duas legoas, & o mais tres de distancia, se os Prouedores ahi os costumauão fazer & não poderão sair da Villa, ou Cidade a fazellas, nem mandalas vir como alguns fazem; pois os trinta dias que a residencia ha de durar, são de assistencia na dita Villa, ou Cidade, & não podem faltar a ella, nem obrigar os Officiaes do Conselho, a vir perante elles de parte donde não possaõ no mesmo dia recolherse à suas cazas; & so no cazo que algũ conselho por necessidade que tenha de se lhe fazer conta que esteja atrazada venha por sua vontade requerlhe que lha tome, o podera fazer, & em outra forma, não.

PROVISAM DOS MAMPOSTEIROS dos Captinos.

EV el Rey faço a saber aos que esta prouisaõ virem, que hauendo respeito ao que por sua petiçaõ me representou Lourenço de Moraes de Araujo Mamposteiro môr dos Captiuos desta Cidade de Lisboa, & seu destrieto por bem dos mesmos Captiuos, & em nome de seus Procuradores sobre as duuidas que lhe costumão mouer os Prouedores dos Reziduos na cobrança, & arrecadação antes do an-

no, & mez das esmolas, & legados que os defuntos em seus testamentos deixão a catiuos, & mais couzas que lhes pertencerem pellos mesmos testamentos, sem embargo de sobre a mesma materia estar dada sentença na caza da Supplicação, & de hũa prouisão, que sendo ouuido o Prouedor dos Reziduos que então seruia, se passou no meu Tribunal da Meza da Conciencia, & Ordens, em dez de Setembro de mil quinhentos & nouenta & quatro annos. Hei por bem, & me praz de fazer merce à dita rendição por quanto necessario he que ella seja fauorecida, & ajudada em tempo que ha tantos Catiuos em Barbaria, que os ditos Procuradores dos Catiuos que ora são, & ao diante forem, possaõ demandar dentro no anno, & mez perante o dito Mamposteiro môr, & seus successores os legados deixados a catiuos, & as mais couzas que pellos testamentos dos defuntos lhes pertencerem, & que os Prouedores dos Reziduos, & mais justiças o não possaõ impedir, nem entremeter-se nisso por via algũa, pelo que mando aos Prouedores dos Reziduos que hora são, & ao diante lhe succederem, por isto não encontrar sua jurisdicção, pois lhe fica liure poderem tomar conta aos testamentos dos defuntos em tempo deuido, & aos mais Ministros, & Officiaes de justiça, a que per qualquer via pertencer que não impedão os ditos Procuradores dos Catiuos poderem pedir, & demandar dentro no anno & mez perante o Mamposteiro

steiro môr os legados, & mais couzas que pertence-
rem a Catiuos que huns, & outros cumprão, & guar-
dem esta prouisaõ muito inteiramente como nella se
contem, sem duuida, nem embargo algum, a qual-
quer que valha & tenha força, & vigor, como se fos-
se carta feita em n eu nome, por mim assinada, & pas-
sada pella Chancellaria, sem embargo da Ordenação
que o contrario dispoem. Ioão Mendez a fez em Lis-
boa a vintefete de Nouembro de seiscentos, & trinta
sete. Marcos Rodriguez Tinoco a fez escrever.

REY.

Por esta prouisaõ se vê como o tomar contas de
testamentos sã aos Prouedores pertence, como o te-
mos mostrado no *cap. 1. §. 16. cum sequent.* & como os
legados que os Procuradores dos Catiuos podem pe-
dir perante os Mamposteiros dentro no anno & mes
sã so aquelles, ou aquellas esmolos, & mais couzas
que expressamente foraõ deixadas pellos defuntos
em seus testamentos a Catiuos, & por ella tambem se
vé que he particular, & concedida somente aos Mam-
posteiros desta Cidade, & não aos do Reyno; & com
razão, porque nella não podem receber os vassallos
& partes o dano que receberião se fosse geral, porque
aqui podem sem molestia ser demandados, & se os
Mamposteiros lhe não fizerem justiça aggrauar, &
appellar com menos trabalho, & dispendio para a

Relação, & os do Reyno virião de muitas legoas, por as Comarcas serem mui dilatadas responder, & requerer perante os Mamposteiros, & se lhe fizessem molestias, & sem justiça lhe custaria muito trazer os aggrauos, & appellaçõens á Corte, ou a caza do Porto.

INDEX RERVM

In hoc volumine contentarum.

Litera arithmetica prima, caput: secunda, numerum denotat.

A

A Bintestatorum cognitio ad rationes sumendas, Visitatoribus, & Prouisoribus denegatur. cap. 1. num. 44.

Absentia que requiratur ad traditionem bonorum absentis. 4. 2.

Absentis bona, iure curatorio, & non hereditario deferuntur. 4. n. 11. & 12.

Absentis bonorum cognitio Prouisoribus data. 4. num. 1.

Abusus sumendi rationes abintestatorum, unde ortus. 1. 45.

Actio qua detur mero, vel mixto Executori contra heredes, & debitores hereditatis. 2. 15.

Actum non dicitur quid, quando aliquid superest agendum. 2. 58.

Equitas, & ratio naturalis, ut res scripta allegari potest, & magis seruanda est, quam rigor. 1. 48.

Ælilitium munus, primus honoris gradus. 9. 16.

Annus ad implementum testamenti non procedit ex iure communi. 2. 52.

Annus & mensis hic regulariter intelligitur ab adita hereditate. 2. 53.

Et an currat Executoribus ignorantibus. 2. 54.

Et an incipere debeat ab adita hereditate

an ab acceptance officij. c. 2. n. 55.
Appellatio super tertijs pertinet ad illarum Conseruatorem. 6. 7.

Audientie mulctarum, quando, & in qua forma fieri debent, & variae consuetudines in diuersis Prouincijs. 7. 4.

Audientie reuisionum simul cum appellatis fiunt. 7. 7.

Audientie quibus temporibus, & locis fieri debent. 7. 12.

B

Bona vacantia Coronę applicantur. 5. 2.

Bona Capellę, nec pro debitis institutorum alienari possunt. 5. 10.

Bona Conciliorum nullo tempore preasciuntur. 6. 6.

Bullam circa per quam opera pia Hospitali Regio applicantur, & de eius intellectu 1. a n. 18. cum sequentibus.

C

Calculator quomodo se habere debeat quando testes multis adhibiti examinari non inueniuntur. 7. II.

Calculatoris Regij patrimonij munus, Pro-

Prouisoribus injunctum. cap. 1. n. 32.
 Capellam relictam in mense Ecclesiastico, an possit formare Prouisor Capellarum. 1. 3.
 Capellas circa, differentia quam Ordinatio facit. 5. 1.
 Capella est, ex qua Administratori certa datur quota & reliquum pijs relinquuntur, majoratus vice versa. Ibid.
 Capelle an hæ tantum, & an majoratus etiam in defectum successorum Coronæ Regiæ deuoluantur. 5. 2.
 Capellas priuatas data prohibitione institutoris, an possit Ordinarius circum cultum diuinum visitare. 5. 7.
 Capelle fructibus diminutis potest Episcopus onera minuere. 5. 8.
 Captiuorum Præfectus non cognoscit de ultimis voluntatibus ad exequendas, neque ad rationes testamentorum expungendas. 1. 51.
 Captiuis tantum applicatur poena non impletæ voluntatis. 2. 71.
 Captiuorum inter Præfectos, & Prouisores controuersia. 1. 50.
 Certæ personæ de incertis legari potest. 1. 27.
 Cognitio Prouisoris Capellarum post impletam voluntatem defuncti subintrat. 1. 4.
 Collecta ad quam incola tenentur comprehendit etiam forenses immobilia in territorio possidentes. 6. 3.
 Collectarum, seu indictionum materiã agit Pereira de man. Reg. 8. 1.
 Concesso vno, omne quod ad id consequendum necessarium est, concessum videtur. 1. 47.
 Censu mans de nouo dare videtur, & actus à confirmante denominatur. 1. 68.
 Confirmans nihil de nouo dat, sed datũ confirmat. 1. 69.
 Consequens qui vult, & antecedens velle videtur. 7. 11.
 Constitutio sinodalis, Laicos non comprehendit. 1. 43.
 Constructione Capellæ hæredibus commendata, vnusquisque qui adit hæreditatem in solidum ad eam obligatur. 5. 11.

Constructio, quando Capella est instituta per Laicum, an pertineat Prouisori, vel Ordinario, disputatur & resoluitur. Ibid.
 Cura bonorum absentis, tam masculis, quam foeminis, tam maioribus, quam minoribus consanguineis pertinet. 4. 3.
 Cura bonorum ista, an defendatur iure hæreditario, an curatorio. 4. 6.
 Affirmatiuæ partis fundamentum deductum ex nostro §. 38. Ibid.
 Curator an non solum absentem redeuntẽ, aut ejus hæredi scripto, sed etiam nouo curatori proximiorẽ gradum ostendenti fructus cum bonis restituat. 4. 14.
 Curatore relicto si absit minor, an danda sit cura bonorum proximiori transacto decennio. 4. 4.
 Calculator non debet officium executoris exercere. 9. 13.
 Neque etiam fidei iussiones executorũ acceptare; sed contrarium practicitur. 9. 24.
 Culpa suos tantum auctores sequi debet. 1. 19.

D

D Amno potius quam lucro respiciendum est. 7. 5.
 Debita defuncti quæ sunt in confesso & quibus super non est iurgium si ab ipso solui iubeantur, potest Iudex Ecclesiasticus in suo mense ad ea soluenda Executores cogere; alias secus. 1. 40.
 Decurionatus inter mobilia munera connumeratur. 9. 15.
 Dignitas potius ex representatione jurisdictionem concedentis quam ex ipsa jurisdictione prouenit. 1. 68.
 Dignitas maior maiorem jurisdictionem arguit. Ibid.
 Diploma Regium Ioannis III. circa familiaria. 2. 69.
 Diploma Regium circa Captiuorum Præfectos sub capite 10. ad calcem.
 Dispositiones tot esse intelliguntur quot sunt

- Sunt res, vel summe deducte in dispositione.** 2. 76.
Dispositio legis semper ad actum possibilem dirigitur. 7. 14.
Diuidue si sunt res, facta etiam diuisionem patiuntur. 2. 79.
Diuerse res, & quae diuersum tractum habent diuerso iure censentur. 5. 3.
Dominia rerum non debent esse in incerto. 4. 13. post med.
Dominium ex contractu à lege improbatum non transfertur. 6. 5.
Duplici onere nemo grauatur. 9. 18.

E

- E**ducatio pupilli arbitrio Iudicis relinquitur. 3. 14.
Emphiteuticacioni quando bona Capelle &c. exponuntur, preste tur ille, qui ea meliorauit, vel ejus hæres in licitatione. 5. 16.
Episcopis, seu eorum Visitatoribus executio vltimarum voluntatum mixtim concessa. 1. 42.
Executio bonorum quæ separantur ad animam, cui competat. 1. 46.
Executio testamenti non procedit nisi post aditam hereditatem. 2. 13.
Executoris officium voluntarium est, & ideo ad id suscipiendum nemo cogitur. 2. 1.
Executorum quot species. 2. 4.
Executor vniuersalis tunc hæres dicitur, quando ad pias causas nullo hærede nominato instituitur. 2. 5.
Executorum alia species, & eorum potestas, & differentia. 2. 7.
Executor pauper potest sibi partem elemosinæ applicare. 2. 33.
Executor testamenti potest quisque nominari. 2. 8.
Limitatur hæc regula in varijs personis. Ibid.
Executores plures si nominentur, quomodo se habere debeant. 2. 10.
Et quomodo si vnusquisque in solidum. 2. 11.
Et an legatum pluribus relictum si ratio-

- nes reddant, vno non reddente accrescat ejus portio alijs.** 2. 12.
Executoris arbitrio commissum, boni viri arbitrio commissum intelligitur. 2. 13.
Executoris potestas limitatur aliquibus casibus. 2. 14.
Executores coram quo Iudice, & quo loco agere, & expectari debeant. 2. 16.
Executor celeriter debet adimplere voluntatem, quod intelligitur post aditam hereditatem. 2. 20.
Limitatur, & ampliatur aliquibus casibus. 2. 20.
Executor qui intra tempus non implet testamentum ammittit officium, & emolumentum. 2. 59.
Executor cui nullum emolumentum relictum fuit, an salarium habere possit. 2. 68. cum sequent.
Et quale debeat esse remissive. Ibid.
Executores Prouinciarum potest Calculator cogere, vt partibus quod sibi debetur, soluant. 8. 7.
De Executoro testamenti Clerici remissive. 2. 50.
Expensæ necessariæ, & vtilis quæ. 7. 3.

F

- F**abricam tenentur soluere forenses, qui in territorio Ecclesiæ bona habent. 8. 2.
Fabricam sumptus symbolorum, & similia non tenentur laici soluere. 8. 3.
Ad eam non tenentur equites D. Ioannis quamuis Parochiani. 8. 4.
Et ad fabricæ contributionem sæcularis potestas non potest Clericos compellere. 8. 5.
De facto quæ fiunt, de facto sunt renouanda. 6. 6.
Facta ad alicujus commodum, non debent contrarium effectum operari. 2. 61.
Fuori suo potest vnusquisque renuntiare. 2. 60.
Fidei iussio in rebus absentium non per actuarium Prouisoris, sed per Tabelionem fieri debet. 4. 15.

Fratribus testatoris in executores testamenti nominatis, an foror nominata censetur. 2. 9.

Formale legis casus dicitur, & ubi adest, nihil aliud queritur. 6. 5.

Forum domicilij in hæredem transit. 1. 13.

Forum judicij Prouisoris, nullus priuilegiatus, quamuis Clericus euadere potest. 1. 35.

Funeris expensa à communi acruo deduci debet. 1. 46.

G

Gabellarum Receptores in Camera per Decuriones eliguntur. 9. 11.

Hi Receptores de hac electione supplicant ad Calculatores. Ibid.

Gabellarum exactoris munus, personale & sordidum est. 9. 2.

Gabellarum quatuor eliguntur Receptores. 9. 5.

Hi si deficiant in solutione pro ipsis tenentur Officiales qui ipsos elegerunt. Ibid.

Gabellarum cause si sint inter partes, pertinent ad Iudices foraneos, & ordinarios, & appellatio datur ad vtrumque Senatium, sed si super ipsarum repartitione, competit Concilio Regij patri monij. 9. 22.

De materia qui agunt remissive. Ibid.

Gabellarum Receptoris à munere excusat nobilitas, & alia que sequuntur à num. 6. cum sequentibus dicto cap. 9.

Gerundij verba conditionem important, & conditio in forma specifica, est adimplenda. 2. 67.

Gratiz, & rescripta stricte, & absque tertij præjudicio intelligenda sunt. 1. 22.

H

Hæreditas est successio in vniuersum jus quod defunctus habuit tempore mortis. 4. 11.

Hæreditate adita de omni legato intra

annum cognoscitur actione ordinaria. 1. 38.

Hæres per additionem dominus efficitur, & hæreditas defuncti patrimonium hæredis. 1. 42.

Hæres sub conditione dominus efficitur, & dum pendet conditio reuocabiliter dominus est. 4. 7.

Hæres semel non desinit esse hæres. Ibid.

Hæres eo ipso quod hæres dominus efficitur. 4. 8.

Hospitalia regulariter Ecclesiastica non presumuntur. 5. 12.

Limitatur in duobus casibus. Ibid.

In Hospitalibus in titulum beneficiorum fundatis, prouisio Rectoris pertinet. Prælato. 5. 13.

In ecclesiis à secularibus absque autoritate Episcopi, secus. Ibid.

Hospitalia Prælati autoritate erecta, sunt loca religiosa, & immunitate gaudent. 5. 14.

In priuatis Hospitalibus, potest Prælatus circa pia visitare. 5. 25.

I

Impedito Executori, an currat tempus implendi testamentum. 2. 57.

Impeditio regulariter non currit tempus. Ibid. Limitatur. Ibid.

Impletum non dicitur quando aliquid implendum deest. 2. 67.

Impleta in totum voluntate, si aliquid de forma deficit, non consideratur. 2. 73.

Incerte personæ legari non potest. 1. 26.

Indiuidua dicitur executio voluntatis natura sua. 2. 68.

Indiuiduaque est ex voluntate disponentis. Ibid.

Indiuidua est Voluntas testatoris, & nullam diuisionem recipit. 2. 76.

Infirmetas excusat à munere receptoris. 9. 10.

Institutio Ministrorum in sua Diocesi ad Episcopum pertinet. 5. 4.

Institutor prohibere potest ne Ordinarius se intromittat in prouisione Cappella-

- pellanorum, quando Capella absque Ecclesiastica auctoritate fundata fuit, contrarium quando, secus. Ibid.
- Declaratur quomodo supra dicta resolutio procedat. 5. 5.
- Inuentarium an facere possit Prouisor, & quo casu. 1. à n. 9. cum sequent.
- Inuentarium an facere debeat Clericus coram Iudice seculari. 2. 50.
- Inuentarij materia remissive. 4. 16.
- De executore testamenti Clerici, quid dicendum remissive. 2. 50.
- Inuentarium non conficiens executor, tenetur ultra vires hereditatis. Ibid.
- Iurisdicctio Prouisoris Capellarum, & Residuorum integra permanet apud Prouisores, & Prouinciales. 1. 31.
- Iurisdicctio Prouisorum non solum versatur circa res in suo regimine contentas, sed circa incidentes, exceptis majoratibus. 1. 33.
- Et versatur etiam circa bona ex Principis priuilegio captiuis applicata. 1. 34.
- Et est priuatiua, & limitata ad certas causas, & personas. 35.
- Et suspensa dum transt annus & mensis, vel tempus a testatore præfinitum. Ibid.
- Iurisdicctio Prouisorum versatur primario super implemento voluntatis, & secundario super pupillis. 3. 1.
- Et incipit à mora testatoris. 3. 2.
- Iurisdicctiones in hoc Regno distinctæ. 1. 44.
- Iurisdicctio Prouisoris traditione facta cessat circa rationes. 4. 15.
- L**
- Licus de causa legati mere spirituali non cognoscit. 1. 39.
- Legata pia, & alimenta infra annum peti possunt; intellige vt nium. 39. quando mora damnum est allatura. 1. n. 36. & 37.
- Et data negligentia Executoris, & quasi finito tempore ad implendum voluntatem constituto poterit cognoscere Prouisor. Ibid.
- Legata quando tertiam excedunt, quid faciendum. 1. 64.
- Limitatur solutio facienda supra pro rata, in legato pro exoneranda conscientia. 1. 65.
- Et in legato dotis filiz, & non extranea relicto. Ibid.
- Legatum generice relictum, de minori re intelligi debet, nisi quoad pia. 2. 10.
- Legatum certa die relictum in ipsa præstari debet. 2. 21.
- Relictum tali anno in fine illius debetur, sed si pium sit in principio. 2. 20.
- Orfano relictum, de eo qui patre caret intelligendum. 2. 24.
- Pro virginibus maritandis non solum intelligitur de illis quæ patre carent, sed de his quæ eos inuitiles habent. 2. 25.
- Puellis maritandis non solû his quæ dotem non habent, sed de illis quæ non sufficientem. 2. 26.
- Etiam jam nuptis pauperibus potest dari. 2. 27.
- Et etiam viduis. 2. 28.
- Pauper quis dicatur. 2. 29.
- Legatum maritandis relictum an possit dari Monasterium ingredientibus. 2. 30.
- Et si relinquuntur ducenta si nupserit, & centum si monialis sit, quod debeantur ducenta. 2. 31.
- Pauperibus relictum poterit pauperi Ecclesiæ, vel Hospitali applicari, quod limitatur, & aliqua de materia remissive. 2. 33.
- Pauperiores nisi sint consanguinei non tenentur executor eligere. 2. 32.
- Executor potest sibi partem elemosinæ applicare. 2. 33.
- Legatum pium si caducat, in aliam piam causam conuertitur, & idem si personæ fecerit, hæredi, vel executori nominatæ non recordetur heres. 2. 34.
- Male ablatorum restitutio potest ab executore secundum suam conscientiam fieri, secus si res jam in iudicio sit. 2. 35.
- Legata diminuuntur si hereditas non sufficiat, & quando plura relinquuntur quæ præferenda, & quomodo computatio facienda. 2. 36.

- Relictum creditori cum debito compensatur. 2. 37.
- Famulo in dubio cum seruitijs. 2. Ibid.
- Relicta in testamento nullo ob præteritionem filij, vel exheredationem debentur. 2. 18.
- Relictum à marito, & vxore, post mortem vtriusque, mortuo vno tantum nõ debetur pars legati. 2. 39.
- Relictum à Clerico concubinæ, an, & quando valeat remissiuè. 2. Ibid.
- In legata omnium mobilium, quæ continentur. 2. 40.
- Legata domû, vt quod minoris ducenta valeat suppleat hæres, si plus valeat, domus debetur, & non ducenta. 2. 41.
- Legatum vxori relictum dum caste vixerit pro primo anno purum est, pro alijs conditionale. 2. 42.
- Legatum via ordinaria peti debet si hæres dubiam præstationem fecerit. 1. 43.
- Legatum rei alienæ scienter valet, secus si ignoranter. 2. 44.
- Legata domû si testator eam in vita sua voluntarie vendat, adempta censetur. 2. 45.
- Si testator jubeat Confessario, vel alicui probæ personæ aliquid dari, quod ipsa dixerit, valebit legatum. 2. 46.
- Et si legauit Petro quid ad distribuendum, aut ad ejus hæres transeat. 2. 47.
- Legatum piû, quod eo modo quo testator voluit impleri non potest, expenditur in aliud piû. 2. 48.
- Legatum pauperibus, aut orphanis, vel relictum certo tempore erogandum, potest præueniri, si tempus in fauorem hæredis, aut pro forma adjectum non sit. 2. 49.
- Piorum implemento nullum tempus datur, sed arbitrio relinquitur. 2. 52.
- Legatorum ad implementum annus designatus non procedit à jure communi. 2. Ibid.
- Sires aliqua, vel species ad pios vsus relinquitur, sex menses dantur. 2. Ib.
- In legatis sub conditione, vel ad diem, an impleta conditione statim executor adimplere debeat testamentum, an incipiat tempus ab implemento conditionis, vel diei. 2. 56.
- Legatum an amittat tutor, qui se exequauit. 3. 10.
- Et an legatum cum vigesima pro salario debita tutori compensandum sit. 3. Ibid.
- Leges secundum rubricam intelligi debent. 2. 71.
- Legis nostræ dispositio non tollit quod via ordinaria ab adita hæreditate peti possit legatum. 2. 53.
- Legis mens attenditur magis quam verba. 2. 74.
- Legis ratione cessante cessat lex. 2. Ibid.
- Lex vœnali est stricta, & nec à majoritate rationis extendi debet. 2. 62.
- Lex vna per aliam declaratur. 2. 72.
- Lex nostra ab ipsa met, & non à legibus Imperatorijs interpretationem recipit. 2. Ibid.
- Lex fraudibus viam aperire non debet. 2. 74.
- Lex correctoria juris communis ad alios casus extendi nequit. 2. 80.
- Lex nihil otiosum continet, & omne superfluum vitat. 4. 14.
- Lex posteriori interiori derogat, etiam si de ea mentio non fiat. 1. 52.
- Lex statuenda erat, vt certa pars bonorum ab intestatorum ad bonum animæ ipsius deduceretur. 48.
- Liberorum appellatione veniunt nepotes. 9. 71.
- Licitanti plus jam dato ramo an liceat ante factam scripturam pœnitere. 5. 16
- Disputatur, & resoluitur. Ibid.
- Licitator primus, an liberetur quando secundus plus obrulit. 5. 17.
- Licitator secundus plus offerens, an adita jam te, possit admitti, & majoris pretij oblatio ad substitutionem sufficit. 5. 18.
- Liquidum est illud quod à mixto, & inuoluto separatur. 2. 82.

M

M Aporatui circa tertias annexandas, quomodo se habere debeat Prouisor. 1. 8.

Mandatū morte mandantis expirat. 4. 12.

Merces non dantur vbi nullus labor interuenit. 2. 75.

Minoritas 25. annorum excusat à muneribus personalibus. 9. 12.

Monumenti confectio Prouisorii Capellarum pertinet. 1. 6.

Quod de m. joratis fieri nequit Ibid.

Mortuum quem lex pro tali reputat, pro mortuo habetur. 4. 7.

Murorum resectio de jure communi ad populum pertinet, de jure Regio Principi. 6. 1.

An etiam incolæ teneantur, & de intellectu Ord. §. 71. 6. 2.

A contributione ad resectionem murorum, nemo excusatur. 6. 3.

Mulctarum in causis magnis summarie, & absolute per reuisionem, quam per appellationem proceditur. 7. 6.

Mulctæ quomodo faciendæ sunt, à quibus, & quomodo probandæ. 7. 7.

Mulctarum pœnas an possit Calculator alterare. 7. 9.

Judices, & Aediles eas alterare nequeunt. 7. 10.

Secus Calculatores & ratio ob quam. Ibid.

Mulctarum reuifio introducta fuit ad instar reuifionis gratiæ. 7. 11.

In dicta reuifione Reipublicæ per restitutionem succurritur. Ibid.

Munus Prouisoris in hac vrbe diuisum inter residua & Capellas. 1. 2.

In muneribus de majoribus ad minora non descendendi. 9. 17.

N Egligens an dicatur Executor, qui nondum in sua potestate habet. 2. 59.

Nepos Iudicis Ordinarij, & Decurionis, gaudet privilegio aui, & intelligitur Cabedo. 9. 8.

Nobilitas posteris data de jure ciuili nō transit ad descendentes ex foeminis de jure Regio maxime. 9. 6.

Nobilem qui habet filium pater excusatur a sordidis muneribus. 9. 8.

Nuptiæ intra annum excusant etiam à muneribus. 9. 14.

O fficium tacite acceptatum dicitur, quando quis aliquem actum ipsi concernentem facit. 2. 2.

Officium executoris ad hæredes non transmittitur. 2. 6.

Limitatur, & ampliatur. Ibid.

Ordinatio nostra, nostrum jus commune. 1. 26.

Ordinatio lib. 1. tit. 62. §. 2. conciliatur cum alia in Regimine Senatorum Sacri Palatii. 2. 45.

Ordinatio lib. 1. tit. 62. §. 67. junctæ Ord. lib. 3. tit. 70. §. 3. practicari nequeunt. 7. 2.

Ordinatio lib. 1. tit. 68. §. 13. declaratur & intelligitur. 7. 5.

Partitiones facere nequeunt Prouisores. 3. 2.

Pauper quis dicatur, relinquatur boni viri arbitrio. 2. 29.

Pauperiores nisi sint consanguinei non tenentur executor eligere. 2. 32.

Paupertatis fauore relictum per incertitudinem non vitatur. 1. 27.

Paupertas excusat à munere receptoris, & reliqua de materia. 9. 14.

Pecuniæ fructus vsuræ dicuntur. 1. 31.

Possessor bonæ fidei facit fructus suos. 4. 14.

Plenum est tantum id cui nihil addi potest, & sine diminutione est. 2. 67.

Possessio immemorialis ad jus omnia præscribendi per Prælatos, requiritur, & cum titulo quadrigenalis. 5. 9.

Possessio immemorabilis ad præscribendum, loco tituli habetur. 6. 6.

Præcedentia inter Prouisorem, & Conservatorem Conimbricensem cōponitur cum Grat. 1. 69.

Præeminentia Præsidentum Prouinc. Prouisores potiuntur. 1. 66.

Præscribere non possunt subditi contra Prælatos; Rex vero vel tertius sic. 5. 9.

Præsumptio quod quis per centum annos iuuat, tantum pro reo excipiente facere potest. 4. 2.

Præsumptio legis dum contrarium non Mm iij constat.

constat, pro veritate habetur. c. 4. n. 7.
 Prætura magna dignitas, & Prouisores
 Prætores fidei-comissarij. 1. 66.
 Præuentio fuit sublata per concordiam.
 1. 41.
 Principium vt potissima cuiusque rei
 pars semper inspiciendum est. 5. 21
 Priuilegium ob aliquam causam datum
 cessante causa, cessat. 9. 20.
 Priuilegia sunt stricti juris, & latissime
 non interpretantur. 9. 21.
 Neque denuo ad alium casum extendū-
 tur, & semper vt minus noceant inter-
 pretantur. Ibid.
 Probatio minor requiritur in causis dif-
 ficilis probationis, vt in his quæ occulte,
 vel in eremo fiunt. 7. 8.
 Probatio omnis regulariter arbitraria. 7.
 9.
 Probatio nihil aliud est quam inductio
 animi Iudicis ad credendum rem ita
 esse. Ibid.
 Proclama publicum ante audientiam
 mulctarum præcedere debet & quo-
 modo ipsa fieri debeat. 7. n. 5. & 4.
 Procuratore relicto à petitione admini-
 strationis rejiciuntur consanguinei
 venturi ab intestato, dum de morte
 non constat absentis. 4. 12.
 Procuratori Concilij munus nobile. 9. 3.
 Procuratorem Concilij simpliciter & in-
 ter illum qui in simul receptor est, dat-
 ur magna differentia. 9. 4.
 Prouisor quondam Prætor fidei-comis-
 sarius dicebatur. 1. 1.
 Et quem locum habere debet in Came-
 ra, & processibus. 1. 67.
 Prouisiones testamentorij c. 10. à princip.

Q Vinque liberorum numerus excu-
 sat à muneribus. 9. 14.

Rationes quas Prouisor vno loco
 incepit, in alio finiri possunt si
 dolo executoris protelantur. 2.
 17.

Rationes quando intra annum executor
 vult reddere, quid dicendum. 2. 60 cū
 seq.

Rationes quo tempore, & quomodo ex-
 pungi debeant. 3. 3.
 Ratio vbi eadem datur, eadem juris dis-
 positio militat. 1. 23.
 Ratiocinium vnum separatum pro quo-
 uis pupillo formari tantū potest, quā-
 do ei traditio honorū facienda est. Ib.
 Rationes ad reddendas sicut Ordinarius
 Monachos cogit, ita Prouisor cogere
 potest. 5. 6.
 Rationes Concilij quomodo, & quando
 sunt exigendæ. 7. 3.
 Receptores. Vide Gabella.
 Regimen Residentiarum Prouisoris sub
 cap. 10.
 Renuntianti jus suum amplius non da-
 tur regressus. 2. 60.
 Rerum suarum vnusquisque moderator,
 & arbiter. 1. 42.
 Restitutio male ablatiū potest ab exe-
 cutore secundum suam conscientiam
 fieri, secus si res jam in iudicium de-
 ducta est. 2. 31.
 Renuntiatio proprii juris in dubio non
 præsumitur. 2. 61.
 Representari non potest testator pro
 parte, & pro parte non. 2. 76.
 Responso ad placitum D. Ioannis Pi-
 nheiro. 2. 76. cum seq.
 Ad Epistolam D. Thomæ Pinheiro. 2.
 75. cum seq.
 Res mea sine facto meo ad alium trans-
 ferri nequit. 4. 11.
 Residuum ex prouentibus quod in eo
 anno expenditur non auget summam
 in anno sequenti ad majus salariū. 22
 Renuntiatio quælibet in fauorem renun-
 tiantis declarari debet. 2. 62.
 Et nunquam præsumitur si alia conje-
 ctura sumi potest, & vt minus renun-
 tianti lædatur intelligenda est. Ibid.
 Restitutio conceditur Reipublicæ, Ci-
 uitati &c. 7. 5.
 Rubrica quando est perfecta potest pro
 lege allegari. 4. 10.
 Rex quando ob bonum publicum jus
 alicujus offendit, damni valorem sol-
 uere debet. 1. 15.

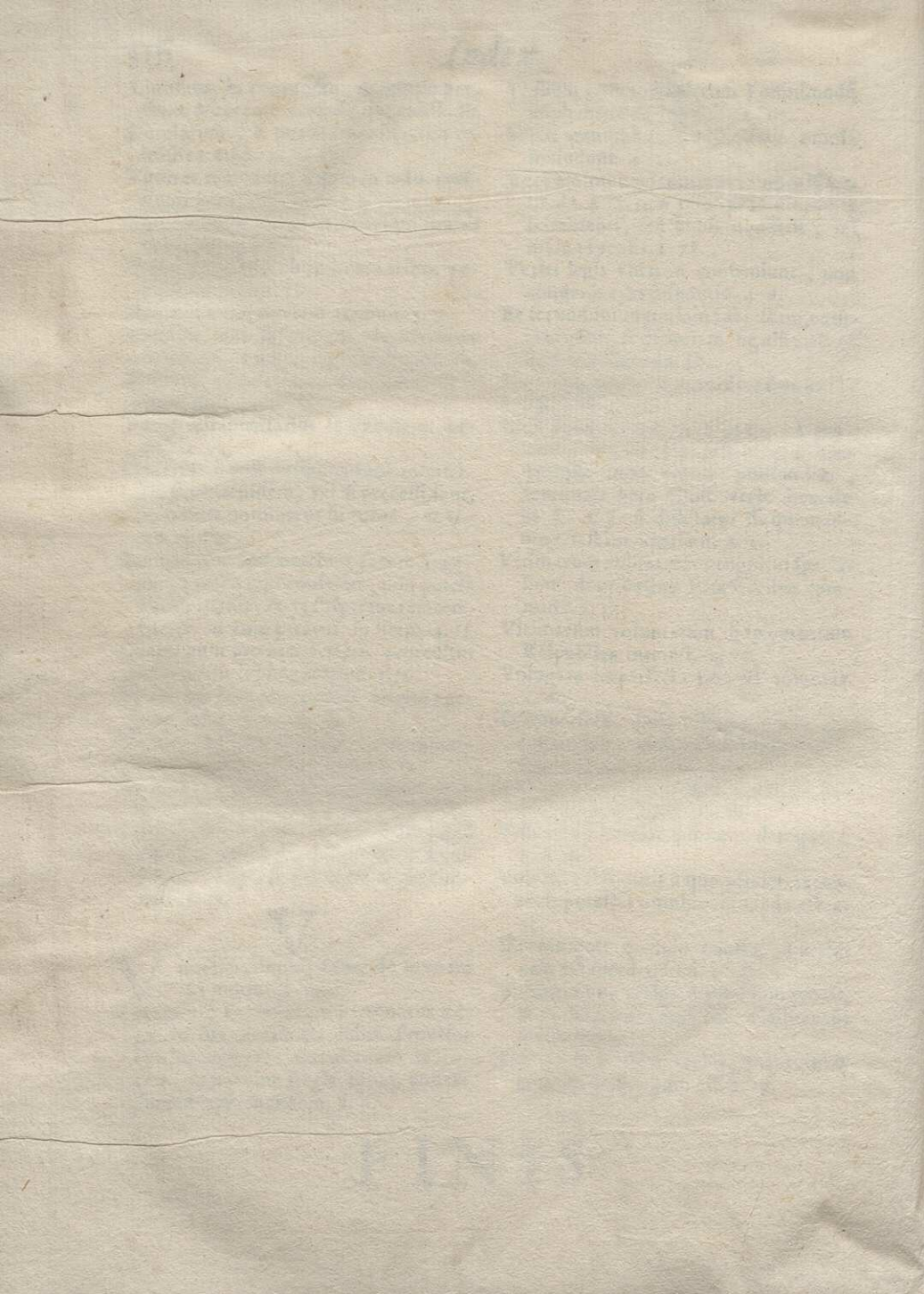
Salarium ab intellati pro residuo, vel rationibus non debetur. 1. 49.
 Salarium quod Prouisores habere debeant ex rationibus testamentorum ubi datur residuum valde controuersum 2. 64.
 Et quid si de formalitate legis aliquid deficiat. Ib.
 Pro affirmatiua adducuntur fundamenta. 2. à n. 72. cum seq.
 Salarium Prouisoribus datum non fuit in pœnam sed pro mercede. 2. Ib.
 Salarium datum pro mercede, impleto testamento non debetur. 2. 76. in fin.
 Salarium de non impleto, tantum Prouisorii debetur. 2. 81.
 Quod habere debeat quando testamentum est impletum. 2. 74.
 De salario Prouisoris Residui. r. à n. 14. cum sequent.
 Salarium unicui quamuis multi sint pupilli ex vno ratiocinio extorqueri debet, & re pro sententia in contrarium lata. 3. 3.
 Salarium rationum Capellarum, & Concilij æquiparantur. 3. 5.
 Salarium solum debetur quando Prouisor male expensum exequitur. 5. 22.
 De salario confraternitatum que prouentus non habent, quid dicendum, disputatur, & resoluitur. 5. 21.
 Salarium quod solui debeat ex audientijs multarum. 7. 15.
 Ordinatio lib. 1. tit. 62. §. 72. per Ord. tit. 3c. §. 7. est intelligenda circa salarium. 7. 13.
 Quod dicta Ord. §. 72. practicari nequit circa salarium dum executionem requirit 7. 14.
 Salarium ad reportandum quomodo se habere debeat Calculator in dicta executione. 7. 15.
 Satisdare an teneatur executor testamenti. 2. 51.
 Sententia & resolutiones sumptu inter Ecclesiasticos, & seculares ad componendas discordias jus faciunt non solum quoad eos cum quibus res acta est, sed quoad alios. 1. 43.

Sententia à processu extrahi non est necesse ad traditionem faciendam bonorum absentis. 4. 5.
 Solemnitates inueniuntur in testamentis ad vitandas falsitates. 1. 61.
 Sindicare Iudices Orphanorum tenetur Prouisor in suo triennio. 3. 5.

Tertie honorum Concilij iure administrationis, & non proprio Regi pertinent. 6. 1.
 Tertie absque aliqua diminutione Principi soluuntur. 6. 4.
 Tertiarum super materia sententia, & casus notabilis. 6. 5.
 Tertie alie sunt, que ex aliquibus Ecclesijs Regi competunt, & ista cum bonis Corona sunt incorporata, & donari, & alienari possunt. 6. 8.
 Tertijs super istis si lites mouentur, secularibus Iudicibus pertinet cognitio Ib.
 Tertia quomodo, & quo tempore deducenda. 7. 1.
 Testamentum validum requiritur ad hoc ut Prouisoris cognitio procedat. 1. 56.
 Testamentum inter ad pia, & alia testamenta differentia. 1. 57.
 Testamentum inter liberos imperfectum, & absque solemnitate valet Ib.
 Testamentum ad pia duobus testibus sustinetur. 1. 58.
 Et absque eis, si manu testatoris scriptum, & signatum sit. Ib.
 Testamentum controuersum non potest Prouisor exequi. 1. 59.
 De testamento à partibus approbato cognoscere valet. 1. 59.
 Testamenta duo si apparent, quod adimplendum sit. 1. 62.
 Testamentum primum magis solemnè præualet secundo minus solemnè. Ib. 63.
 Sed contraria opinio pro secundo verior dum ad pia consideratur. Ib.
 Testator si voluisset, expressisset. 2. 17.
 Testis vnus in causis leuibus, & summarijs sufficit. 7. 8.
 Tutelam ad suscipiendam quamuis consanguineus cogatur, ad testamentariam non. 2. 3.

- Limitatur in conjuncto, & anutio præ-
sente & tacente quoad piam causâ. Ib.
- Tutelarum, & pupillorum materia re-
missiue. c. 3. n. 4. in fin.
- Tutores remouere solum in actu reu-
sionis potest Prouisor. 3. 5.
- Tutoris munus sicut necessarium inuitis
tribuitur. 3. 6.
- Et non excusatur ab eo à muneribus pu-
blicis immunis. Ib.
- Neque ille qui tutelam agnouit. 3. 7.
- Tutelam ante susceptam excusationis
terminus est quinquaginta dierum. Ib.
- Tutorum excusationes vltra casus Or-
dinationis. 3. 8.
- Tutor testamentarius se excusare ne-
quit. 3. 9.
- Limitatur si post testamentum inimici-
tiæ superuenissent, vel si præcessissent,
in odium nominatus sit tutor, vt ve-
xetur. Ib.
- Tutor statim inuentarium facere tene-
tur, quia eo non confecto, non potest
administrare, & vt suspectus remoue-
tur, & in eum juratur in litem. 3. 11.
- Contra eum pro non scriptis proceditur
ad pœnam subnegatorum. 3. 12.
- De damno dato jure pupilli propter ne-
gligentiam tenetur. Ib.
- Datus in testamento patris, matri tute-
lam volenti non præfertur. 3. 13.
- Excusatus à tutela, alium petere non te-
netur, eique semper bonorum traditio
facta præsumitur; pro reditioneque
computi tutelæ via executiua non ex-
petitur; secus pro summa ab eo con-
fessa. 3. 13.
- V**
- V**acatio triennij datur de munere
ad munus. 9. 19.
- V**acantium Ecclesiarum patronatus Re-
gij in sua Prouincia debet Prouisor
certiorem facere Capellanum majo-
rem, & nomine Regis earum posses-
sionem apprehendere. 8. 6.
- Verbum (omne impletum) omnimodū
implementum requirit. 2. 67.
- Verba generalia, & vniuersalia omnia
includunt. 4. 11.
- Verbum (omne) deductum in Ord. lib. 1.
tit. 62. § 12. non refertur implemento
testamenti, sed bonis nondum, vel
male expensis. 2. 78.
- Verba legis vbi non conueniunt, non
conuenit ejus dispositio. 4. 9.
- Et secundum materiam subiectam, natu-
ram actus, & propriam significationē
sunt intelligenda. Ib.
- Verba sequentia ex præcedentibus intel-
liguntur. 5. 21.
- Vita hominis quamuis vsque ad cen-
tum annos extendi possit, non ideo
quisque tunc viuere præsumitur,
reprobata vero Gloss. verb. licuerit
in L. 2. §. si dubitatur ff. quemad-
mod. testam. aperiant. 4. 2.
- Vltimarum voluntatum cognitio specia-
liter, & priuatiue Prouisoribus com-
missa. 1. 32.
- Vltimarum voluntatum implementum
Reipublicæ interest. 2. 70.
- Voluntas imperfecta non est voluntas.
1. 60.
- Et imperfecta dicitur illa per quam vo-
luntas fuit explicita, sed absque requi-
sitis solemnitatibus. Ib. 61.
- Voluntas etiam ex actu inualido de-
prehensa, voluntas est. Ib.
- Voluntas posterior, priorem derogat. 1.
n. 6. 3.
- Voluntas testatoris à qua pender execu-
toris potestas omnino seruanda est. 2.
13.
- De voluntate quando constat, à verbis
non est recedendum. 2. 18.
- Voluntas sine verbis deduci non potest,
& verba naturaliter, non ciuilitate sūt
intelligenda. Ib.
- Et si de ea constat verbis, quantumuis
improprijs standum est. 2. 19.

FINIS.

380

FR